

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

กระทรวงศึกษาธิการ

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

ศูนย์พัฒนาหนังสือ

กรมวิชาการ

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

@ ลิขสิทธิ์ของศูนย์พัฒนาหนังสือ

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

พิมพ์แจกครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๔๓

จำนวนพิมพ์ ๑๐,๐๐๐ เล่ม

พิมพ์แจกครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๔๓

จำนวนพิมพ์ ๕,๐๐๐ เล่ม

พิมพ์แจกครั้งที่ ๓ พ.ศ. ๒๕๔๖

จำนวนพิมพ์ ๔๗,๐๐๐ เล่ม

ISBN 974-268-8575

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว

๒๒๔๙ แขวงวังทองหลาง เขตวังทองหลาง กรุงเทพฯ ๑๐๓๑๐

๐๒๘.๖๕ กรมวิชาการ

ก-ก กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน / กรมวิชาการ.--พิมพ์ครั้งที่ ๓ กรุงเทพฯ :

โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๖.

๓๗๒ หน้า : ภาพประกอบ; ๒๖ ซม.

๑. การอ่าน. ๒. ชื่อหนังสือ.

คำนำ

(พิมพ์ครั้งที่ ๓)

ด้วยกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศให้ปี พ.ศ. ๒๕๔๖ เป็นปีแห่งการส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้ เณลิมพระเกียรติสมเด็จพระรัตนราชสุทนต์สยามบรมราชกุมารี เนื่องในมงคลวโรกาสทรงเจริญพระชนมายุ ๔๘ พรรษา โดยกำหนดให้จัดกิจกรรมเกี่ยวกับการส่งเสริมการอ่านต่อเนื่องตลอดปี พ.ศ. ๒๕๔๖ ทั้งในระดับโรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษา และระดับชาติ เพื่อกระตุ้นนักเรียน ครู ผู้บริหาร พ่อแม่ ผู้ปกครอง และประชาชน ให้ตระหนักถึงความสำคัญของการอ่านและการเรียนรู้ และช่วยกันสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ที่ยั่งยืนให้เกิดขึ้นในสังคมไทย

กรมวิชาการเห็นความสำคัญของการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน เพื่อสร้างความสนใจในการอ่านให้กลุ่มเป้าหมายเห็นความสำคัญและความจำเป็นของการอ่าน พยายามพัฒนาการอ่านของตนให้ถึงระดับการอ่านเป็นและอ่านจนเป็นนิสัย จึงได้จัดพิมพ์หนังสือ เรื่อง กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ขึ้นเพื่อเผยแพร่ให้แก่โรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ตลอดจนหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน และในการพิมพ์ครั้งที่ ๓ นี้ได้เพิ่มเติมเนื้อหาอีก ๒ เรื่อง คือ “ค่ายรักการอ่านในโรงเรียน” และ “ค่ายผู้นำเยาวชนรักการอ่าน”

กรมวิชาการหวังว่าหนังสือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมการอ่านได้เป็นอย่างดี และขอขอบคุณผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่ได้ให้ความร่วมมือในการจัดทำหนังสือไว้ ณ โอกาสนี้

(นายประพัฒน์พงศ์ เสนาฤทธิ์)

อธิบดีกรมวิชาการ

๓ มีนาคม ๒๕๔๖

คำนำ

(พิมพ์ครั้งที่ ๒)

การสร้างศักยภาพให้แก่สถานศึกษาให้มีความพร้อมในการพัฒนาตนเอง เพื่อสอดคล้องตามหลักพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ มาตรา ๒๒ ที่ว่า “การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ” นั้น นอกจากจะเป็นบทบาทหน้าที่โดยตรงของสถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัดแล้ว จำเป็นอย่างยิ่งต้องได้รับความร่วมมือร่วมใจจากหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงจะบรรลุวัตถุประสงค์สูงสุด

กรมวิชาการเป็นหน่วยงานที่มีภาระหลักในการพัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการศึกษา การแนะแนวการศึกษาและอาชีพและการวิจัยทางการศึกษา ได้ร่วมมือกับหน่วยงานและสถานศึกษาทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในหลายแนวทางและหลายรูปแบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปีงบประมาณ ๒๕๔๓ ได้ดำเนิน “โครงการส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งทางวิชาการ ในโครงการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาในลักษณะองค์รวม ซึ่งเชื่อมั่นว่าจะเป็นแนวทางหนึ่งในการสร้างศักยภาพให้แก่สถานศึกษาให้มีความพร้อมในทุกด้านได้อย่างดียิ่ง

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน เป็นเอกสารที่กรมวิชาการจัดพิมพ์ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๓ โดยตัดตอนเนื้อหาจากเอกสาร เรื่อง การรณรงค์เพื่อส่งเสริมการอ่าน ที่ได้พิมพ์แจกเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๙ มีเนื้อหาที่ให้ความรู้เกี่ยวกับการอ่านและเทคนิควิธีการส่งเสริมการอ่านในรูปแบบต่างๆ อย่างละเอียดและหลากหลาย รวมทั้งหลักการเขียนโครงการและเรื่องห้องสมุดโรงเรียน ซึ่งเป็นประโยชน์แก่โรงเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ในการส่งเสริมการอ่านเพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นผู้มีนิสัยรักการอ่าน และส่งผลให้เกิดการพัฒนาประสิทธิภาพในการเรียนการสอน “โครงการส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งทางวิชาการ” จึงได้จัดพิมพ์เผยแพร่ในสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอีกครั้งหนึ่ง

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า เอกสาร เรื่อง กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน จะเป็นประโยชน์แก่สถานศึกษาให้มีความพร้อมที่จะพัฒนาตนเองเต็มตามศักยภาพต่อไป

(นายอรุณ จันทวานิช)

อธิบดีกรมวิชาการ

๒๔ สิงหาคม ๒๕๔๓

คำนำ

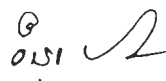
(พิมพ์ครั้งที่ ๑)

กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดจุดมุ่งหมายของการปฏิรูปการศึกษา โดยมุ่งหวังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่สำคัญคือ เป็นผู้ใฝ่รู้และแสวงหาความรู้ที่มีคุณค่าในการดำรงชีวิตการทำงาน และการพัฒนาสติปัญญา ฉะนั้น การอ่านจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการเรียนรู้ทางวิชาการและข้อมูลข่าวสารต่างๆ และนำความรู้ที่ได้จากการอ่านการศึกษา ค้นคว้า มาพัฒนาความคิดได้อย่างเหมาะสม มีคุณค่าต่อตนเองและส่วนรวม

กรมวิชาการเห็นความสำคัญของการอ่านจึงได้จัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อส่งเสริมการอ่านอย่างจริงจังตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๘ โดยเริ่มดำเนินการ โครงการรณรงค์เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ซึ่งภายใต้โครงการดังกล่าว ได้มีการส่งเสริมให้โรงเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง ทั้งนี้ได้เน้นการฝึกอบรมให้ความรู้แก่ครู อาจารย์ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการอ่านให้แก่นักเรียน รวมทั้งผลิตเอกสารที่ให้ความรู้ในเรื่องดังกล่าว เผยแพร่แก่โรงเรียนเป็นระยะ

ในปีงบประมาณ ๒๕๔๓ นี้ กรมวิชาการได้ดำเนินงานโครงการประชุมอบรม เรื่อง การสร้างนิสัยรักการอ่านในโรงเรียน และจัดทำหนังสือ กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน เพื่อใช้เป็นเอกสารประกอบการประชุม เอกสารดังกล่าวมีเนื้อหาที่ให้ความรู้เกี่ยวกับการอ่านและเทคนิควิธีการส่งเสริมการอ่านในรูปแบบต่างๆ อย่างละเอียดและหลากหลาย รวมทั้งหลักการเขียนโครงการและเรื่องห้องสมุดโรงเรียน โดยได้ตัดตอนเนื้อหามาจากหนังสือ การรณรงค์เพื่อส่งเสริมการอ่าน ที่ได้พิมพ์แจกเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๘

กรมวิชาการหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผู้ที่ได้ใช้หนังสือเล่มนี้เป็นคู่มือในการดำเนินงานจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านจะสามารถจัดทำกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้เยาวชนไทยมีนิสัยรักการอ่านตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ และขอขอบคุณผู้มีส่วนร่วมในการจัดทำหนังสือทุกท่านไว้ ณ โอกาสนี้

(นายอรุณ จันทวานิช)

อธิบดีกรมวิชาการ

๒๘ มีนาคม ๒๕๔๓

สารบัญ

หน้า

กฎบัตรสากลว่าด้วยหนังสือ	๑
ปฏิญญาสากลว่าด้วยการสร้างสังคมการอ่าน	๙
การอ่านหนังสือที่ดี	๑๓
วิธีสร้างความสนใจในการอ่าน	๑๙
ความพร้อมทางการอ่าน	๓๓
กระบวนการอ่าน	๔๙
กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน	๗๗
วิธีอ่านหนังสือและการอ่านหนังสือให้ฟัง	๘๙
การเล่านิทาน	๑๐๕
นิทานเกี่ยวกับสัตว์	๑๓๓
การเล่านิทานสำหรับเด็กก่อนวัยเรียน	๑๔๓
การเล่านิทานและเด็กพิการ	๑๔๙
เทคนิคการเล่านิทานแบบต่างๆ	๑๖๓
<i>การเล่าปากเปล่า</i>	<i>๑๖๓</i>
<i>การเล่าโดยร้องเพลงประกอบ</i>	<i>๑๖๕</i>
<i>การเล่าโดยการเล่นเชือกประกอบ</i>	<i>๑๖๖</i>
<i>การเล่าโดยพับกระดาษประกอบเป็นรูปต่างๆ</i>	<i>๑๗๐</i>
<i>เล่าโดยใช้หุ่นแปะ</i>	<i>๑๗๕</i>
<i>เล่าโดยใช้หุ่น</i>	<i>๑๗๘</i>
<i>เล่าโดยการวาดหน้าหุ่น</i>	<i>๒๐๓</i>
<i>เล่าโดยใช้แผ่นใสประกอบ</i>	<i>๒๐๖</i>
<i>เล่าโดยใช้ภาพวาดประกอบ</i>	<i>๒๑๑</i>
<i>เล่าประกอบเสียงธรรมชาติ</i>	<i>๒๑๕</i>
<i>เล่าประกอบภาพยนตร์</i>	<i>๒๒๒</i>
<i>เล่าประกอบกิริยาท่าทาง</i>	<i>๒๒๔</i>

<i>เล่าด้วยการแสดงละคร</i>	๒๒๖
<i>การเล่านิทานโดยใช้นิ้วมือประกอบ</i>	๒๓๔
<i>การสนทนาเรื่องหนังสือ</i>	๒๔๑
<i>การแนะนำหนังสือ</i>	๒๔๙
<i>การเล่าเรื่องจากหนังสือ</i>	๒๕๓
<i>การโต้วาทีเพื่อนำไปสู่การอ่าน</i>	๒๕๙
<i>ตัวอย่างการสาธิตการโต้วาทีเกี่ยวกับหนังสือ</i>	๒๖๓
<i>การจัดนิทรรศการหนังสือ</i>	๒๗๑
<i>โครงการยอดนักอ่าน</i>	๒๘๕
<i>ค่ายรักการอ่านในโรงเรียน</i>	๒๙๙
<i>ค่ายผู้นำเยาวชนรักการอ่าน</i>	๓๐๙
<i>กิจกรรมส่งเสริมการอ่านกับการแก้ปัญหาของโรงเรียน</i>	๓๑๓
<i>หลักการเขียนโครงการ</i>	๓๑๗
<i>สรุปการเขียนโครงการเล่านิทาน</i>	๓๒๓
<i>ภาคผนวก</i>	๓๓๗
<i>การพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนให้เป็นแหล่งความรู้</i>	๓๓๙
<i>มาตรฐานห้องสมุดโรงเรียนระดับประถมศึกษา</i>	๓๕๓

กฎบัตรสากลว่าด้วยหนังสือ

อารัมภบท

สมาคมระหว่างชาติกลุ่มผู้จำหน่ายหนังสือ^๑
สหพันธ์ระหว่างชาติของสมาคมนักเขียนและนักประพันธ์^๒
สหพันธ์ระหว่างชาติว่าด้วยบริการบรรณสารและบรรณสารวิทยา^๓
สหพันธ์ระหว่างชาติของสมาคมห้องสมุด^๔
สหพันธ์ระหว่างชาติของนักแปล^๕
สหพันธ์ระหว่างชาติว่าด้วยภาษาและหนังสือ^๖
สมาคมระหว่างชาติของผู้จัดพิมพ์^๗

-
- ๑ International Community of Booksellers Associations
 - ๒ International Confederation of Societies of Authors and Composers
 - ๓ International Federation for Documentation
 - ๔ International Confederation of societies of Libraries
 - ๕ International Federation of Translators
 - ๖ International P.E.N.
 - ๗ International Publisher Associations

หมายเหตุ กฎบัตรสากลว่าด้วยหนังสือนี้ คณะกรรมการสนับสนุนปีหนังสือสากล (The Support Committee for International Book Year) ได้รับรอง ณ กรุง
ปารีสเชลส์ ประเทศเบลเยียม เมื่อวันที่ ๒๒ ตุลาคม ค.ศ. ๑๙๗๑

ยอมรับว่า

หนังสือยังคงเป็นเครื่องมืออันขาดเสียมิได้สำหรับการรักษาไว้ซึ่งคลังแห่งวิทยาการของโลก และสำหรับการเผยแพร่ความรู้เหล่านี้ออกไป

เชื่อมั่นว่า

บทบาทของหนังสือจะเข้มแข็งขึ้น ถ้าได้มีการกำหนดและดำเนินการตามนโยบายที่ส่งเสริมสนับสนุนการใช้ประโยชน์จากคำตีพิมพ์อย่างกว้างขวางที่สุดที่จะอาจทำได้

รำลึกได้ว่า

ธรรมเนียมแห่งองค์การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรม แห่งสหประชาชาติ เรียกร้องรัฐสมาชิกให้ส่งเสริม “การถ่ายทอดความคิดในรูปของคำและภาพอย่างเสรี” และให้ส่งเสริม “ความร่วมมือระหว่างชาติที่เกิดขึ้น โดยประสงค์จะให้ประชาชนของทุกประเทศได้เข้าถึงสิ่งพิมพ์และมีการจัดพิมพ์เผยแพร่เกิดขึ้นในทุกประเทศ”

รำลึกได้อีกว่า

ที่ประชุมสามัญประจำปีขององค์การศึกษา สหประชาชาติได้ยืนยันว่า หนังสือ “ทำหน้าที่หลักในการดำเนินการให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ขององค์การศึกษา อันได้แก่ สันติภาพ พัฒนาการ ส่งเสริมสิทธิแห่งมนุษยชนรงค์เพื่อกำจัดการรังเกียจผิวและจักรวรรดินิยม”

ได้พิจารณาว่า

ที่ประชุมสามัญประจำปีขององค์การศึกษา สหประชาชาติ กำหนดให้ปีคริสต์ศักราช ๑๙๗๒ เป็นปีหนังสือสากล มีวัตถุประสงค์ที่จะให้มี “หนังสือสำหรับทุกคน”^๑

^๑ *Books for All*

จึงขอพร้อมใจกันเป็นเอกฉันท์รับรองกฎบัตรสากลว่าด้วยหนังสือฉบับนี้

และขอร้องให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องยึดถือและปฏิบัติตามหลักการที่จะกำหนดไว้ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ ทุกคนมีสิทธิเสรีภาพในการอ่าน

สังคมมีหน้าที่กระทำทุกอย่างเพื่อให้แน่นอนว่า ทุกคนมีโอกาสที่จะได้รับประโยชน์จากการอ่าน เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่ของโลกยังอ่านหนังสือไม่ออก จึงไม่อาจเข้าถึงหนังสือได้ รัฐบาลจึงมีหน้าที่ช่วยขจัดความไม่รู้หนังสือให้หมดไป รัฐบาลควรส่งเสริมสนับสนุนให้มีสิ่งตีพิมพ์ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็น การปลูกฝังและผดุงไว้ซึ่งทักษะในการอ่าน ควรที่รัฐบาลจะจัดให้มีการช่วยเหลือผู้ประกอบอาชีพทางหนังสือ มีการช่วยเหลือระหว่างรัฐต่อรัฐ และระหว่างรัฐกับองค์การ ซึ่งประกอบด้วยหลายๆ รัฐ ผู้ผลิตและจำหน่ายหนังสือก็มีหน้าที่ดำเนินการเพื่อให้แน่นอนว่า ความคิดเห็นและข้อมูลข่าวสารซึ่งผลิตออกมานั้น ช่วยสนองความต้องการของผู้อ่านและของสังคมที่เปลี่ยนแปลงเสมอ

มาตรา ๒ หนังสือเป็นสิ่งจำเป็นต่อการศึกษา

ในยุคที่มีการปฏิรูปในวงการศึกษามาก และมีแผนการศึกษาเพื่อรับเด็กเข้าโรงเรียนเป็นจำนวนมาก จำเป็นต้องมีโครงการเพื่อให้เป็นที่แน่นอนว่า มีหนังสือเรียนมากพอสำหรับการพัฒนาระบบการศึกษา จำเป็นต้องมีการปรับปรุงคุณภาพและเนื้อหาของหนังสือเพื่อการศึกษาในทุกๆ ประเทศในโลก การผลิตหนังสือเรียนในภูมิภาคของโลกจะมีส่วนช่วยผู้จัดพิมพ์ในแต่ละประเทศให้สามารถเพิ่มพูนคุณภาพหนังสือเรียนและหนังสือทั่วไปเพื่อการศึกษาให้ได้ มาตรฐานตามต้องการ หนังสือทั้งสองประเภทนี้เป็นสิ่งจำเป็นมากสำหรับห้องสมุดโรงเรียนและสำหรับขจัดความไม่รู้หนังสือ

มาตรา ๓ สังคมมีหน้าที่พิเศษในการสร้างสรรค์สภาวะที่เอื้ออำนวยให้นักเขียนมีโอกาสสร้างงานของตนได้เต็มที่

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ระบุว่า “ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองทางจิตใจและผลประโยชน์ทางวัตถุ ซึ่งจะได้จากผลงานของเขา ในทางวิทยาศาสตร์ วรรณกรรม หรือศิลปกรรม” ความคุ้มครองนี้ควรให้แก่ผู้แปลด้วย เพราะว่าผลงานของเขาเปิดขอบฟ้าให้แก่หนังสือผ่านกำแพงภาษาออกไปได้ ทำให้ผู้เขียนได้พบกับผู้อ่านนอกเขตพรมแดนประเทศของเขาได้ เนื่องจากว่าทุกประเทศมีสิทธิจะแสดงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตน รักษาไว้ซึ่งความหลากหลาย ซึ่งจำเป็นต่ออารยธรรม ประเทศต่างๆ จึงควรสนับสนุนนักเขียนให้ทำหน้าที่สร้างสรรค์และส่งเสริมการแปล เพื่อเปิดโอกาสให้คนจำนวนมากได้เข้าถึงความเจริญทางปัญญา อันสะสมอยู่ในวรรณกรรมของแต่ละภาษา รวมทั้งในภาษาที่มีผู้ใช้น้อย

มาตรา ๔ อุตสาหกรรมการจัดพิมพ์ที่มั่นคงจำเป็นอย่างไร ยิ่งสำหรับการพัฒนาประเทศ

ในโลกซึ่งมีความแตกต่างกันมาก เรื่องการผลิตหนังสือในประเทศต่าง ๆ และยังมีหลายประเทศขาดแคลนสิ่งตีพิมพ์สำหรับอ่าน จำเป็นยิ่งที่แต่ละประเทศต้องจัดทำแผนพัฒนาหนังสือขึ้นไว้ แต่ละประเทศจำต้องมีความคิดริเริ่มเรื่องนี้ หากมีความจำเป็นก็อาจขอความร่วมมือระหว่างประเทศ เพื่อสร้างองค์ประกอบต่างๆ ของการผลิตหนังสือให้ครบถ้วน การพัฒนาอุตสาหกรรมการจัดพิมพ์นั้นจำเป็นต้องให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษา เศรษฐกิจ และสังคม สมาคมและองค์การทางวิชาชีพมีส่วนร่วมกับผู้เกี่ยวข้องกับหนังสือทั้งหมด โดยผ่านหน่วยงานกลางระดับชาติ เช่น คณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ นอกจากนี้ ยังจำเป็นจะต้องหาวิธีสนับสนุนทางการเงิน โดยแสวงหาแหล่งให้กู้เงินที่เรียกดอกเบี้ยต่ำในระดับชาติ หรือโดยข้อตกลงกู้ยืมระหว่างสองประเทศ หรือกู้ยืมจากองค์การระหว่างประเทศ

มาตรา ๕ เครื่องอำนวยความสะดวกการผลิตหนังสือเป็นสิ่งจำเป็นใน การพัฒนาการจัดพิมพ์

รัฐควรกำหนดไว้ในนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจว่าจะสนับสนุนให้มีเครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็นในการสร้างอุตสาหกรรมการผลิตหนังสือ รวมทั้งกระดาษสำหรับพิมพ์ เครื่องพิมพ์ และเครื่องเย็บเล่มหนังสือ การใช้ทรัพยากรของชาติให้มากที่สุด รวมทั้งการอำนวยความสะดวกในการนำเข้าซึ่งเครื่องมือเครื่องใช้ จะส่งเสริมการผลิตหนังสือที่สวยงามและราคาไม่แพง ผู้ซึ่งเกี่ยวข้องกับการผลิตหนังสือควรรักษามาตรฐานสูงสุดเท่าที่จะปฏิบัติได้ในการผลิตและการออกแบบ ควรใช้ความพยายามเป็นพิเศษในการผลิตหนังสือสำหรับคนพิการ

มาตรา ๖ ผู้จำหน่ายหนังสือให้บริการที่จำเป็นสำหรับการเชื่อมโยงระหว่างผู้จัดพิมพ์และผู้อ่านหนังสือ

ในเบื้องต้นของความพยายามส่งเสริมและสร้างนิสัยการอ่าน ผู้จำหน่ายหนังสือมีหน้าที่รับผิดชอบทั้งในด้านวัฒนธรรมและการศึกษา คนเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการทำให้แน่นอนว่ามีหนังสือที่ได้รับการคัดเลือกแล้วและที่มีปริมาณเพียงพอได้ถึงมือผู้อ่าน สิ่งที่ช่วยเหลือให้ผู้จำหน่ายหนังสือทำหน้าที่ได้ดีคือ การลดค่าส่งหนังสือทางไปรษณีย์และทางอากาศ เงื่อนไขในการชำระหนี้ซึ่งไม่ผูกมัดจนเกินไป และความสนับสนุนอื่นๆ ทางด้านการเงิน

มาตรา ๗ ห้องสมุดเป็นแหล่งสำคัญของชาติในการถ่ายทอดความรู้ทั่วไปและวิทยาการต่างๆ เป็นแหล่งที่ให้ความเพลิดเพลินในภูมิปัญญาและความงดงาม

ห้องสมุดเป็นแหล่งกลางในการกระจายหนังสือให้ถึงบุคคล บ่อยครั้งที่ห้องสมุดเป็นวิธิต่างที่ได้ผลที่สุดที่จะนำสิ่งตีพิมพ์ไปสู่ผู้อ่านในฐานะที่เป็นบริการเพื่อสาธารณประโยชน์ ห้องสมุดส่งเสริมการอ่าน ซึ่งจะนำไปสู่ความก้าวหน้าผาสุกของแต่ละบุคคล ไปสู่การศึกษาตลอดชีวิต ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคม บริการห้องสมุดควรสอดคล้องกับความต้องการและศักยภาพ ห้องสมุดไม่ควรมีอยู่เฉพาะในเมืองใหญ่เท่านั้น หากควรมีอยู่ทุกแห่งชุมชน โดยเฉพาะในชนบทซึ่งมีขอบเขตกว้างขวางและขาดแคลนหนังสืออยู่เสมอ โรงเรียนแต่ละโรงเรียน ชุมชนแต่ละแห่ง ควรมีห้องสมุดหนึ่งแห่งเป็นอย่างน้อย แต่ละแห่งต้องมีบรรณารักษ์ที่มีวุฒิ และมีงบประมาณเพียงพอสำหรับซื้อหนังสือ ห้องสมุดมีความจำเป็นสำหรับการเล่าเรียนชั้นอุดมศึกษาและสำหรับการแสวงหาความรู้ในระดับสูง การพัฒนาระบบบริการห้องสมุดแห่งชาติจะช่วยให้ประชาชนทุกหนทุกแห่งเข้าถึงแหล่งหนังสือสำหรับอ่าน

มาตรา ๘ บริการบรรณสารช่วยในการรักษาไว้ซึ่งหนังสือและการเผยแพร่เอกสารภูมิหลังแก่คนทั่วไป

การเขียนหนังสือวิชาการเฉพาะเรื่อง หนังสือวิทยาศาสตร์ และหนังสือทางเทคนิค จำต้องอาศัยบริการบรรณสารอย่างเพียงพอ ด้วยเหตุนี้จำเป็นต้องทำให้มีขึ้น และต้องพัฒนาบริการบรรณสาร ด้วยความช่วยเหลือของรัฐบาล และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับหนังสือ เพื่อที่จะได้มาซึ่งข้อมูลข่าวสารมากที่สุดตลอดเวลา ควรจัดทำและกำหนดมาตรการทุกอย่างที่จะส่งเสริมและสนับสนุนให้สิ่งสำคัญเหล่านี้ได้เป็นที่รู้จักกันทั่วทุกประเทศ และโดยไม่มีสิ่งกีดขวางใดๆ

มาตรา ๙ การส่งหนังสือจากประเทศหนึ่งไปยังอีกประเทศหนึ่งโดยเสรี จำเป็นมากสำหรับการเพิ่มพูนจำนวนหนังสือในชาติและจะส่งเสริมความเข้าใจอันดีต่อกันในระหว่างนานาชาติ

เพื่อให้ทุกคนในโลกมีส่วนรับรู้และเรียนรู้ผลงานสร้างสรรค์ของโลก จำเป็นจะต้องจัดเครื่องกีดขวางการส่งออกและนำเข้าซึ่งหนังสือ เครื่องขัดขวางอันได้แก่ ภาษีขาเข้าและภาษีอื่นๆ อาจยกเลิกได้ โดยการที่ประเทศต่างๆ รับรองและดำเนินการตามข้อตกลงขององค์การศึกษายุทธศาสตร์ สหประชาชาติ ทำตามข้อเสนอแนะและสนธิสัญญาระหว่างชาติ การออกไปใบอนุญาต การแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ เพื่อซื้อหนังสือและซื้อวัตถุดิบสำหรับผลิตหนังสือ ควรให้เป็นไปตามข้อตกลงดังกล่าว ภาษีภายในประเทศและข้อจำกัดอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการค้าขายหนังสือควรลดลงให้เหลือน้อยที่สุด

มาตรา ๑๐ หนังสือทำให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างชาติและก่อให้เกิดความร่วมมืออย่างสันติ

ข้อความตอนหนึ่งในธรรมนูญขององค์การศึกษายุทธศาสตร์ สหประชาชาติ มีอยู่ว่า “สงครามเริ่มต้นในใจคน ดังนั้น จำเป็นต้องปลูกฝังการคุ้มครองสันติภาพขึ้นในใจคน” หนังสือเป็นปัจจัยหนึ่งที่คุ้มครองสันติภาพได้อย่างมาก ทั้งนี้

เพราะหนังสือมีอิทธิพลในการสร้างสรรค์ภูมิปัญญาแห่งมิตรภาพและความเข้าใจอันดีระหว่างกัน ทุกคนที่เกี่ยวข้องมีหน้าที่รับผิดชอบดำเนินการให้เป็นที่น่าพอใจว่า เนื้อหาของหนังสือจะส่งเสริมแต่ละคนให้เจริญตั้งปรารถนาส่งเสริมความก้าวหน้าทางสังคมและเศรษฐกิจ ส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างกันและสันติภาพ

ปฏิญญาสากลว่าด้วยการสร้างสังคมการอ่าน

ประกาศ ณ กรุงลอนดอน
ระหว่างการประชุมแห่งโลกว่าด้วยหนังสือ
วันที่ ๗-๑๑ มิถุนายน ๒๕๒๕

๑. เรา บรรดานักเขียน นักแปล ผู้จัดพิมพ์ ผู้พิมพ์โฆษณา ผู้จำหน่ายหนังสือ บรรณารักษ์ นักการศึกษา เจ้าหน้าที่ของรัฐ และสมาชิกของชุมชน ผู้ทรงปัญญา จากประเทศต่างๆ ๙๒ ประเทศ ซึ่งประชุมกัน ณ การประชุมแห่งโลกว่าด้วยหนังสือ ที่องค์การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติจัดขึ้น ในคริสต์ศักราช ๑๙๘๒ ขอประกาศว่า เราสนับสนุนหลักการและวัตถุประสงค์เกี่ยวกับหนังสือ อันได้กำหนดขึ้นไว้เมื่อสิบปีที่แล้ว ในปีหนังสือสากลคริสต์ศักราช ๑๙๗๒

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

๒. เรา มีความเชื่อมั่นว่า หนังสือมีความสำคัญเหนือสิ่งอื่น ในฐานะที่เป็นพาหนะถ่ายทอดวิชาการ ให้การศึกษาและคุณค่าทางวัฒนธรรมในสังคม หนังสือช่วยพัฒนาชาติและปรุ้งแต่งชีวิตคนแต่ละคนให้เจริญรุ่งเรือง หนังสือสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างบุคคลแต่ละชาติ เสริมพลังแห่งความปรารถนา สันติภาพขึ้นในใจคน สองประการหลังนี้ คือ อุดมการณ์ซึ่งองค์การศึกษา สหประชาชาติยึดมั่นตลอดมา

๓. หลังจากที่ได้พิจารณาความเป็นไปของการพัฒนาหนังสือในรอบสิบปีหลังจากปีหนังสือสากล เราขอยืนยันความเชื่อมั่นใน “กฎบัตรสากลว่าด้วยหนังสือ” (Charter of the Book) ซึ่งองค์การวิชาชีพของนานาชาติมีมติรับรองเป็นเอกฉันท์ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๕ เรายืนยันความเชื่อมั่นในจุดหมายปลายทางของอุดมการณ์ “หนังสือสำหรับทุกคน” (Books for All) จุดมุ่งหมายนี้มีค่าควรที่จะหาทางกระทำให้เป็นผลสำเร็จ แม้ว่าขณะนี้เรายังต้องพากเพียรดำเนินการต่อไป หลักสิบประการในกฎบัตรว่าด้วยหนังสือ เน้นว่า ทุกคนมีสิทธิเสรีภาพในการอ่าน หนังสือเป็นองค์ประกอบสำคัญของการศึกษา สังคมมีหน้าที่เกื้อหนุนให้นักเขียนใช้ความสามารถทางสรรค์สร้างของตนได้อย่างเต็มที่ เครื่องจักรและสิ่งจำเป็นในการผลิตหนังสือ และอุตสาหกรรมการพิมพ์ที่ปราศจากอุปสรรค เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาประเทศ ร้านจำหน่ายหนังสือและห้องสมุดให้บริการที่จำเป็นแก่ผู้จัดพิมพ์และประชาชนผู้อ่าน การส่งหนังสืออย่างปราศจากอุปสรรคจากประเทศหนึ่งไปยังอีกประเทศหนึ่ง ก็มีความสำคัญอันจะขาดเสียมิได้ หนังสือนำไปสู่และส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างคนในชาติต่างๆ และความร่วมมือกันโดยสันติอีกด้วย

๔. เรามองไปข้างหน้า และประสงค์จะได้เห็นโลกซึ่งมีหนังสืออยู่ทุกหนทุกแห่งและประชาชนจะหาหนังสือได้ไม่ยาก โลกซึ่งสังคมทุกสังคมแสวงหาและพยายามให้มีสมรรถภาพทางการอ่าน มีความตั้งใจอ่าน และพยายามให้ได้รับความเพลิดเพลินและประโยชน์จากการอ่านอย่างเต็มที่

๕. บุคคลทั้งหญิงและชายมีสิทธิเสรีภาพในการให้การศึกษาแก่ตนเอง มีสิทธิที่จะแสวงหาความรู้ ที่จะได้ทราบถึงปัญญาและประสบการณ์ของคนในชาติอื่น วัฒนธรรมอื่น และของบรรพบุรุษ บุคคลมีความต้องการและ

จำเป็นที่จะจารึกความคิดและประสบการณ์ของตนลงไว้เป็นลายลักษณ์อักษร หนังสือมีความสำคัญยิ่งยวดในการสร้างสังคมที่ทุกคนสามารถดำเนินการตามหน้าที่ของตนได้เต็มภาคภูมิ และสามารถดำรงชีวิตด้วยความเจริญและผาสุก ยิ่งกว่านั้น นักเขียนผู้สร้างสรรค์จะสามารถแสดงออกด้วยถ้อยคำที่เขียนและพิมพ์ แสวงหาและพัฒนาค่านิยม ตลอดจนอุดมการณ์และความหวังของสังคมของตนด้วยถ้อยคำ นักเขียนจะขยายขอบเขตแนวคิดจินตนาการ และปรุงแต่งอนุสติของผู้อ่านหนังสือของเขาในทางที่ถูกต้องและงดงาม

๖. การอ่านนำเราผ่านพรมแดนทางภูมิศาสตร์และวัฒนธรรม แต่ก็ยังมีบางคนซึ่งควรจะได้อ่าน แต่ถูกจำกัดและตัดประโยชน์ ซึ่งอาจได้จากหนังสือเนื่องจากเขาไม่มีการศึกษา ไม่มีความสามารถในการอ่านเพียงพอ และถูกจำกัดด้วยการที่ไม่มีหนังสือที่มีคุณภาพในบริเวณใกล้เคียงที่เขาอาศัยอยู่ เราจึงขอให้ทุกคนที่เกี่ยวข้องช่วยกันสนับสนุนการผลิต การจำหน่าย และแจกจ่ายหนังสือ สนับสนุนนักเขียนและผู้อ่าน โดยเฉพาะผู้อ่านผู้เยาว์ในโรงเรียนและในบ้าน

๗. เราขอให้ทุกคนที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน่วยงานของรัฐ ขอให้ยกเลิกข้อจำกัดทุกอย่างที่เป็นอุปสรรคแก่การสร้างสรรค์ การผลิต การจัดพิมพ์หนังสือ การจำหน่ายและแจกจ่ายหนังสือภายในประเทศและระหว่างประเทศ เราต้องการให้มีการรักษาไว้และการปฏิบัติตามกฎหมายแห่งชาติว่าด้วยสิทธิของนักเขียน ให้เป็นไปตามกรอบแห่งข้อตกลงระหว่างชาติว่าด้วยลิขสิทธิ์ ทั้งนี้ เพื่อช่วยปกป้องผลประโยชน์ของนักเขียน นักแปล ผู้จัดพิมพ์ ครู และผู้อ่านทุกหนทุกแห่ง

๘. เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของสังคม ซึ่งมีหนังสืออยู่ใกล้มือผู้อ่าน และมีการใช้ประโยชน์จากหนังสืออย่างกว้างขวาง ที่ประชุมระหว่างชาติว่าด้วยหนังสือรับรองและสนับสนุนวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หลายประการ วัตถุประสงค์เหล่านี้ มุ่งสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมที่เป็นกิจกรรมธรรมดาและเป็นกิจกรรมพึงประสงค์ และคนในสังคมนั้นเห็นว่าการอ่านเป็นกิจกรรมสำคัญ และได้รับการจูงใจส่งเสริมในนโยบายแห่งชาติ ทั้งที่ประกาศเป็นเอกสารและใน

อนุสติของบุคคลแต่ละคน ได้รับความช่วยเหลือจากการร่วมมือระหว่างชาติ
ทั้งนี้ล้วนเป็นการส่งเสริมความสำคัญของหนังสือในอนาคต

๙. ดังนั้น เราขอให้รัฐบาลของทุกประเทศ องค์กร และสมาคม
วิชาชีพทางหนังสือ ขอให้รับแนวคิดชั้นนำดังกล่าวข้างต้น เราขอให้มีโลก ซึ่งมี
หนังสือสำหรับทุกคน และมีคนทุกคนซึ่งอ่านหนังสือ ทุกคนซึ่งยอมรับว่า
หนังสือและการอ่านเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญและเป็นที่ยอมรับในชีวิตประจำวัน
เราขอให้มีโลก ซึ่งไม่เพียงประกอบด้วยประชากรที่อ่านออกเขียนได้เท่านั้น
หากประกอบด้วยประชากรที่อ่านหนังสือเป็นนิสัยทั่วทุกคน

การอ่านหนังสือที่ดี

คุณหญิงแม้นมาส ชวลิต

เมื่อประมาณ ๕ ปีมาแล้ว ธนาคารโลกได้ศึกษาเกี่ยวกับการใช้หนังสือเรียนว่าจะก่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผลในการเรียนหรือไม่ มากน้อยเพียงไร โดยเฉพาะในประเทศที่กำลังพัฒนา ซึ่งส่วนมากก็เป็นประเทศซึ่งขาดแคลนหนังสือเรียนในระดับการศึกษาขั้นมูลฐาน คือ ประถมศึกษา ประเทศไทยก็เป็นประเทศหนึ่งในกลุ่มประเทศซึ่งธนาคารโลกศึกษา ผลปรากฏว่า การใช้หนังสือเรียนทำให้เด็กเรียนได้เร็วขึ้น สัมฤทธิ์ผลในการเรียนสัมพันธ์อย่างมากกับการใช้หนังสือเรียน ข้อเสนอที่ได้จากการศึกษานี้เป็นเหตุผลประการหนึ่งที่ทำให้ธนาคารโลกตัดสินใจให้ประเทศที่กำลังพัฒนาจ่ายเงินเพื่อจัดพิมพ์และแจกหนังสือเรียนแก่เด็กในโรงเรียนชั้นประถมศึกษา ในกลุ่มประเทศอาเซียน ประเทศที่ธนาคารโลกให้เงินเพื่อพัฒนาหนังสือเรียนก็มีฟิลิปปินส์ และอินโดนีเซีย เมื่อต้นเดือนพฤศจิกายน ๒๕๒๘ เจ้าหน้าที่โครงการการศึกษาในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ของธนาคารโลกซึ่งเข้ามาสังเกตการณ์ด้านประถมศึกษาในประเทศไทย ได้ยืนยันความสำคัญและความจำเป็นของหนังสือเรียน เขาไม่คิดว่าการพัฒนาการศึกษาจะเป็นไปได้ดีถ้าไม่มีหนังสือเรียน สรุปได้ว่า ถ้าเด็กไม่ได้อ่านหนังสือก็ยากที่จะหวังให้สติปัญญาและความรู้ของเด็กเพิ่มพูนขึ้น การลงทุนเพื่อให้เด็กมีหนังสือเรียนเป็นการลงทุนที่ได้ผล

ท่านผู้มีอายุเลยห้าสิบขึ้นไปแล้วหลายท่านอาจเคยได้ยินเขาพูดกันหรือเคยล้อคนญี่ปุ่นว่าสายตาสั้น ดูเหมือนว่าแว่นตากับชาวญี่ปุ่นจะเป็นของคู่กัน แม้ทุกวันนี้ เด็กโนบิตะในการ์ตูนที่คนไทยไม่ว่าเด็กผู้ใหญ่ก็ชอบ สวมแว่น ทั้งนี้ ว่ากันว่าเป็นเพราะคนญี่ปุ่นอ่านหนังสือมาก เรื่องแว่นตาเป็นเรื่องล้อเล่นกัน แต่เรื่องจริงก็คือว่า ประชากรญี่ปุ่นจำนวนมากอ่านหนังสือ ญี่ปุ่นเป็นประเทศเดียวที่มีคนไม่รู้หนังสือเพียงร้อยละ ๑ เป็นประเทศที่มีการผลิตและ

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

จำหน่ายหนังสือมากที่สุดใเอเชีย มีคนอ่านหนังสือมากที่สุด ฝรั่งมักจะพูดว่า ความเจริญจะวัดได้ด้วยการอ่านหนังสือ ประเทศใดมีการผลิตหนังสือมากและมีประชากรรู้หนังสืออ่านหนังสือมาก ประเทศนั้นจะพัฒนาไปมากไม่ว่าในด้านใด ถ้ามองดูญี่ปุ่นแล้ว เราก็จะเห็นว่าเขาพูดจริง บางครั้งการอ่านหนังสือก็มีส่วนช่วยประเทศให้พ้นจากอันตรายได้เหมือนกัน

ในประวัติศาสตร์ของชาติไทย สมัยที่เราพอมีหลักฐานให้ทราบได้อย่างน้อยก็มีอยู่สองสมัย ที่เราต้องเผชิญกับประเทศทางตะวันตกที่มალ่า อาณานิคมในเอเชีย คือ สมัยกรุงศรีอยุธยา ระหว่างรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช กับสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ตั้งแต่รัชกาลที่ ๓ ลงมา ในทั้งสองช่วงนั้น เราไม่ได้ตกเป็นอาณานิคมของชาติใด ทั้งนี้ มิได้หมายความว่าไม่มีการต่อสู้ แต่เราไม่ได้ต่อสู้ด้วยอาวุธ ซึ่งมีแต่ทางพ่ายแพ้ ดึงเห็นตัวอย่างอยู่รอบข้าง เราต่อสู้อำนาจนั้นด้วยสติปัญญาและความรอบรู้ในภูมิปัญญาของอีกฝ่ายหนึ่ง ที่พูดนี้ ก็ด้วยข้อสังเกตว่า ทั้งสองช่วงสมัย กิจการหนังสือเจริญมาก มีหลักฐานว่ามีการรวบรวมหนังสือจัดเป็นหอหลวง คือ หอสมุดหลวงในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เช่นเดียวกัน มีหลักฐานว่าพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้ทำบัญชีหนังสือที่มีอยู่ในหอหลวง ให้จัดพิมพ์พระราชบัญญัติห้ามสูบบุหรี่ พวกมิชชันนารีได้จัดพิมพ์หนังสือวิชาการสมัยใหม่ เช่น ตำราปลูกฝ้าย มีการทะนุบำรุงหนังสือต่อเนื่องในรัชกาลต่อๆ มา พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงศึกษาภาษาต่างประเทศและทรงสั่งหนังสือตำราเข้ามาเมื่อถึงคราวที่จะเจรจากับราชทูตชาวตะวันตก ก็ทรงสามารถอ่านความคิดของเขาได้ และทรงเป็นที่ยอมรับว่าทรงพระปรีชารอบรู้ในเรื่องสมัยใหม่ ความเคารพนับถือจึงได้เกิดขึ้นในหมู่ชนชาวตะวันตก

เมื่อรู้จักการอ่านหนังสือ ความคิดก็ทัดเทียมผู้อื่น

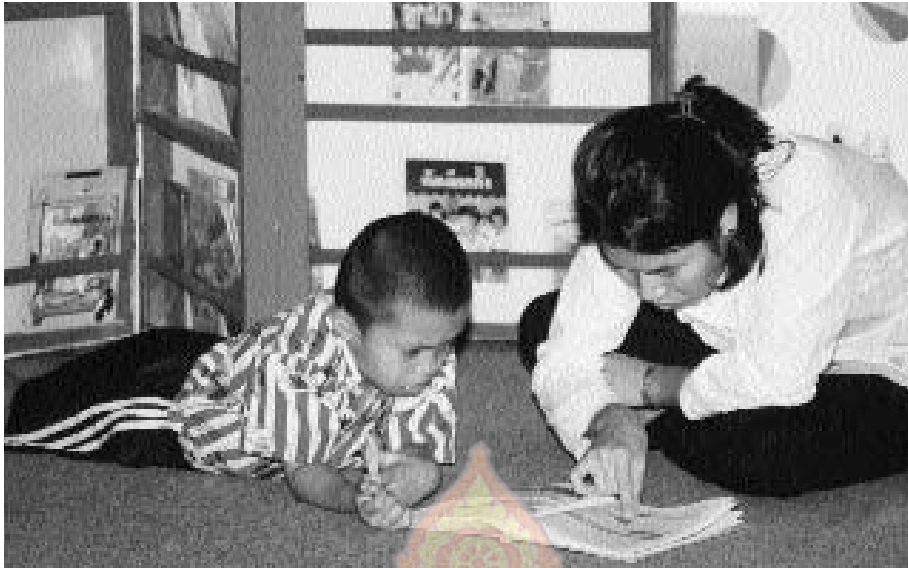
ในการอ่านหนังสือ แม้ว่าโดยทั่วไป อวัยวะส่วนใหญ่ของร่างกายไม่เคลื่อนไหว แต่ก็มีการเคลื่อนไหวอย่างมากในสมอง เมื่อสายตาเห็นตัว

หนังสือสมองก็เริ่มทำงาน รับความหมาย แปลความหมาย สงสัยความหมาย วิเคราะห์ความหมาย ถ่ายทอดออกมาทางตัวหนังสือ ยิ่งผู้เขียนตัวหนังสือมีความรู้แตกฉาน มีความคิดลึก มีประสบการณ์ซึ่งผู้อ่านไม่เคยพบมาก่อนมากเพียงไร สมองก็ยิ่งต้องทำงานหนักมากเพียงนั้น การที่ต้องใช้ความพยายามต่อสู้เพื่อให้รู้จริง ให้เข้าใจ ให้วิเคราะห์เนื้อหาที่ปรากฏในรูปของตัวหนังสือเหล่านี้ ล้วนเป็นการฝึกฝนเพื่อใช้สติปัญญาเฉียบแหลม เราไม่ได้อ่านเพื่อจดจำเนื้อหาและข้อคิดเห็นของผู้เขียนเท่านั้น หากอ่านเพื่อให้สมองได้ฝึกฝนทำงานให้ดียิ่งขึ้น ให้มีพลังปัญญา ให้สามารถเข้าใจปัญหาต่างๆ ในชีวิตได้ถูกต้องรวดเร็ว และรู้จักแก้ปัญหาได้อย่างฉลาด นี่เป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่ได้จากการอ่าน

รัฐบุรุษ นักปราชญ์ นักวิทยาศาสตร์ นักอุตสาหกรรม ในระดับที่รู้จักกันทั่วโลกหลายท่าน สร้างพลังสมองของเขาด้วยการอ่าน เด็กชายชาวไร่ชื่อ แอบราฮัม ลินคอล์น ใช้เวลาหลังจากฝ่าฟันอ่านตำรากฎหมายได้แสงเทียน ด้วยความรู้ที่ได้จากการอ่าน เขาพัฒนาตนเองขึ้นมาเป็นประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา แอนดรูว์ คาร์เนกี มหาเศรษฐีอุตสาหกรรมเหล็ก เริ่มพัฒนาตนเองตั้งแต่เยาว์วัยด้วยการอ่าน ขณะที่เป็เด็กลูกจ้างในโรงงาน เขาอุตส่าห์เดินฝ่าความหนาว หลังจากเลิกงาน ไปยืมหนังสือจากห้องสมุดประชาชนมาอ่าน เมื่อเป็นมหาเศรษฐีขึ้นแล้ว เขาได้บริจาคเงินจำนวนมากเพื่อทำนุบำรุงกิจการมห้องสมุดประชาชน

จุดหมายปลายทางของการอ่านคือการพัฒนา เพื่อจะไปสู่จุดหมายนั้นให้ได้ เราต้องพัฒนาการอ่านของเรา

เมื่อเราเรียนรู้ตัวอักษร รู้จักประสมสระ พยัญชนะ ให้เกิดเป็นคำ หรือตัวหนังสือ เรารู้คำที่มีอยู่ในหนังสือเล่มแรกๆ ที่ใช้ในการเริ่มเรียน กล่าวได้ว่าเราพออ่านหนังสือออกแล้ว การอ่านออกเป็นเพียงบันไดขั้นต้นของการอ่านที่พัฒนาแล้ว ที่จะต้องกระทำต่อไป คือ พยายามอ่านสิ่งที่อ่านได้ยาก ต้องพยายามทำความเข้าใจความหมายของคำ ของประโยค และของเนื้อหาที่

ปรากฏในหนังสือ บางที่ต้องใช้เครื่องมือช่วยการอ่าน เช่น พจนานุกรม เพื่อให้รู้ความหมายของคำ บางทีก็ต้องอ่านหนังสืออื่นอีกเล่มหนึ่งเพื่อจะได้เข้าใจเนื้อหาในหนังสือเล่มที่กำลังอ่านอยู่ นอกจากอ่านเรื่องที่ยากให้เข้าใจต้องแก้แล้ว เราต้องอ่านโดยรู้จักวิเคราะห์แยกแยะได้ว่า เนื้อหานั้นถูกต้องเพียงไร สมเหตุสมผลเพียงไร จะเป็นประโยชน์หรือให้โทษประการใด และเนื่องจากความรู้ ความคิด ประสบการณ์ที่ออกมาในรูปของหนังสือมีมากมาย แต่เวลาที่อ่านมักมีจำกัด เราก็ต้องอ่านให้เร็วขึ้น โดยเก็บความสำคัญให้ได้มากที่สุด นี่แหละคือการอ่านที่พัฒนาแล้ว

การอ่านที่จะพัฒนาขึ้นมาได้ ต้องปฏิบัติอยู่เป็นเนืองนิตย์ การอ่านควรเป็นกิจกรรมประจำวัน เป็นกิจกรรมต่อเนื่องจนตลอดชีวิต

ในสหรัฐอเมริกา มีสมาคมเกี่ยวกับการอ่าน ชื่อว่า สมาคมสากลเพื่อการอ่าน “International Reading Association” ความจริงเป็นสมาคมแห่งโลก แต่เริ่มต้นโดยนักการศึกษาชาวอเมริกัน มีสำนักงานใหญ่อยู่ในสหรัฐ มีสมาชิกอยู่ในประเทศต่างๆ หลายประเทศ ประเทศไทยก็มีสมาคมการอ่าน

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

แห่งประเทศไทยเป็นสมาชิก วัตถุประสงค์ของสมาคมนี้ก็คือ ส่งเสริมพัฒนาการอ่าน ศึกษาวิจัยปัญหาเกี่ยวกับการอ่านที่ไม่พัฒนา เช่น อ่านไม่ออก อ่านช้า ไม่ชอบอ่าน อ่านโดยไม่เข้าใจความหมาย สมาคมออกวารสารและผลิตหนังสือเกี่ยวกับการอ่าน ให้รางวัลบุคคลที่มีผลงานดีเด่นในการพัฒนาการอ่านของเด็กหรือผู้ใหญ่

การอ่านไม่ใช่เรื่องของบุคคลแต่ละคน หากเป็นเรื่องของสังคมทุกระดับตลอดไปจนถึงระดับโลก

เมื่อสงครามโลกครั้งที่สองใกล้จะสงบ มีผู้เห็นภัยร้ายกาจของสงครามโลกครั้งนี้ คิดขึ้นมาว่าสงครามเกิดขึ้นในใจคนก่อน ดังนั้น ถ้าจะป้องกันไม่ให้สงครามเกิดขึ้น ก็ต้องสร้างความรักสันติขึ้นในใจคน ผู้ซึ่งเห็นสอดคล้องกับความคิดเช่นนี้จึงก่อตั้งองค์การสหประชาชาติขึ้น แล้วก็คิดกันต่อไปว่าหนังสือเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความรักสันติภาพและความเข้าใจระหว่างกัน สหประชาชาติจึงสร้างองค์การขึ้นองค์การหนึ่ง เพื่อดำเนินการต่างๆ โดยใช้หนังสือเป็นเครื่องมือให้เกิดความรักสันติภาพและความเข้าใจต่างๆ อันดีระหว่างนานาชาติ องค์การนี้คือองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือที่เรียกกันย่อๆ ว่า ยูเนสโก

ยูเนสโกมีกิจกรรมทางการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรม โดยมีกิจกรรมเกี่ยวกับหนังสือแฝงอยู่ในทุกๆ กิจกรรม เริ่มด้วยการรณรงค์ในระดับโลกเพื่อให้คนทั้งโลกอ่านหนังสือออก เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๕ ได้ประกาศปีหนังสือสากล เชิญชวนรัฐสมาชิกกระตือรือร้นเพื่อพัฒนาหนังสือที่เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความรักสันติภาพขึ้นในใจคน ประเทศไทยก็ได้เริ่มฉลองปีหนังสือสากล ๑๐ ปีหลังจากนั้น คือ เมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๕ องค์การการศึกษา สหประชาชาติ ได้จัดประชุมในระดับโลกเกี่ยวกับหนังสืออีกครั้งหนึ่ง ครั้งนี้ที่ประชุมเห็นพ้องกันว่า トラバドที่คนยังไม่อ่านหนังสือ トラバドนั้นวัตถุประสงค์ในการสร้างความสงบสุขในโลกจะเกิดขึ้นไม่ได้ ดังนั้น จึงควรใช้เวลาช่วงสิบปี

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

นับแต่ พ.ศ. ๒๕๒๕ เป็นต้นไป เพื่อการสร้างสังคมผู้อ่าน ขอให้ประเทศสมาชิกทั่วโลกเริ่มระดมกำลังเพื่อสร้างประชากรให้เป็นนักอ่านที่พัฒนาแล้ว

นักอ่านที่ดีไม่ใช่อ่านที่คอยแต่รับความคิดเห็นของคนเขียนอย่างเดียว ในการเลือกเฟ้นหนังสือเพื่ออ่าน เขาทำหน้าที่ขจัดหนังสือที่เป็นโทษออกไปจากชีวิตของเขาและจากสังคมด้วย ในการขจัดหนังสือเหล่านี้ เรามักจะพูดถึงการออกกฎหมายลงโทษผู้เขียน ผู้พิมพ์เผยแพร่ และผู้จำหน่าย แต่ความจริงแล้ว ผู้ที่จะปราบหนังสือเหล่านี้ได้ดีที่สุดก็คือ ผู้อ่าน นั่นเอง

วิธีสร้างความสนใจในการอ่าน

คุณหญิงแม่หมาส ชาวลิต

มนุษย์มีความอยากรู้เรื่องราวต่างๆ โดยธรรมชาติ ถ้าความอยากรู้ได้รับการสนองตอบคือได้รับคำตอบ สามารถแสวงหาคำตอบด้วยตนเองได้ ก็จะเกิดความพอใจ และอยากรู้ต่อไปให้ลึกซึ้งกว้างขวาง ยิ่งถ้าหากสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้ ก็ยิ่งเห็นคุณค่าในการแสวงหาความรู้มากขึ้น ผู้มีความรู้เมื่อได้รับการสนับสนุนจากสังคมแวดล้อมก็จะพยายามแสวงหาทางสนองความอยากรู้ของตนต่อไป ในปัจจุบันการอ่านได้และอ่านเป็นเป็นวิธีการหาความรู้เพื่อสนองความอยากรู้ของคนเราได้อย่างดี ปัญหาและอุปสรรคอยู่ที่ขาดความสามารถในการอ่านของแต่ละคน ไม่มีวัสดุการอ่านเพียงพอ ไม่มีแหล่งวัสดุให้อ่าน ไม่มีการจูงใจให้สนใจในการอ่าน

การสร้างความสนใจในการอ่านเป็นหน้าที่ของทุกคน ทุกคนพึงสร้างความสนใจในการอ่านให้เกิดขึ้นในตนเอง และสร้างความสนใจให้แก่ผู้ที่อยู่ใกล้เคียง ในบ้าน ในโรงเรียน ในสถานศึกษาระดับสูง ในหน่วยงาน ในชุมชน และในประเทศของตน นอกจากจะสร้างความสนใจในการอ่านในบ้านเมืองของตนเองแล้ว เมื่อมีโอกาสก็ควรมีส่วนในการสร้างความสนใจในการอ่านให้แก่คนต่างชาติต่างภาษาด้วย นับแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ เป็นต้นมา ประเทศต่างๆ ในโลกได้ใกล้ชิดกันมากขึ้น เพราะการติดต่อสื่อสารและการเดินทางสะดวกขึ้นมาก องค์การสหประชาชาติและองค์การในเครือ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรม แห่งสหประชาชาติ ได้เผยแพร่ความคิดที่ว่า โลกเราเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แม้จะต่างชาติต่างภาษา^๑ คนเรา

^๑ ฉอง แมคไบริด, หลายสำเนียงจากโลกเดียวกัน. แปลจาก Many Voice, One World, สำนักเลขาธิการคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรม แห่งสหประชาชาติ. ๒๕๒๘.

ควรจะพยายามเข้าใจกัน แม้จะแตกต่างกันในพื้นฐานการศึกษา เศรษฐกิจ และ วัฒนธรรม เราควรช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และช่วยกันผดุงสันติภาพในโลก^๑ องค์การศึกษาย เชื่อมมั่นในหนังสือและสิ่งพิมพ์ต่างๆ ว่าเป็นสื่อความรู้ ส่งเสริม ความคิดทางวิทยาศาสตร์ อนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรม หนังสือช่วยให้เข้าใจ กันและกัน และช่วยสร้างสันติภาพในโลก กล่าวโดยสรุป คือ หนังสือคือสื่อ สันติภาพ จึงควรที่ทุกคนจะช่วยกันสร้างและส่งเสริมการอ่านหนังสือที่ดีจน เป็นนิสัย

สร้างความสนใจในการอ่านให้เกิดขึ้นแก่ตน

๑. การอ่านหนังสือมีใช้ทักษะที่จะเกิดขึ้นโดยธรรมชาติ ต้องเรียน และฝึกฝนจนอ่านได้คล่องแคล่ว ผู้ที่ต้องการอ่านให้แตกฉาน ต้องอ่านให้มาก และอ่านเรื่องราวต่างๆ หลากหลาย อ่านเท่านั้นที่จะทำให้มีความสามารถในการอ่าน เมื่อพบคำยากหรือเรื่องราวที่ไม่มีพื้นเดิมมาก่อน ไม่ควรทอดยถะ เลิกอ่าน ใช้หนังสือที่ช่วยการอ่าน เช่น พจนานุกรมที่ให้คำแปลศัพท์ สารานุกรม หรือหนังสือรวมความรู้ที่จะช่วยให้เข้าใจเรื่องราวที่ไม่มีพื้นเดิมมาก่อน บาง เรื่องนอกจากเล่มที่เรากำลังอ่านและรู้สึกว่ายากเกินไปแล้ว ก็ยังมีหนังสือใน เรื่องเดียวกัน ซึ่งเขียนสำหรับคนทั่วไปที่มีชั้นกวีวิชาการ หรือเขียนสำหรับเด็ก ซึ่งอ่านได้ง่ายกว่า หาหนังสือเหล่านั้นมาอ่านเสียก่อน เมื่อคุ้นเคยกับคำศัพท์ และแนวความคิดแล้ว เราก็จะอ่านเนื้อเรื่องที่ยากกว่าได้ง่ายขึ้น

๒. ประสบการณ์ในชีวิต ช่วยให้อ่านหนังสือบางเล่มเข้าใจได้ดี ใช้ตา ดู หูฟัง สังเกตสิ่งต่างๆ รอบตัว สนทนากับบุคคลที่มีความรู้มีประสบการณ์ใน ชีวิตมากมาย อย่าปล่อยให้เวลาให้ล่องไปเปล่าๆ ในการทำงาน พยายามอ่าน หนังสือเพื่อหาความรู้และข้อมูลที่จะนำมาใช้ในการปฏิบัติงานให้ได้ดี เมื่อมี เวลาว่าง ก็อาจทำงานอดิเรกที่สนใจ อ่านหนังสือเพื่อทำงานอดิเรกนั้นให้ได้ดียิ่ง

^๑ Unesco Constitution

มีตัวอย่างนักสะสมแสตมป์เป็นงานอดิเรก ในการสะสมก็ได้อ่านหนังสือเกี่ยวกับเรื่องราวของแสตมป์ รู้ว่าควรเก็บสะสมอย่างไรแสตมป์จึงจะอยู่ในสภาพดี รู้ว่าแสตมป์ดวงไหนรุ่นไหนมีลักษณะพิเศษ มีราคาดี เป็นที่นิยม รู้ว่าแหล่งซื้อขายแสตมป์ราคาแพงอยู่ที่ไหน มีการประกวดแสตมป์หายากที่ไหนบ้าง เข้าร่วมประชุมเกี่ยวกับการเก็บสะสมแสตมป์ ส่งแสตมป์เข้าประกวด เช่นนี้ งานอดิเรกก็มีความหมายมากขึ้น การอ่านก็มีความหมายเช่นเดียวกัน

๓. อย่าปล่อยจิตใจให้ซึมเซา ท้อแท้ เบื่อหน่าย แม้จะมีสาเหตุอันควร ทำให้ท้อแท้ เบื่อหน่าย ก็ควรรีบขจัดเสียด้วยการพยายามแก้ปัญหาที่เป็นสาเหตุ ด้วยการทำจิตใจให้แจ่มชื่น กระปรี้กระเปร่า ด้วยการอ่านหนังสือขบขัน หรือหนังสือที่ชี้ให้มองดูโลกในแง่ใหม่ ให้สัจธรรม ช่วยให้กำลังใจเข้มแข็ง ความซึมเซาเบื่อหน่ายบางครั้งก็เกิดขึ้นจากความอ่อนเพลียของสมองที่ทำงานหนัก จะหายไปเองถ้าเราพักผ่อนและไม่พยายามเก็บความเบื่อหน่ายไว้ การอ่านหนังสือขบขัน ชี้ให้เห็นความงามในชีวิต หรือที่ให้ความเพลิดเพลินทางปัญญาและอารมณ์ ก็จะช่วยขจัดความซึมเซาเบื่อหน่ายไปได้

๔. ธรรมชาติให้ความอยากรู้อยากเห็นแก่เรามาตั้งแต่เกิด พยายามรักษาสิ่งนี้ไว้ ตั้งคำถามอยู่เสมอเมื่อพบสิ่งใหม่ว่า นี่คืออะไร ทำไมจึงเป็นอย่างนี้ เกิดขึ้นเมื่อไร มีรายละเอียดหรือเบื้องหลังอย่างไร เมื่อตั้งคำถามแล้วก็พยายามหาคำตอบให้ได้จากการไต่ถามผู้รู้ สังเกตดูเองให้ถี่ถ้วน และอ่านหนังสือเพื่อหาคำตอบ ถ้าไม่แน่ใจว่าคำตอบในหนังสือเล่มนี้จะถูกต้อง ก็ถามต่อไป หาคำตอบต่อไป น่าเสียดายที่ว่า คนไทยเรา (และคนในประเทศด้อยพัฒนาอีกหลายประเทศ) ไม่มีการส่งเสริมให้ถาม เด็กๆ จะถูกผู้ใหญ่ไม่ให้ซักถาม เมื่อถามไม่ได้หรือถามแล้วไม่ได้คำตอบ ก็ไม่มีคำถามต่อไป ตรงกันข้ามกับเด็กในบางประเทศที่ได้รับการสนับสนุนให้ถามมากเพื่อให้ได้ความรู้ เป็นที่สังเกตว่า ชาวต่างประเทศตะวันตกที่เข้ามาในประเทศไทยจะรู้เรื่องเมืองไทยมากกว่าคนไทย ทางเขาชอบถาม มีนิสัยอยากรู้อยากเห็น การที่คนไทยเราไม่สนับสนุนให้ถามนี้ ก็น่าแปลก ดูจะสวนทางกับคำสอนที่มีมาแต่โบราณว่า หัวใจของการศึกษา คือ สุ.จิ.ป.ล. - ฟัง คิด ถาม เขียน

๕. หัดอ่านให้เร็วและอ่านให้แตกฉาน ทำแข่งกับตัวเองว่า เราจะชนะ เวลาและความยากของหนังสือเล่มนั้นเล่มนี้ได้หรือไม่ การเช่าหนังสือหรือขอยืมหนังสือจากห้องสมุดมาอ่านช่วยได้มากในการแข่งกับตัวเอง เพราะจะต้องส่งหนังสือในเวลากำหนด ที่จะให้เร็วและอ่านให้แตกฉานได้นั้น ต้องมีสมาธิแน่วแน่ในการอ่าน เพราะในการอ่านเร็วต้องอ่านให้รู้เรื่อง จับประเด็นให้ได้ด้วยตา ประสาท สมอง ต้องจดจ่ออยู่กับสิ่งที่อ่าน พยายามหัดอ่านโดยมีสมาธิแน่วแน่ให้ได้ เมื่อทำได้แล้ว ความเพลิดเพลินในการอ่าน (แม้จะอ่านหนังสือวิชาการที่ยาก) ก็จะเกิดขึ้น ความรู้สึกว่ายากจะลดลง ความสนใจในการอ่านจะเพิ่มขึ้น เพราะรู้ว่าอ่านแล้วจะเกิดความสบายใจอย่างไรบ้าง

๖. หาทางใช้ความรู้ที่ได้จากการอ่านและไตร่ตรองแล้ว ด้วยการเขียนเรื่องราว รับเชิญไปบรรยายคุยกับผู้อื่น นำไปปฏิบัติ ทั้งนี้ อยู่ในกระบวนการที่ทำให้พัฒนาการการอ่านไปได้เรื่อยๆ สมองไม่เมื่อยล้า และจะไม่เกิดอาการที่ว่า “ความรู้ท่วมหัว เอาตัวไม่รอด”

สร้างความสำเร็จแก่เด็กในบ้าน

คนในบ้านมีทั้งบุตรหลาน ญาติพี่น้อง บิดามารดา ไม่ว่าเราจะอยู่ในฐานะใด เราควรจะสร้างความสนใจในการอ่านแก่บุคคลที่อยู่ในบ้านของเรา

๑. ผู้ที่จะเป็นบิดามารดา ควรอ่านหนังสือต่างๆ เกี่ยวกับความเจริญเติบโตของเด็ก ลักษณะนิสัยของเด็ก การเลี้ยงดูเด็ก หนังสือสำหรับเด็กก็เป็นหนังสือที่ผู้เป็นบิดามารดาควรอ่านให้รู้ไว้ จัดหาหนังสือเหล่านี้มาไว้ในบ้านเพื่อจะได้เลี้ยงดูลูกให้เจริญเติบโตในทางที่ถูกที่ควร ทั้งในด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และพฤติกรรมในสังคม

๒. เมื่อลูกยังเป็นทารก ร้องเพลงให้ลูกฟัง พูดกับลูก ชี้ให้ดูสิ่งต่างๆ รอบตัว และเอ่ยชื่อสิ่งนั้น แม้เด็กจะไม่เข้าใจความหมายของคำ เด็กก็จะคุ้นเคยกับการได้ยินเสียงไพเราะ ได้คุ้นกับการดูภาพและสิ่งของ ต่อไปเมื่อโตขึ้น ๗-๘ เดือน พอจะรู้ความและพอจะเข้าใจว่าภาพหรือสิ่งของที่เห็นกับเสียงคำพูด

ที่ได้ยินนั้นมีความเชื่อมโยงกัน ในระยะนี้ นอกจากร้องเพลงให้ฟังแล้วอาจเล่าเรื่องสั้นๆ สนุกๆ ชวนหัวเราะให้ฟังก็ได้ เด็กไม่รู้เรื่อง แต่รู้ว่าเสียงต่างๆ ที่ได้ยินนั้นทำให้หัวเราะได้ ทำให้ตื่นเต้นได้ ในการเล่าอาจทำท่าประกอบไปด้วย เช่น เล่าถึงนกบิน ก็ยกมือทำท่านกบิน เด็กจะทำตามไปด้วย

๓. หัดให้ลูกรู้จักหนังสือ ให้ดูภาพในหนังสือ ในต่างประเทศมีหนังสือซึ่งทำขึ้นเป็นพิเศษสำหรับเด็กอายุก่อน ๓ ขวบ เช่น หนังสือภาพทำด้วยผ้าซักน้ำได้ ฉีกไม่ขาด พิมพ์ด้วยสีซึ่งไม่เป็นอันตรายแก่เด็กถ้าเด็กเอาเข้าปาก เมื่อเด็กพูดได้แล้ว ก็ชวนคุยเรื่องหนังสือ เล่าเรื่องให้ฟัง ชี้ให้ดูภาพที่น่าสนใจ บอกชื่อตัวละคร แล้วลองถามให้ลูกชี้ให้ดูบ้าง ให้ตอบคำถามของเรา

๔. เมื่อลูกโตไปโรงเรียนแล้ว ช่วยลูกในการเริ่มหัดอ่าน เล่นออกเสียงคำที่มีในหนังสือเรียน ช่วยให้เด็กรู้สึกว่าการเรียนไม่ใช่สิ่งยาก อ่านหนังสือภาพ หนังสือนิทานให้ฟัง ลูกจะได้รู้สึกว่าหนังสือคือที่มาของความเพลิดเพลิน ถ้าอ่านได้เองแล้ว จะได้อ่านอย่างที่พ่อแม่อ่าน หรืออ่านได้มากกว่า เมื่อลูกสนใจสิ่งใด หัดให้ถามเรื่องราวเกี่ยวกับสิ่งนั้น แล้วให้หาคำตอบในหนังสือ เด็กๆ มักจะสนใจสัตว์ที่มีอยู่ในบ้าน ทั้งที่เป็นสัตว์เลี้ยงและไม่ใช่ พยายามหาหนังสือเกี่ยวกับสัตว์เหล่านั้นมาไว้ในบ้าน ให้เด็กดูเปรียบเทียบกับของจริง ตอบคำถามที่เด็กถาม ฟังคำที่เด็กพูด

๕. เมื่อเด็กย่างเข้าวัยรุ่น ช่วยเหลือให้เด็กรู้จักแหล่งหนังสือ พาไปห้องสมุดประชาชนหรือห้องสมุดขององค์กรต่างประเทศที่มีอยู่ เช่น ห้องสมุดบริติชเคาน์ซิล ห้องสมุดของสถาบันสอนภาษาอังกฤษ ของสมาคมนักเรียนเกาอเมริกัน (เอ.ยู.เอ.) เป็นต้น พาไปร้านจำหน่ายหนังสือให้เขาเลือกซื้อหนังสือที่สนใจ อาจจะแนะนำหนังสือดีๆ ให้เด็กทราบบ้าง แต่ไม่ควรบังคับให้ซื้อ ถ้าเขาอยากซื้อหนังสือที่เราไม่เห็นด้วย ก็ควรอธิบายให้ฟังว่าทำไมจึงไม่เห็นด้วย นอกจากนี้ ควรพาเด็กไปในงานที่เกี่ยวกับหนังสือ เช่น งานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ นิทรรศการหนังสือในโอกาสสำคัญๆ นิทรรศการต่างๆ ให้ความรู้ บางครั้งก็มีการแสดงหนังสือประกอบด้วย

๖. หาเวลาสนทนากับเด็กเรื่องหนังสือที่เขาอ่านหรือหนังสือที่น่าอ่าน อาจเป็นเวลารับประทานอาหารด้วยกัน ตอนหัวค่ำหลังจากที่ลูกทำการบ้านเสร็จแล้ว ในวันหยุด ระหว่างเดินทางไปพักผ่อนด้วยกัน อาจสนทนาเรื่อง ภาพยนตร์หรือรายการโทรทัศน์ก็ได้ แนะนำให้อ่านหนังสือซึ่งมีผู้นำมาทำเป็น ภาพยนตร์หรือละครโทรทัศน์ เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างหนังสือและ ภาพยนตร์หรือละคร

๗. สร้างทัศนคติที่ถูกต้องให้เด็กเกี่ยวกับการซื้อหนังสือ ให้เงิน สำหรับซื้อหรือเช่าหนังสือ ทำตัวอย่างให้เด็กเข้าใจว่าการจ่ายเงินซื้อหนังสือมี ประโยชน์เพียงไร เปรียบเทียบการจ่ายเงินซื้อหนังสือกับการจ่ายในด้านอื่นที่ ฟุ่มเฟือย แนะนำให้รู้จักเก็บหนังสือส่วนตัวให้เป็นระเบียบ สนับสนุนให้แลกเปลี่ยนหนังสืออ่านกับเพื่อนฝูง ถ้าสามารถจะทำได้ ผู้ปกครองหลายบ้านใกล้ เคียงกันอาจร่วมกันจัดห้องสมุดในบ้านที่ทุกคนได้ใช้ร่วมกัน ผู้ปกครองต่างนำ หนังสือของตนและของเด็กในปกครองของตนมารวมกัน ณ บ้านซึ่งเจ้าของ ยินดีให้ใช้เป็นห้องสมุดส่วนรวม วิธีนี้ได้จัดแล้วในประเทศญี่ปุ่นและเกาหลีได้ ปรากฏว่าได้ผลดีในการสร้างนิสัยรักการอ่าน พ่อบ้าน-แม่บ้าน มีบทบาท สำคัญในเรื่องนี้

๘. ส่งเสริมให้เด็กสนใจในสิ่งต่างๆ ให้ใช้ความสังเกตสิ่งแวดล้อม ดันไม้ สัตว์ เพื่อนบ้าน ให้สนใจในเหตุการณ์บ้านเมืองให้อ่านและฟังข่าว ให้มี งานอดิเรกและจัดหาหนังสือเกี่ยวกับงานอดิเรกนั้นๆ ให้อ่าน เพื่อให้รู้สึกซึ่ง และได้รับความสุขความสำเร็จจากงานอดิเรกนั้น

สร้างความสนใจแก่นักเรียน

เมื่อเด็กเข้าโรงเรียนแล้ว แม้ว่าทางบ้านจะส่งเสริมสนับสนุนการอ่าน ของเด็ก ถ้าครูและผู้บริหารโรงเรียนไม่สนใจในการอ่านหนังสือของเด็กนอกเหนือ ไปจากหนังสือเรียน ไม่มีความเข้าใจถูกต้องว่าการอ่านจะส่งเสริมพัฒนาการ ด้านต่างๆ ของเด็กได้อย่างไร เด็กก็จะไม่มีนิสัยรักการอ่าน อ่านไม่ได้แตกฉาน

เท่าที่ควร เพราะขาดทัศนคติอันถูกต้องเกี่ยวกับการอ่าน ครูและผู้บริหารมีบทบาทสำคัญมากในการสร้างทัศนคติอันถูกต้องเกี่ยวกับการอ่านต้องใช้วิธีสอนและแนะนำวิธีเรียนซึ่งปลูกฝังส่งเสริมการอ่านหนังสือเพื่อค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง

๑. ผู้บริหารสนับสนุนการจัดห้องสมุดโรงเรียนและมุมหนังสือในห้องเรียน (ถ้าจำเป็น) อนุมัติให้ใช้เงินบำรุงการศึกษาหรือเงินงบประมาณแผ่นดินเพื่อการซื้อหนังสือ และจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านในห้องสมุด นอกจากหนังสือเพื่อการเรียนการสอนในรายวิชา (ควรมีหนังสือเรียนในรายวิชาเดียวกันที่จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ต่างๆ กันไว้ในห้องสมุดด้วย) ควรมีหนังสือเสริมประสบการณ์ที่จะให้ความรู้เพิ่มเติม ให้ประโยชน์ในการเสริมสร้างลักษณะนิสัย พัฒนาบุคลิกภาพ สร้างความเข้าใจในสิ่งแวดล้อมและคนอื่น หนังสือนวนิยาย หนังสืออ่านสนุกที่ประเทืองปัญญาและกล่อมเกลารามณ์

๒. ผู้บริหารจัดให้มีครู อาจารย์ บรรณารักษ์ ทำงานในห้องสมุดเต็มเวลาอย่างน้อยหนึ่งคน สนับสนุนให้จัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน สอนวิธีใช้ห้องสมุด แนะนำการอ่านเพื่อการศึกษาและพัฒนาบุคลิกภาพเป็นรายกลุ่มหรือรายบุคคล ชี้แจงให้ครูสอนรายวิชาเข้าใจนโยบายของโรงเรียนที่สนับสนุนการสอนโดยวิธีบูรณาการหนังสืออื่นๆ นอกเหนือจากหนังสือเรียน ในการสอนรายวิชา เน้นการสอนให้เด็กรู้จักค้นคว้าด้วยตนเอง หัดให้เด็กรู้จักฟัง พูด อ่าน เขียน ควบคู่กันไป สอนให้เด็ก รู้จักถาม สนับสนุนให้ถามเพื่อให้ได้ความรู้ลึกซึ้งและกว้างขวาง ให้เกิดความเข้าใจแจ่มแจ้ง

๓. ครูบรรณารักษ์ควรแบ่งเวลาสำหรับจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน และแนะนำนักเรียนให้รู้จักอ่านให้มากกว่าการทำงานเทคนิค เช่น จัดหมู่หนังสือและทำบัตรรายการ ซึ่งต้องใช้เวลามาก ควรหาวิธีลดเวลาทำงานในด้านนี้ลงด้วยการติดต่อกับหอสมุดแห่งชาติ เพื่อศึกษาเลขหมู่ ชื่อบรรณานุกรมแห่งชาติที่มีรายการหนังสือครบถ้วนตามหลักวิชา คัดลอกรายการหนังสือที่ตรงกับหนังสือของห้องสมุด หาวิธีร่วมมือกันระหว่างโรงเรียนในกลุ่มเดียวกัน ทำการจัดหมู่และรายการหนังสือ ทำบรรณานุกรมและดรรชนีค้นเรื่อง จัดทำชุดหนังสือและเอกสารสำหรับใช้ในการสอนการเรียนรายวิชา

๔. กิจกรรมซึ่งจัดได้โดยไม่เสียเวลาและค่าใช้จ่ายมากนัก ได้แก่ การจัดแสดงหนังสือที่ได้รับใหม่ ทำรายชื่อหนังสือที่น่าอ่าน (พร้อมบรรณนิทัศน์) ปิดไว้ที่ป้ายนิเทศ เล่านิทานสั้นๆ เล่าเรื่องจากหนังสือ อ่านหนังสือให้ฟัง ระหว่างเวลาพักรับประทานอาหาร ช่วงละไม่เกิน ๓๐ นาที กิจกรรมที่ต้องใช้เวลาเตรียมค่อนข้างมากและต้องให้ผู้อื่นช่วยเหลือด้วย เช่น การจัดนิทรรศการเรื่องสำคัญๆ จัดโครงการยอदनักอ่าน ประกวดการอ่านในใจและอ่านออกเสียง ทายปัญหาจากหนังสือ แข่งขันหาคำตอบจากหนังสืออ้างอิง เป็นต้น

๕. พยายามจัดกิจกรรมที่เด็กมีส่วนร่วมด้วยในฐานะของผู้จัดกิจกรรม เช่น เล่านิทานประกอบการแสดงบทบาทสมมติ ซึ่งเด็กจะต้องอ่านนิทานให้เข้าใจเรื่องและเข้าใจบทตัวละคร จัดนิทรรศการซึ่งอาจขอให้เด็กเขียนคำอธิบาย ช่วยจัดวางหนังสือและสิ่งของตามแผนผังที่กำหนด ใ้ว่าที่เกี่ยวกับหนังสือ สนทนาเกี่ยวกับหนังสือ เป็นต้น การจัดกิจกรรมทำนองนี้จัดได้เฉพาะบางโอกาสและต้องขอความร่วมมือจากครูผู้สอนรายวิชาด้วย

๖. ช่วยเด็กในการทำรายงานการค้นคว้า แนะนำวิธีใช้คู่มือต่างๆ ในห้องสมุด สอนวิธีเขียนย่อเรื่อง และเขียนบรรณานุกรมทำรายงาน ทำให้เด็กไว้วางใจและเป็นທີ່ปรึกษาของเด็กในเรื่องการเรียนหรือเรื่องส่วนตัวที่เด็กไม่ยอมเปิดเผยกับผู้ปกครอง แต่ก็ไม่อาจแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง จัดทำแฟ้มประวัติส่วนตัวของเด็ก ในแฟ้มจะบันทึกเรื่องที่เด็กสนใจ ปัญหาที่เด็กประสบระดับพัฒนาการการอ่าน หนังสือที่ได้แนะนำให้อ่าน พยายามช่วยเหลือให้เด็กสามารถแก้ปัญหาของตนได้และพัฒนาการอ่านของตนได้

๗. สร้างบรรยากาศในห้องสมุดให้เป็นที่น่าสนใจ เชิญชวนให้เข้าไปใช้ มีความเป็นกันเองแต่ไม่เสียระเบียบ ให้มีหนังสือใหม่ๆ อยู่เสมอ จัดแสดงหนังสือใหม่ หนังสือซึ่งสอดคล้องกับการเรียนรายวิชา หนังสือซึ่งจะแก้ปัญหาบางประการของเด็ก หนังสือที่สนุก น่าอ่าน ระเบียบของห้องสมุดไม่ควรเคร่งครัดเกินไป เขียนและปิดประกาศระเบียบไว้ในที่ซึ่งเด็กเห็นได้ชัด ชี้แจงให้เข้าใจ ดูแลให้มีการปฏิบัติตามโดยละมุนละม่อม ตกแต่งห้องสมุดด้วยสิ่งสวยงามสะอาดตา แต่ไม่จำเป็นต้องเป็นของราคาแพง เช่น ต้นไม้ในกระถางดิน

ที่ล้างสะอาดตา ดอกไม้และตุ๊กตาที่นักเรียนทำ ผลไม้แห้งรูปร่างแปลกๆ ที่หาได้ในท้องถิ่น เครื่องปั้นดินเผา เครื่องจักรสานที่ทำขึ้นในท้องถิ่น เป็นต้น ข้อสำคัญต้องรักษาสภาพให้สะอาด ปราศจากฝุ่น และไม่ดูทรุดโทรม

๘. ครูบรรณารักษ์เป็นเครื่องดึงดูดเด็กให้เข้าห้องสมุดได้อย่างดี ควรเข้าใจเด็ก ยิ้มแย้มแจ่มใส เต็มใจช่วยเหลือ รักการอ่าน และพยายามหาเวลาอ่านหนังสือให้มากและหลากหลายเพื่อให้สามารถแนะนำหนังสือที่ดีและเหมาะสมให้แก่เด็ก มีสัมพันธภาพอันดีกับผู้บริหาร เพื่อนครู และเจ้าหน้าที่ทุกระดับในโรงเรียน

สร้างความสนใจในนักศึกษาระดับวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย

ความสนใจในการอ่านของนักศึกษาในระดับวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยในประเทศไทยนั้น อาจารย์ผู้สอนมักจะกล่าวว่าไม่อยู่ในระดับที่น่าพอใจ นักศึกษาชอบฟังและจำคำบรรยายมากกว่าที่จะอ่านหนังสือหาความรู้ด้วยตนเอง เมื่อกำหนดหนังสือให้อ่านก็จะไม่อ่าน โดยเฉพาะถ้าหนังสือกำหนดเป็นภาษาต่างประเทศ บางครั้งก็อาจมีคนเก่งหนึ่งคนเป็นผู้อ่าน แล้วทำย่อเรื่องเป็นภาษาไทยแจกเพื่อนฝูง หรือเล่าให้เพื่อนฟัง ทั้งนี้ เป็นเรื่องกีดขวางพัฒนาการทางการอ่านของเพื่อนฝูงอย่างยิ่ง วัตถุประสงค์แท้จริงของการเรียนในระดับมหาวิทยาลัย คือ การพัฒนาสมองให้สามารถยิ่งขึ้น ให้เกิดความชำนาญในการใช้เครื่องมือสื่อความรู้ต่างๆ เนื้อหาของความรู้จะเปลี่ยนอยู่เสมอ ส่วนที่ไม่ค่อยได้ใช้ก็จะถูกลืม จึงจำเป็นต้องมีทักษะและทัศนคติถูกต้องในการแสวงหาความรู้เพิ่มพูนอยู่จนตลอดชีวิต

เช่นเดียวกับโรงเรียน ผู้บริหารระดับสูงในวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมีบทบาทสำคัญที่จะดูแลให้การเรียนการสอนในสถานศึกษาพัฒนาไปตามกระบวนการจนบรรลุวัตถุประสงค์ตามเกณฑ์มาตรฐานของวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย ทบวงมหาวิทยาลัยได้สร้างกำหนดกฎเกณฑ์เกี่ยวกับโครงสร้างบุคลากร การสอน และวิทยบริการไว้แล้ว สำหรับกิจการห้องสมุด ทบวงก็ได้

แต่งตั้งอนุกรรมการกำหนดมาตรฐานขึ้นแล้ว แม้ว่าห้องสมุดในบางมหาวิทยาลัย ยังต้องปรับปรุงอีกมากในหลายด้าน แต่โดยทั่วไปแล้ว ห้องสมุดในสถานศึกษาระดับสูง จะมีหนังสือและบุคลากรค่อนข้างจะพร้อมบริบูรณ์ สิ่งที่ยังต้องเพิ่มเติมคือการสร้างความสนใจในการอ่าน

นักศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในวัยหนุ่มสาว อาจมีนักศึกษาปีที่ ๑ ซึ่งกำลังย่างเข้าวัยหนุ่มสาว และนักศึกษาในมหาวิทยาลัยเปิดซึ่งมีอายุเลยวัยหนุ่มสาวไปแล้ว คนเหล่านี้ทราบดีว่าตนต้องการอะไร มีปัญหาเฉพาะตนอย่างไร จะแก้ปัญหาของตนได้อย่างไร การไม่อ่านนั้น สาเหตุหนึ่งเกิดจากอุปสรรคทางภาษา และพื้นความรู้เดิมซึ่งมีจำกัด สาเหตุหนึ่งเกิดจากการที่ไม่ได้รับการฝึกฝนให้ใช้หนังสือเพื่อการเรียนตั้งแต่อยู่ในชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา อีกสาเหตุหนึ่งที่สำคัญคือ การที่อ่านแล้วไม่ทราบว่าเอาความรู้ไปทำประโยชน์อะไร อาจารย์ผู้สอนบอกให้อ่าน แต่ก็ไม่ได้ตรวจสอบว่าอ่านจริงหรือไม่ เพราะเห็นว่าเป็นผู้ใหญ่แล้ว ในการออกข้อสอบ ก็ไม่ได้ออกข้อสอบที่จะต้องตอบด้วยความรู้ที่ได้จากการอ่าน อาจารย์หลายคนออกข้อสอบตามคำบรรยาย ดังนั้น สำหรับนักศึกษาที่ต้องการเพียงสอบให้ได้อย่างเดียว ก็รู้สึกที่ไม่จำเป็นต้องอ่านหนังสือที่อาจารย์กำหนดให้อ่าน ผู้ที่ต้องการเรียนเพื่อหาความรู้เท่านั้นที่จะรู้สึกอยากอ่าน เมื่อพยายามจนอ่านเข้าใจก็เกิดความเพลิดเพลินในการอ่านและไม่สนใจว่าอาจารย์จะออกข้อสอบที่ต้องใช้คำตอบจากหนังสือหรือไม่

๑. เพื่อเตรียมตัวผู้ซึ่งจะเรียนต่อในวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย ควรมีการฝึกฝนให้สามารถอ่านแตกฉานทั้งหนังสือภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ (โดยเฉพาะภาษาอังกฤษ ซึ่งใช้มากในระดับมหาวิทยาลัย เนื่องจากหนังสือตำรา หนังสือวิชาการ และหนังสืออ้างอิงในภาษาไทยยังมีไม่พอ) เสียตั้งแต่เรียนอยู่ในชั้นมัธยม เมื่อเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยแล้ว ในปีแรก ควรให้ **ทุกคนเรียนวิชาการอ่าน** ฝึกฝนให้สามารถอ่านเร็วและอ่านเป็น เพราะต้องอ่านหนังสือหลายเล่มในเวลาจำกัด นอกจากนั้น ควรให้ทุกคน **เรียนวิธีการใช้ห้องสมุด** แม้จะเรียนมาบ้างแล้วในระดับมัธยมศึกษา หนังสือในระดับมหาวิทยาลัยและวิธีจัดห้องสมุดในมหาวิทยาลัยแตกต่างกับห้องสมุดโรงเรียน

อย่างน้อยก็ควรมีการปฐมนิเทศ

การสอนวิธีใช้ห้องสมุด นั้น ต้องทำให้น่าสนใจและมีความหมายแบบฝึกหัดการใช้หนังสืออ้างอิง ควรให้ตรงหรือใกล้เคียงกับเนื้อหาวิชาซึ่งนักศึกษาจะเรียน ถ้าสามารถทำแบบฝึกหัดให้หลากหลาย ให้นักศึกษาเลือกได้ตามรายวิชาที่เขาสนใจ จัดทำคำตอบสำเร็จรูปไว้ให้เขาตรวจผลการทำด้วยตนเอง เขาก็จะรู้สึกสนุกและเห็นประโยชน์ในการเรียน เช่น สำหรับรายวิชาประวัติศาสตร์ไทยสมัยสุโขทัย ก็ควรมีแบบฝึกหัดเกี่ยวกับการใช้หลักศิลาจารึกสุโขทัย เพื่อให้ได้ข้อมูลบางอย่างในสมัยนั้น ในการทำแบบฝึกหัด ควรศึกษาเนื้อหาของรายวิชาและหารือกับอาจารย์ผู้สอนรายวิชานั้นๆ ด้วย ควรจัดทำคู่มือการใช้ห้องสมุดไว้แจก และจัดทำสไลด์ทัศนวัสดุที่ให้ความรู้เกี่ยวกับห้องสมุด จัดเวลาให้ดู หรือจะให้นักศึกษาดูเองตามเวลาที่ต้องการก็ได้

๒. การกำหนดข้อความในหนังสือให้นักศึกษาอ่านนั้น นอกจากจะให้รายชื่อแล้ว อาจารย์ควรแนะนำหนังสืออื่นๆ ว่าดีอย่างไร ผู้แตงน่าสนใจเพียงไร ทำไมจึงต้องให้อ่าน เหล่านี้จะสร้างความสนใจของนักศึกษา แนะนำหนังสือที่มีเนื้อหาคล้ายคลึงแต่เขียนอย่างง่ายกว่า หรือหนังสือวิชาการเรื่องเดียวกันแต่เขียนสำหรับคนทั่วไปด้วย เป็นการช่วยนักศึกษาที่ไม่มีพื้นเดิมในเรื่องนั้นให้เข้าใจง่ายขึ้น อาจารย์ควรใช้ความรู้ที่กำหนดให้อ่านสำหรับออกข้อสอบด้วย

วิธีหนึ่งที่จะแน่ใจว่านักศึกษาอ่านข้อความในหนังสือที่กำหนดให้ซึ่งใช้กันใหม่มหาวิทยาลัยบางแห่งในต่างประเทศ คือ ให้นักศึกษาแต่ละคนอ่านแล้วทำบัตรบรรณนิทัศน์ นำเสนอหน้าห้องเรียนด้วยปากเปล่าให้อ่านคนละเล่มนำไปเสนอให้เพื่อนร่วมชั้นได้ฟังด้วย ในการทำดังนี้ โอกาสที่จะลอกบรรณนิทัศน์หรือวานผู้อื่นอ่านแทนแล้วเล่าให้ฟัง แม้จะยังมีบ้างก็น้อยลง เมื่อนักศึกษาทำอย่างนี้บ่อยๆ เขาก็จะรู้สึกว่าการอ่านจะลดลง

๓. เช่นเดียวกับห้องสมุดโรงเรียน ผู้บริหารต้องสนับสนุนสำนักหอสมุดทั้งในด้านการเงิน สถานที่ บุคลากร และการจัดบริการให้หอสมุดมีวัสดุการอ่านครบถ้วน หลากหลาย ทันสมัย มีเครื่องมือค้นคว้าบริบูรณ์ มีการจัด

สถานที่สวยงาม แสงสว่างเพียงพอ ไม่แออัด มีการถ่ายเทอากาศ มีระเบียบ การยืม การใช้ห้องสมุดที่พอปฏิบัติได้ ไม่ตึง ไม่หย่อนนัก เจ้าหน้าที่ห้องสมุด ทุกระดับจะต้องยิ้มแย้มแจ่มใส เต็มใจให้บริการ มีบุคลิกลักษณะดี สามารถ ชักชวนให้สนใจในการอ่าน สามารถแก้ปัญหาที่เกิดจากพฤติกรรมไม่สมควร ของผู้ใช้ห้องสมุดบางคนได้อย่างนุ่มนวล เหล่านี้เป็นเครื่องจูงใจให้อยากใช้ห้องสมุด และอยากอ่านหนังสือ

๔. ห้องสมุดควรจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน เช่น นิทรรศการ ฉาย ภาพยนตร์ เชิญผู้เชี่ยวชาญมาบรรยายเรื่อง ซึ่งจะเป็นที่สนใจทั่วไป เป็นต้น ใน มหาวิทยาลัยทุกแห่ง นักศึกษาจะมีการจัดกิจกรรมนอกหลักสูตร อาทิ การจัด แสดงละคร จัดมหกรรมดนตรีระหว่างมหาวิทยาลัย แข่งขันกีฬาระหว่าง มหาวิทยาลัย จัดค่ายอาสาสมัครในระหว่างปิดภาคฤดูร้อน ห้องสมุดควรติดต่อกับผู้นำนักศึกษาให้ได้ทราบโครงการของแต่ละปี เตรียมหนังสือสำหรับอ่าน เพื่อจัดกิจกรรมนั้นๆ ไว้ให้ ช่วยประชาสัมพันธ์โดยให้ใช้ป้ายประกาศของ ห้องสมุด เผยแพร่กิจกรรมที่ปฏิบัติไปแล้ว ให้ใช้สถานที่เพื่อหารือเกี่ยวกับการจัด กิจกรรม

สร้างความสนใจในหมู่ผู้ใหญ่

ผู้ใหญ่อาจแบ่งได้สองกลุ่มโดยกว้างๆ คือ ผู้ใหญ่ที่อ่านไม่ออกและ เริ่มอ่าน กับผู้ใหญ่ที่อ่านออกและอ่านเป็น ซึ่งมักจะไม้อ่านเพราะต้องใช้เวลาใน การทำงาน หรือสายตาไม่อ่านวยให้อ่านได้ สำหรับผู้ใหญ่ที่อ่านไม่ออกนั้น กรมการศึกษานอกโรงเรียนมีโครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแห่งชาติจัดวิธี สอนผู้ใหญ่ที่อ่านไม่ออกให้อ่านได้ พอจะเรียนได้ ว่าเป็นผู้ใหญ่เริ่มอ่านคืออ่าน ได้บ้างแล้ว แต่ยังไม่แตกฉาน ต้องมีการกระตุ้นและช่วยเหลือให้พัฒนา การอ่านของตนขึ้นไปจนถึงขั้นอ่านออกและอ่านเป็น

๑. ผู้ใหญ่เริ่มอ่านจะรู้สึกว่าการอ่านเป็นสิ่งที่ยาก และต้องใช้เวลา นานกว่าจะอ่านได้แตกฉาน จึงมักจะเกิดความท้อแท้ เบื่อหน่าย บางคนไม่เห็น

ประโยชน์ในการอ่าน รู้สึกไม่ได้ช่วยในการประกอบอาชีพ ตรงกันข้ามทำให้เสียเวลา นอกจากนี้ เท่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้ หนังสือสำหรับผู้ใหญ่เริ่มอ่านมีจำกัด กระทรวงศึกษาธิการใช้ความพยายามผลิตหนังสือประเภทนี้หลายครั้ง ในระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๖ ซึ่งเป็นปีเริ่มแรกของการรณรงค์โรคไม่รู้หนังสือ กรมการศึกษานอกโรงเรียนได้ให้ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนระดับจังหวัด ผลิตวัสดุการอ่านสำหรับผู้ใหญ่เริ่มอ่าน เป็นหนังสือบ้าง เป็นแผ่นกระดาษปิดป้ายบ้าง นอกจากนี้ ได้จัดตั้ง **มูลนิธิหนังสือดีสู่ชนบท** เพื่อคัดเลือกหนังสือที่มีคุณภาพ แต่ไม่ยากนัก ส่งไปจำหน่ายแก่ชาว ชนบทในราคาถูก

การเชิญชวนให้ผู้ใหญ่เริ่มอ่านเกิดความสนใจในการอ่านนั้น ควรต้องพิจารณาสภาพปัญหาด้านวัสดุการอ่าน และความรู้สึกของผู้ใหญ่เริ่มอ่านเกี่ยวกับการอ่าน จัดกิจกรรมที่ทำให้เขาใ้ใจการอ่านมีความสำคัญและจำเป็นต้องใช้ในชีวิตประจำวัน เขาจะใช้ประโยชน์จากการอ่านได้อย่างไร

๒. วัสดุการอ่าน นอกจากที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนผลิตขึ้นแล้วยังมีหน่วยราชการบางแห่ง เช่น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงสาธารณสุข องค์การพัฒนาข่าวสารการประมงในภูมิภาคเอเชีย ฯลฯ และของมูลนิธิที่เกี่ยวกับการสื่อสารกับชาวชนบท เช่น มูลนิธิสวิตา เป็นต้น ห้องสมุดประชาชน ห้องสมุดโรงเรียน หรือสำนักหอสมุดมหาวิทยาลัย ที่มีนโยบายให้บริการแก่ชุมชนและท้องถิ่น อาจารย์รวบรวมมาไว้ให้บริการได้ ในการให้บริการวัสดุการอ่านแก่ผู้ใหญ่วเริ่มอ่านนั้น **ควรช่วยเหลือในการอ่านด้วย** เพราะบางคนอาจจะยังอ่านไม่แตก อนุสารคู่มือและคำแนะนำ ซึ่งหน่วยราชการผลิตขึ้นบางฉบับใช้ศัพท์เฉพาะทางวิชาการซึ่งเขาไม่เข้าใจ บางฉบับใช้ตัวหนังสือเล็กมากยากที่ผู้ใหญ่วจะอ่านได้ถนัด จึงควรช่วยอ่านให้ฟัง คัดลอกลงในกระดาษโดยใช้ตัวอักษรขนาดใหญ่ให้อ่าน แนะนำให้คัดลอกเพื่อนำไปอ่านที่บ้านและเก็บไว้เป็นของตนเอง จะได้อ่านเสมอๆ และอ่านเมื่อต้องการข้อมูลหรือคำแนะนำ

๓. สร้างบรรยากาศของการอ่านให้น่าฟังใจ และทำให้การอ่านมีความหมาย บรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชน ครู-อาจารย์บรรณารักษ์ในโรงเรียน วิทยาลัย

มหาวิทยาลัยที่มีโครงการสู่ชนบท ควรทำความรู้จักคุ้นเคยกับผู้ใหญ่เริ่มอ่าน ใ้ตามความสนใจ แล้วจัดกิจกรรมที่สอดคล้องให้เขามีส่วนร่วมในกิจกรรม และมีโอกาสแสดงความสามารถส่วนตนของเขา จะทำให้เขาเกิดความภาคภูมิใจ ไม่รู้สึกว่ามีปมด้อย เพราะอ่านไม่ออก ตัวอย่างเรื่องการใช้ปุ๋ย อาจขอให้ผู้มีประสบการณ์ซึ่งได้ผลดีหรือเกิดผลร้าย เล่าเรื่องการใช้ปุ๋ยของเขา แล้วมีการสนทนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์กัน หลังจากนั้นจึงแนะนำอนุสารการใช้ปุ๋ย ฉายภาพตัวอย่างการใช้ปุ๋ยอย่างระมัดระวังและได้ผลดีให้เห็น อ่านอนุสารให้ฟังที่ละวรรค ให้เขาอ่านตามจากอนุสารที่แจกแก่แต่ละคน หรือให้อ่านตามข้อความที่เขียนด้วยตัวอักษรขนาดใหญ่บนกระดานปิดฝา หรือเขียนข้อความลงบนแผ่นใสฉายให้เห็นตัวอักษรขนาดใหญ่ให้อ่านตาม ให้คัดข้อความสำคัญๆ ไว้สำหรับนำไปอ่านที่บ้าน

๔. เนื่องจากความสามารถในการอ่านของผู้ใหญ่เริ่มอ่านมีจำกัด จึงควรเริ่มด้วยการใช้ **กิจกรรมที่ใช้หูฟังให้มาก** เช่น เล่าเรื่องจากหนังสือ เล่านิทานพื้นเมืองที่ผู้ใหญ่ชอบฟัง อ่านหนังสือให้ฟัง อ่านข่าวจากหนังสือพิมพ์ให้ฟัง ส่งเสริมให้คนที่อ่านได้บ้างแล้วอ่านให้ผู้อื่นฟัง ใช้ศิลปะการแสดงพื้นบ้าน ช่วยการสร้างทัศนคติเกี่ยวกับการอ่าน ขอให้ผู้แสดงศิลปะพื้นบ้านคิดตัวละครที่ชอบอ่านหนังสือมาคุยกับพวกเขา เป็นต้น กิจกรรมที่ใช้สายตาคควรเป็นประเภทให้ดูภาพ ให้ดูของจริง แล้วมีคำอธิบายด้วยตัวอักษรขนาดใหญ่ใช้คำง่ายๆ หรือคำพื้นเมืองเพื่อให้ผู้ชมเข้าใจได้ง่าย

๕. สื่อมวลชนโสตทัศน คือ วิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ ขณะนี้ก็ได้แพร่หลายไปสู่ชนบทมากแล้ว พยายามใช้สื่อทั้งสองเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับหนังสือ ขอความร่วมมือจากผู้จัดรายการและผู้จัดการสถานีให้มีช่วงเวลาสำหรับรายการอ่านหนังสือให้ฟัง สัมภาษณ์คนมีชื่อเสียงในท้องถิ่นเกี่ยวกับหนังสือ รายการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่อ่านหนังสือเก่ง และอื่นๆ เกี่ยวกับหนังสือ

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

ความพร้อมทางการอ่าน

พิภูล ประเสริฐศรี

อะไรคือความพร้อมทางการอ่าน

ในช่วงเปิดเรียนใหม่ๆ พ่อแม่ผู้ปกครองจะพลอยรู้สึกตื่นเต้นกับบุตรหลานของตนไปด้วยในการส่งบุตรหลานเข้าโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ปกครองที่เพิ่งจะส่งบุตรหลานของตนเข้าเรียนในระดับอนุบาลหรือระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ พ่อแม่ผู้ปกครองเหล่านี้จะรอเวลาเลิกเรียนของลูกอย่างใจจดใจจ่อ และกระตือรือร้นที่จะทราบว่าบุตรหลานของตนได้เรียนรู้ หรือ คุณครูได้สอนอะไรให้กับบุตรหลานของตนบ้างในแต่ละวัน หลายคนตั้งความหวังที่จะเห็นบุตรหลานของตนอ่านเขียนหนังสือออกไวๆ ฉะนั้น พ่อแม่ผู้ปกครองหลายคนจะคอยติดตามความเจริญเติบโตทางการเรียนรู้ของบุตรหลานจากโรงเรียนด้วยความรู้สึกสนใจ เป็นห่วง ปลื้มใจ วิดกกังวลสารพัด

สำหรับเด็กที่เพิ่งจะเข้าเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ พ่อแม่ผู้ปกครองมักจะให้ความสนใจเป็นพิเศษในเรื่องการเรียนอ่านของเด็ก เราจะพบว่า มีพ่อแม่ผู้ปกครองหลายคนมักจะรู้สึกวิตกกังวลและไม่สบายใจนักเมื่อพบบุตรหลานของตนไม่ได้เริ่มอ่านหนังสือ ทั้งๆ ที่เด็กคนอื่นๆ ในห้องเรียนเดียวกันต่างก็ได้เริ่มต้นบทเรียนไปแล้ว พ่อแม่ผู้ปกครองเหล่านี้ บางคนอาจจะตั้งคำถามว่า “ทำไมครูถึงไม่สอนให้ลูกดิฉัน/ผมอ่านหนังสือเหมือนเด็กคนอื่นๆ ละ” และถ้าครูประจำชั้นตอบว่า เขาหรือเธอมีความรู้สึกที่เด็กยังไม่พร้อมที่จะรับการเรียนการสอนอย่างเป็นทางการ พ่อแม่ผู้ปกครองของเด็กเหล่านั้นจะยิ่งเต็มไปด้วยความรู้สึกกังวลและเป็นทุกข์ยิ่งขึ้น เพราะทุกคนย่อมไม่ต้องการเห็นบุตรหลานของตนเรียนล้าหลังเด็กคนอื่นๆ และพ่อแม่ผู้ปกครองเหล่านี้ก็ยังไม่เข้าใจว่าความพร้อมหรือไม่พร้อมทางการอ่านคืออะไร

ว่าที่จริงแล้ว ความพร้อมทางการอ่านเป็นเรื่องที่ได้รับความสนใจอย่างมากจากครูและผู้ปกครองในต่างประเทศมาเป็นเวลากว่า ๔๐ ปีแล้ว ใน

บ้านเราเอง เรื่องนี้ยังไม่สู้จะแพร่หลายมากนัก คู่มือการสอนภาษาไทยที่จัดพิมพ์โดยกรมวิชาการก็เพิ่งจะให้ความสนใจเรื่องการฝึกความพร้อมทางการอ่านในระยะเวลาไม่กี่ปีมานี้เอง ฉะนั้น จะไม่เป็นที่น่าแปลกใจเลยที่เราจะพบว่าแม้ครูที่สอนในชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ เอง ก็ยังมีอยู่มาก ที่ยังไม่เข้าใจในเรื่องของความพร้อมทางการอ่าน และจุดนี้ก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดความล้มเหลวทางการอ่านของเด็ก ตลอดจนการมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการอ่านอย่างถาวร ในเด็กบางคนซึ่งความล้มเหลวทางการอ่าน ตลอดจนทัศนคติในทางลบ ต่างก็มีส่วนนำไปสู่ความล้มเหลวในการเรียนในที่สุด

เมื่อสิ้นปีการศึกษาหนึ่งๆ จะมีครูชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ หลายคน ที่มักมีความรู้สึกว่านักเรียนของตนเองบางคนยังไม่พร้อมที่จะได้รับการเลื่อนไปสู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒ ยิ่งไปกว่านั้น ครูบางคนถึงกับแนะนำว่าเด็กบางคนยังไม่ควรที่จะเข้าเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ด้วยซ้ำไป จนกว่าเด็กจะได้มีการเตรียมตัวที่ดีกว่านี้ ความเห็นต่างๆ เหล่านี้ทำให้นักการศึกษาและนักวิจัยเริ่มหาสาเหตุว่าทำไม เด็กบางคนจึงไม่สามารถที่จะพัฒนาความสามารถทางการอ่านได้ และผลสรุปก็คือ เด็กเหล่านั้น ไม่ได้รับการเตรียมและไม่มีประสบการณ์เพียงพอที่จะช่วยให้เขาเริ่มเรียนอ่านได้ ดังนั้น เมื่อเด็กเหล่านี้เข้าเรียนก็จะพบกับความขัดแย้ง ความทุกข์กังวลใจ และประสบความล้มเหลวตั้งแต่ตอนเริ่มต้นเข้าโรงเรียน

ครูส่วนมากจะตระหนักดีถึงความแตกต่างทางด้านวุฒิภาวะและการได้รับการฝึกฝนมาของเด็กแต่ละคนที่เข้าเรียนอนุบาลและประถมศึกษาปีที่ ๑ ของตน แต่สิ่งที่ครูควรจะทราบต่อไปก็คือ ความแตกต่างอะไรในตัวเด็กที่จะมีผลส่งถึงความแตกต่างระหว่างความสำเร็จและความล้มเหลวของการอ่าน

จากผลของการวิจัย นักการศึกษาได้อธิบายและชี้ให้เห็นถึงความสามารถต่างๆ ทั้งทักษะความเข้าใจ และทัศนคติที่เด็กจะต้องมี เพื่อจะประกันถึงความสำเร็จในการเริ่มต้นการเรียนอ่าน ตลอดจนเพื่อป้องกันปัญหาต่างๆ ทางด้านการอ่าน นักการศึกษาเหล่านี้ได้ชี้แนะถึงมาตรฐานขั้นต่ำของการแสดงออกต่างๆ ของเด็กในด้านที่จะมีอิทธิพลต่อผลสำเร็จในการเริ่มเรียนอ่านด้วย

ปัญหาที่สำคัญสำหรับครูก็คือ เมื่อไรที่ควรจะเริ่มการสอนอ่านอย่างเป็นทางการ ถ้าครูไม่แน่ใจหรือไม่สามารถที่จะทำนายถึงความสำเร็จทางการอ่านของเด็กจากทัศนคติ วุฒิภาวะ และการเคยได้รับการเรียนการสอนมาก่อนหรือไม่แล้ว ครูก็ควรจะยืดช่วงเวลาของการสอนการเตรียมตัวก่อนการอ่าน และควรทำงานกับเด็กในด้านนี้ เพื่อที่จะสร้างความแข็งแกร่งและทราบถึงจุดอ่อนของเด็กแต่ละคน ชั้นของการสอนเตรียมก่อนการสอนอ่านนี้เอง ที่เราเรียกว่า “การสอนความพร้อมทางการอ่าน” ซึ่งปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้วว่า การสอนความพร้อมทางการอ่านเป็นระยะแรกของการสอนอ่าน (อันที่จริงศัพท์ “การสอนความพร้อมทางการอ่าน” สามารถนำไปใช้ในความหมายของทุกระดับขั้นของพัฒนาการทางการอ่าน เพื่อจะเป็นตัวชี้ให้เห็นถึงการเตรียมความพร้อมในอันที่จะนำเด็กไปสู่การเรียนการสอนระดับสูงขึ้นไปอย่างไรก็ตาม ศัพท์คำนี้ได้ถูกนำมาใช้ในความหมายของการเริ่มต้นการสอนอ่านมากกว่าที่จะนำไปใช้ในความหมายอื่น)

ถึงแม้ว่า “ความพร้อมทางการอ่าน” จะได้ถูกใช้ในความหมายหลายๆ ทางจากบุคคลที่เกี่ยวข้องในวงการ แต่สำหรับในบทความนี้ จะใช้ในความหมายของขั้นตอนต่างๆ ไป ของพัฒนาการทางวุฒิภาวะ และขั้นของการฝึก (การเตรียม) เพื่อจะทำให้เด็กสามารถเรียนอ่านได้โดยง่ายและคล่องแคล่วเมื่อได้รับการสอนที่ดี ในสภาพห้องเรียนแบบปกติ

องค์ประกอบของความพร้อมทางการอ่าน

องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับความพร้อมทางการอ่านพอจะแยกแยะออกมาได้ ดังนี้

๑. องค์ประกอบทางสติปัญญา
๒. องค์ประกอบทางอารมณ์และสังคม
๓. องค์ประกอบทางกาย
๔. องค์ประกอบทางการศึกษาและอื่นๆ

อย่างไรก็ตาม เราจะต้องไม่ลืมว่าองค์ประกอบต่างๆ เหล่านั้นจะมีส่วนสัมพันธ์เชื่อมโยงซึ่งกันและกัน ฉะนั้น ความสามารถพิเศษในบางองค์ประกอบ อาจจะช่วยชดเชยส่วนบกพร่องบางอย่างได้ หรือในทำนองเดียวกันความบกพร่องในบางองค์ประกอบก็อาจจะไปมีส่วนทำให้ทักษะอื่นบกพร่องไปด้วย ดังนั้น การที่จะบอกว่าเด็กพร้อมที่จะเรียนอ่านหรือยัง จำเป็นที่ครูจะต้องตัดสินใจจากองค์ประกอบต่างๆ รวมๆ กัน มิใช่มองจากด้านใดด้านหนึ่งเพียงอย่างเดียว

๑. สถิติปัญญา

มีการศึกษาในเรื่องสติปัญญากับความสามารถในการเรียนอ่านอย่างกว้างขวาง เนื่องจากการอ่านเป็นกระบวนการที่ค่อนข้างซับซ้อนทางสมอง เป็นกระบวนการคิดซึ่งต้องการและเกี่ยวโยงสัมพันธ์กับด้านความจำและระยะเวลาของความสนใจ จากรายงานผลวิจัยและการศึกษาด้านความสามารถทางสติปัญญาของเด็กเริ่มเรียนอ่าน ในช่วงต้นๆ ของปี ๑๙๓๐ ชี้ให้เห็นว่า อายุสมอง ๖ ปี ๖ เดือน เป็นอายุทางสมองที่จะทำให้การเริ่มเรียนอ่านประสบผลสำเร็จ แต่อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาค้นคว้าในตอนหลังๆ ได้ชี้ให้เห็นว่า ความจำเป็นทางอายุสมองนั้นจะแตกต่างออกไป ทั้งนี้ทั้งนั้นจะขึ้นอยู่กับองค์ประกอบอื่นๆ อีก เช่น สื่อวัสดุ อุปกรณ์ วิธีสอน ขนาดของชั้นเรียน ทักษะของครู และบุคลากรอื่นๆ ที่สามารถให้คำแนะนำทางด้านการอ่าน อย่างไรก็ตาม สำหรับชั้นเรียนที่ไม่สามารถจะเน้น หรือครูไม่สามารถจะทำการเรียนการสอนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลมาใช้ได้ นั้นแหละ อายุสมองประมาณ ๖ ปี จึงเป็นอายุสมองที่เหมาะสม

ฉะนั้น ครูจึงควรคำนึงถึงเรื่องนี้ให้มาก เพราะอายุสมองกับความยากหรือความง่ายที่จะเรียนอ่านของเด็กมีส่วนสัมพันธ์กันระดับสูง การเริ่มสอนให้เด็กอ่านทั้งๆ ที่อายุสมองต่ำกว่านี้อาจจะเป็นอุปสรรคอย่างยิ่งต่อการเรียนอ่านของเด็ก หรือทำให้เด็กต้องเรียนอ่านโดยใช้ความเพียรพยายามอย่างมากเกินความจำเป็น หรือทำให้เด็กไม่สามารถเรียนอ่านได้ ทำนองเดียวกัน เด็กจะเรียนอ่านได้โดยไม่มี ความยากลำบาก และมีความสามารถที่จะจำข้อมูลเรื่องราวเมื่อระดับของวุฒิภาวะทางสมองสูงขึ้น

อย่างไรก็ตาม ข้อทดสอบสำหรับวัดอายุสมอง ผู้เขียนเองก็ไม่แน่ใจว่ามีใช้แพร่หลายหรือไม่สำหรับบ้านเรา ขอสรุปส่วนนี้สั้นๆ ว่า สำหรับเด็กที่มีเชาวน์ (I.Q.) ระดับปกติ อายุสมองกับอายุจริงมักจะเท่าๆ กัน เพราะเหตุนี้เองว่าเกณฑ์อายุในการรับเด็กประถมศึกษาปีที่ ๑ จึงใช้เกณฑ์รับเด็ก ๖ ขวบเข้าเรียนแต่สำหรับเด็กบางคนที่ได้เข้าเรียนในชั้นอนุบาลมาก่อน เด็กเหล่านี้มักจะมีประสบการณ์ต่างๆ มากมายที่ทางโรงเรียนจัดหาไว้ให้ (โดยเฉลี่ยจะมากกว่าเด็กที่เข้าเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ โดยที่ไม่ได้เข้าเรียนในชั้นอนุบาลเลย) ซึ่งทำให้เขาได้ใช้ประสบการณ์ที่ได้รับไปพัฒนาความคิดรวบยอดในด้านต่างๆ พัฒนาการทางสมองของเด็กเหล่านี้จะไปมีอิทธิพลต่อการดูดย่อย ซึม รัวไว้ซึ่งข้อมูลต่างๆ ตลอดจนแยกแยะข้อมูลเหล่านั้น และเก็บไว้ในความทรงจำเพื่อนำมาใช้ในภายหลัง นอกจากนั้น ถ้าเราสังเกตเด็กและพบว่าถ้าเขามีความสามารถทางสมองที่จะจำเรื่องราวได้ แยกแยะได้ คิดได้ ใช้ความคิดในการแก้ปัญหาต่างๆ ได้ มีสมาธิในการทำงานทำตามคำสั่งได้ สร้างเรื่องง่ายๆ ขึ้นเองได้ และสามารถทำงานที่มอบหมายให้ได้ เด็กเหล่านี้ก็ไม่ควรถูกยับยั้งจากการอ่าน

๒. วุฒิภาวะทางอารมณ์และสังคม

เด็กที่เข้าโรงเรียน เราจะเห็นได้ว่า ถึงแม้จะมีอายุเท่ากันก็จริง แต่วุฒิภาวะทางอารมณ์และสังคมอาจแตกต่างกัน เด็กที่มีวุฒิภาวะทางอารมณ์และสังคมสูงมักจะมีเชื่อมั่นในตนเองและความนับถือตนเอง ซึ่งเป็นผลเกิดจากการที่เด็กประสบผลสำเร็จในประสบการณ์ต่างๆ จากวัยต้นๆ และจากการยอมรับจากผู้ใหญ่ ฉะนั้นภูมิหลังของครอบครัวจึงอาจมีอิทธิพลในเรื่องนี้มาก

เด็กที่รู้ว่าตนเองเป็นที่รัก เป็นบุคคลสำคัญของครอบครัว เชื่อว่าตนเองสามารถทำสิ่งต่างๆ ได้ และพ่อแม่ปกครองอย่างมีระเบียบวินัยที่แน่นอนสม่ำเสมอ คงเส้นคงวา เด็กเหล่านี้มักจะรู้สึกมั่นคงปลอดภัย อันเป็นผลเชื่อมโยงต่อความสำเร็จทางการเรียน ตรงกันข้าม เด็กที่ถูกตำหนิว่ากล่าวติเตียนเยาะเย้ยถากถางตลอดเวลา รู้สึกว่าตนไม่เป็นที่รักใคร่นิยม มักจะกลายเป็น

เด็กซึ่กั้ว ไม่สามารถที่จะปรับตัวในทางที่พึงปรารถนาในชีวิตที่โรงเรียนได้ ถ้าเด็กมีความรู้สึกไม่มั่นคงปลอดภัย หรือมีวุฒิภาวะทางอารมณ์และสังคมต่ำ ก็ยิ่งไม่เป็นผลดีต่อความก้าวหน้าทางการอ่าน

อาการของปัญหาทางด้านอารมณ์ที่สังเกตเห็นง่าย ๆ ก็คือ ความประหม่า กั้ว ตื่นเต้น ซึ่อายมาก เจ้าทุกข์ ผันกลางวัน ไม่เชื่อใจใคร กั้วร้าว ส่วนอาการของวุฒิภาวะทางสังคมต่ำ จะสังเกตได้จากการเป็นเด็กเจ้าอารมณ์ ซึ่โมโหโทโส เห็นแก่ตัว ร้องไห้บ่อย ทูบทั้ง พุดแบบทารก ติดพ่อแม่ผู้ปกครอง มากเกินไป และมักเกิดความอึดอัดในสถานการณ์ที่เป็นกลุ่มย่อย อย่งไรก็ดี จะต้องไม่ลืมว่า เด็กปกติทุกคนก็จะมีอาการที่กล่าวมาในบางเวลา ซึ่งไม่ถือว่าเป็นสิ่งผิดปกติอันใด แต่ถ้าพฤติกรรมเหล่านี้ปรากฏให้เห็นบ่อยครั้ง ควรจะมีการปรึกษากับนักจิตวิทยาหรือจิตแพทย์เพื่อหาทางพิจารณาแก้ไข

๓. องค์ประกอบทางร่างกาย

๓.๑ สุขภาพ

เด็กที่มีสุขภาพดี ได้กินอิ่ม นอนหลับ ย่อมเป็นเด็กที่มีความสุข และมีสภาวะทางกายที่จะทำงานได้ดี พร้อมทั้งจะร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนที่ครุจัดไว้ให้ ในทางตรงกันข้าม เด็กที่ต้องอดมื้อกินมื้อ มาโรงเรียนก็ไม่ได้รับประทานอาหารเช้า หรือมาถึงโรงเรียนโดยสภาพเหนื่อยอ่อน อิดโรย เนื่องจากการเดินทาง หรือ่วงเนื่องจากนอนดึก ซึ่โรค ก็จะกลายเป็นเด็กที่ไม่กระฉับกระเฉง ไม่กระปรี้กระเปร่า ไม่ตั้งใจทำงานที่ครูมอบหมาย หงุดหงิด ฉุนเฉียว และแน่นอนที่สุด ไม่สามารถจะเรียนได้ดีเท่าที่ควร การที่เด็กต้องขาดเรียนบ่อยเนื่องจากสุขภาพไม่แข็งแรงก็ย่อมจะทำให้เรียนล้าหลังเพื่อนฝูงซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นผลกระทบโดยตรงต่อการเรียนของเด็ก

๓.๒ สายตา

สายตาเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการเรียนการอ่านมาก เพราะเด็กต้องใช้ตามองคำต่าง ๆ เพื่อที่จะผ่านเข้าไปให้สมองรับรู้ เพื่อแปรความหมายออกมา ถ้าความสามารถในการเห็นบกพร่อง ภาพที่มองอาจจะไม่ชัด พร่า ไม่สามารถแยกความเหมือนหรือความแตกต่างระหว่างภาพ คำ หรืออักษรได้

เด็กที่เข้าโรงเรียนโดยมีประสบการณ์น้อยจากที่บ้านในด้านการเปรียบเทียบสิ่งของและรูปร่าง จะต้องการการฝึกจากโรงเรียนอย่างมาก ในอันที่จะมีความสามารถแยกแยะตัวอักษรและคำได้

การอ่านเป็นกิจกรรมที่ต้องใช้การบังคับตาอย่างมาก ผู้อ่านจะต้องสามารถที่จะติดตามจากด้านซ้ายไปขวาของข้อความ และระหว่างบรรทัดต่อบรรทัด ประสานเชื่อมการมองจากสายตาทั้งสองข้างเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เด็กที่เริ่มเรียนอ่านจะต้องสามารถที่จะกำหนดสายตาของเขาให้ตกอยู่ที่ข้อความใกล้ๆ ตาในช่วงระยะเวลานานเวลาหนึ่ง เด็กที่สายตายาวจะรู้สึกเมื่อยกล้ามเนื้อตาเร็ว และอาจจะไม่สามารถมองเห็นความแตกต่างของตัวอักษรหรือคำได้ในเวลาที่สั้นมาก และโดยปกติ พัฒนาการทางสายตาของเด็กจะเจริญเต็มที่เมื่ออายุ ๘ ขวบ ฉะนั้น เด็กที่อายุต่ำกว่านี้ มักจะมีปัญหาทางด้านสายตาวาว ดังนั้น ขนาดของสิ่งพิมพ์หรือเวลาจึงเป็นสิ่งที่ต้องคำนึง

สาเหตุของการที่จะอ่านได้ดีนั้น ผู้อ่านจะต้องมีความจำในด้าน การมองเห็นได้ดีด้วย โดยปกติวิสัยทั่วไปแล้ว ถ้าเด็กไม่มีความบกพร่องทางด้านประสาท มีการมองเห็นที่ดีคมเจ็บแสบ และแยกแยะได้ดี เมื่อได้รับการกระตุ้นและมีสิ่งเร้าสูง จะรับรู้ถึงสภาพของคำต่างๆ ได้อย่างไม่ลำบากอะไรมาก

อย่างไรก็ดี เราจะต้องตระหนักอยู่เสมอว่า เด็กเล็กๆ มีความคิดว่าทุกคนเห็นสิ่งต่างๆ เหมือนกับที่เขาเห็น โดยไม่ทันได้นึกว่าตัวเขานั้นเห็นได้ไม่ดี หรือไม่ชัดเจน พ่อแม่ ครู ผู้ปกครองควรจะต้องตื่นตัวอยู่เสมอเกี่ยวกับอาการปฏิกิริยาที่จะบ่งชี้ถึงแนวโน้มของปัญหาทางด้านตา เช่น ตาขี้แดง การเอียงคอ (มอง) การหรี่ตา ง่วงนอน ไม่สนใจ และการนั่งดูโทรทัศน์ที่ใกล้เกินควร ถ้าเป็นไปได้เด็กทุกคนควรได้รับการตรวจเช็คสายตาเมื่อเริ่มเข้าเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ หรือรีบส่งเช็คสายตาทันทีที่มีอาการผิดปกติดังกล่าวเกิดขึ้น

๓.๓ การได้ยิน

ความสามารถที่จะได้ยินชัดเจนจะช่วยให้เด็กเพิ่มโอกาสที่จะเพิ่มความคิดใหม่ๆ รู้ศัพท์ใหม่ๆ และเลียนเสียงที่ถูกต้องได้ ความบกพร่องทางการได้ยิน แม้จะเป็นเพียงนิดเดียว แต่ก็มีส่วนทำลายความก้าวหน้าทางการศึกษา

ของเด็กได้ อย่างน้อยเขาก็พลาดสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นรอบตัวเขาไปมากทีเดียว แบบทดสอบทางการฟังควรจะนำมาใช้กับเด็กทุกคนเมื่อเริ่มเข้าเรียนใน โรงเรียน ความสามารถในการได้ยินและแยกแยะเสียงต่างๆ รวมทั้งฝึกให้รู้ถึง เสียงที่คล้ายคลึงกัน (ร ล คำควบกล้ำ ฯลฯ) เด็กบางคนจะได้ยินชัดเจนเมื่อ ความถี่ของเสียงต่ำ และจะไม่ค่อยได้ยินชัดเมื่อความถี่ของเสียงสูง หรืออาจจะ ตรงกันข้าม เสียงบางเสียงอาจจะฟังเหมือนกับพึมพำ แต่บางเสียงอาจจะชัดเจน สำหรับเด็ก และอย่าลืมว่า โดยปกติเสียงพูดคุยของคนมักก่อให้เกิดปัญหาทาง ด้านความสามารถในการรับฟังและแยกแยะเสียง ตลอดจนด้านความจำเสียงต่างๆ

ความสามารถในการจำสิ่งที่ได้ยิน ควรจะได้รับการฝึกและแก้ไข เพื่อที่จะช่วยในด้านความจำลำดับเสียงของตัวอักษรต่างๆ ในคำ ช่วยในด้าน การสอนทางภาษา ตลอดจนจำสิ่งที่ครูบอกได้

การวัดความสามารถทางการได้ยินปกติจะชี้ได้ชัดและแม่นยำจาก การใช้เครื่องวัดการฟัง อย่างไรก็ตาม ถ้าเครื่องวัดการฟังไม่มี จะใช้วิธีอ่านก็ได้ ซึ่งอาจมีความแม่นยำไม่เท่า แต่ก็ใช้ได้ เช่น การทดสอบกับนาฬิกาหรือ การทดสอบด้วยเสียงกระซิบ อย่างไรก็ตาม การทดสอบทั้งสองนี้มักใช้ได้กับ กรณีที่เด็กหูตึงเท่านั้น และต้องใช้กับห้องเรียนที่มีความเงียบจริงๆ ดังนั้น ประโยชน์ของมันจึงค่อนข้างจะจำกัดและผลที่ออกมาก็ไม่ควรจะถือเป็นสิ่งสิ้นสุด

อาการของการมีปัญหของการได้ยิน ได้แก่ การไม่แสดงความ สนใจ การขอร้องให้ครูพูดประโยคซ้ำบ่อยๆ การเข้าใจผิดคำสั่งง่ายๆ บ่อยๆ การเอียงคอ การเงยหูฟังอย่างผิดปกติ การแสดงท่าที่เฉยเมย (เหมือน ไม่ได้ยิน) หรือเปิดทีวีวิทยุดังเกินสมควร

๓.๔ การบังคับกล้ามเนื้อ

จะพบบ่อยๆ ว่าเด็กที่มีปัญหาด้านการอ่านมักจะมีความสัมพันธ์ ทางด้านการเคลื่อนไหวที่ไม่ดีนัก ปัญหานี้มองเห็นได้ง่ายจากการสังเกต จาก การเดิน วิ่ง กระโดดโลดเต้น และกิจกรรมทางด้านความสัมพันธ์ทางร่างกาย อื่นๆ สิ่งบกพร่องเหล่านี้อาจเป็นสาเหตุมาจากการที่ไม่ค่อยได้ใช้กล้ามเนื้อ ใหญ่ต่างๆ การเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วเกินไป การเจ็บป่วยระยะนาน ความมี วุฒิภาวะช้า หรือความบกพร่องของสมองบางส่วน

ความสัมพันธ์ระหว่างมือและตาเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการติดตามตัวอักษรในแต่ละบรรทัด การลากเส้นตามรอยปรุ การระบายสี ดัดกาบ เขียนลากเส้นตามแบบ และการวาดเขียน การใช้มือข้างใดข้างหนึ่งบ่อยๆ (จนในที่สุดกลายเป็นถนัดข้างเดียว) เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการพัฒนาทักษะทางการเขียน เช่นเดียวกับจำเป็นสำหรับการหยิบจับหนังสือ กระดาษ ดินสอ ดินสอเทียนอย่างมีความชำนาญ

๓.๕ การพูด

กระบวนการพูดที่ดีและมีคุณภาพจะย่อมเป็นสิ่งสำคัญในการเรียนอ่าน การออกเสียงพูดผิดๆ อาจทำให้เด็กสับสนถึงเสียงที่มีความสัมพันธ์กับตัวอักษรได้ เด็กอาจจะออกเสียงคำๆ นี้แบบหนึ่ง และได้ยินคนอื่นออกเสียงอีกแบบหนึ่งที่ไม่เหมือนของเขา ความสับสนในเรื่องนี้จะส่งผลกระทบต่อความก้าวหน้าของเด็กในด้านการแยกแยะเสียงที่ได้ยินและความจำเสียงที่ได้ยินตลอดจนถึงความสามารถจดจำระลึกได้ถึงศัพท์และความเข้าใจเรื่อง ในบางครั้ง เด็กที่มีปัญหาด้านการพูด อาจจะทำให้เกิดปัญหาทางด้านอารมณ์ตามมาเนื่องจากการถูกล้อเลียนหรือถูกแกล้งบ่อยๆ

พ่อแม่ที่มีลูกมีปัญหาด้านการพูด ควรจะได้รับการสนับสนุนให้ได้พูดคุยกับผู้เชี่ยวชาญทางการบำบัดการพูด นักสังคมสงเคราะห์ หรือแพทย์ เพื่อที่จะได้นำเอาวิธีแก้ไขที่ถูกต้องไปใช้กับเด็ก ปัญหาการพูดอาจเกิดจากปัญหาของลิ้นหรือฟัน หูตึง การพูดแบบทารกที่บ้าน ภาษาถิ่น หรือภาษาต่างประเทศที่พูดที่บ้าน ความขัดแย้งทางอารมณ์ การขาดภูมิหลังทางประสบการณ์ วุฒิภาวะทางด้านต่างๆ ไปช้า หรือจากการที่สมองผิดไปจากปกติ

๓.๖ ความตั้งใจ

ความสามารถที่จะเอาใจใส่และตั้งใจทำงานได้นานพอเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับเด็กที่เริ่มหัดเรียนอ่าน ในอันที่จะทำกิจกรรมที่ครอบคลุมหมายให้ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมกลุ่มหรือกิจกรรมเดี่ยว เด็กที่เคยได้รับการฝึกจากทางบ้านให้หัดทำงานที่น่าสนใจในช่วงระยะเวลาสั้นๆ จะได้ทำไว้ในเรื่องความใส่ใจในการทำงานที่โรงเรียนดีกว่าเด็กที่ไม่เคยได้รับการฝึกฝนมาเลย ปกติแล้วใน

ห้องเรียนประถมศึกษาหนึ่งห้อง มักจะมีเด็กประมาณ ๒๕-๓๕ คนต่อครู ๑ คน ซึ่งเป็นไปไม่ได้เลยที่ครูจะมีเวลาอยู่กับเด็กแต่ละคนได้ตลอดเวลา ดังนั้นจึงเป็นความจำเป็นของเด็กที่จะต้องมีความอดทน และตั้งใจที่จะทำกิจกรรมในการเรียนของตนแต่ละอย่างที่ได้รับมอบหมายให้เสร็จสิ้นไป ความไม่มีสมาธิหรือวอกแวก ตลอดเวลา เป็นลักษณะหนึ่งของเด็กเล็กหรือเด็กที่ค่อนข้างจะมีวุฒิภาวะต่ำ

๓.๗ ความผิดปกติทางประสาท

พ่อแม่ผู้ปกครองรวมทั้งตัวครูเองด้วย จะต้องเฝ้าทันและระมัดระวังเสมอเกี่ยวกับความเป็นไปได้ของความบกพร่องทางการเรียนรู้ของเด็กอันมีสาเหตุก่อกำเนิดมาจากทางกาย เพราะถ้ามีอันเกิดขึ้นแล้ว เด็กอาจจำเป็นต้องได้รับเทคนิคการเรียนการสอนพิเศษออกไป ความผิดปกติทางประสาทนั้น บางครั้งอาจเป็นมาแต่กำเนิด แต่ก็อาจเกิดขึ้นได้จากการเจ็บป่วยในระยะยาวนาน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การที่เคยมีไข้สูงมาก หรืออาจเกิดจากภาวะการคลอดที่ผิดปกติ หรืออุบัติเหตุใหญ่ๆ หรือการตกลงมาจากที่สูงและส่วนศีรษะได้รับการกระทบกระเทือนขนาดหนัก

ความผิดปกติทางประสาทเป็นกันละอย่างกันกับสมองทึบ เด็กที่มีสมองทำงานผิดปกติ อาจจะเป็นเด็กที่มีสติปัญญาสูง แต่ไม่สามารถที่จะเรียนได้ผลดีกับการเรียนการสอนในชั้นเรียนธรรมดา อาจจำเป็นต้องจัดโปรแกรมการเรียนการสอนเป็นพิเศษสำหรับเด็กเหล่านี้ ในทำนองเดียวกันเด็กที่มีความสามารถปานกลางจากครอบครัวที่อบอุ่นมั่นคงอาจจะเป็นเด็กที่ไม่ค่อยมีสมาธิวอกแวกง่าย ไม่ค่อยมีความตั้งใจ เด็กที่ไม่อยู่นิ่ง ความสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อและความจำไม่ดี และ/หรือมีความบกพร่องทางการเห็นและการได้ยิน ถ้าเด็กคนใดมีอาการที่กล่าวมานี้หลายๆ อย่างด้วยกัน ก็ควรที่จะได้ส่งไปให้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านเหล่านี้ทำการตรวจสอบ

๔. องค์ประกอบทางด้านโอกาส ประสบการณ์ การศึกษา

ภูมิหลังทางประสบการณ์ที่กว้างขวางเป็นสิ่งที่ทำให้เด็กเกิดความคิดรวบยอดในการรู้จักโลกภายนอก ตั้งแต่เกิด เด็กจะรู้สึกและมีความคิดรวบยอด

เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมรอบตัวเขา บ้านก็คือห้องเรียน และพ่อแม่ก็คือครู ในช่วงที่มีความสำคัญที่สุดในชีวิตของเด็ก และเด็กแต่ละคนจะเรียนรู้ในช่วง ๕ ปีแรกของชีวิตมากกว่าช่วงไหนๆ ตลอดอายุขัยของชีวิต

ความรู้สึกต่างๆ ของเด็ก เป็นสิ่งที่บอกเราได้ว่าเด็กได้เคยผ่านพบเห็นอะไรมาบ้าง เด็กจะพัฒนาความคิดรวบยอดต่างๆ จากประสบการณ์ จากการดู การฟัง ความรู้สึก การจับต้องได้ การดม และการชิมรส ปกติเด็กจะถามคำถามสารพัด คำตอบที่ถูกต้องที่เด็กได้รับเป็นสิ่งที่ช่วยให้เด็กเรียบเรียงแยกแยะ และจัดลำดับข้อมูลเหล่านั้น และในภาวะเดียวกัน ก็จะช่วยให้เขาแก้ความคิดหรือความเข้าใจผิดๆ ให้ถูกต้องชัดเจนขึ้น นอกจากนี้แล้ว เด็กยังเรียนรู้จากการเล่นเกม ดูทีวี การพูดคุย การมีโอกาสเดินทางไปพบเห็นสิ่งต่างๆ เด็กปกติธรรมดาจะดูดซึมข้อมูลต่างๆ รวดเร็วมาก และจะเต็มไปด้วยความอยากรู้อยากเห็นทุกสิ่งทุกอย่าง การที่เด็กได้เรียนรู้สิ่งต่างๆ จะทำให้เขารู้สึกพอใจ และรู้สึกว่าตนเป็นคนสำคัญ ฉะนั้น พ่อแม่ ผู้ปกครอง จึงควรอย่างยิ่งที่จะสอนเด็ก บอกเด็ก ชี้หรือแสดงให้เด็กดูเป็นตัวอย่าง และรับฟังเด็กอย่างสม่ำเสมอ การบอกล้อกลับก็เป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะเป็นการให้โอกาสเด็กได้คิด จำ และเรียงลำดับความคิดต่างๆ ให้ถูกต้องสมเหตุสมผล ตลอดจนเรียนรู้การใช้โครงสร้างของคำและประโยคที่ถูกต้อง ที่ยอมรับ การได้ใช้ภาษานี้ จะช่วยให้เด็กนำไปใช้กับความรู้ใหม่ๆ ที่เขาประสบ ซึ่งเป็นสิ่งกระตุ้นพัฒนาการต่างๆ ของเด็ก จะเห็นได้ว่า เด็กในปัจจุบันมีพัฒนาการทางด้านคำศัพท์สูงตั้งแต่อายุยังน้อย ทั้งนี้เนื่องจากเด็กได้ยินคำสนทนาต่างๆ จากเพื่อน ผู้ใหญ่ วิทยุ และโทรทัศน์นั่นเอง

อย่าลืมนึกว่าเด็กใช้คำต่างๆ เป็นเครื่องมือ สำหรับเด็ก แรกเริ่มทีเดียวเด็กจะเรียนรู้จักชื่อของผู้คน สถานที่ สิ่งของ และกิจกรรมต่างๆ แล้วก็เรียนรู้คำต่างๆ ที่ใช้อธิบายสิ่งของนั้นๆ ในด้านลักษณะ รูป รส กลิ่น เสียง และความรู้สึก เมื่อความเข้าใจต่างๆ เจริญขึ้น ภาษาพูดก็งอกงามตามไปด้วย การอ่านเป็นกระบวนการคิดและฟังความคิดเห็นของผู้อื่น จึงเป็นการยากที่จะฟังความคิดเห็นของผู้อื่นได้จนกว่าผู้อ่านจะมีความรู้ในด้านภาษาที่พอเพียง และ

สามารถอธิบายความเห็นของตนออกมาได้ ดังนั้น ถ้าจะให้การอ่านเป็นไปอย่างมีความหมาย เด็กจำเป็นจะต้องมีภูมิหลังทางภาษามากพอควร จำเป็นต้องรู้จักความหมายของคำต่างๆ ต้องเข้าใจความคิดต่างๆ ในหนังสือที่อ่าน ต้องสามารถแสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิดของตนโดยใช้ภาษาพูดที่ดีพอสมควร ตลอดจนต้องรู้จักประเมินความคิดเห็นต่างๆ ของผู้อื่น

โดยปกติ เด็กจะมีโอกาสได้รับพัฒนาการทางการศึกษาแบบนี้จากประสบการณ์ต่างๆ เช่น จากหนังสือ จากกลุ่มของเด็กด้วยกัน จากการจัดการเรียนรู้ จากกิจกรรมต่างๆ ในบ้าน จากสถานที่ต่างๆ เช่น สถานที่รับเลี้ยงเด็ก วัด ห้องสมุด ฯลฯ ฉะนั้น พ่อแม่ ผู้ปกครอง จึงควรใช้โอกาสจากสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่ตนและเด็กได้เข้าไปสัมผัสให้เกิดประโยชน์ต่อเด็กให้มากที่สุด ยังมีองค์ประกอบอื่นๆ อีกที่จำเป็นต่อความสำเร็จในการอ่าน เช่น อายุ เพศ ความสนใจ ความต้องการที่จะอ่าน แบบแผนของความเจริญเติบโต และพัฒนาการโดยทั่วไปของเด็ก

อายุ เด็กโดยเฉลี่ยจะเข้าเรียน ป. ๑ เมื่ออายุประมาณ ๕.๑๑-๖.๑๑ ปี อายุทางกายไม่ใช่สิ่งที่ใช้เป็นสาเหตุที่เชื่อถือได้ตลอดเวลาในการขยายความพร้อมทางการอ่าน แต่เป็นตัวชี้แนะโดยทั่วไปสำหรับเด็กโดยเฉลี่ย เป็นความจริงที่ว่า เด็กในบางโรงเรียนถูกสอนให้อ่านตั้งแต่อายุเฉลี่ย ๕ ขวบ แต่อย่างไรก็ตาม การสอนอ่านและอัตรการสอนในอายุเช่นนี้ควรจะเป็นไปในลักษณะการเรียนการสอนที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล

เพศ ปกติเด็กผู้หญิงค่อนข้างจะมีวุฒิภาวะเร็วกว่าเด็กผู้ชาย และมักจะทำกิจกรรมที่ใช้ความสงบได้ดีกว่า ซึ่งเป็นสิ่งที่ช่วยในด้านความพร้อมทางการอ่าน โดยธรรมชาติแล้ว เด็กผู้หญิงมักพร้อมที่จะอ่านในอายุที่เร็วกว่าเด็กผู้ชาย

ความสนใจและความต้องการ ปริมาณที่เด็กใช้ในการเรียนอ่านมากหรือน้อยนั้น โดยส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับความสนใจและความต้องการที่จะเรียนอ่าน อย่าลืมว่าการอ่านเป็นงานที่ยากสำหรับเด็ก เพราะจำเป็นต้องใช้สมาธิและการทำงาน ถ้าเด็กไม่มีความต้องการที่จะเรียนรู้จริงๆ ก็จะไม่ไป

พยายามมากนัก ครูและผู้ปกครองจึงจำเป็นต้องช่วยเด็กพัฒนาความต้องการที่จะเรียนอ่าน โดยอาจจัดให้เด็กได้ฟังหรืออ่านนิทานดีๆ สนุกๆ โคลงกลอน มุขตลกต่างๆ ภาพ และเนื้อหาละเอียดๆ จากหนังสือ ซึ่งจะมีส่วนทำให้เด็กได้มีโอกาสรู้จักและพัฒนาความชอบหรือสนใจในการอ่าน

สำหรับครู ควรจะมองถึงความเจริญเติบโตโดยทั่วไปทั้งหมดและวุฒิภาวะของเด็ก ควบคู่ไปกับองค์ประกอบเฉพาะต่างๆ ในอันที่จะตัดสินใจว่าเด็กคนนั้นพร้อมที่จะเรียนอ่านแล้วหรือยัง การที่เด็กขาดทักษะบางอย่างไป อาจไม่สำคัญมากนักถ้าแบบแผนของพัฒนาการโดยทั่วไปดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อมีเทคนิคการสอนอย่างพิเศษในระหว่างการเริ่มเรียนอ่าน เพื่อจะชดเชยกับความบกพร่องบางอย่างของเด็ก

การรับรู้ความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็ก มีส่วนช่วยให้ครูวางแผนการสอนให้สอดคล้องกับลักษณะและความสนใจของเด็กได้มาก ถ้าเราจะลองฟังคำบอกเล่าอะไรบางอย่างจากเด็กหรือผู้ปกครองในวันแรกของการเข้าโรงเรียนอย่างสนใจแล้ว เราจะสามารถเข้าใจถึงความแตกต่างระหว่างเด็กแต่ละคนได้อย่างดี ตัวอย่างเช่น “คุณครูอาจจะลำบากที่จะเข้าใจคำพูดของหนูแป๋วหน่อยนะคะ” หรือ “ตาเปี้ยกแกไม่เคยอยู่เฉยแม้แต่วันที่เดียว” หรือ “แอ๊ดขี้อายมากคะ” หรือ “ทางบ้านสอนหนูเล็กอ่านหนังสือมานานแล้วคะ” หรือ “อาร์ตเขาเป็นหีตบอยครับ” หรือ “อ้อยถูกคุณแม่ทอดทิ้งไปตั้งแต่เล็กๆ ปัจจุบันแกอยู่กับป้า” ฯลฯ ดังนั้น ครูควรจะถือโอกาสนี้ทำบันทึกลงในสมุดของตนถึงพฤติกรรม ปัญหาทางการพูดของหนูแป๋ว ความไม่เคยอยู่นิ่งของตาเปี้ยก ความขี้อายของแอ๊ด ความพร้อมในการอ่านของหนูเล็ก สุขภาพของอาร์ต และปัญหาทางด้านอารมณ์ของอ้อย เพราะเหตุนี้จึงไม่เป็นการยากเลยที่ครูคิดว่าเด็กแต่ละคนที่เข้ามาในโรงเรียนนั้น ก็มีประสบการณ์ต่างๆ ความกระตือรือร้น ความรู้สึก ทักษะคติ ฯลฯ ที่เป็นของแกเองโดยเฉพาะ ซึ่งอาจไม่เหมือนกันเลย ดังนั้น งานชิ้นแรกที่โรงเรียนจะต้องทำในวันที่เด็กเข้าโรงเรียนใหม่ก็คือ การปฐมนิเทศและช่วยเด็กให้สามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนได้

ครูจะบอกว่าเด็กคนไหนพร้อมที่จะเรียนอ่านได้อย่างไร

ถ้าจะพูดถึงวิธีที่เป็นอุดมคติแล้ว ก็คือการใช้แบบทดสอบทางด้านสติปัญญา และแบบทดสอบทางความพร้อม ซึ่งครูสามารถที่จะทราบถึงความสามารถของเด็กแต่ละคนได้อย่างง่าย ง่ายไรก็ตาม ในกรณีที่แบบทดสอบที่กล่าวมาไม่มี ครูก็ยังสามารถบอกได้ว่าเด็กคนใดพร้อมหรือยัง เราคงต้องยอมรับเสียก่อนว่า ครูเป็นอาชีพที่ได้รับการฝึกมาให้เข้าใจถึงเรื่องจิตวิทยาในการเรียนรู้และเรื่องพัฒนาการเด็กมาแล้ว ดังนั้น ถ้าครูผู้มีประสบการณ์และใช้การตัดสินใจโดยใช้การสังเกตและวัดผลเด็กโดยสม่ำเสมอแล้ว ก็พอที่จะเชื่อการตัดสินใจได้ เช่นเดียวกับผลการใช้แบบทดสอบความพร้อมต่างๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นๆ จึงเป็นสิ่งที่ครูควรจะทำอย่างยิ่ง

ผู้ปกครองก็ควรได้รับการกระตุ้นให้ได้พบปะแลกเปลี่ยนความเห็นกับครูในด้านความก้าวหน้าของเด็กบ่อยๆ เพื่อที่จะได้เข้าใจจุดมุ่งหมายของลักษณะการสอนที่ครูจัดให้กับบุตรหลานของตน

บทสรุป

วิจัยได้บอกอะไรเราบ้างในเรื่องของการสอนอ่านในชั้นอนุบาล และเริ่มประถมศึกษาปีที่ ๑

๑. ทักษะของความพร้อม สามารถฝึกและสอนให้กับเด็กได้
 ๒. สำหรับเด็กอนุบาลโดยส่วนมาก การฝึกความพร้อมทางด้านอื่นๆ จะทำให้ความพร้อมทางการอ่านเจริญตามไปด้วย ซึ่งมีผลต่อความสำเร็จในการเริ่มต้นการเรียนการสอนอ่าน
 ๓. ทักษะอะไรบ้างที่ควรมีในการฝึกความพร้อม
- ถึงแม้ว่าทักษะต่างๆ จะถูกกำหนดว่าจำเป็นสำหรับความสำเร็จในการเริ่มเรียนอ่าน แต่ก็มีใช้ว่าครูจะสามารถควบคุมหรือจัดการกับทักษะเหล่านั้น

ได้หมด และก็ไม่ใช่ความจริงว่า ถ้าเด็กเกิดบกพร่องทางทักษะใดทักษะหนึ่ง จะทำให้เด็กไม่สามารถอ่านได้

โดยสรุป ทักษะและองค์ประกอบทางด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จทางการอ่าน ได้แก่ สุขภาพโดยทั่วไป วุฒิภาวะ เพศ สติปัญญา และอายุสมอง สภาพทางประสาท สายตา การพูด การฟัง ภูมิหลังทางวัฒนธรรม และเศรษฐกิจสังคม องค์ประกอบทางอารมณ์และบุคลิกภาพ แรงจูงใจ ความสามารถทางการรับรู้ ซึ่งมีผลต่อการแยกแยะ การมองเห็นและการได้ยิน การพัฒนาความคิดรวบยอดหรือมโนทัศน์ ทักษะทางกล้ามเนื้อ และความคล่องแคล่วทางภาษา

เมื่อเป็นเช่นนี้ ทักษะที่ควรจะบรรจุเข้าในการเตรียมความพร้อม จึงขึ้นอยู่กับทั้งเด็กและกิจกรรมการอ่านที่ใช้ในโรงเรียน ไม่มีใครสามารถบอกได้โดยแน่นอนว่าเด็กคนไหนต้องใช้การสอนอ่านแบบใดจึงจะประสบผลสำเร็จที่สุด ยิ่งกว่านั้น ยังมีหนังสือแบบฝึกความพร้อมมากมายก่ายกองออกวางขายในท้องตลาด ที่ครูสามารถนำมาใช้ เท่าที่พอจะสรุปแบบฝึกความพร้อมทางการอ่านที่มีอยู่ ได้แก่ แบบฝึกเกี่ยวกับ

- พัฒนาการด้านภาษาโดยใช้รูปภาพที่มีความต่อเนื่อง
- การแยกแยะการมองเห็นโดยใช้การจับคู่ของภาพ สิ่งของ รูปทรง เรขาคณิต อักษรและคำง่าย ๆ
- การฝึกกล้ามเนื้อ มือ/ตา โดยการลากเส้นตาม การลอก การวาดรูปตามจุดไข่ปลา เป็นต้น
- การฝึกการได้ยินโดยใช้เสียงง่าย ๆ คำคล้องจอง และพยัญชนะต้นของคำ
- แยกรูปร่างและแยกคำ

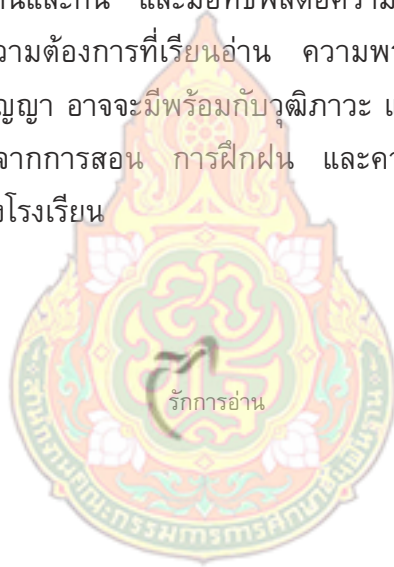
เด็กที่อ่อนทางใดทางหนึ่งของทักษะที่ว่ามานี้ จะได้รับประโยชน์จากแบบฝึกที่ว่า แต่แบบฝึกหัดเหล่านี้ควรจะนำมาใช้แบบเลือกใช้ ไม่ใช่เอามาใช้ในกิจกรรมเตรียมความพร้อมทั้งหมด

ทักษะอย่างอื่นก็ควรนำมาสอน ไม่ควรมองข้ามไป เนื่องจากไม่ได้ปรากฏอยู่ในแบบฝึกความพร้อม ตัวอย่างเช่น เด็กจำเป็นต้องเรียนรู้ที่จะ

ตั้งใจฟังอย่างเอาใจใส่ระหว่างที่ครูกำลังสอนเป็นรายกลุ่ม ซึ่งทักษะนี้ไม่ใช่มีประโยชน์เฉพาะเรื่องการอ่านเท่านั้น แต่จำเป็นสำหรับความก้าวหน้าทางการเรียนทั้งหมด

๔. การฝึกทักษะแต่ละอย่างอาจมีคุณค่าไม่เท่ากันในเด็กแต่ละคน บางอย่างอาจมีคุณค่ามากกว่าอีกอย่างหนึ่ง

เราจะต้องระลึกอยู่เสมอว่าความพร้อมทางการอ่านของเด็กขึ้นอยู่กับวุฒิภาวะทางสติปัญญา การปรับตัวทางด้านสังคมและส่วนตัวของเด็ก การพัฒนาทักษะทางกาย และโอกาสทางการศึกษา องค์กรประกอบต่างๆ เหล่านี้จะเกี่ยวโยงสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และมีอิทธิพลต่อความสนใจของเด็กในด้านการอ่านเช่นเดียวกับความต้องการที่เรียนอ่าน ความพร้อมทางการอ่านบางขั้นบางตอน เช่น สติปัญญา อาจจะมีพร้อมกับวุฒิภาวะ แต่องค์กรประกอบหลายอย่างอื่นๆ เกิดขึ้นได้จากการสอน การฝึกฝน และควรที่จะได้รับการสอนทั้งจากที่บ้านและทางโรงเรียน

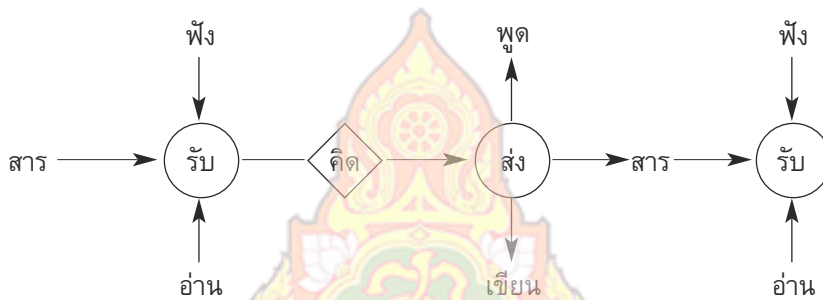

กระบวนการอ่าน

ถนอมวงศ์ ล้ายอดมรรคผล

(๑) กระบวนการอ่าน เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสื่อสารของมนุษย์

อันประกอบด้วย การส่งสารและการรับสาร ดังแสดงไว้ในแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมินี้ดูน่าจะเข้าใจง่าย แต่ที่จริง แต่ละขั้นตอนก็มีกระบวนการและองค์ประกอบที่ซับซ้อน แต่แต่ละขั้นตอนมีความสัมพันธ์กัน ดังจะได้อธิบายดังต่อไปนี้

สาร ตามพจนานุกรม มีความหมายในเรื่องการสื่อสาร ดังนี้

“...ส่วนในของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แก่น เนื้อแท้ ของแข็ง ความแข็งแรง กำลัง ของจำเป็น ของแท้ ส่วนสำคัญ หลัก ข้อใหญ่ใจความ ความหมาย ที่แท้ คำย่อ เรื่องย่อ หนังสือ จดหมาย”^๑

และมีความหมายในทำนองเดียวกับ **ลักษณะ** หรือ **ลายลักษณะ** ซึ่งหมายความว่าถึง “เครื่องหมาย เครื่องแสดงสิ่งหนึ่ง ให้เห็นว่าต่างจากอีกสิ่งหนึ่ง คุณสมบัติ คุณภาพ เครื่องประกอบ....”^๒

^๑ พจนานุกรมไทย, (พิมพ์ครั้งที่ ๗, กรุงเทพฯ : รวมสาส์น, ๒๕๒๔), หน้า ๙๗๒

^๒ เล่มเดียวกัน, หน้า ๙๓๒

เทียบได้กับคำในภาษาอังกฤษว่า message และ idea ซึ่งมีคุณสมบัติสำคัญร่วมกัน นั่นคือ “ความหมาย” โดยที่สารอาจจะมีผู้รับและมีผู้ส่งในรูปลักษณะใดก็ได้ อาจแบ่งสื่อที่ใช้ได้เป็นสองประเภทใหญ่ๆ คือ

๑. **อวัจนภาษา** คือ ภาษาที่ไม่ใช้ถ้อยคำ คนเราใช้อวัจนภาษากันได้ตั้งแต่ยังเด็กตามสภาพธรรมชาติ ต่อๆ มาก็เรียนรู้และปรับปรุงวิธีการสื่อสารโดยอวัจนภาษานี้ให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมของสังคมและเหมาะสมกับกาลเทศะยิ่งขึ้น ภาษาที่ไม่ใช้ถ้อยคำนี้แสดงต่อกันได้โดยใช้สีหน้า ท่าทาง อวัยวะต่างๆ เช่น มือ แขน เท้า นัยน์ตา ฯลฯ น้ำเสียง ตลอดจนการแต่งกาย แต่งหน้า เป็นต้น ในกระบวนการอ่านซึ่งจะกล่าวในที่นี้ ไม่นับรวมถึงอวัจนภาษา

๒. **วัจนภาษา** คือ ภาษาถ้อยคำ หรือสัญลักษณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นสื่อสำหรับผู้ส่งกับผู้รับสารเข้าใจกันได้ สัญลักษณ์นั้นอาจเป็นภาษาเขียน ภาพ หรือรหัส ก็ได้

การสื่อสาร การสื่อสารต้องประกอบไปด้วยการรับสาร และการส่งสาร
การส่งสาร ทำได้โดยการฟังและการอ่านเป็นส่วนใหญ่ การสัมผัสหรือการสื่อด้วยจิตเป็นเรื่องนอกเหนือจากการอธิบายในที่นี้

การรับสาร ทำได้โดยการพูดและการเขียนเป็นส่วนใหญ่ ไม่นับการสัมผัสและการรับสารทางจิตเช่นกัน

(๒) การคิด เป็นกระบวนการทางสมองซึ่งสำคัญมากที่สุดสำหรับการสื่อสารทุกรูปลักษณะ

คำว่า ‘คิด’ มิได้มีความหมายเพียง ‘คิด’ เท่านั้น ถ้าหากดูในพจนานุกรมจะพบว่ามีความหมายได้หลายนัย ดังนี้

“นึก คำหนึ่ง ระลึก ดำริ คำนวณ ตรึกตรอง ไตร่ตรอง”^๑

^๑ เล่มเดียวกัน, หน้า ๒๑๖.

การคิดที่มีมนุษย์ผู้ได้รับการศึกษาแล้วควรจะทำ ก็ควรประกอบด้วยการคิดได้หลายๆ นัยดังคำนิยามนั้น

หากพิจารณาแผนภูมินี้ต่อไป ก็จะเห็นได้ว่า **กระบวนการสื่อสารของมนุษย์เป็นกระบวนการต่อเนื่อง** ไปได้เรื่อยๆ สารเดียวกันอาจถูกส่งต่อมานานนับเป็นพันๆ ปีก็ได้ เป็นต้นว่าพระพุทธวจนะ แต่สารนั้นจะถูกถ่ายทอดมาครบถ้วนอย่างต้นฉบับหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยและอุปสรรคอีกหลายประการ การถ่ายทอดโดยตัวหนังสือ นับเป็นวิธีสื่อสารที่แปรเปลี่ยนรูปแบบและความหมายได้น้อยที่สุด (เว้นแต่มีผู้เจตนาจะเปลี่ยน) แต่การรับสารโดยอ่านหนังสือนั้นก็เป็วิธีรับสารที่ยากมากเช่นกัน การเข้าใจกระบวนการการอ่านแล้ว ก็อาจนำความรู้ไปฝึกฝนทักษะการอ่านของตนเองให้ดีขึ้น และผู้สอนการอ่านก็ย่อมจะแนะนำผู้เรียนได้ถูกต้องยิ่งขึ้นด้วย

(๓) วัตถุประสงค์การอ่าน

ในส่วนนี้จะกล่าวถึงเฉพาะเรื่องการอ่านวิชาภาษาที่เป็นภาษาเขียน (รวมทั้งภาพด้วย) เท่านั้น ผู้ศึกษาต้องกำหนดรู้เรื่องราวเกี่ยวกับสิ่งที่ตนเองอ่านเสียก่อน เพราะในกระบวนการที่เรียกว่าการศึกษานั้น ผู้ศึกษาต้องมีจุดมุ่งหมายใหญ่ๆ เสียก่อนว่า “ฉันจะต้องอ่านอะไร?” เช่น นักเรียนต้องอ่านหนังสือเรียน นักร้องต้องอ่านโน้ตเพลงและเนื้อเพลง นักบริหารต้องอ่านหนังสือราชการและบันทึกต่างๆ หรือผู้บริหารก็ต่ออ่านฉลากสินค้า เป็นต้น **สิ่งที่คนทั่วไปในฐานะต่าง ๆ อ่านกัน อาจแยกตามเนื้อหาได้ดังนี้**

๑. **หนังสือเรียน** เอกสารทางวิชาการ ตำราต่างๆ หนังสืออ้างอิง และหนังสือหรือเอกสารที่มุ่งให้ความรู้ด้านต่างๆ แก่ผู้อ่านเป็นเรื่องๆ ไป
๒. **หนังสือบันเทิง** ได้แก่ เรื่องที่มุ่งให้ผู้อ่านเพลิดเพลิน อาจเป็นนิยาย นวนิยาย เรื่องสั้น การ์ตูน บทละคร บทกวี ฯลฯ

๓. **สารคดี** คือ หนังสือประเภทที่มีทั้งเนื้อหาสาระและมีความมุ่งหมายจะให้อ่านเพลินด้วย อาจเป็นสารคดีเชิงประวัติศาสตร์ เชิงท่องเที่ยว เชิงชีวประวัติ สารคดีเกี่ยวกับอาชีพ เป็นต้น
๔. **คำสอนทางศาสนา** แนวคิดหรืออธิบายปรัชญา ตลอดจนเสนออุดมคติต่างๆ โดยเน้นให้ผู้อ่านคิดตรอง
๕. **หนังสือประเภทข่าว** หรือเสนอข้อมูลเหตุการณ์ การวิเคราะห์ข่าวและเหตุการณ์ต่างๆ
๖. **สื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ** เช่น โทรทัศน์ วิทยุทัศน์ แผ่นใส ภาพยนตร์ เป็นต้น ที่มีสัญลักษณ์ปรากฏอยู่
๗. **วัสดุการอ่านที่ใช้ ‘สื่อสาร’** ระหว่างบุคคลหรือกลุ่มบุคคล โดยตรง ได้แก่ จดหมาย โทรเลข โทรสาร บันทึกข้อความ หนังสือเวียน ฯลฯ
๘. **วัสดุการอ่านในชีวิตประจำวันและวัสดุการอ่านเบ็ดเตล็ด** ได้แก่ ป้าย ประกาศ ปฏิทิน แผ่นปลิว แผ่นพับ (สำหรับโฆษณาหรือประชาสัมพันธ์) บัตรต่างๆ เช่น บัตรประจำตัว บัตรเลือกตั้ง บัตรชมภาพยนตร์ ฯลฯ ฉลากสินค้า เครื่องหมายการค้า เป็นต้น

วัสดุการอ่านดังกล่าวมาแล้วนั้น อาจปรากฏบนวัตถุได้หลายชนิด ไม่จำเป็นต้องเป็นกระดาษเสมอไป วัตถุที่อาจเป็นวัสดุการอ่านได้ ก็มีตั้งแต่ วัตถุที่ได้จากธรรมชาติโดยตรง เช่น ดินเหนียว แผ่นหิน เปลือกไม้ กลีบดอกไม้ โลหะ แผ่นหนัง วัตถุที่ได้จากการดัดแปลงสิ่งธรรมชาติ หรือประดิษฐ์ขึ้นใหม่ ได้แก่ ยาง พลาสติก กระดาษ กระเบื้อง แก้ว กระจก ฯลฯ วัสดุการอ่านบางชนิดอาจเกิดจากการดัดแปลงธรรมชาติด้วยการประดิษฐ์ เช่น การแต่งสวนเป็นข้อความ การเย็บปักถักร้อยเป็นถ้อยคำ หรือแม้กระทั่งการสักลงบนร่างกายมนุษย์

การที่ผู้ศึกษาทราบว่ามีรูปแบบและเนื้อหาสาระพัตรวมทั้งรูปแบบและเนื้อหาที่ปกติเราจะนึกไม่ถึงด้วย ทำให้ผู้ศึกษาตระหนักเสมอว่า อย่าละเลยสิ่งเล็กน้อย หรือสิ่งแปลกๆ ให้ถือปฏิบัติตามคำกล่าวที่ว่า “อ่านทุกอย่างที่ขวางหน้า” เพื่อจะได้ประโยชน์จากสิ่งต่างๆ ที่พบเห็นมากที่สุด

โลกนี้มีอะไรต่ออะไรมากมายมหาศาลให้เราอ่านก็จริง แต่ทุกคนมีความพร้อมและความสนใจใฝ่ใจที่จะอ่านไม่เท่าเทียมกัน ความต่างกันนี้บางส่วนก็เกิดจากองค์ประกอบที่บุคคลไม่สามารถกำหนดเองได้ แต่บางส่วนก็เกิดจากบุคคลนั้นๆ เอง และองค์ประกอบต่างๆ ที่ว่านี้ บางส่วนก็เป็นปัจจัย คือ ส่งเสริมให้บุคคลได้พัฒนาสมรรถภาพการอ่านให้ก้าวหน้าไปได้ แต่บางส่วนก็เป็นอุปสรรค คือ หน่วงเหนี่ยวหรือขัดขวางการพัฒนาขึ้น นอกจากนั้นแล้ว องค์ประกอบเดียวกันนี้อาจเป็นปัจจัยสำหรับบางคน และกลับกลายเป็นอุปสรรคสำหรับบางคนไปก็ได้ ขึ้นอยู่กับสาเหตุอีกหลายประการ ในที่นี้จะกล่าวถึงแต่หัวข้อขององค์ประกอบนั้นๆ เพียงสังเขป ดังต่อไปนี้

(๔) องค์ประกอบที่มีผลต่อการอ่าน (และคิด) ของบุคคล

๑. พันธุกรรมและภาวะการตั้งครรภ์ของมารดา
๒. การเลี้ยงดูและการอบรม
๓. สุขภาพทางกายและจิต โภชนาการ
๔. สภาพครอบครัว ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม
๕. สภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมและวิถีธรรม
๖. การศึกษาและการฝึกฝนทักษะต่างๆ
๗. สติปัญญาและวุฒิภาวะ
๘. ความถนัด พรสวรรค์ บุคลิกภาพ
๙. ศาสนา ความเชื่อ ค่านิยม ทักษะคติ
๑๐. ประสบการณ์ งานอดิเรก การเดินทาง ผู้คนที่พบปะและคบหา
๑๑. โอกาสและการแสวงหาโอกาส
๑๒. หน้าที่การงาน อาชีพ
๑๓. บรรยากาศและสถานการณ์ขณะรับสาร ฯลฯ

อันที่จริง องค์ประกอบต่างๆ ที่ยกขึ้นมาเรียงเรียงไว้นี้ ก็คือ “ความเป็นปัจเจกบุคคล” ของมนุษย์แต่ละคนนั่นเอง ผู้เขียนเอกสารนี้เชื่ออยู่

ประการหนึ่งว่า ในโลกของการอ่าน ทุกคนเสมอภาคกัน ขึ้นอยู่กับว่าบุคคล จะทำตนให้เป็นนักอ่านเสมอภาคกับคนอื่น ๆ หรือไม่เท่านั้น ความเสมอภาคที่ ว่านี้มีได้แปลว่า มีวัสดุการอ่านเท่าๆ กัน แต่หมายความว่าในวันหนึ่งๆ เรา แสวงหาอะไรต่ออะไรมาอ่านให้เต็มที่หรือไม่ และอ่านแล้วได้ ‘สาร’ เต็มที่ด้วย หรือไม่ เพราะบางคนอ่านอะไรต่ออะไรมากมาย แต่ล้นแล้วไร้สาระ นำไปใช้ ประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่นก็ไม่ได้ แต่บางคนอ่านต่อเมื่อเลือกสรรแล้วเท่านั้น เมื่ออ่านแล้วเข้าอกเข้าใจสารเป็นอย่างดี สามารถนำสิ่งที่อ่านไปก่อเกิด ประโยชน์ต่อไปได้มากน้อยตามแต่กรณี ‘ความเสมอภาค’ ในที่นี้จึงหมายถึง การเป็นนักอ่าน ‘เต็มขั้น’ ไม่ว่าองค์ประกอบของชีวิตเราจะบกพร่องข้อใดไป บ้างก็ตาม

(๕) ความเสมอภาคในการอ่านจะเกิดขึ้นได้ด้วยการเข้าใจ กระบวนการอ่านอย่างถูกต้องและไม่สร้างอุปสรรคแก่ ตนเอง

ข้อแนะนำสำหรับการกำจัดอุปสรรคในการอ่าน มีดังนี้ คือ

๑. ตระหนักว่าการอ่านเป็นทักษะอย่างหนึ่ง ซึ่งสร้างขึ้นและพัฒนา ได้โดยอาศัยการฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ
๒. การพัฒนาการอ่านให้ได้ผล ไม่มีวิธีใดดีกว่าการอ่านให้มาก อ่าน บ่อยๆ อ่านหลายๆ เรื่อง อ่านเรื่องเดียวกันจากหลายๆ แหล่ง
๓. ในการเรียนและการสอน ควรพัฒนาทักษะการอ่านตามลำดับง่าย ไปหายาก เพราะถ้าวางพื้นฐานไว้ถูกต้องแน่นอนแล้ว การอ่าน ในระดับยากขึ้นก็จะทำได้ง่าย ผู้อ่านจะสามารถนำความชำนาญที่ สะสมไว้มามีใช้แก้ปัญหาที่ใหม่หรือยากกว่าเดิมได้
๔. อ่านเมื่อพร้อม หากไม่พร้อมก็ต้องสร้างความพร้อมขึ้น ถ้าผู้เยาว์ สร้างความพร้อมเองยังไม่ได้ ผู้ใหญ่หรือผู้สอนควรช่วยสร้าง ถ้า ผู้อ่านเป็นผู้ใหญ่ (หรือมีวุฒิภาวะแล้ว) ต้องสร้างความพร้อมเอง ให้ได้

๕. การอ่านไม่ใช่การรู้จักรูปแบบไวยากรณ์ แต่อาศัยความรู้ทางไวยากรณ์ช่วยไขความหมายออกมาจากข้อความ ความหมายนี้รวมกับความรู้ความเข้าใจที่เราสะสมไว้ เกิดเป็นความเข้าใจข้อความที่อ่านนั้นได้
๖. เราอาจจะอ่านเพื่อศึกษาตัวภาษา แต่การอ่านมิใช่การศึกษาภาษา ภาษาเป็นสื่อให้เข้าใจความหมายของสารเท่านั้น มิใช่ตัวสาร จำง่าย ๆ ว่า ‘ภาษาพาสาร์’ ดังชื่อหนังสือดีที่ศาสตราจารย์จู่ปะเนี่ย นาครทรรพ เรียบเรียงไว้
๗. การเขียนที่ไร้ระเบียบทางภาษา ย่อมไม่พาสาร์ ผู้อ่านย่อมเข้าใจ แต่ข้อความที่มีระเบียบทางภาษาที่ตนรู้จัก และเข้าใจแน่แต่สารที่มีเหตุผลสมบูรณ์เท่านั้น
๘. บางคราวข้อความที่เขียนไว้อาจไม่ชัดเจน วัสดุการอ่านอาจมีความบกพร่อง เช่น พิมพ์ไม่ชัด กระดาษขาด ลายมือหวัดเกินไป ฯลฯ การอ่านก็ยิ่งเกิดขึ้นได้ เพราะปัจจัยสำคัญของการอ่านก็คือตัวผู้อ่านนั่นเอง ตราบใดที่ยังรับสารได้ คิดได้ และ ‘เดาเป็น’ มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่อ่านอยู่บ้าง เปรียบเทียบและเชื่อมโยงความคิดได้ การอ่านก็อาจเกิดขึ้นได้
๙. การอ่านมิใช่การแปลความหมายหรือรวบรวมค่านิยมของอักษร คำ และประโยค แม้เราอ่านถ้อยคำจากภาษาที่ไม่รู้จักดี แต่หาคำศัพท์จากพจนานุกรมได้ครบทุกคำ ก็อาจจะยังอ่านข้อความนั้นไม่เข้าใจหรือเข้าใจผิดได้

(๖) ปัญหาการอ่าน

ปัญหาการอ่านที่เรากล่าวถึงกันทุกวันนี้ อาจสรุปได้ว่ามี ๓ ประเด็น คือ

๑. อ่านไม่ออก
๒. อ่านไม่เป็น
๓. ไม่อ่าน

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

ปัญหาการ **อ่านไม่ออก** นั้น คงต้องหาจุดแก้ไขในระบบการเรียน การสอนตั้งแต่ระดับอนุบาล ส่วนการ **อ่านไม่เป็น** นั้น ต้องแก้ไขทั้งในระบบ การศึกษาและนอกระบบการศึกษา แม้คนอ่านหนังสือออก ก็ยังอาจจะ **ไม่ยอมอ่าน** แต่ในที่นี้ จะกล่าวถึงปัญหาการอ่านในระบบที่มีการเรียนการสอนก่อน

มนุษย์ปกติที่นั่นฟังและพูดได้ก่อนอ่านและเขียน การพัฒนาทักษะ การอ่านและเขียนมักจะเริ่มต้นและพัฒนาไปในระบบโรงเรียนเป็นส่วนใหญ่ ใน การเรียนอ่าน แรกๆก็เป็นการอ่านเพื่อให้อ่านออกมากกว่าจะเป็นการอ่านเป็น หรืออ่านเพื่อความรู้ความเข้าใจ ต่อๆ มาเมื่อได้ศึกษาสูงขึ้นตามลำดับ จึงเรียน รู้การอ่านข้อความที่มีรูปแบบและเนื้อหายากขึ้น ในทำนองเดียวกัน การเรียน เขียนในขั้นแรกๆ ก็เรียนเพื่อให้เขียนได้ ต่อๆ มา เราจึงเรียนเพื่อให้เขียนเป็น คือสามารถเขียนเพื่อการสื่อสารได้จากความรู้ความคิดของตนเอง

ในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ความรู้ที่ผู้เรียนได้รับส่วนใหญ่ มาจากการ ‘ส่ง’ หรือ ‘ให้’ ความรู้ที่ย่อยเรียบร้อยแล้ว โดยผ่านคำบอกของครู- อาจารย์ และผ่านตำราที่เขียนอธิบายอย่างละเอียดและมีแบบฝึกหัดเป็น แนวทางอย่างดี พอถึงระดับมหาวิทยาลัย มีจุดประสงค์ในการศึกษา คือเรียน เพื่อจะออกไปทำงาน วิธีการเรียนจึงเปลี่ยนมาเป็นการค้นคว้าหาความรู้เพิ่ม เต็มจากที่อาจารย์บรรยาย การสอบนั้นแล้ว ก็เน้นที่ความสามารถในการเข้าใจ ข้อมูล ความรู้ ความคิดเห็น และทฤษฎีต่างๆ ตลอดไปจนถึงการนำความรู้ ความเข้าใจเหล่านั้นไปใช้ในชีวิตประจำวันและในการทำงานในอนาคต ด้วย เหตุนี้ กิจกรรมการอ่านจึงยากขึ้นตามลำดับ หากจะพัฒนาการอ่านกันแล้ว จะ เพียงอ่านออกเขียนได้หาได้ไม่ แต่จะต้องอ่านเป็น เขียนเป็น และประการ สำคัญ คือ ต้องคิดเป็นก่อนที่จะรับและส่งสารด้วย

การที่จะฝึกฝนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามธรรมชาติของกระบวนการอ่าน อย่างสมบูรณ์นั้น ผู้สอนควรมีหลักการรูปแบบของกระบวนการอ่านเป็นหลัก อย่างน้อยสัก ๑ วิธี หรือ ๑ รูปแบบ และไม่จำเป็นต้องยึดติดกับทฤษฎีของ นักวิชาการคนใดคนหนึ่งเสมอไป อาจทดลองเปลี่ยนแปลงปรับปรุงไปพลางๆ ก็ได้ เพราะถ้ายึดติดอาจทำให้ความคิดหยุดนิ่ง คับแคบ ทุกวันนี้ นักวิชาการ

การอ่าน ครู-อาจารย์ทั้งหลายก็คิดค้น ทดลอง วิจัย หาวิธีการที่จะทำให้ลูกศิษย์อ่านเป็นและอ่านเก่งกันอยู่ตลอดมา ถ้าเราเองหมั่นอ่านความคิดความรู้อันใดใครต่อใครอยู่เสมอ ทดลองและประเมินผลด้วยตนได้แล้ว การสอนหรือการส่งเสริมที่ได้ผลก็จะเกิดขึ้น ครู-อาจารย์หลายๆ คนก็ทำได้สำเร็จโดยไม่ต้องลอกเลียนแบบตะวันตก ท่านอาจสร้างกระบวนการของท่านขึ้นมาเองก็ได้จากประสบการณ์ของท่าน จากการศึกษาสภาพของนักเรียนแต่ละกลุ่มหรือแต่ละคน ข้อสำคัญก็คือ เรามาอ่านมากๆ คิดมากๆ แล้วลงมือทำโดยมีหลักการนั่นเอง

ตัวอย่างแนวทางการฝึกฝนการอ่านแก่ผู้เรียน

๑. **รู้จักผู้เรียน** ครูแต่โบราณส่วนใหญ่รู้จักศิษย์อย่างลึกซึ้ง เพราะจำนวนนักเรียนแต่ละห้องไม่มากนัก ครูกับนักเรียนใกล้ชิดกัน สมัยลูกศิษย์วัดเรียนกับหลวงพ่อยิ่งเป็นการเรียนในอุดมคติทีเดียว กวดขันกันได้เป็นรายตัว รับผิดชอบส่วนตัว ปัญหาครอบครัว จำจู้จำไซ้ได้เป็นรายตัว แต่สมัยนี้โลกเปลี่ยนไปแล้ว จึงต้องมีการสำรวจผู้เรียน ซึ่งควรทำก่อนเรียน ขณะเรียนและหลังเรียน ไม่ใช่การสอบแล้วสอบเลย ได้คะแนนแล้วก็ไม่ว่าสอบได้เพราะอะไร สอบตกเพราะอะไร

มีนักวิชาการไทยทำแบบสำรวจไว้หลายแบบ เช่น ‘แบบสำรวจข้อบกพร่องในการอ่านและหลักทั่วไปในการอ่านเฉพาะบุคคล’ ของ ดร. มณีรัตน์ สุโกษดิรัตน์ ภาควิชาจิตวิทยา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ ‘แบบสำรวจการอ่านอย่างง่าย’ สร้างโดย ดร.อุทัย ภิรมย์รัตน์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง และ ดร.มานิต บุญประเสริฐ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย (ใน วารสารการอ่าน ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๒ กันยายน ๒๕๒๗ หน้า ๓๑-๓๔)

หลักการของแบบสำรวจก็คือ ครูใช้เป็นเอกสารหรือเป็นหลักการในการตรวจสอบระดับความสามารถในการอ่านของนักเรียนว่าอ่านคล่อง หรืออ่านในระดับต้องสอน หรืออ่านระดับยากลำบาก นักเรียนมีข้อบกพร่องเฉพาะเรื่องอย่างไรบ้าง เพื่อครูจะได้ช่วยแก้ไขไปพยางค์ไปพยางค์หรือจะกวดขันเป็นพิเศษเฉพาะกรณีไปก็ได้ แบบสำรวจนี้ ผู้สอนจะเพียงแต่ดูแนวทาง แล้วทำขึ้นเองให้เหมาะสมกับผู้เรียนของตนก็ได้

ข้อสำคัญ ครูสำรวจแล้วไม่ควรทำสถิติไว้เฉยๆ หรือเพียงรับรู้ ควรหาทางช่วยผู้เรียนด้วย โดยตระหนักว่าถ้าผู้อ่านอ่านไม่คล่องและอ่านไม่เป็นก็ คงจะไม่รักการอ่านไปได้

๒. หาวิธีการช่วยผู้เรียน

วิธีการช่วยเหลือหรือแก้ไขปัญหานั้น เป็นศาสตร์ที่ต้องศึกษาและฝึกฝนมากพอควร จึงจะกล่าวพอเป็นแนวคิดเท่านั้นว่า “แก้ไขถูกจุด” เช่น ถ้าผู้เรียนอ่านหนังสือไม่รู้เรื่อง ครูควรทบทวนใหม่ว่าตนทำหน้าที่ครูแล้วหรือยัง เช่น ชี้แจงเกี่ยวกับหนังสือนั้นก่อน บอกวัตถุประสงค์ของการนำหนังสือนั้นมาให้อ่าน (ถ้าหนังสือในวิชาก็บอกว่าอ่านเรียนไปทำไม) ครูเตรียมกิจกรรมให้ผู้เรียนทำเพื่อเสริมความเข้าใจหรือไม่ เป็นต้น

ถ้าผู้เรียนบกพร่องทางกายภาพ เช่น สายตาสั้น แต่ไม่สวมแว่น จึงปวดศีรษะตลอดเวลา ครูก็ควรแนะนำเรื่องการสวมแว่นตาให้เรียบร้อยเสียก่อน ค่อยมุ่งแก้ปัญหาอ่าน-ไม่อ่าน อ่านแล้วเข้าใจหรือไม่ ฯลฯ ต่อไป

๓. ครูจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมการอ่านให้สอดคล้องกับกระบวนการทางสมอง

ตามทฤษฎีของ William S. Gray จากหนังสือ On Their Own in Reading (Chicago : Scott Foresman. ๑๙๘๘, หน้า ๑๐) กระบวนการอ่านประกอบด้วย

๑. รู้จักคำ
๒. เข้าใจความหมายของคำ วลี และประโยค
๓. มีปฏิกริยาต่อข้อความที่อ่าน
๔. บุรณาการ

โปรดดูแผนภูมิวงกลมต่อไปนี้

๑. การรู้จักคำ การรู้จักคำกับการสะกดคำได้ไม่เหมือนกัน บางคนสะกดคำได้โดยไม่รู้ความหมายก็มี เพราะจำเอา (ส่วนมากถูกบังคับ) การรู้จักคำนี้ Dechant (Dechant, ๑๙๖๔, หน้า ๑๘-๑๙) อธิบายไว้ว่า “หมายถึง

การตระหนักหรือระลึกประสบการณ์จากการถูกกระตุ้นด้วยสัญลักษณ์” นั่นก็คือว่าผู้อ่านต้องรู้สึกและรู้จักคำที่ปรากฏนั้นดีพอที่จะเข้าใจความหมายได้เมื่ออ่าน

Gates (Gates, ๑๙๔๙, หน้า ๓) เรียกการรู้จักคำว่า “decoding” หรือคำไทยเรียกว่า “ถอดความ” ซึ่งมีลำดับดังนี้ คือ

- ก. จำคำศัพท์ได้ (โดยการท่องจำเป็นส่วนใหญ่)
- ข. ถ่ายทอดเสียงได้ คือ โยงหน่วยเสียง (phoneme) กับหน่วยคำ (grapheme) และประสมเสียงได้ นั่นคือ เห็นคำแล้วออกเสียงได้ถูกต้องนั่นเอง
- ค. ถ่ายทอดความหมายของคำต่างๆ ในบริบทนั้นได้

๒. เข้าใจความหมายของคำ วลี และประโยค คือ เมื่อเห็นคำต่างๆ ซึ่งประกอบเป็นข้อความแล้ว เข้าใจความหมายไปตามลำดับ โดยเห็นว่าผู้อ่านต้องใช้ประสบการณ์เดิมของตนมาช่วยตีความหมายของคำในบริบทนั้น นอกจากนั้น ผู้อ่านยังต้องพิจารณาจุดประสงค์ของผู้เขียน อคติ หรือความรู้สึกที่ผู้เขียนต้องการจะสื่อให้เข้าใจด้วย

๓. ขั้นปฏิบัติการ คือ อ่านไปคิดไปว่าผู้เขียนหมายถึงอะไรแน่ ในกรณีที่ข้อเขียนหนึ่งอาจมีนัยได้มากกว่าหนึ่งนัย ต้องอ่านโดยมีทั้งสติและปัญญาและความรู้สึก ประเมินได้ว่า ข้อความนั้นผู้อ่านจะยอมรับ หรือปฏิเสธด้วยเหตุผลใด ขั้นนี้ต้องอาศัยการดึงประสบการณ์เดิมมาช่วยประกอบการพิจารณา ดังนั้น นักอ่านที่รอบรู้จะเข้าใจได้ลึกซึ้งกว่า อาจจะไม่ลืมนึกเรื่องราวใหม่ให้ตัวเองเข้าใจดียิ่งขึ้นได้ อาจจะเปรียบเทียบความคิดหรือเรื่องราวต่างๆ แยกแยะได้ว่าเรื่องนี้สำคัญกว่าเรื่องนั้น เรื่องใดเป็นความจริง หรือเป็นความคิดเห็นไปจนถึงหาข้อสรุปเป็นแนวความคิดกว้างๆ ได้ และสรุปเนื้อหาทั้งหมดได้

๔. บูรณาการ ขั้นนี้ผู้อ่านต้องนำความหมายจากข้อความที่อ่านไปสร้างความคิดให้ได้ อย่างที่เรียกว่าเกิด “ประจักษ์” ขึ้น อาจจะทำให้ผู้อ่านเปลี่ยนความคิดเกี่ยวกับเรื่องหนึ่งๆ ไปเลย หรือเกิดความสนใจใหม่ๆ ขึ้นมาแล้วศึกษาโดยละเอียดต่อไป

ถ้าครูคำนึงถึงกระบวนการอ่านที่สมบูรณ์ ในทำนองเดียวกับตัวอย่างที่ยกมา ครูจะหาวิถีทางหรือสร้างกิจกรรมได้สารพัดวิธี ในอันที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนอ่านจริงจนรู้จักจริงในเรื่องนั้นๆ และแสดงออกได้ด้วยว่าอ่านเข้าใจเพียงใด

เมื่อครูสอนเด็กเล็ก ครูอาจจะเน้นเพียงส่วนประกอบที่ ๑ คือ การรู้จักคำก่อน แต่ไม่ได้หมายความว่าเด็กยังรับรู้หรือเรียนรู้ชั้น ๒ ๓ และ ๔ ไม่ได้ ที่จริง เด็กก็พัฒนาถึงขั้นสูงได้ ถ้าครูรู้จักนำไปอ่าน นำให้คิด นำให้แสดงออกมาด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง เช่น ให้เด็กเล่าเรื่องที่อ่านด้วยภาษาของตนเอง ให้ตอบคำถามง่ายๆ ไปจนยาก ถ้ายากนักครูก็ช่วยอธิบายและหยุดถามเมื่อรู้ว่าเด็กยังพัฒนาไม่ถึงขั้นนั้นๆ ข้อสำคัญก็คือ ในการตั้งคำถามหรือทำกิจกรรม ครูต้องเตรียมการไว้ก่อนให้ดี มิฉะนั้น ถ้าพบเด็กอัจฉริยะ ครูอาจจะหมดภูมิ ไม่สามารถส่งเสริมให้เขาพัฒนาไปจนสุดความสามารถของเขาได้

เมื่อผู้อ่านได้รับการอบรมให้รู้จักกระบวนการการอ่านที่ถูกต้องแล้ว ผู้สอนจึงค่อยสนองความต้องการของผู้อ่านต่อไปได้ ความต้องการที่ว่านี้ ส่วนใหญ่แล้วก็คือ “อยากอ่านเร็ว” และ “อยากอ่านเก่ง”

อันที่จริง ผู้เขียนเชื่อว่าการอ่านเร็วและการอ่านเก่งนั้นต้องพัฒนาไปพร้อมๆ กับการอ่านมากๆ ถ้าอ่านมากๆ แล้วก็จะอ่านเร็วและอ่านเก่งไปในตัว แต่ผู้เรียนส่วนใหญ่คิดเอาเองว่า การอ่านเร็วและการอ่านเก่งนั้นเป็นทักษะอีกชุดหนึ่งซึ่งสร้างต่างหากได้ หรือคิดไม่ถึงว่าจะมีความสัมพันธ์กับทักษะพื้นฐานของการอ่านนั่นเอง หาใช้ความสามารถพิเศษซึ่งจะต้องสร้างกันต่างหาก ไม่ต้องเสียเงินเสียทองไปแลกวินามาอีกชั้นหนึ่ง

ก่อนจะแนะนำเรื่องการอ่านเร็วและการอ่านเก่ง ผู้สอนควรทำความเข้าใจกับผู้ศึกษาก่อนว่าการอ่านนั้นมีหลายวิธี เราจะเลือกวิธีใดขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการอ่านครั้งนั้นๆ และลักษณะของวัสดุการอ่าน เพราะวัสดุการอ่านชิ้นเดียวกันอาจจะอ่านได้หลายวิธีขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์เฉพาะกาลเทศะและการอ่านเพื่อวัตถุประสงค์เดียว อาจต้องอ่านวัสดุการอ่านหลายประเภทหลายรูปแบบ และหลายๆ เนื้อหาก็ได้

(๗) การอ่าน ๗ วิธี

๑. **อ่านคร่าว ๆ** ใช้เมื่อต้องการสำรวจว่าจะอ่านหนังสือนั้นต่อไปโดยละเอียดหรือไม่ จะตัดสินใจยืมหรือซื้อ หรือจะเลือกคัดลอก หรือถ่ายสำเนาเฉพาะตอนที่ต้องการ การอ่านคร่าว ๆ นั้น จะอ่านเพียงชื่อเรื่อง ชื่อผู้แต่ง สารบัญ คำนำ อ่านบางตอนเพื่อดูสำนวนหรือเนื้อหา และดูตรรกะนี้ เพื่อหาหัวข้อที่ต้องการค้นว่ามีหรือไม่
๒. **อ่านเก็บแนวคิด** ใช้เมื่ออาจจะต้องอ่านหนังสือหรือเอกสารนั้นแล้วทำบันทึกย่อไว้ทบทวนภายหลัง หรือจะสรุปสาระสำคัญของข้อความ ทำได้โดยผู้อ่านต้องฝึกฝนการหาคำกุญแจ หาประโยคใจความสำคัญให้ได้ แล้วสามารถสรุปแนวคิดของแต่ละย่อหน้าแต่ละเรื่องได้
๓. **อ่านแบบตรวจตรา** คือ การอ่านวิธีหนึ่ง รวมกับการอ่านวิธีที่สอง และอ่านเฉพาะส่วนสำคัญที่ต้องการเป็นหลัก เหมือนนักวิทยาศาสตร์ ใช้กล้องจุลทรรศน์ส่องดูจุลภาคอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อดูองค์ประกอบ ของสิ่งนั้น
๔. **อ่านอย่างศึกษาค้นคว้า** การอ่านวิธีนี้ใช้วิธีที่สามเป็นหลัก แต่มีได้อ่านโดยฟุ้งถึงแต่บางจุด เพราะการศึกษาค้นคว้านั้นต้องอ่านอย่างละเอียดทุกบททุกตอน หากละเอียดบางตอนก็อาจเกิดผลเสียได้ เช่น หากจะอ่านเรื่องสั้นหลายๆ เรื่องที่ส่งเข้าประกวด หรือจะอ่านชีวประวัติ จะต้องอ่านตั้งแต่ต้นจนจบอย่างละเอียดให้ได้ความครบถ้วน
๕. **อ่านเชิงวิเคราะห์ หรืออ่านตีความ** วิธีอ่านแบบวิเคราะห์นี้อาจใช้วิเคราะห์องค์ประกอบของคำและวลี การใช้คำในประโยค วิเคราะห์สำนวนภาษา จุดประสงค์ของผู้แต่ง ไปจนถึงการวิเคราะห์นัยหรือเบื้องหลังการสร้างหนังสือหรือเอกสารนั้น ทั้งนี้ต้องใช้วิธีอ่านแบบที่สี่ประกอบด้วย คือ อ่านอย่างละเอียดให้ได้

- ความครบถ้วนแล้วจึงแยกแยะออกได้ว่าส่วนต่างๆ นั้น มีความหมายและความสำคัญอย่างไรบ้าง แต่ละส่วนสัมพันธ์กับส่วนอื่นๆ อย่างไร
๖. **อ่านเก็บข้อมูล** วิธีนี้ใช้เมื่อจะอ่านหนังสือหรือเอกสารหลายๆ เล่ม เพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องเดียวกันจากหลายๆ แหล่ง จะได้เปรียบเทียบ คัดเลือก และนำเฉพาะส่วนที่ต้องการมาใช้ต่อไป วิธีอ่านเก็บข้อมูลนี้ใช้กันมากในการทำรายงานทำวิทยานิพนธ์หรือวิจัย
๗. **อ่านโดยใช้วิจารณ์ญาณ** การจะใช้วิธีนี้ได้ ผู้อ่านต้องมีความสามารถในการอ่านวิธีอื่นๆ ได้เสียก่อน เพราะการอ่านโดยใช้วิจารณ์ญาณต้องอาศัยวิธีทั้งหมดข้างต้นร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ แล้วจึงจะเกิดปัญญาสันนิษฐานหาเหตุผลได้ ‘เหตุผล’ ในที่นี้ หมายถึงทั้งเหตุผลในทางภาษา เหตุผลทางตรรกวิทยา เหตุผลทางความหมาย และเหตุผลในความเป็นจริง ผู้อ่านโดยวิธีนี้ ต้องอ่านมาก และมีความกล้าหาญที่จะบอกได้ว่าข้อความนั้น ผิดหรือถูกอย่างไรด้วย

เมื่อผู้ศึกษาทราบแล้วว่าการอ่านมีหลายวิธี ขึ้นอยู่กับจุดประสงค์ของการอ่านนั้นๆ และลักษณะของวัสดุการอ่านด้วย ผู้อ่านจะได้ใช้วิธีที่เหมาะสมและยุติธรรมในการจะกล่าวถึงเรื่องที่อ่านนั้น ยกตัวอย่างเช่น การอ่านวรรณคดีซึ่ง ศาสตราจารย์หม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ อธิบายไว้อย่างละเอียดในหนังสือวิเคราะห์วรรณคดีไทย^๑ ดังจะขอยกมาโดย ไม่ตัดตอนเลยดังนี้

ภารกิจและพันธกิจของวรรณคดี

ศัพท์สองคำนี้เดิมเป็นศัพท์ทหาร ข้าพเจ้าขอนำมาใช้เพราะกะทัดรัดบอกความหมายในตัว ภารกิจก็คือภาระที่รับทำ พันธกิจก็คือกิจที่ต้องทำเกี่ยวเนื่องกับผู้อื่นหรือส่วนอื่นของกระบวนการอันหนึ่งๆ

^๑ ศาสตราจารย์หม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ, วิเคราะห์วรรณคดีไทย. (พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, พ.ศ. ๒๕๒๒), หน้า ๔-๕

เราได้กล่าวถึงธรรมชาติของวรรณคดีแล้วว่าเป็นศิลปกรรมประเภทหนึ่ง และได้กล่าวถึงที่มาของวรรณคดีว่าเกิดขึ้นตามสภาวะของมนุษย์ เมื่อวรรณคดีมีธรรมชาติและเกิดมาตามธรรมชาติแล้ว เราก็จำเป็นต้องพิจารณาวรรณคดี จนเราเข้าถึงวรรณคดีโดยวิถีธรรมชาติ เราจะพิจารณาก่อนว่าวรรณคดีมีภารกิจอะไร คือต้องทำอะไร ภารกิจของสิ่งหนึ่งๆ นั้น ตามธรรมชาติย่อมไม่ซ้ำกับภารกิจของอีกสิ่งหนึ่ง ถ้าหากภารกิจของวรรณคดีคือการสอนศาสนาหรือศีลธรรม ก็หมายความว่า หนังสือธรรมจรรยาไม่เป็นสิ่งจำเป็นในสังคมมนุษย์ หากภารกิจของวรรณคดีคือการสอนภาษา ตำราภาษาก็ไม่จำเป็น เราจึงเห็นได้ว่า ภารกิจของวรรณคดีย่อมแตกต่างไปจากหนังสือตำราสอนภาษาและศีลธรรม เราควรพิจารณาตัวเราเองว่า เมื่อเราหยิบหนังสือเล่มหนึ่ง ซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นวรรณคดี โดยตัวเรายกย่องหรือผู้อื่นยกย่อง หรืออยู่ในระหว่างการถกเถียงว่าจะป็นวรรณคดีหรือไม่ก็ตาม เราปรารถนาอะไรจากหนังสือเล่มนั้น ข้าพเจ้าว่าเราปรารถนาหลายอย่าง ความสำเร็จอารมณ์ ความรู้เชิงภาษา คือเราปรารถนาได้ยินได้ฟังการใช้ภาษาที่มีประสิทธิภาพสูงกว่าที่เราใช้เองประจำ ภาษาที่มีอำนาจกระทบความรู้สึกได้ เราปรารถนาความคิดนึกที่แปลกไปจากที่เราพบอยู่ประจำ ความรู้เรื่องชีวิตมนุษย์อันกว้างขวางกว่าที่เราได้พบ เราอยากฟังเสียงไพเราะอันออกมาจากเสียงสระและพยัญชนะ ภารกิจของวรรณคดีจึงซับซ้อน อันเป็นลักษณะโดยธรรมชาติของวรรณคดี

พันธกิจของวรรณคดีคืออะไร วรรณคดีย่อมสัมพันธ์กับภาษาโดยใกล้ชิด ภาษาที่ใช้ในวรรณคดีย่อมไม่เหมือนภาษาเชิงวิทยาศาสตร์ หรือที่ใช้ในหนังสือประวัติศาสตร์ หรือวิชาการอื่นๆ เพราะภารกิจของวรรณคดีแตกต่างไปจากวิชาการที่ว่านั้น วรรณคดีควรใช้ภาษาผิดไปจากที่ใช้ในหนังสือพิมพ์และสื่อมวลชนอย่างอื่น ก็เพราะภารกิจผิดจากกันนั่นเอง สื่อมวลชนเสนอข่าวและความคิดที่เกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแต่ละวันๆ นอกจากนั้นวรรณคดีย่อมจะผิดแผกไปจากหนังสือที่เสนอความคิดนึกแท้ๆ เราจึงเห็นว่าพันธกิจของวรรณคดีมีอยู่กับภาษา แต่ไม่ใช่ภาษาในหนังสือทั่วไป ภาษาของวรรณคดีคือ

ภาษาที่บรรจงเลือกสรรมาเพื่อกระทบอารมณ์ ที่ใช้คำว่า บรรจง หาได้หมายความว่าบรรจงคัดใช้แต่ถ้อยคำที่คนทั่วไปถือว่าไพเราะสุภาพไม่บรรจงคัดใช้คำที่คนถือว่าเป็นคำหยาบก็ได้ ถ้าหากผู้รจนาจงใจใช้คำหยาบเพื่อให้เกิดอารมณ์ตามเจตจำนงของผู้รจนา สรุปลงแล้วก็คือ พันธกิจของบรรณคดีมีต่อการใช้ภาษาเพื่อบันเทิง หรือจรรโลง หรือยก หรือกดอารมณ์ยังความรื่นเริงให้เกิดเพราะภาษายังความโศกเศร้าให้เกิด โดยอาศัยถ้อยคำที่ใช้ และโดยกลศิลป์ต่างๆ

เมื่อผู้ศึกษามีความเข้าใจถ่องแท้เกี่ยวกับวัสดุที่อ่านและวิธีการอ่านที่เหมาะสมเป็นกรณีๆ ไปดังนี้แล้ว จึงค่อยกล่าวได้ว่ามีพื้นฐานที่หนักแน่นสำหรับจะฝึกเป็นผู้อ่านเร็วหรืออ่านเก่งดังที่ปรารถนา

ก่อนอื่นใด ผู้สอนต้องสร้างมโนทัศน์ที่ถูกต้องเกี่ยวกับความแตกต่างและความคล้ายคลึงระหว่างการอ่านเร็วและการอ่านเก่งเสียก่อน

(๘) การอ่านเร็ว

ผู้อ่านส่วนใหญ่ต้องการอ่านได้เร็วๆ เพื่อที่จะอ่านได้มากๆ หรือเพื่ออ่านในเวลาอันสั้น แต่ได้ความมากๆ อาจเพื่อจะได้เล่นหรือหาความเพลิดเพลินอย่างอื่น นี่ก็แสดงว่าการอ่านเร็วสำหรับแต่ละคนนั้นจะเป็นไปเพื่อความประสงค์คนละอย่างกัน แต่ทั้งสองอย่างนี้ประสงค์ที่ปริมาณนั้นแหละเป็นใหญ่ มิได้ประสงค์ที่คุณภาพเลย

อันที่จริง การอ่านเร็วในวิชาการอ่านนั้น ต้องเน้นที่การอ่านเร็วด้วย และได้เรื่องได้ราวสมตามความตั้งใจ และเข้าใจจริงๆ ด้วย มิใช่สักแต่ว่าอ่านให้จบๆ ไป จบแล้วถามว่าอะไรก็ตอบไม่ได้ นอกจากนั้น มิใช่ว่าจะใช้วิธีอ่านเร็วในการอ่านวัสดุการอ่านทุกชนิดได้ การอ่านเร็วจะใช้ได้ก็ต่อเมื่อ

๑. อ่านคร่าวๆ เพื่อจะหาข้อความหรือส่วนใดส่วนหนึ่งของหนังสือ นั้น เช่น หาความหมายของคำในพจนานุกรม เพื่อจะทราบ

ความหมายนั้นไปช่วยการอ่านคำๆ อื่น หรือข้อความอื่นๆ ต่อไป หรือหาว่าหนังสือเล่มนี้มีคำจำกัดความของคำใดคำหนึ่งว่าอย่างไร

๒. **อ่านเล่น** คือ อ่านโดยประสงค์ความเพลิดเพลิน ไม่ได้อ่านแล้วนำไปใช้เพื่อการใด เพียงอ่านให้จบๆ ไป รู้เรื่องราว ได้รับรสแห่งภาษา และเกิดอารมณ์สะเทือนใจในขณะที่อ่าน ไม่ต้องตีความ ขยายความ วิเคราะห์ วิจารณ์ หรือต้องเขียนบันทึกข้อมูลใดทั้งสิ้น การอ่านเร็วชนิดนี้ เราใช้เมื่ออ่านเรื่องอ่านเล่น อ่านการ์ตูน ประเภทเบาสมอง หรืออ่านข้อความชวนขันต่างๆ

๓. **อ่านข่าวทั่วๆ ไป** เพราะข่าวทั่วๆ ไปนั้นเกิดขึ้นใหม่ๆ ทุกวัน อ่านแล้วก็แล้วกัน ได้รู้ว่าเกิดอะไรขึ้นบ้างในสังคมต่างๆ แต่ถ้าหากเป็นข่าวที่ผู้อ่านสนใจติดตามอ่านเป็นพิเศษ ก็อย่าอ่านเร็ว

๔. **อ่านเรื่องที่เคยอ่านแล้วหรือรู้ดีอยู่แล้ว** เพื่อตรวจว่าตรงกับความรู้ของตนหรือไม่ ถ้าตรงแล้วก็แล้วไป แต่ถ้าไม่ตรง มีสิ่งใดแปลกใหม่ขึ้นก็ค่อยพิจารณากันอีกครั้งหนึ่งเป็นเรื่องๆ ไป เช่น นักเพาะเห็ดย่อมรู้เรื่องเห็ดดีอยู่แล้ว แต่ก็อ่านวารสารทางการเกษตรอยู่เสมอ เผื่อว่าจะพบเทคโนโลยีใหม่เกี่ยวกับการเพาะเห็ด

๕. **อ่านโฆษณา** การโฆษณาต้องใช้เทคนิคหลักประการหนึ่ง คือให้ผู้อ่านอ่านได้ในเวลาน้อยที่สุด แต่เกิดความอยากซื้อสินค้า หรือเกิดความคิดคล้อยตามมากที่สุด เพราะการโฆษณาคือเป็นสินค้าที่แพงที่สุดในโลกชนิดหนึ่ง ตรงกับที่เรียกว่าเวลาเป็นเงินเป็นทองจริงๆ ไม่ว่าจะเป็นการโฆษณาในหนังสือทั่วๆ ไป หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุทัศน์ หรือป้ายโฆษณาตามสถานที่ต่างๆ ก็ตาม

การอ่านที่มุ่งเอาความเร็วหรือปริมาณก็ตาม จะใช้วิธีง่ายๆ นี้ คือ ตั้งใจไว้ว่าจะหาคำตอบ ๖ จุด ได้แก่ ๑) ใคร ๒) ทำอะไร ๓) ที่ไหน ๔) เมื่อไร ๕) ทำไม่ และ ๖) อย่างไร

ตรงกับสูตรในภาษาอังกฤษว่า ๕W ๑H คือ who, what, where, when, why และ how

ข้อความที่อ่านอาจจะให้คำตอบไม่เรียงลำดับไปตามสูตรของเราก็ไม่เป็นไร ส่วนใดจะมาก่อนส่วนใดจะมาหลังไม่สำคัญ เพราะผู้อ่านไม่ต้องการทราบรายละเอียด นอกจากนั้น บางคราวยังอาจจะละเลยคำถามบางข้อไปเสียก็ได้ เพราะไม่ได้สนใจจะรู้ เช่น ในการอ่านโฆษณาผงชักฟอก ผู้อ่านรู้จักผงชักฟอกยี่ห้อนั้นดีอยู่แล้วเพราะใช้เป็นประจำ แต่ที่อ่านคราวนี้เพราะอยากรับทราบว่าบริษัทจะแถมอะไรต่างหาก จึงมีได้สนใจว่าผงชักฟอกนั้นมีสูตรอย่างไรมีจำหน่ายกี่ขนาด ราคาเท่าใด หรือใครเป็นผู้ผลิต

ที่กล่าวมาข้างต้นนั้น คือการอ่านเร็วอย่างเดียว ต้องเลือกอ่านเร็วเฉพาะกับวัสดุการอ่านที่เหมาะสมจะอ่านเร็วเท่านั้น มิฉะนั้นจะอ่านเร็วไปก็ไม่เกิดประโยชน์ เพราะดีแต่เร็ว หารู้เรื่องไม่

ต่อไปจะได้อ่านถึงการอ่านเก่ง ซึ่งหมายความว่ารวมไปถึงการอ่านเร็วอยู่แล้วด้วย นั่นก็คือ การอ่านที่ได้ทั้งปริมาณและคุณภาพ ซึ่งเหมาะสมจะใช้กับการอ่านในวิธีที่สองถึงวิธีที่เจ็ด ทั้งนี้ยังขึ้นอยู่กับวัสดุการอ่านและวัตถุประสงค์ของการอ่านในขณะนั้นด้วย

(๙) การอ่านเก่ง

รายละเอียดของวิธีการอ่านให้เก่งนั้น ผู้เขียนได้อธิบายและแนะนำวิธีการต่างๆ ไว้แล้วในหนังสือเรื่องการอ่านให้เก่ง ซึ่งจัดพิมพ์ขึ้นเนื่องในโอกาสที่สมาคมการอ่านแห่งประเทศไทย มีอายุครบ ๔ ปี (ถนอมวงศ์ ล้ายอดมรรคผล การอ่านให้เก่ง กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์กระดาศสา พิมพ์ครั้งที่ ๑ เมษายน ๒๕๒๙, พิมพ์ครั้งที่ ๒ พฤษภาคม ๒๕๒๙, ๗๗ หน้า, ราคา ๑๕ บาท) จึงจะไม่กล่าวโดยละเอียดอีกในที่นี้ แต่จะขอเน้นว่า การอ่านเก่งหมายถึงการที่ผู้อ่านมีความสามารถดังต่อไปนี้

๑. **เข้าใจเนื้อหาตามตัวอักษร** เช่น รู้ว่าเมื่ออ่านหนังสือที่แสดงข้อเท็จจริงอย่างตรงไปตรงมา ก็เข้าใจตรงตามนั้น เช่น

“ปกติแล้วต้นไม้ที่ผลิออกมาทุกรุ่นก็จะถือปฎิบัติจากแบบของต้นไม้จริง ไม่ว่าจะเป็นดอก ใบ และลำต้น ต้นไม้ที่ผลิออกมา

จึงดูเหมือนกับของจริงทุกอย่าง ส่วนเทคนิคที่ทำให้สีไม่ตก เป็นเพราะเมื่อลงสีแล้วก็จะเคลือบอีกชั้นด้วยเคมีเป็นพิเศษ เพื่อให้เป็นเงาและทนทาน”

๒. เข้าใจความหมายที่ลึกซึ้งแฝงนัยบางประการอยู่ ผู้อ่านจะเข้าใจในขั้นนี้ได้ก็ต้องเข้าใจในระดับแรกก่อน แล้วใช้ความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ ของตนมาช่วยให้เข้าใจความหมายในระดับลึก ตัวอย่างเช่น เมื่ออ่านสุภาษิต “รักวัวให้ผูก รักลูกให้ตี” หากลงมือปฏิบัติตามตัวอักษรก็นับว่าอ่านได้เพียงระดับแรกเท่านั้น ทำให้เกิดผลเสียหายนได้

การอ่านข้อความบางประเภทต้องอาศัยประสบการณ์เฉพาะเรื่อง มาช่วยให้เข้าใจนัยต่าง ๆ ดีขึ้น เช่น การอ่านข้อความต่อไปนี้ “ผลกำไรที่บริษัททัวร์ส่วนใหญ่ได้รับนั้น จะขึ้นอยู่กับค่าคอมมิสชัน โดยที่ทางบริษัททัวร์จะเรียกเก็บค่าบริการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นค่าโทรศัพท์ทางไกล ค่าટેเล็กซ์ หรือค่าบริการพิเศษเฉพาะบุคคลจากคุณไว้เรียบร้อยแล้วในค่าตัวเดินทาง ซึ่งคุณจะต้องจ่ายให้แก่ บริษัท แทรเวล เอเจนซี แห่งนั้นเมื่อตกลงซื้อตั๋วเดินทางแล้ว”

หากจะอ่านข้อความเช่นนี้ให้เข้าใจ ผู้อ่านต้องทราบความหมายของคำต่างภาษาทุกคำ ต้องทราบลักษณะการทำงานของบริษัทประเภทที่กล่าวถึง และอาจต้องทราบด้วยว่า “การตกลงซื้อตั๋วเดินทางแล้ว” คือขั้นตอนใด

การอ่านข้อความที่เป็นวรรณกรรมหรือวรรณคดี ก็ต้องอ่านความหมายให้ได้เป็นสำคัญ เพราะต้องอ่าน ‘ระหว่างบรรทัด’ คือ อ่านแบบขยายความให้ได้ตามความสามารถของผู้อ่านเอง ด้วยเหตุนี้ วรรณคดีบทเดียวกันจึงอ่านได้รสและความหมายต่างกันไปมากมาย ยกตัวอย่างเช่น

กลางน้ำคล้ำดอกไม้	ไหลลอย
เหล่าหนุ่มสูมว่ายคอย	แข่งคว่า
เด็ดกลีบจีบเรือพลอย	เพลินเล่น เยนเอย
เกวียนว่ายไต้ลว่า	ว่ายใหม่ไคร่เปน

๓. อ่านแล้วสร้างแนวคิดได้ การสร้างแนวคิดนี้เป็นทักษะย่อยของการอ่านที่สำคัญยิ่ง เพราะการอ่านให้เข้าใจไปเรื่อยๆ อย่างเดียวย่อมไม่เพียงพอ หากเรื่องราวสั้นๆ ยาว มีหลายย่อหน้า ผู้อ่านต้องกำหนดได้ว่าแนวคิดของแต่ละย่อหน้าคืออะไร และเมื่อรวมทั้งเรื่องแล้ว จะสรุปแนวคิดใหญ่ได้อย่างไร แนวคิด มโนคติ มโนทัศน์ หรือความคิดรวบยอด (concept) หมายถึงสิ่งเดียวกัน คือเมื่ออ่านแล้ว รู้แน่ในใจว่าข้อความที่อ่านต้องการสื่อสารอะไรแก่ผู้อ่าน แล้วสามารถรวบรวมกล่าวเป็นถ้อยคำที่สั้น กะทัดรัด แต่ครอบคลุมใจความได้ครบถ้วน ดังตัวอย่างข้อความต่อไปนี้ ซึ่งเป็นแนวคิดของข้อความในข้อความที่สอง

“บริษัททัวร์ได้บอกกำไรไว้แล้วในค่าตั๋วเดินทาง”

ทว่าการอ่านเรื่องราวบางชนิด จะอ่านไปตามเนื้อหาตรงไปตรงมาไม่ได้ ต้องตีความและสรุป แล้วสร้างแนวคิดให้ถูกกับเจตนาของข้อความ เช่น การอ่านนิทานเปรียบเทียบอย่างนิทานอีสป เป็นต้น เรื่องราวในนิทานหรือนิยายก็ตาม อาจไม่มีมูลความจริงเลย แต่ผู้แต่งมีเจตนาจะเปรียบเทียบไว้เพื่อสอนคติบางอย่าง แนวคิดจึงได้แก่คตินั้นเอง เช่น เรื่องกระต่ายกับเต่า จะสรุปว่ากระต่ายประมาทจึงแพ้เต่าเท่านั้นไม่ได้ ต้องเป็นว่า “ผู้ที่มีความสามารถมากกว่า แต่หากประมาท ก็อาจแพ้ผู้ที่มีกำลังน้อยกว่าได้” ดังนี้ เป็นต้น

๔. เกิดความคิดใหม่ ผู้ที่ต้องการฝึกการอ่านเก่งต้องไม่พอใจอยู่เพียงการอ่านตรงสิ่งที่อ่าน หรือสรุปเรื่องได้แล้วก็พอ แต่ต้องหัดสร้างความคิดใหม่อย่างที่เรียกว่า ประยุกต์หรือการปรับความคิดหรือข้อมูลที่รู้นั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไปอีก การอ่านแบบนี้เองที่ทำให้โลกเจริญ ทำให้เกิดตำรับตำราใหม่ เกิดอาหารและนมชนิดใหม่ เกิดไม้พันธุ์ใหม่ เกิดสูตรเคมี สูตรคณิตศาสตร์ใหม่ๆ เกิดวรรณกรรมใหม่ๆ ฯลฯ ไม่สิ้นสุด เพราะคนอ่านอ่านแล้วเกิดความคิดแตกแขนงออกไป บางคนก็ทดลองประดิษฐ์ สร้างเทคโนโลยีใหม่ๆ แต่บางคนก็ทดลองด้วยความคิด จึงเกิดศาสนา ปรัชญาและคติความเชื่อต่างๆ ขึ้น

อันที่จริงความคิดต่างๆ ที่ว่าใหม่นั้น อาจเคยมีผู้คิดไว้นานแล้ว แต่เราไม่รู้ แต่การที่เราคิดก็มีคุณค่าในตัวเอง แม้ว่าจะทราบภายหลังว่ามีผู้เคยคิด

อย่างเดียวกันไว้ก่อนก็ตาม และการคิดได้นั้นก็น่าภูมิใจอีกอย่างหนึ่งว่า เหมือน การคิดของผู้มีชื่อเสียง เพราะถ้าไม่มีชื่อเสียง ก็ย่อมไม่มีใครบันทึกไว้ ผู้เขียน ขอเรียนเตือนสักเล็กน้อยว่า ความคิดใหม่ที่ควรยกย่องนั้น ขอให้เป็นไปในทาง ถูกต้อง ทางสร้างสรรค์ มิใช่ทางร้ายหรือทำลาย

๕. อ่านแล้วประเมินค่าของสิ่งที่อ่านได้ คำว่า “ค่า” ในที่นี้ อาจ หมายถึงคุณค่า คุณภาพ คุณสมบัติ หรือคุณประโยชน์ ในทางที่เกี่ยวข้องกับ เรื่องที่อ่านนั้น โดยประเมินกันอย่างยุติธรรม กล่าวคือ ผู้อ่านย่อมไม่นำอคติ ส่วนตนหรือรสนิยมของผู้อ่านเองไปตัดสินว่าผู้อ่านมีความเห็นผิด ผู้อ่านย่อม ไม่นำสิ่งที่เป็นคุณค่าในปัจจุบันไปเป็นไม้บรรทัดวัดอดีต และย่อมไม่นำความ เชื่อถือในสังคมและวัฒนธรรมหนึ่งไปอ้างอิงในการประเมินความควรไม่ควร ในสังคมและวัฒนธรรมอื่นๆ ผู้อ่านพึงประเมินโดยพิจารณาข้อความหรือ ความเห็นนั้นโดยเอกเทศ หากจะใช้วิธีเทียบเคียงกับมาตรฐานอื่นก็ต้องชี้แจง ให้ชัดเจนเป็นต้นว่า ในการประเมินค่าของนวนิยายซึ่งได้รับรางวัลซีไรท์ ก็ต้อง ใช้เกณฑ์การตัดสินของคณะกรรมการซีไรท์ของประเทศนั้นๆ มาวัด และไม่พึง เอาเกณฑ์ของคณะกรรมการตัดสินหนังสือเนื่องในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ มาอ้างในคำวิจารณ์ว่าเรื่องใดดีกว่าเรื่องใด ถ้าผู้อ่านอยากจะตัดสินเองก็ไม่ต้อง อ้างคณะกรรมการหรือเกณฑ์ใดๆ เพราะจะไม่ยุติธรรมต่อทั้งกรรมการคณะ ต่างๆ และต่อหนังสือเรื่องนั้นด้วย

การประเมินค่าของสิ่งที่อ่าน หากเป็นวรรณกรรมก็เรียกว่าวรรณกรรม วิจารณ์ หากเป็นข้อความโฆษณาหรือชวนเชื่อก็เรียกว่าการอ่านโดยใช้วิจารณญาณ การอ่านข้อความใดก็ต้องมีเกณฑ์ย่อยที่จะใช้ประเมินอีกหลายประการ ซึ่งจะ ยังไม่กล่าวในที่นี้

๖. อ่านแล้วแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่อ่านได้ ข้อนี้เป็นข้อที่ ทำให้การรับและส่งสารสมบูรณ์ตามวงจร เพราะหากมีแต่การรับสาร ก็จะไม่ มีใครทราบได้ว่าผู้รับสารเข้าใจสารนั้นหรือไม่เพียงใด การที่ผู้อ่านสามารถบอก เล่าได้ว่า ตนเองมีปฏิกิริยาอย่างไรบ้าง จะช่วยให้แน่ใจว่าเป็นผู้อ่านเก่ง แต่จะ เก่งจริงหรือไม่ ขึ้นอยู่กับลักษณะของสารที่ส่งออกมาว่าแสดงคุณสมบัติหัวข้อ

แรกหรือไม่ ถ้ามีครบก็ยังมีข้อสำคัญอีกข้อหนึ่ง คือสามารถเรียบเรียงความเข้าใจของตนให้ผู้อื่นเข้าใจได้ง่ายขึ้นไปอีก คือ อ่านแล้วย่อย อย่างที่เรียกว่า “ซึมทราบ” ทำเรื่องยากให้เป็นเรื่องง่าย เรื่องที่ยังเป็นปริศนาให้กระจ่าง

ผู้เขียนอธิบายความสามารถของผู้อ่านเก่งมาทั้งหมดนี้โดยมีพื้นฐานความเชื่อว่า การอ่านเก่งหรือไม่นั้น น่าที่จะให้ผู้อื่นช่วยตัดสินได้ ไม่ใช่คิดเอาเองว่าเรานี่เก่งแล้ว และถ้าอ่านเก่งจริง ก็ต้องเก่งอย่างมีประโยชน์ต่อส่วนรวม ผู้เขียนจึงยกย่องครูอาจารย์ที่เป็นนักอ่านที่เก่ง เพราะท่านต้องอ่านมาก อ่านแล้วย่อยมาอธิบายให้เราเข้าใจได้ง่ายขึ้นด้วย

เมื่อผู้สอนสร้างมโนทัศน์ที่ต้องเกี่ยวกับความแตกต่างและความคล้ายคลึงระหว่างการอ่านเร็วและการอ่านให้ผู้เรียนเข้าใจดีแล้ว ขั้นตอนต่อไปควรชี้ให้เห็นว่าการอ่านเร็วด้วย อ่านเก่งด้วย ก็ทำได้ถ้าหมั่นฝึกฝนอยู่เสมอ แต่ต้องคำนึงถึงข้อแม้บางประการ ดังต่อไปนี้

อย่าอ่านเร็ว.... ถ้า...	ควรจะอ่านโดย...
๑. ขาดจุดหมาย	๑. มีจุดหมายหรือคำถามเตรียมไว้
๒. อ่านทีละคำ	๒. อ่านทีละข้อความ
๓. อ่านออกเสียง	๓. อ่านในใจ
๔. หาคำศัพท์	๔. ใช้บริบทช่วยเดาและคิด
๕. ใช้นิ้วหรือดินสอชี้ตามแนวข้อความทีละคำ และกำหนดสายตาไว้ตรงจุดที่ขึ้นนั้น	๕. กำหนดประโยคอ่านแบบกวาดสายตา
๖. อ่านข้ามหัวข้อ	๖. อ่านหัวข้อก่อนเสมอ
๗. ขาดสมาธิ ใจลอย	๗. ตั้งใจอ่าน คิดตลอดเวลา

(๑๐) การบูรณาการการอ่านกับวิชาอื่น ๆ

แต่เดิมนั้น ในชีวิตคนไทยมีการ “อบรมสั่งสอน” มีการ “สอนหนังสือ” “เรียนหนังสือ” ไม่ต้องแยกแยะว่าเรียน “วิชา” นั้นๆ เพราะถ้า “รู้หนังสือ” แล้วก็ถือว่าไปอ่านเอาเองได้ทุกเรื่องไป ทำมาหากินได้ทั้งทางการอ่านและการเขียน แต่ต่อมา มีการแบ่งสรรพความรู้ออกเป็นวิชาๆ และก็มีการสอนหรือบอกวิชาแยกจากกัน ทำให้เกิดปัญหาว่าเด็กเรียนวิทยาศาสตร์เก่ง แต่เขียนหนังสือไม่เป็นภาษา หรือว่าเรียนวิชาคณิตไทยมากก็จริง แต่จดคำบอกวิชาศีลธรรมแบบอ่านไม่ออก รวมไปถึงที่เรียนแล้วไม่เห็นว่าคุณค่าทางประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับความรู้ทางการเมืองอย่างไร

ปัญหานี้ไม่ได้เกิดที่ประเทศไทยแห่งเดียว ทว่าเกิดขึ้นทุกแห่งในโลก รวมทั้งอารยประเทศอย่างสหรัฐอเมริกาด้วย มาบัดนี้ ประเทศต่างๆ ได้เห็นแล้วว่า การแยกสรรพความรู้เป็นวิชาๆ ให้เยาวชนเรียนนั้นมีชีวิตที่ถูกต้อง เพราะเหมือนกับเรียนโดยขัดแย้งกับความเป็นจริงในชีวิตประจำวัน ซึ่งไม่มีกำแพงกันชีวิตในด้านต่างๆ ออกจากกันเลย ด้วยเหตุนี้ นักการศึกษาสมัยใหม่จึงต้องกลับไปใช้วิถีธรรมชาติในการเรียนรู้ของมนุษย์ แล้วเรียกว่า ‘การเรียนการสอนแบบบูรณาการ’ กล่าวคือ ให้ผู้เรียนเห็นภาพรวมของทุกวิชา ให้นำความรู้ในวิชาต่างๆ มาประสานสัมพันธ์กัน มีประโยชน์ต่อกัน เปรียบกับการต่อภาพปริศนาให้สมบูรณ์

การบูรณาการการอ่านกับวิชาอื่น ๆ จึงหมายความว่า การชี้ให้เห็นว่าการอ่านนั้นเป็น ‘ทักษะ’ ซึ่งต้องนำไปใช้ในการอ่านและเรียนรู้วิชาใดๆ ทุกวิชา รวมทั้งใช้ในชีวิตนอกห้องเรียนด้วย ดังนั้น ครูอาจารย์ทุกคนจึงมีหน้าที่สอนการอ่าน ไม่ว่าจะได้ชื่อว่าสอนวิชาใด เพราะถ้าหากนักเรียนอ่านเรื่องราวในวิชานั้นไม่ได้ การเรียนรู้ก็จะเกิดขึ้นได้ยาก เป็นต้นว่า วิชาคณิตศาสตร์ นักเรียนต้องอ่านโจทย์ออก วิชาวิทยาศาสตร์ นักเรียนก็ต้องเข้าใจสูตรอันซับซ้อน แม้วิชาทางคอมพิวเตอร์ ก็ต้องอาศัยการอ่าน ครูอาจารย์คงจะเคยพบเห็นปัญหาเส้นผมบังภูเขาประการหนึ่งกันมาแล้ว นั่นคือ นักเรียนอาจจะทำเลขหรือตอบคำถามข้อนั้นได้ แต่ทว่าเขายังเอือมอ่านโจทย์หรือคำถามไม่เข้าใจ

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

(๑๑) ความเข้าใจเกี่ยวกับการสอนอ่านในระบบการศึกษา

ถ้านักการศึกษา ครูอาจารย์ และผู้เรียน เข้าใจธรรมชาติประโยชน์ของการที่เราทุกคนที่เป็นผู้สอนล้วนมีหน้าที่สอนหรือแนะนำการอ่านแล้ว เราก็จะบูรณาการการอ่านกับวิชาการต่างๆ ในทำนองเดียวกัน โดยถือหลักการสอนซึ่งสอดคล้องกับการวัดผลดังต่อไปนี้แทนการยึดถือหลักการเดิมซึ่งไม่มีเหตุผล

หลักการเดิม	หลักการแบบบูรณาการ
๑. การอ่านกับการศึกษาก็เหมือนกัน	๑. การอ่านกับการศึกษานั้นต่างกัน การศึกษาเป็นกระบวนการการตรวจสอบว่าตนรู้-ไม่รู้อะไรบ้าง
๒. เราอ่านทุกวิชาด้วยวิธีการเดียวกัน	๒. การอ่านแต่ละวิชา แต่ละจุด-ประสงค์ จะมีวิธีการต่างกัน แต่ต้องมีพื้นฐานความพร้อมคล้ายคลึงกัน
๓. ก่อนสอบจะท่องข้อความสำคัญๆ ในตำราที่ผู้สอนสั่งให้อ่าน	๓. ต้องอ่านหนังสือหลายๆ เล่มเพื่อให้ความรู้แตกฉาน และเพื่อให้การศึกษาเรื่องนั้นๆ สมบูรณ์ ต้องอ่านและศึกษาสมาเสมอ
๔. ใช้เวลาท่องหนังสือเท่าๆ กันจะเข้าใจได้เท่าๆ กัน ในแต่ละวิชา	๔. เนื้อหาและขอบเขตของแต่ละวิชาไม่เท่ากัน จึงต้องศึกษามากน้อยตามลักษณะวิชานั้นๆ
๕. คะแนนสอบเป็นตัววัดผลสัมฤทธิ์ ผู้เรียนได้คะแนนแล้วก็แล้วกันต่อไปก็สอนเรื่องใหม่ได้	๕. คะแนนสอบเป็นตัวบ่งว่าผู้เรียนรู้-ไม่รู้เรื่องใด มากน้อยเพียงใด และคะแนนสอบถือเป็นข้อมูลสำหรับครูช่วยแก้ไขความบกพร่องในการอ่านและการศึกษาของผู้เรียนต่อไป

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

บทสรุป

๑. การอ่านเป็นกระบวนการ เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสื่อสารของมนุษย์ อันประกอบด้วย การส่งสารและการรับสาร
๒. การคิดเป็นกระบวนการทางสมอง ซึ่งมีความสำคัญยิ่งต่อการสื่อสารทุกรูปลักษณะ
๓. วัสดุการอ่านอาจแบ่งได้เป็น ๘ ประเภทใหญ่ๆ และปรากฏบนวัตถุชนิดต่างๆ
๔. องค์ประกอบที่มีผลต่อการอ่าน (และคิด) “ของบุคคล ๑๓ ประการ ทำให้สมรรถภาพทางการอ่านของแต่ละคนไม่เท่ากัน”

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

๕. การกำจัดอุปสรรคในการอ่านมีหลายวิธี
๖. ปัญหาการอ่านที่เรากล่าวถึงกันทุกวันนี้คือ อ่านไม่ออกและอ่านไม่เป็น
๗. ตัวอย่างแนวทางการฝึกฝนการอ่านแก่ผู้เรียน
 - รู้จักผู้เรียน
 - หาวิธีการช่วยผู้เรียน
 - จัดการเรียนการสอนและกิจกรรมการอ่านให้สอดคล้องกับ

กระบวนการทางสมอง

๘. การอ่าน ๗ วิธี
๙. การอ่านเร็ว
๑๐. การอ่านเก่ง
๑๑. การบูรณาการการอ่านกับวิชาอื่นๆ
๑๒. ความเข้าใจเกี่ยวกับการสอนอ่านในระบบการศึกษา

หนังสือและเอกสารอ้างอิง

- ถนอมวงศ์ ล้ายอดมรรคผล. การอ่านให้เก่ง. พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพฯ : กระดาษสาและสมาคมการอ่านแห่งประเทศไทย, พ.ศ. ๒๕๒๙.
- ถนอมวงศ์ ล้ายอดมรรคผล. “หน่วยที่ ๙ การพัฒนาสมรรถภาพในการอ่าน,” ในเอกสารการสอนชุดวิชาการใช้ภาษาไทย สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช หน่วยที่ ๙-๑๕, พิมพ์ครั้งที่ ๑, พ.ศ. ๒๕๒๖, หน้า ๕๒๕-๖๑๘.
- บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, หม่อมหลวง. วิเคราะห์วรรณคดีไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, พ.ศ. ๒๕๒๒.
- พจนานุกรมไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๗, กรุงเทพฯ : รวมสาสน์, พ.ศ. ๒๕๒๔.
- มณีรัตน์ สุขโชติรัตน์. แบบสำรวจข้อบกพร่องในการอ่าน และหลักทั่วไปในการอ่านเฉพาะบุคคล. ภาควิชาจิตวิทยา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พ.ศ. ๒๕๒๗ (เอกสารอัดสำเนา)
- วิชาการ, กรม. **ทักษะพัฒนา**. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. พ.ศ. ๒๕๒๔.

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

- อุทัย ภิรมย์รัตน์ และ มานิต บุญประเสริฐ. “แบบสำรวจการอ่านอย่างง่าย,” วารสารการอ่านของสมาคมการอ่านแห่งประเทศไทย ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๒ กันยายน ๒๕๒๗, หน้า ๓๑-๓๔.
- Dechant, Emerald V. **Improving the Teaching of Reading**. New Jersey : Prentice Hall, ๑๙๖๔, pp. ๑๘-๑๙.
- Gray, William S. **On Their Own in Reading**. Chicago, Ill : Scott Foresman, ๑๙๘๔, pp. ๑๐-๑๑.
- Richaudeau, Francois. “The Reading Process in 6 Diagrams,” **Journal of ‘Reading,’** International Reading Association, Vol ๒๘, No. ๖ March ๑๙๘๕, pp. ๕๐๔-๕๑๒.
- Simpson, Michele L., and Sherrie L., Nist. PLAE : A Model for Planning Successful Independent Learning,” **Journal of Reading,** International Reading Association, Vol. ๒๘, No. ๓ December ๑๙๘๔, pp. ๒๑๘-๒๒๓.

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

คุณหญิงแม้นมาส ชวลิต

๑. กิจกรรมส่งเสริมการอ่านคืออะไร

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน คือ การกระทำต่างๆ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความสนใจในการอ่าน เห็นความสำคัญและความจำเป็นของการอ่าน เกิดความเพลิดเพลินในการอ่าน พยายามพัฒนาการอ่านของตนให้ถึงระดับการอ่านเป็นและอ่านจนเป็นนิสัย กิจกรรมส่งเสริมการอ่านจะมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

๑.๑ **เข้าใจ** บุคคลที่เป็นเป้าหมาย อาจเป็นคนเดียว หรือกลุ่มคนหรือคนทั่วไป ให้เกิด **ความอยากอ่านหนังสือ** โดยเฉพาะหนังสือที่มีคุณภาพตามที่ประสงค์ หรือที่ผู้จัดกิจกรรมเห็นว่าควรอ่าน กิจกรรมจะชี้ให้เห็นว่าการอ่านเป็นสิ่งจำเป็น มีความสำคัญ มีประโยชน์ต่อบุคคลและสังคมนานาประการ

๑.๒ **จูงใจ** ให้บุคคลที่เป็นเป้าหมายเกิดความพยายามที่จะอ่านให้ **แตกฉาน** เพื่อจะได้รู้เรื่องราวอันน่ารู้ น่าสนุก ที่มีอยู่ในหนังสือตามที่ถูกจัดกิจกรรมนำมากล่าว นอกจากจะเป็นประโยชน์แล้ว ยังเกิดความรู้สึกว่าความพยายามอ่านให้เข้าใจถ่องแท้คุ้มค่า ให้ความรู้สึกเป็นอิสระเสรี ไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่นให้ช่วยอ่าน ช่วยตีความหมาย ซึ่งบางครั้งอาจคลาดเคลื่อนได้ เห็นความจำเป็นที่จะต้องฝึกฝนการอ่านและการใช้คู่มือช่วยการอ่าน เช่น พจนานุกรม ศัพท์วิชาเฉพาะ เป็นต้น ไม่เกิดความเบื่อหน่ายท้อแท้ที่จะต้องต่อสู้เอาชนะตนเองให้อาชนะหนังสือให้ได้

๑.๓ **กระตุ้น แนะนำ ให้อยากรู้อยากเห็น** เรื่องราวต่างๆ ที่มีอยู่ในหนังสือมากมายหลายอย่าง อยากรอดูให้รู้รอบและรู้สึกซึ่ง **เปิดความคิดให้กว้าง** เมื่ออ่านเรื่องหนึ่งแล้วก็อยากอ่านอีกเรื่องหนึ่งต่อไป มีความรู้สึกว่าการอ่านเป็นกิจกรรมประจำวันที่จะขาดเสียมิได้ เกิดความรู้สึกว่าหนังสือทำทนายให้อ่าน ให้วิจารณ์ ให้ประเมินค่า ให้อยากนำเอาความรู้ที่ได้รับไปใช้ อยากรเขียนหนังสือทำนองเดียวกันนี้ให้ดีกว่าเล่มที่อ่าน เหล่านี้เป็นต้น

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

๑.๔ สร้างบรรยากาศการอ่าน ขึ้นในบ้าน ในโรงเรียน และในสังคม นอกจากกิจกรรมจะเร้าใจ จูงใจให้อ่าน และกระตุ้นให้เกิดความคิดให้กว้างแล้ว กิจกรรมส่งเสริมการอ่านจะเกี่ยวข้องกับการผลิตวัสดุการอ่านให้เหมาะสม การสร้างและปรับปรุง แหล่งวัสดุการอ่านให้มีเพียงพอ การบูรณาการการอ่าน เข้าไว้ในการเรียนการสอน และในการตัดสินใจเพื่อดำเนินการต่างๆ

๒. ทำไมจึงต้องมีกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

๒.๑ การอ่านมิใช่ทักษะที่เกิดเองตามธรรมชาติ เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อให้สามารถเรียนรู้เรื่องต่างๆ ที่มีการบันทึกไว้ด้วยตัวหนังสือในภาษาแต่ละภาษา (บางภาษาก็ไม่มีตัวหนังสือ ต้องอาศัยตัวหนังสือของชนชาติอื่น) ต้องเรียนจึงจะรู้ตัวอักษร และต้องอ่านคำเขียนหรือคำที่ตีพิมพ์ สำหรับบางคน การเรียนอ่านเป็นการยาก ต้องอาศัยการแนะนำ สั่งสอนฝึกฝนด้วยตนเองและมีโอกาสได้อ่าน การที่จะรู้ว่าหนังสือให้ความรู้และความเพลิดเพลินอย่างไร ก็ต้องหัดอ่านให้ได้แตกฉาน ก่อนถึงเวลานั้น จะต้องมีผู้บอกให้รู้ว่าหนังสือจะให้ประโยชน์แก่ผู้อ่านอย่างไรบ้าง ในระยะแรกเริ่มการเรียนอ่าน หรือแม้ก่อนหน้าการเรียนอ่าน จะต้องมีคำแนะนำให้รู้จักหนังสือ เร้าใจให้เกิดความอยากอ่าน

๒.๒ การอ่านเป็นพฤติกรรมการสื่อสารและรับสารอย่างหนึ่ง พฤติกรรมเช่นนี้จะเจริญงอกงามเมื่อมีผู้กระทำมากกว่าหนึ่งคน เพื่อส่งสาร รับสาร ย่อยสาร สนองตอบสาร พัฒนาสาร และกระจายหรือส่งสารต่อไป เป็นวงจรดังนี้ กิจกรรมส่งเสริมการอ่านเป็นการกระทำที่มีผู้เกี่ยวข้องอย่างน้อยสองคน คือ ผู้จัดกิจกรรมหนึ่งคน และเป้าหมายหนึ่งคน หนึ่งในที่เป็นเป้าหมาย อาจมีการรับสาร พัฒนาสาร และกระจายไปสู่กลุ่มคนก็ได้ กิจกรรมส่งเสริมการอ่านส่วนใหญ่ที่จัดโดยหน่วยราชการ สมาคม องค์กรเอกชนจะเป็นการจัดโดยกลุ่มคน มีกลุ่มบุคคลเป็นเป้าหมาย ดังนั้น จึงมีความรู้สึกมีส่วนร่วม หรือรู้สึกว่าจะต้องแข่งขันเพื่อให้ได้ดีที่สุด

๒.๓ ผู้ที่อ่านหนังสือแตกฉานแล้ว และสังคมที่ประกอบด้วยผู้อ่านที่พัฒนาการอ่านไปมากแล้ว ก็ยังมีความอยากรู้เรื่องราวต่างๆ ให้หลากหลายยิ่งขึ้นไปอีก ยังต้องการการกระตุ้นหรือแนะนำให้ทราบถึงแหล่งวัสดุ การอ่านที่มีหนังสือมากมาย อยากรู้ว่ามีหนังสือใหม่ๆ ในเรื่องนั้นเรื่องนี้อีกหรือไม่ บางครั้งถ้าเกิดความพอใจว่า ได้อ่านมากแล้ว รู้มากแล้ว ความพอใจเช่นนี้เป็นอันตราย เพราะจะปิดกั้นความเจริญทางสติปัญญา ความรู้ของตนเอง ปิดตนเองให้อยู่แต่ในสมอของตนเองเท่านั้น จึงจำเป็นต้องจัดกิจกรรมส่งเสริม การอ่านเพื่อรักษาความสนใจในการอ่านให้ต่อเนื่อง เป็นการเปิดทางเพื่อ พัฒนาตนเองจนตลอดชีวิต

๓. เป้าหมายของการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

เป้าหมายของการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านอาจแบ่งได้ ๒ เป้าหมาย คือ เป้าหมายบุคคลและเป้าหมายระดับพัฒนาการอ่าน

๓.๑ **เป้าหมายบุคคล** บุคคลในที่นี้ จะเป็นหนึ่งคน หรือกลุ่มคนหรือ ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย ทุกระดับความรู้และระดับความสามารถในการอ่าน การกำหนดเป้าหมายบุคคล อาจกำหนดได้ทั้งในวงกว้างและวงแคบ ถ้า กำหนดในวงกว้าง เช่น ประชาชนทั่วประเทศ ก็ต้องเลือกกิจกรรมที่คนทั่วไป จะเข้าใจได้ง่าย รับสารได้ และต้องใช้สารทางไกล เช่น วิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ ฯลฯ ตัวอย่างกิจกรรมที่กำหนดกลุ่มเป้าหมายในวงกว้างและใช้วิทยุ กระจายเสียง เช่น การอ่านหนังสือทางวิทยุกระจายเสียง ซึ่งมุ่งให้ถึงผู้ฟังโดย ทั่วไป การอ่านหนังสือทางวิทยุกระจายเสียงของวิทยุศึกษา มุ่งกลุ่มเป้าหมาย ในวงกว้าง แต่จำกัดเฉพาะนักเรียน ดังนี้เป็นต้น

๓.๑.๑ เพื่อให้กิจกรรมที่จัดขึ้นเหมาะสมกับเป้าหมาย และ เกิดประโยชน์แก่เป้าหมายอย่างแท้จริง ก่อนกำหนดลักษณะและประเภท กิจกรรม ควรศึกษาเป้าหมายบุคคลให้ถ่องแท้เสียก่อน รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ อายุ เพศ ความสามารถในการอ่าน อาชีพ ความสนใจ ถิ่นที่อยู่อาศัย วัฒนธรรม

ประจำถิ่น รายได้ ปัญหา ฯลฯ ศึกษาข้อมูลกว้างๆ จากสำมะโนประชากร รายงานของจังหวัด ท้องถิ่น หน่วยงาน จัดทำแฟ้มไว้โดยเฉพาะ เพิ่มเติม ข้อมูลที่ได้รับมาใหม่จากเอกสารของทางราชการ จากข่าวในหนังสือพิมพ์ วิทยุ กระจายเสียงและโทรทัศน์ ถ้ามีการวิจัยเกี่ยวกับการอ่าน การใช้สื่อมวลชน หรือเรื่องคล้ายคลึงกันนี้ ก็เก็บรวบรวมไว้ สำหรับเป้าหมายที่เป็นคนเดี่ยวหรือ กลุ่มคน ก็ควรจัดทำแฟ้มข้อมูลไว้เช่นเดียวกัน

๓.๑.๒ นอกจากศึกษาข้อมูลในรูปเอกสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ เกี่ยวกับ บุคคลที่เป็นเป้าหมายแล้ว การศึกษาด้วยตนเองให้รู้จักบุคคล ก็จะช่วยให้การ จัดกิจกรรมได้ผลดี สถิติและข้อมูลต่างๆ ในเอกสารเป็นเพียงตัวเลขและตัว หนังสือซึ่งผู้อื่นรวบรวมไว้ แม้ความคิดเห็นเกี่ยวกับบุคคลแต่ละกลุ่มซึ่งได้รับ ทราบจากผู้อื่น ก็ไม่ทำให้เกิดความรู้สึกว่าได้เข้าใจความต้องการของคนเหล่านั้น ได้ดี ดังนั้น ความพยายามทำความรู้จักด้วยตนเอง ด้วยการพูดจาปราศรัย การเข้าร่วมในกิจกรรมของกลุ่ม จะเป็นโอกาสให้รู้จักบุคคลเป้าหมายดียิ่งขึ้น สามารถจะจัดกิจกรรมได้ตรงตามความต้องการและความสนใจ

๓.๑.๓ ความต้องการและความสนใจของคนแต่ละเพศ แต่ละ วัย แต่ละระดับและพื้นความรู้ แม้จะมีความคล้ายคลึงกันบางส่วน ก็ยังมีความ แตกต่างกัน การอ่านหนังสือจิตวิทยาเกี่ยวกับคนเหล่านี้จะช่วยเป็นแนวทางใน การจัดกิจกรรม การออกแบบสอบถามความต้องการเป็นครั้งคราวก็จะทำให้รู้ ความต้องการและความสนใจได้ดี

๓.๒ เป้าหมายของการอ่าน

๓.๒.๑ เป้าหมายของการอ่าน หมายถึง ระดับของการ พัฒนาการอ่านที่ประสงค์จะให้บรรลุ เช่น จูงใจให้รักการอ่าน ให้พยายามอ่าน ให้ออก ให้เห็นคุณประโยชน์ของการอ่าน กระตุ้นให้พยายามอ่านให้แตกฉาน อ่านให้เป็น เห็นความจำเป็นว่าควรพยายามอ่านอย่างวิเคราะห์วิจารณ์ ประเมิน ค่าของสิ่งที่อ่าน และสามารถนำความรู้จากการอ่านไปใช้ประโยชน์ได้ ให้ สามารถมีส่วนสร้างสังคมการอ่านได้ เป็นต้น

๓.๒.๒ การกำหนดเป้าหมายของการอ่าน ต้องพิจารณา
พื้นฐานความรู้ ทักษะในการอ่าน และวัยของบุคคลหรือกลุ่มเป้าหมายว่าเป็น
อย่างไรขณะนั้น ควรกำหนดระดับการพัฒนาระดับใด บุคคลที่เป็นเป้าหมายจึง
จะสามารถพัฒนาการอ่านของเขาให้ถึงระดับได้ สำหรับเด็กเริ่มอ่านเพิ่งเรียนรู้
คำ เป้าหมายของการพัฒนาก็ควรเป็นเพียงสร้างความเพลิดเพลินในถ้อยคำ
ไพเราะ ให้รู้ว่าคำในหนังสือมีความเชื่อมโยงกับคำพูด ในหนังสือมีเรื่องสนุก
และอาจอ่านได้ไม่ยากนัก

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

๓.๒.๓ บันไดแห่งการอ่าน ซึ่งผู้เชี่ยวชาญในการอ่านได้กำหนดไว้มี ๓ ขั้น คือ อ่านออก อ่านได้ และอ่านเป็น อาจแยกออกไปให้ละเอียดกว่านั้นก็ได้อีก คือ **อ่านออก** ผสมสระพยัญชนะได้ พอรู้ความหมายของคำในหนังสือ ผสมอักษรเป็นคำได้ **อ่านแตกฉาน** เมื่อเห็นคำในหนังสือ ก็อ่านได้คล่องแคล่ว รู้ความหมายของคำและข้อความสั้นๆ บางคำอาจไม่เข้าใจความหมาย แต่อ่านออกเสียงได้ จับความหมายของประโยค ข้อความ และเรื่องทั้งหมดได้ **อ่านวิเคราะห์วิจารณ์** รู้จักแยกแยะเรื่องราวที่อ่าน รู้จักประเมินว่าความคิดเห็นของผู้เขียนผิดถูกอย่างไร ข้อมูลในหนังสือถูกต้องหรือคลาดเคลื่อน **อ่านสังเคราะห์** สามารถใช้ประโยชน์จากการอ่านได้

๔. ผู้จัดการกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

๔.๑ ผู้จัดการกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ได้แก่ ผู้ซึ่งเกี่ยวข้องในการสอนอ่าน สอนภาษา และสอนวิชาต่างๆ ในสถานศึกษาทุกระดับ บรรณารักษ์ และครูบรรณารักษ์ในห้องสมุดประเภทต่างๆ หน่วยราชการซึ่งเกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนในสถานศึกษาและการศึกษานอกโรงเรียน หรือการศึกษาต่อเนื่อง สมาคมวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับการอ่าน อาทิ สมาคมนักเขียน สมาคมผู้จัดพิมพ์และผู้จำหน่ายหนังสือ สมาคมการอ่าน สมาคมห้องสมุด สมาคมภาษาและหนังสือ สมาคมการพิมพ์

๔.๒ ผู้จัดการกิจกรรมจะต้องได้รับมอบหมายหน้าที่ และได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารในด้านการเงิน บุคลากร และความสะดวกต่างๆ เท่าที่จำเป็นสำหรับกิจการแต่ละอย่าง ความร่วมมือจากเพื่อนร่วมงานก็มีส่วนสำคัญที่จะให้ดำเนินการได้โดยมีประสิทธิภาพ

๔.๓ ในประเทศไทย มีหน่วยราชการและองค์กรซึ่งสนับสนุนและดำเนินการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านในระดับชาติมีหลายแห่ง เช่น กรมการศึกษานอกโรงเรียนจัดการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือ กรมวิชาการจัดการรณรงค์เพื่อส่งเสริมการอ่าน คณะกรรมการพัฒนาหนังสือของคณะกรรมการแห่งชาติ

ว่าด้วยการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรม แห่งสหประชาชาติเป็นผู้ประสานกิจกรรมของสมาคมที่เกี่ยวกับการอ่าน จัดงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติต่อเนื่องมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๕ ซึ่งเป็นปีหนังสือสากล นอกจากจัดงานสัปดาห์หนังสือแล้ว ยังได้จัดการประกวดหนังสือ คัดเลือกหนังสือดีสำหรับห้องสมุด สนับสนุนให้สมาคมต่างๆ จัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านในระหว่างงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ

๔.๔ องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรม แห่งสหประชาชาติเป็นองค์กรระหว่างประเทศ ซึ่งรณรงค์และสนับสนุนให้รัฐสมาชิกดำเนินการเพื่อการรู้หนังสือและส่งเสริมการอ่านของประชาชน องค์การศึกษาย ได้ตั้งเป้าหมายไว้ว่า ในปี ค.ศ. ๒๐๐๐ ทุกคนในโลกจะอ่านหนังสือออก หนังสือและการพัฒนาการอ่านนั้นเป็นหน้าที่สำคัญอย่างหนึ่งขององค์การศึกษาย ปรากฏชัดในตราสารแห่งองค์กรนั้น องค์การศึกษาย ได้ดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องนี้ตั้งแต่แรกเริ่มก่อตั้งองค์กร พ.ศ. ๒๕๑๕ ได้กำหนดให้เป็นปีหนังสือสากล มีการสำรวจสภาพการพัฒนาหนังสือทั่วโลก และเชิญชวนรัฐสมาชิกให้เร่งรัดพัฒนากิจการหนังสือ ซึ่งรวมทั้งการอ่าน เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๕ ได้มีการประชุมในระดับโลกว่าด้วยหนังสือ World Congress on Book ที่ประชุมได้ประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยการสร้างสังคมการอ่านหนังสือ เป็นการตกลงกันระหว่างรัฐสมาชิกว่าจะใช้ความพยายามทุกวิถีทางที่จะให้ “มีหนังสือสำหรับทุกคน และมีคนทุกคนซึ่งอ่านหนังสือ ยอมรับว่าหนังสือและการอ่านเป็นส่วนหนึ่งที่จำเป็น และเป็นที่ยิ่งประสงค์ในชีวิตประจำวัน”

๕. แนวคิดที่จะนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมให้ได้ผลดี

การจัดกิจกรรมให้ได้ผลดีนั้นต้องคำนึงถึงแนวคิด ทฤษฎี และหลักเกณฑ์บางอย่าง ซึ่งจะช่วยให้กิจกรรมเป็นที่จูงใจ สร้างความประทับใจให้แก่บุคคลเป้าหมาย ให้เกิดความกระตือรือร้น เปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมไปในทางที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์

๕.๑ แนวความคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ของ
คนเรา เช่น ประสาทสัมผัส ความพึงใจและไม่พึงใจเกิดขึ้นได้อย่างไร แนวคิด
ของคนรุ่นก่อนที่ว่า การเรียนต้องประกอบด้วย ส, จิ, ปุ, ลิ - ฟัง คิด ถาม
เขียน ให้ได้ยินได้ฟัง (รวมทั้งให้อ่าน) ให้รู้จักคิดและจำรู้จักถาม รู้จักจดบันทึก
และเขียน ซึ่งให้เห็นความสำคัญของการใช้หู (รวมทั้งตา) สมอง และมีอ
กิจกรรมที่จัดขึ้นต้องง่ายแก่การดู การฟัง เราให้เกิดความคิด สร้างความ
ประทับใจให้จำก่อให้เกิดความสงสัยใคร่รู้ อยากถามอยากรู้ต่อไป สิ่งที่ได้ยินได้
เห็นนั้นน่าสนใจจึงต้องจด และนำไปเขียนเป็นเรื่องราวได้ ดังนี้ เป็นต้น

๕.๒ แนวความคิดและทฤษฎีที่ว่ามนุษย์เป็นสัตว์สังคม คนเรา
ต้องการอยู่ในหมู่เหล่า ความคิดใหม่ๆ จะเกิดขึ้นเมื่ออยู่เป็นหมู่เหล่า กิจกรรม
ส่งเสริมการอ่านเป็นกิจกรรมซึ่งมีผู้เกี่ยวข้องอย่างน้อยสองคน คือ ผู้จัด
กิจกรรมและเป้าหมายบุคคล คนเราต้องการพัฒนาตนเองในด้านต่างๆ เพื่อให้
เป็นที่ยอมรับของสังคม และต้องการเป็นสุขอยู่ในสังคม การส่งเสริมการอ่าน
เป็นการเร่งเร้า แนะนำแนวทางพัฒนาตนเองของแต่ละคน การเน้นประโยชน์
ที่แต่ละคนจะได้รับจากกิจกรรมจะมีส่วนทำให้กิจกรรมประสบผลสำเร็จ

๕.๓ แนวความคิดที่ว่ามนุษย์มีการเคลื่อนไหว มีวิวัฒนาการไปสู่
สิ่งใหม่กว่า แปลกกว่า ให้ผลดีกว่า การจัดกิจกรรมแต่ละครั้งต้องคำนึงว่ามี
อะไรใหม่และแปลกกว่าคนทั่วไป หรือคนในชุมชนนั้น สถานศึกษานั้น เคยเห็น
เคยได้ยินแล้วหรือไม่ การดัดแปลง แต่งเติม เปลี่ยนรูปแบบ ทำให้สิ่งที่คุ้นเคย
แล้วมองดูแปลกและใหม่ได้เหมือนกัน

๕.๔ แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสุนทรียภาพ การจัดกิจกรรม
เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ ต้องอาศัยความรู้และความงาม (ทั้งในด้านภาพ เสียง
และความคิด) ช่วยทำให้น่าดู น่าฟัง เป็นที่ประทับใจ ดึงดูดให้ชม ให้ฟัง และ
จดจำไว้ได้นาน ก่อให้เกิดจินตนาการและความจรรโลงใจที่จะอ่าน และทำสิ่ง
หนึ่งสิ่งใดที่ดีงาม

๖. การเตรียมตัวเพื่อจัดกิจกรรม

ครู อาจารย์ บรรณารักษ์ หรือผู้อื่นที่ประสงค์จะจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ควรเตรียมตัวให้พร้อม เพื่อจะได้จัดกิจกรรมให้เกิดผลได้ตามวัตถุประสงค์

๖.๑ อ่านหนังสือและวัสดุการอ่านอื่นๆ อยู่เนืองนิตย์ เป็นกิจวัตรประจำวัน อ่านหนังสือที่จะใช้ในการพัฒนาการงานในหน้าที่ หนังสือที่สนใจเฉพาะตน เช่น หนังสือที่ส่งเสริมงานอดิเรก ที่จะให้ข้อคิดในการแก้ปัญหาในการพัฒนาบุคลิกภาพ หนังสือที่ช่วยให้เกิดความเข้าใจชีวิตและให้ความสบายใจ หนังสือที่จรรโลงใจให้เห็นความงดงามในสิ่งต่างๆ และอยากกระทำสิ่งที่ดีที่งามเหล่านี้ เป็นต้น อ่านหนังสือใหม่ๆ ที่มีผู้จัดพิมพ์จำหน่าย และแจกหนังสือในงานศพ งานมงคล หลายเล่มเป็นที่น่าสนใจยิ่ง ในการอ่านควรพยายามอ่านอย่างวิเคราะห์ ฝึกฝนตนเองให้ตั้งคำถามในสิ่งที่อ่าน ใครทำอะไร อย่างไร เชื่อถือได้หรือไม่ มีประโยชน์อะไร อ่านแล้วบันทึกไว้เพื่อจะได้หยิบข้อความเหล่านั้นมาใช้ได้ทันทีในเวลาต้องการ

๖.๒ รู้จักบุคคลที่เป็นเป้าหมาย เก็บรวบรวมข้อมูล สถิติ เรื่องราวเกี่ยวกับนักเรียน กลุ่มกิจกรรมที่มีในโรงเรียนและในชุมชน เช่น กลุ่มยุวเกษตรกร กลุ่มอาสาสมัคร สมาคมและชมรม พยายามรู้จักกับสมาชิกของกลุ่มและผู้มีหน้าที่เป็นประธาน เลขานุการ ประธานแผนกต่างๆ ในกลุ่ม สอบถามความต้องการและความสนใจ สำหรับเป้าหมายที่เป็นรายบุคคลนั้น ทำความรู้จักพูดคุยกันเป็นส่วนตัว เป็นกันเอง จัดทำแฟ้มบันทึกความต้องการ ความสนใจ ความสามารถในการอ่าน หนังสือที่ชอบอ่าน ข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลที่เป็นเป้าหมาย จะช่วยในการจัดกิจกรรมให้เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการ และเป็นที่น่าสนใจ กิจกรรมที่จัดก็จะได้ผลตามความมุ่งหมาย

๖.๓ รู้วิธีดำเนินการ การติดตามผล และวัดผล อ่านหนังสือที่เกี่ยวกับเทคนิค วิธีการ และการจัดทำโครงการกิจกรรม รับการฝึกอบรม เข้าร่วมประชุมปฏิบัติการและการสัมมนาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรม ทดลองทำ

สังเกตการตอบสนองของบุคคลเป้าหมาย จดบันทึกไว้เพื่อการปรับปรุงหรือเพื่อใช้ในโอกาสต่อไป การนับจำนวนผู้เข้าชมหรือเข้าฟัง การออกแบบสอบถามความสนใจให้ผู้ชมผู้ฟังตอบเกี่ยวกับกิจกรรมที่จัด การศึกษาแบบสอบถามที่กรอกแล้ว การประมวลคำตอบ เหล่านี้เป็นเรื่องที่จะต้องศึกษาให้รู้ก่อนดำเนินการ

๗. กิจกรรมเพื่อส่งเสริมการอ่าน

กิจกรรมเพื่อส่งเสริมการอ่านมีหลายแบบ ในที่นี้จะรวมกลุ่มตามลักษณะกิจกรรมดึงดูดความสนใจโดยทางประสาทสัมผัสอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายแห่งรวมกัน

๗.๑ กิจกรรมซึ่งเร้าโสตประสาท ชวนให้ฟัง ใช้เสียงและคำพูดเป็นหลัก กิจกรรมประเภทนี้ ได้แก่ การเล่านิทานให้ฟัง การเล่าเรื่องจากหนังสือ การอ่านหนังสือให้ฟัง การแนะนำหนังสือด้วยปากเปล่า การบรรยาย การอภิปราย การโต้วาทีเกี่ยวกับหนังสือ การบรรเลงดนตรีและร้องเพลงจากบทละครร้อง ทำให้เกิดความเพลิดเพลินในอารมณ์ ถ้อยคำนั้นนอกจากฟังเพราะแล้ว ยังทำให้มองเห็นภาพ ได้กลิ่น ทำให้รู้สึกอ้อรอย ได้รู้สึกสัมผัสความร้อนหนาว ให้รู้สึกดีใจ เสียใจ เกลียดชัง รัก แหม่มชื่น สงบ ฯลฯ ในการจัดกิจกรรมซึ่งเน้นให้รู้จักเพลิดเพลินในอารมณ์ ไม่ควรใช้อุปกรณ์ที่เบี่ยงเบนความสนใจไปทางอื่น เช่น ภาพ การใช้ท่าทาง ฯลฯ ยกเว้นแต่เมื่อจำเป็นที่จะต้องใช้ เพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจสิ่งที่กำลังพูดถึงเท่านั้น

หลักสูตรการศึกษาในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาที่บังคับใช้ในปัจจุบัน กำหนดให้ฝึกฝนเด็กให้รู้จักฟัง ให้ความหมายของคำ มีสมาธิในการฟัง และมีมารยาทในการฟัง ในการถาม กิจกรรมประเภทนี้จึงเหมาะสมอย่างยิ่งที่จะจัดขึ้นในโอกาสต่างๆ นอกจากในชั่วโมงเรียนและในห้องเรียน ช่วยให้เด็กเรียนวิธีฟังและเรียนรู้ด้วยการฟังได้ดียิ่งขึ้น

๗.๒ กิจกรรมซึ่งเราจักขุประสาท ชวนให้ดู เฟ้งพินิจ และอ่าน ความหมายของสิ่งที่เห็น กิจกรรมประเภทนี้ ได้แก่ การจัดแสดงภาพชนิด ต่างๆ อาทิ ภาพถ่าย ภาพที่ตัดเก็บรวบรวมจากวารสารหรือปฏิทิน เป็นเรื่อง เป็นชุด ภาพเขียน ภาพประกอบหนังสือ นิทรรศการหนังสือ สิ่งของต่างๆ ใน การแสดงภาพ หนังสือ และสิ่งของ จะมีคำบรรยายอธิบายสิ่งที่แสดง สรุป ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการแสดง ประวัติ (ตามความจำเป็น) มุ่งให้ผู้ชมใช้สมาธิใน การชม เช่นเดียวกับเสียง ภาพ สิ่งที่แสดง ตลอดจนคำเขียนอธิบายภาพ นอกจากเราจักขุสัมผัสแล้ว ยังมีส่วนทำให้ได้ยินเสียง ได้สัมผัส ได้เกิดความรู้สึกต่างๆ ด้วย

หลักสูตรการศึกษาในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษากำหนดให้ ฝึกฝนเด็กให้รู้จักดู ใช้ความสังเกตเฟ้งพินิจในการดู มีสมาธิในการดู รู้จักสงสัย ใ้ถามเกี่ยวกับสิ่งที่ดู เพื่อให้รู้เรื่องโดยตลอด รู้จักบันทึกการดูเพื่อหาคำตอบ ในสิ่งที่อยากรู้อันเกิดจากการดู เด็กควรได้รับการแนะนำ **ให้อ่าน**

๗.๓ กิจกรรมซึ่งเราโสตและจักขุประสาทในขณะเดียวกัน ได้แก่ กิจกรรมซึ่งชวนให้ฟังและดูไปพร้อมๆ กัน ประสานประสาททั้งสองให้ทำงาน ร่วมกัน อาทิ เล่านิทานโดยให้ดูภาพประกอบซึ่งจัดเตรียมไว้โดยเฉพาะ เล่านิทาน และให้ดูภาพประกอบในหนังสือ เล่านิทานโดยใช้โสตทัศนวัสดุประกอบ ฉายภาพนิ่ง ซึ่งมีคำบรรยาย ฉายภาพยนตร์ ฉายแถบบันทึกเสียงและภาพ สาธิตเทคนิควิธี การบางอย่างจากหนังสือที่นำมาจัดนิทรรศการ การจัดสัปดาห์ห้องสมุด

๗.๔ กิจกรรมซึ่งให้ผู้เป็นเป้าหมายได้ร่วมด้วย กิจกรรมทำนองนี้ จะช่วยให้ผู้เป็นเป้าหมายเกิดความสนุกและภาคภูมิใจ รู้สึกว่าตนเองมีความ สามารถ ตัวอย่าง เมื่อเล่านิทานแล้ว ก็ให้ผู้ฟังวาดภาพประกอบ ให้แสดง ท่าทางประกอบให้ร้องเพลงตามตัวละครในนิทาน ให้แข่งกันเล่าเรื่องที่ได้ฟัง ไปแล้ว ให้แข่งขันเรียบเรียงเรื่องที่ได้ฟัง หรือให้เขียนนิทานขึ้นใหม่ตามแก่น ของนิทานที่ได้ฟังไปแล้ว ให้ตอบคำถามเกี่ยวกับเรื่องที่ได้ฟัง ให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวละครหรือเหตุการณ์ตอนใดตอนหนึ่งในนิทาน ให้ร่วมในวงสนทนา หรือโต้วาทีเกี่ยวกับหนังสือ

กิจกรรมบางอย่างซึ่งต้องเตรียมการล่วงหน้าพอสมควร จะเป็นกิจกรรมที่มุ่งให้บุคคลเป้าหมายดำเนินการเอง ผู้จัดเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกกำหนดขั้นตอนการดำเนินงาน วางกฎเกณฑ์และกติกา จัดการประชาสัมพันธ์และหารางวัลให้สำหรับบางกิจกรรม แนะนำวิธีดำเนินการ กิจกรรมทำนองนี้ ได้แก่ การจัดโครงการยอदनักอ่านสำหรับหนังสือบางประเภท อาทิ หนังสืออ่านนอกเวลา หนังสือที่ชนะการประกวดต่างๆ หนังสือชุดความรู้ต่างๆ การจัดค่ายฤดูร้อนเพื่อการอ่านและการเขียน การประชุมปฏิบัติการ การจัดสัปดาห์การอ่าน การจัดชมรมนักอ่าน

วิธีอ่านหนังสือและการอ่านหนังสือให้ฟัง

กานต์มณี ตักต์เจริญ

วิธีอ่านหนังสือ

ความสำคัญของการอ่าน

การอ่านเป็นการรับรู้เรื่องราวภาษาที่ปรากฏอยู่ในวัสดุสิ่งพิมพ์ รับรู้เรื่องราวที่ผู้เขียนต้องการสื่อสารมาถึงผู้อ่าน

การอ่านเป็นสิ่งสำคัญสิ่งหนึ่งในการดำเนินชีวิต เพราะการอ่านจะมีส่วนช่วยสร้างความสำเร็จในการดำเนินชีวิต ผู้ใดมีความสามารถในการอ่านหนังสือเป็นพิเศษ มักจะมีโอกาสเจริญก้าวหน้าในอาชีพและในชีวิตมากกว่าคนที่อ่านหนังสือได้น้อยและอ่านช้า โลกปัจจุบันเรียกได้ว่าเป็นโลกของการอ่าน เพราะการอ่านแทรกอยู่ในกิจกรรมทุกประเภททุกแห่ง ทั้งนี้เพราะในการสื่อสารซึ่งกันและกันในชีวิตประจำวันต้องอาศัยการอ่านเพื่อความเข้าใจ การอ่านจึงเข้ามามีบทบาทสำคัญในชีวิตของเรา สิ่งที่เราจะต้องอ่านในชีวิตประจำวัน จึงมีมากมาย เราจะต้องรู้จักเลือกอ่าน จับใจความให้ได้ในเวลารวดเร็ว จึงประหยัดเวลา ได้ผลจากการอ่านคุ้มค่า มีบางคนกล่าวว่า อาหารหล่อเลี้ยงร่างกาย การอ่านหล่อเลี้ยงสมอง ถ้าต้องการให้สมองเจริญเติบโตก็ต้องอ่านมาก

ส่วนประกอบที่สำคัญในการอ่าน

การอ่านจะได้ผลดีต้องประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้

๑. **ความรู้และประสบการณ์ของผู้อ่าน** ผู้ที่มีความรู้มากก็ย่อมอ่านหนังสือได้เข้าใจกว่าผู้ที่มีความรู้น้อย นอกจากนี้แล้ว ประสบการณ์ของผู้อ่านก็จะมีส่วนทำให้เข้าใจเรื่องที่อ่านได้รวดเร็ว

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

๒. ความรู้ทางด้านภาษา ผู้อ่านจะอ่านเรื่องเข้าใจและได้รับประโยชน์คุ้มค่าก็ควรที่จะเข้าใจในเรื่องคำที่ใช้ในหนังสือที่อ่าน คำบางคำมีความหมายหลายอย่าง ความหมายตรง ความหมายแฝง และความหมายเปรียบเทียบ นอกจากนี้ ก็จะมีคำใหม่ ศัพท์บัญญัติ คำย่อต่างๆ เกิดขึ้นใหม่เสมอ เช่น อ.ส.ม.ท. อุตุมากรณ์ เจตคติ เป็นต้น อาจมีคำสแลง คำภาษาถิ่น สำนวนโวหาร การให้สมญานามบุคคลสำคัญ ซึ่งปรากฏอยู่ตามหน้าหนังสือพิมพ์ เช่น “นายกตาหวาน” สำนวนโวหารที่มาจากต่างประเทศ เช่น “เขาได้รับการต้อนรับอย่างอบอุ่น” หรือบางทีก็อาจจะพบรูปประโยคที่ไม่สมบูรณ์ เช่น การละประธาน กรรม ไว้ในฐานะที่เข้าใจ ฯลฯ

๓. วิธีการเขียนของผู้แต่ง ผู้อ่านควรรู้จักแบบการเขียนของผู้แต่ง ซึ่งแตกต่างกันตามยุคสมัยและแต่ละบุคคล แบบการเขียนของแต่ละคนย่อมไม่เหมือนกัน ถ้าหากรู้จักชีวประวัติผู้แต่งด้วยก็จะทำให้เข้าใจเรื่องที่อ่านได้ง่าย

๔. นิสัยรักการอ่าน เป็นส่วนประกอบที่สำคัญที่จะทำให้การอ่านประสบความสำเร็จ ถ้ามีนิสัยรักการอ่าน ก็จะอ่านหนังสืออย่างสม่ำเสมอ ไม่ต้องรอให้ความจำเป็นมาบังคับ เช่น อ่านหนังสือเมื่อใกล้สอบ อ่านหนังสือเพราะครูสั่ง นิสัยรักการอ่านจะต้องใช้เวลาปลูกฝังและฝึกหัด ถ้าหัดตั้งแต่วัยน้อย จะได้ผลดีกว่าหัดตอนอายุมาก และยังคงได้รับการส่งเสริมให้อ่านอยู่เสมอ

๕. รู้จักสิ่งพิมพ์ประเภทต่างๆ สิ่งพิมพ์มีหลายประเภท ได้แก่ หนังสือเอกสาร จุลสาร วารสาร นิตยสาร แผ่นปลิว เป็นต้น แต่ละประเภทก็แตกต่างกันออกไป การรู้จักลักษณะสิ่งพิมพ์แต่ละประเภทจะทำให้อ่านได้เร็วยิ่งขึ้น

ความมุ่งหมายในการอ่าน

การอ่านควรจะมีคามมุ่งหมายในการอ่าน เพราะจะทำให้อ่านได้เร็วและตรงตามความต้องการ ความมุ่งหมายของการอ่านมีดังนี้ คือ

๑. อ่านเพื่อความรู้อ คนเราต้องการให้ความรู้ของตนงอกเงยขยาย ขอบเขตออกไปจากที่มีอยู่เดิม ต้องการรู้ในสิ่งที่เป็นปัญหาไม่เข้าใจต่าง ๆ การอ่านจึงเน้นให้ความรู้เกี่ยวกับวิทยาการแขนงต่าง ๆ เพื่อการประกอบอาชีพ เพื่อให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม โดยไม่จำเป็นต้องเป็นนักปราชญ์ผู้เชี่ยวชาญ เฉพาะสาขา เพื่อเข้าใจผู้อื่น เข้าใจตนเองดีขึ้น เพื่อรู้ความเป็นไปในโลกสถานที่ ที่ห่างไกล คนที่แปลกเผ่าแปลกพันธุ์ และวัฒนธรรมที่ต่างออกไป เพื่อเข้าใจ เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อม เพื่อปรับปรุงสภาพแวดล้อมความเป็นอยู่ของตน และเพื่อทราบข่าวความเคลื่อนไหวของสังคมที่ ตนอยู่

๒. อ่านเพื่อให้เกิดความคิด การอ่านวัสดุสิ่งพิมพ์ที่แสดงทรรศนะ ได้แก่ บทความ บทวิจารณ์ วิจัยต่าง ๆ จะช่วยให้ทรรศนะของผู้อ่านกว้างขวาง ขึ้น การอ่านในลักษณะนี้เป็นการอ่านเพื่อทำความเข้าใจแนวคิดที่สำคัญ การจัดลำดับขั้นแนวความคิดของผู้เขียน พิจารณาเหตุผลและแรงจูงใจในการ เขียนเรื่องนั้น ๆ ขึ้น เป็นการปลูกฝังนิสัยการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอีกด้วย

๓. อ่านเพื่อความบันเทิง สภาวะแวดล้อมมีอิทธิพลต่อจิตใจ อารมณ์และร่างกายของมนุษย์เป็นอันมาก บางครั้งก่อให้เกิดความเบื่อหน่าย การอ่านหนังสือที่เนื้อหาสาระไม่เป็นวิชาการนัก เช่น นวนิยาย เรื่องสั้น วรรณคดีบางอย่าง หัสดดี และแม่สสารคดีบางชนิด จะช่วยให้เกิดความบันเทิง ควบคู่ไปกับความรู้ ความคิด ได้มีความสุขกับความไพเราะของภาษา ได้ หัวเราะ ได้สนุก เป็นการผ่อนคลายอารมณ์ตึงเครียด นับได้ว่าการอ่านเพื่อ ความบันเทิงเป็นการพักผ่อนอย่างหนึ่ง

๔. การอ่านเพื่อสนองความต้องการอื่น ๆ มนุษย์เรามีความ ต้องการตามธรรมชาติ คือ ต้องการความมั่นคงในชีวิต ต้องการการยอมรับเข้า กลุ่มเพื่อนฝูง การมีหน้ามีตาได้รับความนับถือในสังคม ต้องการความสำเร็จใน ชีวิต ซึ่งในชีวิตจริงทุกคนจะสมปรารถนาไม่ทุกประการ การอ่านจะช่วยชดเชย ให้ได้ การอาศัยหนังสือเพื่อวัตถุประสงค์นี้ เป็นประโยชน์ดีกว่าไปหาวิธีการ ชดเชยวิธีอื่น ผู้อ่านมักใช้หนังสือเพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหาของตน เพื่อ

สร้างบุคลิกภาพ ขยายขอบเขตของความสนใจในสิ่งใหม่ หางานอดิเรกใหม่ๆ เตรียมตัวหาเหตุผลสนับสนุนแนวคิดหรือข้อเสนอแนะของตนหรือหาข้อโต้แย้งที่มีเหตุผล ที่มีน้ำหนัก เพื่อแสดงความคิดเห็น คัดค้านเพื่อสนองอารมณ์บางอย่างในขณะนั้น หรือสร้างสภาพอารมณ์ที่ต้องการ เช่น ขณะเกิดความกังวล เหนื่อยอ่อน ใจจืดจาง กลุ้มใจ ผู้อ่านมักไปหาเรื่องเบาๆ เรื่องที่เคยรู้จักหรือเคยอ่านสนุกมานานมาก่อนแล้วมาอ่าน เป็นการอ่านตามสบาย ไม่ต้องคิดมาก บางครั้งก็อยากรู้เรื่องใหม่ แนวทางใหม่ เพื่อเข้าใจตัวเอง และปรับตัวให้เข้ากับวิธีการดำรงชีวิต

ลักษณะการอ่าน

การอ่านหนังสือสิ่งพิมพ์ใดๆ ก็ตาม การอ่านจะเป็น ๓ ลักษณะ คือ

๑. **อ่านเพื่อค้น** ได้แก่ การอ่านวัสดุสิ่งพิมพ์ต่างๆ เพียงเพื่อหาเอกสารหรือหนังสือจำเพาะเรื่อง บทความต่างๆ ที่เกี่ยวกับเรื่องเฉพาะหัวข้อที่กำลังสนใจในขณะนั้น อาจเป็นการอ่านเพื่อค้นหาแหล่งข้อมูลมาใช้ในการเขียนภาคินิพนธ์ หรือทำรายงานประกอบวิชา ลักษณะการอ่านแบบนี้มักเลือกใช้อเอกสารอ้างอิงต่างๆ เช่น หนังสือบรรณานุกรม วรรณคดี สารสังเขป ฯลฯ เพื่อหาบทเฉพาะที่ต้องการ

๒. **อ่านเพื่อเอาเค้า** ได้แก่ การอ่านแต่เพียงคร่าวๆ ในเวลาจำกัด เพื่อให้ทราบว่าเนื้อหานั้นเหมาะสมตรงกับความต้องการหรือไม่ ควรค่าแก่การอ่านต่ออย่างละเอียดถี่ถ้วนหรือไม่ ลักษณะการอ่านชนิดนี้จะเลือกดูเฉพาะในส่วนต่างๆ ของหนังสือ เช่น หน้าคำนำ บทนำ หน้าสารบัญ วรรณคดี บรรณานุกรม ตอนขึ้นต้น และสรุปท้ายในแต่ละบท

๓. **อ่านเพื่อคิด** ได้แก่ การอ่านอย่างถี่ถ้วน พินิจพิเคราะห์ ไตร่ตรองตามเนื้อหาของเรื่องเพื่อวิเคราะห์ เพื่อบันทึกเก็บประโยชน์จากข้อความในหนังสือและวัสดุการอ่านนานาชนิดที่ได้รวบรวมคัดเลือกไว้

คุณสมบัติของนักอ่านที่ดี

นักอ่านหนังสือที่ดีควรมีสิ่งที่จะกล่าวต่อไปนี้

๑. มีความสนใจในการอ่านหนังสือ หัดนิสัยให้รักการอ่านหนังสือจนเป็นกิจวัตรประจำวัน อ่านหนังสือสม่ำเสมอทุกวันอย่างมีความสุข อ่านติดต่อกันเป็นเวลานานได้ อ่านหนังสือได้ทุกประเภทของนักเขียนทุกคน และไม่ว่าจะเป็นหนังสือเก่าหรือใหม่ก็ตาม

๒. รู้จักวิธีการอ่าน หนังสือให้ได้เร็ว

๓. มีประสบการณ์ เพียงพอที่จะเข้าใจและซาบซึ้งกับความหมายของเนื้อเรื่อง

๔. ติดตามความเคลื่อนไหวทางวิทยาการต่าง ๆ และติดตามวงการหนังสืออยู่เสมอ มีความรู้เรื่องหนังสือ รู้จักลักษณะและประเภทของหนังสือ สามารถจะเลือกหนังสือได้ตรงกับความต้องการและความสนใจได้

๕. มีวิจารณ์ญาณในการอ่าน คือ อ่านอย่างไตร่ตรองก่อนที่จะเชื่อหรือไม่เชื่อ และเป็นการเชื่ออย่างมีเหตุผล มีใจกว้างในการรับฟัง

วิธีอ่านหนังสือให้ได้เร็ว

ดังที่ได้กล่าวไว้ตอนต้นแล้วว่า หนังสือ สิ่งพิมพ์ต่างๆ มีมากมาย แต่เรามีเวลาอ่านไม่มากนัก ดังนั้น เพื่อให้ได้ประโยชน์จากการอ่านอย่างเต็มที่ เราควรจะต้องฝึกฝนตนเองให้เป็นคนอ่านหนังสือเร็ว ซึ่งมีวิธีการดังนี้ คือ

๑. รู้จุดมุ่งหมายในการอ่าน แต่ละครั้งแน่นอน เช่น เป็นการอ่านเพื่อเตรียมสอบ หรือการอ่านเพื่อหาคำตอบ หรืออ่านเพื่อความเพลิดเพลิน หรืออ่านเพื่อฆ่าเวลา

๒. รู้วิธีอ่านหนังสือแต่ละประเภท จะทำให้อ่านหนังสือได้เร็ว

๓. อ่านหนังสือเอาใจความในเวลาจำกัด โดยอ่านหน้าคำนำ บทนำ สารบัญ บทขึ้นต้น บทลงท้าย ดรรชนี บรรณานุกรม ถ้ายังไม่เข้าใจก็อาจจะอ่านบทกลาง อ่านบทสรุปแต่ละบท

๔. ถ้าเป็นการอ่านทุกหน้า พยายามอย่าอ่านทุกตัว อ่านเฉพาะคำสำคัญในแต่ละบรรทัด แต่ละย่อหน้า เพื่อจับใจความเท่านั้น

๕. พยายามหัดอ่านหนังสือให้เป็นเวลา สม่ำเสมอเท่าที่จะทำได้ เช่น ถ้าอ่านหลังรับประทานอาหารเย็น ก็ควรอ่านตามนั้นทุกเวลาตอนแรกๆ อาจจะหัดอ่านหนังสือพิมพ์ก่อน ต่อไปเป็นวารสาร ต่อไปเป็นหนังสือที่ชอบ ต่อจากนั้นก็ขยายวงการอ่านไปเป็นอ่านหนังสือหลายๆ ประเภท อาจจับเวลาการอ่านด้วย คือ เริ่มด้วยเวลา ๑๐ นาที ๑๕ นาที ครึ่งชั่วโมง ไปเรื่อยๆ และดูว่าเราอ่านได้ครั้งละกี่หน้า แล้วพยายามอ่านให้ได้เร็วยิ่งขึ้น โดยอาศัยหลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้นเข้าช่วย

๖. ถ้าหัดตนเองให้พอจะ เป็นคนที่อ่านหนังสือเร็วได้ แล้ว ก็ต้องปฏิบัติตนให้เป็นคนอ่านมาก อ่านอย่างสม่ำเสมอ อ่านหนังสือทุกประเภทอ่าน แล้วติดตามวิจารณ์เปรียบเทียบสิ่งที่อ่าน

การเลือกหนังสืออ่าน

การเลือกหนังสืออ่าน หมายถึง วิธีการเลือกหนังสืออ่านให้ตรงตามที่ต้องการ มีวิธีการโดยลำดับดังต่อไปนี้

๑. ดูบัตร์หัวเรื่องหรือบัตร์เรื่องที่ดู ดูบัตร์รายการเลือกหัวเรื่องที่สนใจ จดเลขเรียกหนังสือแล้วไปหาหนังสือบนชั้น

๒. เลือกชื่อหนังสือที่น่าสนใจอ่าน

๓. ดูชื่อผู้แต่งว่าคุณเคยหรือไม่

๔. ดูปีที่พิมพ์ ควรเลือกฉบับที่พิมพ์ปีใหม่ที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หนังสือประเภทวิทยาศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์

๕. อ่านสารบัญญัตินั้นดูแต่ละบทว่ามีเรื่องที่ต้องการหรือไม่และมีเรื่องที่น่าสนใจหรือไม่

๖. ถ้ามีคำวิจารณ์ติดไว้ที่หนังสือ ให้อ่านบทวิจารณ์นั้น จะทำให้ทราบโครงเรื่องของหนังสือ

๗. อ่านหนังสือ ๒-๓ หน้าแรก แล้วเปิดดูตอนกลางของหนังสือนี้ว่า น่าอ่านหรือไม่

๘. ถ้าทำตามข้อ ๑-๗ แล้วยังหาหนังสือได้ไม่ตรงตามความต้องการ ก็ต้องหาเล่มอื่นต่อไปจนได้ตรงตามความต้องการ

การอ่านหนังสือประเภทต่าง ๆ

การรู้วิธีอ่านหนังสือแต่ละประเภท จะช่วยให้การอ่านมีประสิทธิภาพดีขึ้น วิธีอ่านหนังสือประเภทต่าง ๆ มีดังนี้ คือ

๑. การอ่านหนังสือสารคดี การอ่านหนังสือประเภทนี้เป็นการอ่านเพื่อความรู้ อ่านเพื่อค้นคว้า อ่านเพื่อประกอบการเรียน หนังสือสารคดีมีมากมายหลายประเภท การอ่านสารคดีแต่ละประเภทมีวิธีดังนี้ คือ

๑.๑ การอ่านหนังสือประเภทปรัชญาและศาสนา วิชา ๒ วิชา นี้มีความสัมพันธ์กับหนังสือ ๒ ประเภท มีทั้งระดับง่ายและระดับยาก การอ่านจึงขึ้นอยู่กับความมุ่งหมายของผู้อ่าน การอ่านอย่างง่าย อ่านเพื่อพัฒนาจิตใจหรือเอามาเป็นหลักปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ การอ่านอย่างยากเป็นการอ่านเพื่อหาความรู้ประกอบ เพื่อการเรียนรู้บางอย่างอย่างลึกซึ้ง ซึ่งต้องอาศัยพื้นฐานความรู้ด้านนี้มากพอเพียง ด้วยการศึกษาระดับง่ายมาก่อน หรือมีประสบการณ์จากการฝึกฝนอบรม หรือได้รับคำแนะนำจากผู้รู้ แล้วอ่านเปรียบเทียบปรัชญาของนักปรัชญาหลายๆ คน หลายๆ ชาติ

หนังสือปรัชญามีประเภทหลักปรัชญา ปรัชญาฝ่ายตะวันออกและตะวันตก ปรัชญาของนักคิดคนเดียวหรือหลายคนรวมอยู่ในเล่มเดียวกัน หนังสือประเภทนี้รวมถึงประเภทจิตวิทยาด้วย ถ้าผู้อ่านต้องการอ่านเพื่อส่งเสริมสุขภาพจิต ก็ควรอ่านหนังสือประเภทจิตวิทยาประยุกต์ เช่น เรื่องวิธีชนะทุกข์และสร้างสุข หรือ ธรรมะในชีวิตประจำวัน ฯลฯ

หนังสือประเภทศาสนาเกี่ยวข้องกับปรัชญาและจิตวิทยา มาก หนังสือทางศาสนาจะมีหนังสือเกี่ยวกับตัวหลักศาสนา ข้อปฏิบัติต่างๆ ในศาสนาแต่ละศาสนา ประวัติความเป็นมาของศาสนาและชีวประวัติของผู้ให้กำเนิดศาสนา ศาสนาเปรียบเทียบ การอ่านเรื่องทางศาสนาเป็นรากฐาน

สำคัญของการอ่านหนังสือประเภทปรัชญาและวรรณคดีด้วย ทั้งนี้เพราะหลักของวรรณคดีแต่ละชาติได้อิทธิพลจากลัทธิทางศาสนา เช่น เรื่องศาสนาเปรียบเทียบ

๑.๒ การอ่านหนังสือประเภทสังคมศาสตร์ หนังสือประเภทนี้มีขอบเขตวิชากว้างขวางมาก เพราะเป็นเรื่องเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมที่สัมพันธ์กับมนุษย์ทั้งส่วนบุคคลและส่วนรวม บรรดาวิชาที่เป็นแขนงของสังคมศาสตร์ ได้แก่ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ กฎหมาย การทหาร สังคมศาสตร์ การศึกษา คมนาคม พาณิชยศาสตร์ ขนบธรรมเนียมและประเพณี ดังนี้ เป็นต้น การอ่านหนังสือประเภทนี้จึงมีขอบเขตกว้างขวาง สุดแต่ความต้องการของผู้อ่าน เมื่อพิจารณาอย่างผิวเผินจากแขนงวิชาของสังคมศาสตร์ ผู้อ่านจะต้องอาศัยความรู้และประสบการณ์ในวิชาหลายแขนง เป็นการอ่านที่ต้องอาศัยการค้นคว้าเพิ่มเติม แต่ก็มีบางแขนง เช่น เรื่องเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งมีเรื่องราวเน้นหนักทางวัฒนธรรมที่จะให้ทั้งความรู้และความเพลิดเพลินได้อย่างมาก อย่างไรก็ตามการอ่านหนังสือประเภทนี้นับว่าอยู่ในระดับยาก ผู้อ่านจะต้องใช้สมองและใช้ความรู้ประกอบหลายด้าน

๑.๓ การอ่านหนังสือประเภทประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ หนังสือประเภทนี้เป็นหนังสือที่มีเหตุการณ์และเหตุผลที่เกี่ยวข้องกัน บางครั้งเป็นเหตุเป็นผลแก่กัน บางเรื่องที่เกิดขึ้นคล้ายคลึงกันและเป็นผลสะท้อนจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อน การอ่านหนังสือประเภทประวัติศาสตร์ ต้องอ่านอย่างพินิจพิจารณา อ่านให้เรื่องต่อเนื่องกัน และเปรียบเทียบเหตุการณ์คล้ายคลึงกับที่เกิดขึ้นต่างยุคต่างสมัยกัน และพยายามหาสาเหตุของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ถิ่นกรองหาเหตุผลของเหตุการณ์นั้นๆ บางที่เราอาจจะเคยได้ยินคำว่า “วิเคราะห์ข่าวและเหตุการณ์” ซึ่งเป็นเรื่องที่สืบเนื่องกับการอ่านหนังสือทางประวัติศาสตร์ หนังสือประวัติศาสตร์มีการเขียนในรูปแบบต่างๆ กัน เช่น จดหมายเหตุ พระราชพงศาวดาร บันทึกคำให้การ บันทึกความทรงจำอัตชีวประวัติ เป็นต้น ซึ่งบางครั้งเราจะพบว่าเหตุการณ์อย่างเดียวกัน แต่มีการบันทึกเนื้อความไม่เหมือนกัน ดังนั้น จึงควรอ่านเปรียบเทียบหลายๆ เล่ม นอกจากนี้แล้ว ในการเลือกหนังสืออ่านทางประวัติศาสตร์ ควรจะเลือกหนังสือ

ที่ผู้แต่งทรงคุณวุฒิทางด้านประวัติศาสตร์ และดูว่าเนื้อหาเน้นหนักทางด้านไหน ถ้าเป็นหนังสือที่บอกว่ามีหลายครั้ง มีการปรับปรุงแก้ไขหรือไม่

หนังสือประเภทภูมิศาสตร์ เป็นหนังสือที่จะให้ความรู้เกี่ยวกับสภาพที่เป็นจริง หรือการคาดการณ์เกี่ยวกับพื้นโลก ประชากรที่มีอยู่ในโลก การปกครอง การทำมาหากิน หนังสือประเภทนี้จึงเกี่ยวข้องกับหนังสือประวัติศาสตร์มาก การอ่านหนังสือประเภทนี้ นักเรียนจะพบกับข้อมูลเชิงสถิติ แผนที่ แผนที่ แผนที่ ตาราง กราฟ ภาพประกอบ มากกว่าหนังสือทางประวัติศาสตร์ นอกจากนี้แล้ว มีหนังสืออีกประเภทหนึ่ง คือ หนังสือท่องเที่ยว จะรวมอยู่ในหนังสือประเภทภูมิศาสตร์ ซึ่งมีการเสนอเรื่องในลักษณะที่ชวนอ่าน เช่น ในรูปแบบจดหมาย บันทึก เหตุการณ์ เป็นต้น การอ่านหนังสือประเภทภูมิศาสตร์ ต้องทำความเข้าใจกับเนื้อเรื่องให้ตลอด แล้วอ่านเปรียบเทียบหลายๆ เล่ม หรือเทียบกับประสบการณ์ของตนเอง ทำความเข้าใจกับข้อมูลอ้างอิง เช่น สถิติ แผนที่ แผนที่ และควรดูว่าข้อมูลเหล่านั้นทันสมัยถูกต้องหรือไม่

๑.๔ การอ่านหนังสือประเภทชีวประวัติ หนังสือประเภทนี้เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับชีวประวัติบุคคลสำคัญในวงการต่างๆ หรือมีอาชีพต่างๆ จะช่วยให้ผู้อ่านได้รับความรู้ในสิ่งที่ตนสนใจรวมทั้งเป็นแบบอย่างของการดำเนินชีวิต ตลอดจนเป็นเครื่องกระตุ้นให้เกิดความจรรโลงใจในการปฏิบัติตามแบบอย่างที่ดี หรือมีโอกาสศึกษาวิธีการในการปฏิบัติงาน การประกอบอาชีพ การต่อสู้อุปสรรค ซึ่งทำให้ผู้อ่านได้แง่คิดและมีทัศนคติที่ดี

หนังสือชีวประวัติทั้งแบบที่ผู้เขียนเขียนเอง เรียกว่าอัตชีวประวัติ และที่ผู้อื่นเขียนถึง นอกจากนี้ ก็มีหนังสือชีวประวัติเชิงนวนิยาย ชีวประวัติอิงประวัติศาสตร์ การอ่านหนังสือชีวประวัติต้องดูวิธีแต่ง และดูขอบเขตว่าผู้แต่งต้องการเน้นชีวิตช่วงไหนมากที่สุด ถ้ามีหนังสือเกี่ยวกับบุคคลผู้นั้นหลายเล่ม ก็อาจเปรียบเทียบดูเพื่อหาข้อเท็จจริงและทัศนคติที่ผู้แต่งมีต่อเจ้าของประวัติว่ามีใจเป็นธรรมหรือลำเอียง

๑.๕ การอ่านหนังสือประเภทวรรณคดี การอ่านวรรณคดีกินความหมายกว้าง เพราะขึ้นอยู่กับจุดหมายของผู้อ่าน แต่โดยทั่วไป คนอ่าน

วรรณคดีเพื่อศึกษาศิลปะของการใช้ภาษา ความไพเราะของภาษา การอุปมาอุปไมย อารมณ์ขัน และเพื่อเข้าใจวัฒนธรรมของแต่ละบุคคลแต่ละสมัย

๑.๖ การอ่านหนังสือประเภทวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่าง ๆ หนังสือวิชาการ ๒ ประเภทนี้ มุ่งหมายหนักไปทางเผยแพร่ความรู้ เน้นการอ่านเนื้อหาสำคัญหรือเพื่อใจความในเรื่องนั้นๆ การอ่านตำราวิทยาศาสตร์ต้องทำความเข้าใจและจดจำสูตรต่างๆ บางครั้งต้องอาศัยคู่มือทดลองปฏิบัติการในห้องทดลอง รวมทั้งต้องอาศัยศึกษารูปภาพแสดงเค้าโครงแผนผังและตารางต่างๆ ด้วย จะอ่านอย่างรวดเร็วเพื่อเร่งให้อ่านจบเล่มไม่ได้ เพราะวิชาการเช่นนี้แต่ละเรื่องมีใจความแยกจากกัน มิได้เป็นเรื่องราวเกี่ยวเนื่องต่อกันเป็นตอนๆ วิธีอ่านหนังสือประเภทนี้ต้องหยุดพักเป็นตอนๆ

๒. การอ่านหนังสือนวนิยาย มุ่งหวังความเพลิดเพลินเป็นสำคัญ การอ่านนวนิยาย ควรอ่านในเวลาว่างและควรอ่านติดต่อกันไปจึงจะได้รรถรส ไม่ควรอ่านข้าม เมื่ออ่านแล้ว ลองสรุปดูว่าได้อะไรบ้างจากเรื่องที่อ่าน เช่น คติสอนใจ คำพูดสอนใจ จากสถานที่ วัฒนธรรม ประชญา หลังจากอ่านนวนิยายแล้ว ไม่ควรนำมาคิดถึงเรื่องต่างๆ จนเกินควร ควรจะคิดว่าการอ่านนวนิยายเป็นการศึกษาชีวิตเรื่องราว เหตุการณ์ของบุคคลต่างๆ ที่มีในนวนิยายเรื่องนั้นๆ

๓. การอ่านหนังสือพิมพ์ นิตยสาร และวารสาร การอ่านสิ่งพิมพ์ดังกล่าว ควรทำความเข้าใจกับลักษณะของสิ่งพิมพ์เสียก่อน ดังนี้

หนังสือพิมพ์รายวันเป็นเครื่องมือสื่อสารประกอบข่าวเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแต่ละวัน ดังนั้น ผู้ผลิตหนังสือพิมพ์รายวันต้องทำงานแข่งกับเวลา ผลงานจึงอาจจะมีการบกพร่อง คลาดเคลื่อนไม่สมบูรณ์ได้บ้าง นอกจากนี้แล้วการเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่ จะเสนอข่าวโน้มเอียงไปตามที่คนส่วนมากสนใจ เมื่อเข้าใจที่มาของการเสนอข่าวแล้ว เราก็ย่อมจะกำหนดได้เองว่าเราควรจะใช้วิจารณ์ญาณประกอบในการอ่านหนังสือพิมพ์เพียงใด

นิตยสารและวารสาร เป็นเครื่องมือสื่อสารอีกประเภทหนึ่งที่มีกำหนดออกแน่นอน มีลักษณะเป็นรายงานข่าวที่ค่อนข้างจะแน่นอน เพราะมีเวลาในการ

รวบรวม แต่ข่าวในนิตยสารวารสารอาจไม่ทันเหตุการณ์เท่าหนังสือพิมพ์รายวัน
เมื่อรู้จักลักษณะของสิ่งพิมพ์ดังกล่าวแล้ว การอ่านควรจะทำดังนี้ คือ

๓.๑ การอ่านหนังสือพิมพ์ ควรอ่านเร็วๆ ถ้าตั้งใจบทความ
เรื่องใดเรื่องหนึ่งอาจตัดเก็บไว้ (ถ้าหนังสือพิมพ์นั้นเป็นของส่วนตัว) หรือจดไว้
แล้วเก็บไว้ให้คั่นง่าย ตามวิธีการบันทึกข้อมูลในบทต่อไป ควรอ่านหนังสือ
พิมพ์ทุกหน้า เพราะแต่ละหน้ามีความรู้และข่าวไม่ซ้ำกัน ถ้าเราไม่อ่านให้ทั่ว
อาจจะพลาดข่าวสำคัญ

๓.๒ การอ่านนิตยสารและวารสาร อาจจะไม่จำเป็นต้องอ่าน
ทั้งฉบับ คงเลือกอ่านเฉพาะเรื่องที่น่าสนใจหรือต้องการโดยดูจากสารบัญ จะทำให้
หาเรื่องที่ต้องการได้เร็วขึ้น

การอ่านหนังสือให้ฟัง

ความมุ่งหมาย

การอ่านหนังสือให้ฟังเป็นกิจกรรมส่งเสริมการอ่านอย่างหนึ่ง ที่จะ
จูงใจผู้ฟังให้เกิดการรักหนังสือ อยากติดตามเรื่องที่ได้ฟังต่อไปด้วยตนเอง
ผลพลอยได้อีกอย่างหนึ่งที่มีประโยชน์อย่างยิ่งยวด คือ ได้ฟังการอ่านออกเสียง
ที่ถูกต้อง การอ่านที่ถูกต้องวิธี ได้ฟังความไพเราะของภาษาอันเป็นประโยชน์ต่อ
การเรียนภาษา

ในประเทศไทย การอ่านหนังสือให้ฟังเป็นกิจกรรมจูงใจการอ่านที่ยังมี
การจัดทำไม่แพร่หลายนัก ทั้งที่เรื่องการอ่านหนังสือให้ฟังเป็นสิ่งที่นิยมทำกัน
ในครอบครัวมาช้านาน เช่น ลูกหลานอ่านหนังสือให้ปู่ย่าตายายฟัง พ่อแม่พี่ป้า
นำอา อ่านหนังสือให้ลูกหลานฟัง ปัจจุบัน แม้จะมีสถานีวิทยุบางแห่งจะจัด
รายการอ่านหนังสือให้ฟังอยู่บ้างก็ตาม แต่การอ่านหนังสือให้ฟังก็ยังไม่
แพร่หลาย ทั้งนี้เนื่องจากเรามักจะคิดกันว่าการอ่านหนังสือให้ฟังเป็นเรื่องของ
การหัดอ่าน หรือบางคนก็เห็นว่าเมื่อมีคนมาอ่านหนังสือให้ฟังก็สะดวกดี

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

ไม่ต้องอ่านด้วยตนเอง ดังนั้น ถ้าเรามีการกระทำกิจกรรมการอ่านหนังสือให้ ฟังอย่างถูกวิธี กระทำกันให้แพร่หลายมากขึ้น และทำอย่างสม่ำเสมอเป็น กิจกรรมต่อเนื่อง การอ่านหนังสือให้ฟังก็จะมีส่วนส่งเสริมนิสัยรักการอ่านได้ อย่างดี และจะมีส่วนส่งเสริมการอ่านภาษาไทยอย่างถูกต้องอีกด้วย

สิ่งสำคัญในการอ่านหนังสือให้ฟังประกอบด้วย ก) ผู้อ่าน ข) สิ่งที่ย่าน ค) ผู้ฟัง และ ง) การเตรียมการ

ก) **ผู้อ่าน** ผู้ที่จะอ่านหนังสือให้ผู้อื่นฟังต้องเป็นผู้ที่มั่นใจในตนเองว่า เป็นผู้ที่อ่านหนังสือเก่ง อ่านหนังสือถูกต้องตามอักขรวิธี อ่านชัดเจน เว้นวรรค ตอนถูกต้อง ฯลฯ ดังที่กล่าวนี้ ทุกคนมีโอกาสทำได้ด้วยการฝึกฝน ในสถาน ศึกษา ผู้ที่จะทำการอ่านหนังสืออาจจะเป็น ๑) ครูบรรณารักษ์ ครูอื่นๆ ๒) นักเรียนที่อ่านหนังสือเก่ง ๓) วิทยากรจากภายนอก ๔) เจ้าของบท ประพันธ์ที่นำมาอ่าน

การอ่านแต่ละครั้ง อาจจะมีผู้อ่านคนเดียวหรือมากกว่าหนึ่งก็ได้ หรือ อาจจะนำเทปซึ่งบันทึกการอ่านของบุคคลผู้มีชื่อเสียง เช่น ทมยันตี อ่านบท ประพันธ์เรื่อง “ร่มฉัตร” ของเธอเอง หรือ มন্ত্রী เจนอักษร ดาราภาพยนตร์ อ่านเรื่อง คือรักและหวัง ของวัฒน์ วรรณยางกูร ออกอากาศทางสถานีวิทยุ ฯลฯ

ข) **สิ่งที่ย่าน** สิ่งนำมาอ่านให้ผู้ฟัง อาจจะเป็นในลักษณะต่อไปนี้

- ๑) บทความจากหนังสือพิมพ์ วารสาร
- ๒) หนังสือประเภทต่างๆ ทั้งร้อยแก้ว ร้อยกรอง
- ๓) ประกาศต่างๆ

การอ่านแต่ละครั้ง อาจจะเป็นการอ่านตอนหนึ่งหรือหลายตอนของ เรื่องเดียวกัน หรืออ่านหลายๆ เรื่อง เรื่องละตอนก็ได้

ค) **ผู้ฟัง**

- ๑) ได้ฟังความไพเราะของภาษา
- ๒) ได้ฟังการอ่านออกเสียงที่ถูกต้อง
- ๓) ได้ฟังการอ่านหนังสือที่ถูกแบบ เช่น การเว้นวรรค การทอด

จังหวะ ฯลฯ

๔) ถ้าเป็นการอ่านในลักษณะที่เห็นตัวผู้อ่าน ผู้ฟังก็จะได้เห็นท่าทางของผู้อ่าน การหยิบจับหนังสือที่ถูกต้อง

๕) ได้รู้จักหนังสือดี ข่าว เรื่องราวที่น่าสนใจ อันเป็นแนวทางในการอ่านและศึกษาด้วยตนเองต่อไป

ง) การเตรียมการ การเตรียมการอ่านหนังสือให้ฟัง ควรมีการเตรียมการดังนี้

๑) การเลือกเรื่อง ผู้ที่จะอ่านหนังสือให้ฟังควรจะ

๑.๑ เลือกเรื่องที่เหมาะสมกับกลุ่มผู้ฟัง ตามวัย ตามวาระ และโอกาส เช่น ถ้าเป็นเด็กก่อนวัยเรียน ควรเลือกเรื่องที่ไม่มีคำยากมาก มีคำคล้องจอง ฯลฯ

๑.๒ เลือกเรื่องที่เหมาะสมกับความถนัดและบุคลิกของผู้อ่าน

๑.๓ ถ้าเป็นหนังสือ เมื่อเลือกเรื่องได้แล้ว เลือกตอนที่นำเสนอ ซึ่งเป็นตอนที่ดีที่สุดในหนังสือเล่มนั้น หรืออาจจะเลือกบางบท หรืออ่านบางส่วนของบท เพื่อชวนให้ผู้ฟังอยากติดตามอ่านต่อไป

๑.๔ ถ้าเป็นการอ่านทางวิทยุ ซึ่งเป็นรายการติดต่อกัน ก็อ่านเป็นตอนๆ ไป จนจบเรื่อง

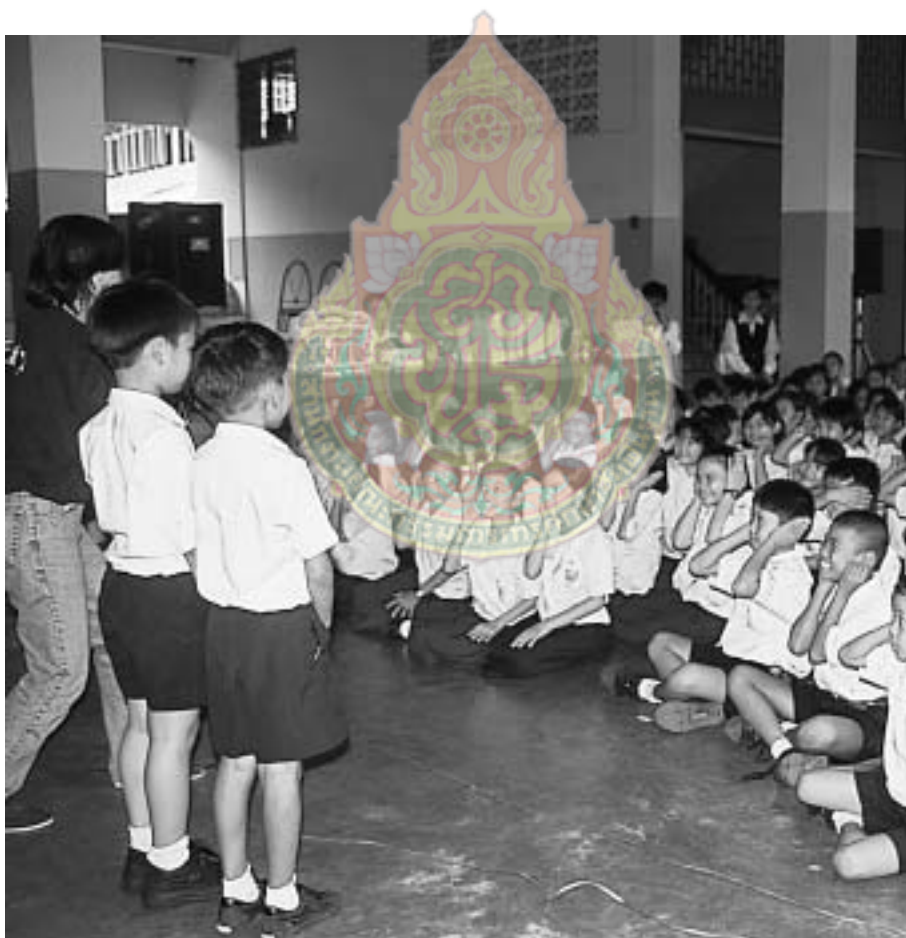
๒) การเตรียมตัวสำหรับผู้อ่าน ผู้ที่จะอ่านหนังสือให้ฟังควรจะ

๒.๑ ต้องรู้ว่าการอ่านหนังสือให้ฟังแต่ละครั้งนั้นเป็นการอ่านต่อหน้าผู้ฟังกลุ่มเล็กหรือใหญ่ และจะต้องไปนั่งอ่านหรือยืนอ่าน หรือเป็นการอ่านผ่านสื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หรือเสียงตามสาย

๒.๒ หนังสือหรือสิ่งพิมพ์ที่จะอ่าน ควรค้นหน้าหรือตอนที่อ่านไว้ให้เรียบร้อย ถ้ามีหลายตอน อาจบันทึกหัวข้อเรื่องไว้ที่บนกระดาษค้นหน้าหนังสือทุกๆ เรื่องที่จะอ่าน

๒.๓ เตรียมตัวฝึกซ้อมการอ่านล่วงหน้าจนกระทั่งพอใจ ถ้าเป็นการอ่านมากกว่าหนึ่งคน ควรมีการฝึกซ้อมกันให้ดี โดยเฉพาะถ้าอ่านบทสนทนาโต้ตอบกัน

๓) สถานที่สำหรับจัดกิจกรรมอ่านหนังสือให้ฟัง สถานที่สำหรับจัดกิจกรรมดังกล่าวนี้ อาจเป็นหน้าเสาธง ห้องสมุด ห้องเรียน ห้องประชุม สถานที่จัดงานสำคัญต่างๆ ห้องส่งเสียงตามสาย สถานีวิทยุ ฯลฯ ถ้าการอ่านนั้นต้องมีอุปกรณ์การอ่านประกอบ ต้องเตรียมให้พร้อม ถ้าเป็นการอ่านแบบที่ผู้ฟังและผู้อ่านต้องเห็นกัน ควรจัดที่นั่งทั้งผู้อ่านและผู้ฟังได้มองเห็นกันชัดเท่าที่สามารถทำได้ ถ้าเป็นการอ่านหนังสือให้กลุ่มผู้ฟังซึ่งเป็นเด็กเล็ก ควรจัดให้ผู้อ่านได้อยู่ใกล้กับเด็ก และกลุ่มผู้ฟังไม่ควรใหญ่เกินไป เพื่อเด็กจะได้ดูรูปจากหนังสือหรือหยิบจับหนังสือด้วย

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

๔) อุปกรณ์ประกอบการอ่าน ในการอ่านหนังสือให้ฟัง ถ้ามีอุปกรณ์อื่นๆ ประกอบด้วย จะทำให้กิจกรรมการอ่านหนังสือให้ฟังน่าสนใจยิ่งขึ้น อุปกรณ์ที่น่าจะจัดหามาตามความเหมาะสม เช่น

๔.๑ ภาพประกอบเรื่องซึ่งอาจจะเป็นภาพถ่าย ภาพวาด ภาพของจริง

๔.๒ เพลงประกอบ

๔.๓ การแสดงหุ่น

๔.๔ ป้ายนิทรรศการ

๔.๕ ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว วิดีโอ

๔.๖ แผ่นภาพและป้ายผ้าสำลี

๕) วิธีการอ่าน

๕.๑ ถ้าเป็นการอ่านต่อหน้าผู้ฟัง ผู้อ่านควรอยู่ในท่าที่จะเห็นผู้ฟังทั่วถึง

๕.๒ การจับหนังสือและเปิดหนังสือควรให้ถูกต้อง

๕.๓ ท่าทางในการอ่านควรอยู่ในอาการสำรวม แต่มีลักษณะชวนให้อยากฟัง

๕.๔ การอ้าริมฝีปากควรให้กะทัดรัด ระวังผู้ฟังให้สนใจในเรื่องที่จะอ่าน ถ้ามีอุปกรณ์ประกอบต้องเตรียมให้พร้อม

๕.๕ อ่านออกเสียงให้ได้ยินชัดเจนทั่วถึง น้ำเสียงในการอ่านควรให้เหมาะสมกับเรื่องที่อ่าน

๕.๖ อ่านออกเสียงให้ถูกต้องตามอักขรวิธี โดยเฉพาะการออกเสียงตัว ร ล ตัวควบกล้ำ ชื่อเฉพาะบางชื่อ

๕.๗ ทอดจังหวะในการอ่านให้เหมาะสม

๕.๘ อ่านเว้นวรรคตอนให้ถูกต้อง

๕.๙ ผู้อ่านควรมองหน้าผู้ฟังเป็นระยะ

๖) การประชาสัมพันธ์กิจกรรมการอ่านหนังสือให้ฟัง ควรประชาสัมพันธ์ให้ผู้ฟังได้ทราบว่าจะมีการอ่านหนังสือให้ฟัง วัน เวลาใด ใคร เป็นผู้อ่าน จัดที่ไหน มีการจัดกิจกรรมประกอบอะไรบ้าง และเมื่อจัดแล้วควรจัดอย่างสม่ำเสมอ

๗) กิจกรรมการอ่านหนังสือให้ฟัง กิจกรรมการอ่านหนังสือให้ฟัง จัดได้หลายลักษณะ เช่น

- ๗.๑ อ่านในรายการเสียงตามสาย
- ๗.๒ อ่านหนังสือวันละหน้าหรืออ่านข่าวตอนเช้า หน้าเสาธง หน้าชั้นเรียน
- ๗.๓ อ่านหนังสือเพื่อเป็นการแนะนำหนังสือ วารสาร หนังสือพิมพ์ที่น่าสนใจ หรือแนะนำสิ่งพิมพ์ใหม่
- ๗.๔ อ่านหนังสือในวันสำคัญต่างๆ เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษา วันปีใหม่ วันเด็กแห่งชาติ วันครู ฯลฯ
- ๗.๕ ประกวดการอ่านหนังสือให้ฟัง
- ๗.๖ กิจกรรมอ่านหนังสือในครอบครัว
- ๗.๗ อ่านหนังสือทางวิทยุกระจายเสียง

รักการอ่าน

การเล่านิทาน

ลัดดา เหมทานนท์

การเล่านิทาน เป็นประสบการณ์ทางการศึกษาหลายรูปแบบ โดยมีความสุข สนุกสนานเป็นองค์ประกอบสำคัญ ประสบการณ์ที่เด็กจะได้รับจากการฟังนิทาน ได้แก่

ก) **เกิดการเร้าทางสื่อภาษา** การเรียนรู้ในเรื่องการอ่านขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของเด็กด้านภาษา ทั้งที่ได้ยินกับหู และเห็นกับตา การเล่านิทานทำให้เด็กได้เข้าใจรูปแบบการใช้ภาษาในการเล่าเรื่องในบทสนทนาต่างๆ ได้เพิ่มความรู้ในศัพท์ใหม่ๆ เมื่อเห็นศัพท์นั้นๆ ในหนังสือก็จะเข้าใจได้ง่ายยิ่งขึ้น

ข) **เกิดการเร้าทางสำเนียง** การเล่านิทานที่มีบทบรรยาย บทสนทนาที่มีเสียง มีจังหวะที่แปรเปลี่ยนไปจะช่วยให้เด็กตั้งใจฟัง และสามารถจับความหมายในน้ำเสียงนั้นได้

ค) **เกิดการเร้าทางจักษุ** ซึ่งได้แก่ รายการนิทานที่ใช้ภาพประกอบ หนังสือภาพ ภาพยนตร์ หุ่นของจริง และสื่อทางจักษุอื่นๆ และยังรวมถึงตัวผู้เล่าเอง โดยเด็กมองเห็นสีหน้าท่าทางอากัปกิริยาที่แสดงออก เป็นสิ่งเร้าให้เกิดการรับรู้ในเรื่องนิทานที่เล่าทั้งสิ้น

นิทานที่ดีจะกระตุ้นให้มีอารมณ์สนองตอบ ผู้ฟังเกิดความรู้สึกกลัว รัก กังวล เครียด และอารมณ์ผ่อนคลาย เป็นไปตามท้องเรื่อง นิทานช่วยฝึกฝนจินตนาการ และสำหรับเด็กโตนั้น นิทานบางเรื่องช่วยลดความกังวลในอารมณ์ เมื่อได้รู้สึกว่าปัญหาบางอย่างในชีวิตที่เกิดขึ้นนั้น คนอื่นก็เคยประสบมาแล้ว และก็สามารถเผชิญปัญหาได้ จนแก้ไขให้ลุล่วงไปในที่สุด

ง) **เกิดการรับรู้เกี่ยวกับสังคม** นิทานนำเด็กให้รับรู้และเข้าใจเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมของชนแต่ละหมู่ ศีลธรรมจรรยา รูปแบบการดำเนินชีวิตและพฤติกรรมต่างๆ ของคนในสังคม แม้แต่บรรยากาศขณะรายการนิทาน

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

ดำเนินไป เด็กก็จะมีปฏิสัมพันธ์กันกับผู้เล่าด้วย ทำให้เรียนรู้ถึงการปฏิบัติตนในสังคม เข้าใจบทบาทของตน และมีความพร้อมในการคบหาสมาคมกับผู้อื่นด้วย

๑. ศิลปะและคุณค่าของการเล่านิทาน

การเล่านิทาน ถือได้ว่าเป็นศิลปะดั้งเดิมอย่างหนึ่งในการสื่อความหมายทางวาจาของมนุษย์ และนับเป็นบริการที่จัดขึ้นเก่าแก่ที่สุดในห้องสมุด เช่น มีหลักฐานว่าห้องสมุดคาร์เนกี แห่งเมืองพิตสเบิร์ก สหรัฐอเมริกา ได้จัดให้มีรายการเล่านิทานเป็นประจำ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๔๒ และห้องสมุดประชาชน นครนิวยอร์ก ก็เริ่มมีรายการเล่านิทานตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๑^๑

การเล่านิทานนำความสุขมาให้แก่ผู้ฟังและผู้เล่าพอกัน ถือเป็นวิธีหนึ่งที่ห้องสมุดได้ใช้เป็นเครื่องชักจูงให้เด็กเกิดความอยากอ่านหนังสือ เด็กที่ไม่เคยนี้กอยากอ่านหนังสือ ซึ่งอาจเป็นเพราะไม่ชอบอ่านเอง หรือไม่ทราบว่าจะนำอ่านอย่างไรบ้าง เมื่อได้ฟังนิทานแล้วจะเกิดความอยากอ่านหนังสือเองขึ้นมาบ้าง และรู้จักว่าหนังสือมีอะไรดี ๆ และสนุกน่าติดตาม ห้องสมุดประชาชน นครนิวยอร์ก ได้กล่าวถึงนโยบายที่ห้องสมุดจัดรายการเล่านิทานขึ้น ตอนหนึ่งมีความว่า

“การเล่านิทานเป็นวิธีการนำเด็กเข้าหาวรรณกรรมอย่างมีประสิทธิภาพยิ่ง การเล่าเกี่ยวกับตำนานและนิยายพื้นเมืองต่างๆ ในโลก ช่วยเป็นพื้นฐานก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างชาวโลก การเล่านิทานช่วยฝึกฝนเด็กให้มีความสามารถดีขึ้นในการสลับรับฟัง และมีส่วนร่วมในประสบการณ์กับผู้เล่า บรรณารักษ์ย่อมพยายามเลือกเรื่องที่มีถ้อยคำสำนวนดีที่สุดมาเล่า อันรายการเล่านิทานในห้องสมุดนั้น จะดีถึงระดับไหน ย่อมขึ้นอยู่กับเรื่อง que เลือกมาเล่าและวิธีการต่างๆ ที่ใช้ดำเนินรายการ”^๒

^๑ John Lobothen and Lydia La Fleur, Library Programs, How to Select, Plan, and Produce Them. p. 141.

^๒ เล่มเดียวกัน หน้า ๑๔๒.

คุณค่าของการเล่านิทานนั้น นอกจากเพื่อโน้มน้าวจิตใจให้เด็กรู้จักหนังสือนิทานดีๆ และเป็นการเริ่มต้นปลูกฝังนิสัยรักการอ่านหนังสือแก่เด็กๆ แล้ว การเล่านิทานยังเป็นการสร้างความเพลิดเพลินให้แก่เด็ก และช่วยสนองความปรารถนาของเด็กด้วย เพราะนิทานเป็นสิ่งที่เด็กๆ พอใจฟังเป็นที่สุด แม้ว่าเด็กต่างเพศ ต่างวัย จะสนใจในนิทานต่างประเภทกันอยู่บ้างก็ตาม เนื้อหาของนิทานที่เล่าช่วยปลูกฝังคุณธรรม ความดี ความเป็นสุภาพชน ความละเอียดอ่อนขึ้นในจิตใจของเด็กและสร้างความคิดริเริ่มและการเลียนแบบที่ดีให้แก่เด็กอีกด้วย^๑

๒. กำหนดระยะเวลาสำหรับการเล่านิทาน

เนื่องจากการไม่เหมาะที่จะเล่านิทานให้เด็กที่ต่างวัยกันมากในกลุ่มเดียวกัน บรรณารักษ์ควรแบ่งเด็กออกเป็น ๓ กลุ่มใหญ่ คือ เด็กก่อนเข้าเรียน หรือเพิ่งเริ่มเข้าอนุบาลชั้นเด็กเล็ก (๒ - ๔ ขวบ) เด็กอนุบาลจนถึงประถมศึกษาปีที่ ๒ (๕ - ๗ ขวบ) และเด็กประถมศึกษาปีที่ ๓ ขึ้นไป (อายุ ๘ ขวบขึ้นไป) หนังสือภาพมักจะได้รับเลือกนำมาใช้สำหรับ ๒ กลุ่มแรก เพื่อเปิดให้เด็กได้ดูภาพไปด้วยพร้อมกันในขณะฟังนิทาน แต่กับกลุ่มเด็กโตใช้นิทานเรื่องขนาดยาว โดยไม่ต้องมีหนังสือประกอบก็ได้

กำหนดเวลาของรายการสั้นยาวแตกต่างกันไปตามระดับอายุของกลุ่ม ถ้าเด็กวัยก่อนเข้าเรียน สำหรับบางคนอาจเป็นครั้งแรกที่มีโอกาสสมาคมกับกลุ่มผู้แปลกหน้าในสถานที่ซึ่งมิใช่บ้านของตน เด็กวัยนี้ไม่เคยต้องอยู่ในระเบียบของโรงเรียนมาก่อน ดังนั้นควรค่อยๆ ฝึกฝนระเบียบการฟัง รายการเล่านิทานควรอยู่ในราว ๑๕ - ๒๐ นาทีในระยะแรกๆ ถ้าเด็กกลุ่มเดิมมาฟังรายการเป็นประจำ จึงเพิ่มได้ถึงประมาณ ๓๐ นาที นิทานแต่ละเรื่องที่น่าสนใจเล่าควรอยู่ในระหว่าง ๓ - ๕ นาที และไม่ยาวเกิน ๑๐ นาที

^๑ ม.ล. จ้อย นันทิวชิรินทร์, การเล่านิทาน, เอกสารประกอบการสอนวิชา “บริการแก่ผู้อ่าน”. หน้า ๑

สำหรับเด็กกลุ่มที่สอง อายุ ๕ - ๗ ขวบ อาจมีรายการเล่านิทานยาว ประมาณ ๓๐ นาที โดยนิทานแต่ละเรื่องดำเนินไปสั้นบ้างยาวบ้างผิดกันความ ยาวควรอยู่ในราว ๘ - ๑๐ นาที กลุ่มเด็กโตกว่านั้น (โดยมากราวๆ ๘ - ๑๒ ขวบ) รายการจะใช้เวลาประมาณ ๔๐ นาที นิทานที่เลือกมาเล่าอาจมีความยาวเกิน เวลาได้ถึง ๒๐ นาที แต่เวลาเหล่านี้เป็นเพียงการกะประมาณอาจเปลี่ยนแปลง ไปได้ตามความสามารถของกลุ่ม ความชำนาญของผู้เล่านิทานหรือสาเหตุอื่นๆ

ห้องสมุดควรแจ้งกำหนดเวลาการจัดรายการเล่านิทานให้เป็นที่รู้จักกัน ทั่วๆ ไป เพื่อเด็กที่สนใจกลุ่มเดิมจะได้กลับมาอีกเป็นประจำ บรรณารักษ์ควร จัดจำนวนครั้งไว้ให้แน่นอนล่วงหน้า เช่น สำหรับเด็กวัยก่อนเข้าเรียนหรือ อนุบาลชั้นเด็กเล็ก จัดรายการเล่านิทานอย่างน้อยติดต่อกัน ๖ - ๘ ครั้ง ใน ระหว่างปิดภาคเรียนแต่ละภาคหรือระหว่างฤดูกาล เช่น ฤดูร้อน ฤดูฝน ฤดู หนาว เด็กที่มาชมรายการนั้น ถ้าบรรณารักษ์จัดให้มีการลงทะเบียนจะได้ ประโยชน์ดีมาก เพราะอย่างน้อยช่วยให้บรรณารักษ์รู้จักจำนวนคร่าวๆ ว่าจะมี ผู้ฟังจำนวนเท่าใด และบรรณารักษ์จะได้ทราบถึงอายุของกลุ่ม และจะได้ ป้องกันไม่ให้เด็กเล็กเกินไปมาเข้าฟัง เพราะอาจก่อให้เกิดปัญหาวุ่นวาย ทำให้ เสียรายการ หลังลงทะเบียนแล้วควรจัดทำป้ายชื่อของเด็กไว้ให้ติดหน้าอก แต่ละคน โดยวาดรูปสิ่งของหรือสัตว์ง่ายๆ สำหรับเด็กเล็กที่ยังอ่านหนังสือ ไม่ออก ให้เด็กแต่ละคนจำว่าป้ายชื่อของตนนั้นเป็นรูปอะไร และได้ภาพเขียน ชื่อกับนามสกุลของเด็กไว้ด้วย เด็กๆ จะสนุกและภูมิใจที่ยืมป้ายชื่อของตนมา ติดเสื้อได้อย่างถูกต้อง และบรรณารักษ์สามารถเรียกชื่อเด็กได้ ห้องสมุด สามารถจัดรายการเพื่อพ่อแม่ผู้ปกครองขึ้นได้ด้วยในเวลาเดียวกันที่ห้องอื่น เพื่อไม่ให้ต้องเสียเวลาอยู่เปล่าขณะคอยลูกหรือเด็กในปกครองของตน

การวางกำหนดเวลาจัดรายการเล่านิทานเป็นประจำสำหรับเด็ก จะช่วย ให้เด็กนำไปบอกต่อๆ กันด้วยวาจา นับเป็นการประชาสัมพันธ์อย่างดีวิธีหนึ่ง ที่ สามารถเรียกจำนวนผู้ฟังให้เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ การจัดรายการเป็นรายสัปดาห์ ราย บัณฑิต หรือรายเดือนนั้น สุดแท้แต่จำนวนบรรณารักษ์ผู้มีความสามารถในการ เล่านิทาน ว่าจะมีเวลาจัดรายการได้กี่ครั้งแค่นั้น และขึ้นอยู่กับจำนวนเด็กที่

เข้ามาฟังกับสถานที่จัดรายการว่าว่างเมื่อใดบ้าง เวลาที่มีเทศกาลพิเศษบรรณารักษ์ควรจัดรายการเล่านิทานที่เหมาะสมกับเทศกาลนั้นๆ ด้วย

๓. การเลือกนิทานสำหรับเด็ก

สิ่งแรกที่ผู้เล่านิทานพึงกระทำคือ เลือกนิทานที่จะมาเล่าหรืออ่านให้เด็กฟัง ข้อสำคัญ คือ ควรให้มีการแปรเปลี่ยนออกไปหลายๆ แนว โดยเฉพาะรายการที่จัดสำหรับเด็กเล็ก ถ้าเล่านิทานล้วนๆ บางทีอาจมากเกินไปสำหรับเด็กเล็ก บรรณารักษ์ย่อมแนะนำหนังสือสอนเล่นเกมต่างๆ มาประกอบรายการด้วยได้ การเลือกเรื่อง ควรให้เหมาะกับผู้ฟัง เด็กเล็กไม่สนใจเรื่องซับซ้อน เด็กสนใจตัวเองและสิ่งใกล้ตัว เช่น สัตว์เลี้ยงของตน ถ้าตื่นเต้นผจญภัยหวาดเสียวบ้างก็ดี เด็กจะชอบ แต่อย่าให้มากเกินไป

นิทานที่ใช้ได้ดีกับเด็กวัยก่อนเข้าเรียนที่บรรณารักษ์ควรเลือกมีอยู่หลายแนว เช่น นิทานที่เล่นคำ เล่นเสียงจังหวะคำ นิทานที่มีคำคล้องจองกัน มีคำซ้ำๆ กันที่น่าฟัง นิทานที่กระตุ้นจินตนาการ และนำออกแสดงได้ หนังสือที่มีภาพประกอบสวยๆ นิทานที่เสนอภาพสะท้อนของเด็กในทางที่ดีงาม นิทานที่รับรู้และเข้าใจความรู้สึกของเด็กและให้ความเห็นอกเห็นใจ

มีผู้สรุปความสนใจของเด็กในระดับอายุต่างๆ กันไป ดังต่อไปนี้^๑

ระหว่าง ๔-๖ ปี เด็กจะมีความสนใจตนเองน้อยลง และหันมาสนใจกับสิ่งภายนอกมากขึ้น มีอารมณ์ขัน รักสนุก ชอบฟังนิทานต่างๆ โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับสัตว์พูดได้ ชอบคำพูดซ้ำๆ

ระหว่าง ๖-๗ ปี เด็กจะสนใจเรื่องเกี่ยวกับนางฟ้า เทวดา เรื่องลึกลับ ธรรมชาติ เรื่องที่เกี่ยวกับคน ชอบเรื่องที่เป็นจริง ชอบดูภาพประกอบสวยๆ

ระหว่าง ๗-๘ ปี ยังคงชอบนิยายปรัมปรา นางฟ้า เทวดาอยู่ แต่เริ่มสนใจเกี่ยวกับชีวิตจริงแล้ว มีความสนใจเด็กอื่นๆ ชอบเรื่องที่มีแง่ชวนสงสัย ชวนคิดอย่างตื้นๆ เด็กผู้ชายชอบการผจญภัย เด็กผู้หญิงชอบเรื่องเกี่ยวกับบ้าน ตุ๊กตา

^๑ ม.ล. จ้อย นันทวิชรินทร์, การเล่านิทาน หน้า ๒.

ระหว่างอายุ ๙ ปี เด็กหญิงยังคงสนใจเรื่องนางฟ้า แต่เด็กชายหันไปสนใจเกี่ยวกับชีวิตจริง วิทยาศาสตร์ ความคิดคำนึงมากขึ้น

ระหว่าง ๑๐ ปี เด็กสนใจเรื่องเกี่ยวกับประเทศอื่นๆ สนใจในเรื่องทางประวัติศาสตร์ ชิวประวัติ และเรื่องเกี่ยวกับวีรบุรุษ

ระหว่าง ๑๑ ปี เด็กชายชอบการผจญภัย ลึกลับ สนใจวิทยาศาสตร์มากขึ้น ส่วนเด็กหญิงสนใจเรื่องบ้าน สัตว์เลี้ยง ธรรมชาติ เรื่องรักๆ ใคร่ๆ บางคนก็ชอบผจญภัยเหมือนกัน

ระหว่าง ๑๒ ปี เด็กชายชอบนิทานเกี่ยวกับเรื่องที่จะจบลงอย่างขมวดปมให้คิด ชอบเรื่องผจญภัย ประวัติศาสตร์ ชิวประวัติ ส่วนเด็กหญิงยังสนใจชีวิตในบ้าน และเริ่มสนใจเรื่องรักๆ ใคร่ๆ มากขึ้น

ยิ่งเด็กมีอายุมากขึ้น นิทานที่เลือกมาเล่าในรายการจะต้องมีเนื้อหาเพิ่มขึ้น จำนวนตัวละครมากตัวขึ้น และโครงเรื่องเข้มข้นขึ้น สิ่งหนึ่งที่นักเล่านิทานเห็นพ้องต้องกันว่าสำคัญ คือ จงเลือกนิทานที่ผู้เล่าเองชอบ เพราะถ้าชอบแล้ว ความรู้สึกอันนั้นจะถ่ายทอดไปถึงเด็กๆ ที่มาฟังด้วย นิทานที่ใครๆ คิดว่าไม่สู้สนุกนัก ถ้าผู้เล่าชอบ อาจทำให้ผู้ฟังสนุกได้ ในทางตรงกันข้าม นิทานที่สนุกอยู่แล้วแต่ผู้เล่าไม่รู้สึกสนุก ก็จะทำให้เรื่องเสีรสชาติไปได้ มีผู้แนะนำข้อพึงพิจารณาเวลาเลือกเรื่องนิทาน คือ ควรเลือกเรื่องที่มีผู้เล่าเองมีพื้นหรือภูมิหลังอยู่แล้ว เลือกเรื่องที่เล่าตรงไปตรงมาไม่วกวน มีถ้อยคำสนทนาสั้นๆ และดำเนินเรื่องรวดเร็ว ตัวละครในนิทานนั้นเห็นลักษณะได้ชัดเจนจากการกระทำมากกว่าพรรณนาโวหาร^๑

๔. นิทานที่เหมาะสมแก่การเล่าควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

๔.๑ มีความเคลื่อนไหว อยู่ในเรื่อง โดยเฉพาะเรื่องที่จะเล่าแก่เด็กๆ ควรจะให้มีความริยาซึ่งจะตอบคำถามว่าใครทำอะไรได้มากที่สุด เด็กทุกคน

^๑ Ellin Greene, "The Preschool Hour Today," *Top of the News*, (November 1974) : 83.

อยากรู้ว่าเมื่อเกิดเรื่องขึ้นเช่นนี้แล้ว จะเป็นอย่างไรต่อไปอีก ตัวสำคัญของเรื่อง พระเอก ผู้ร้ายทำอะไร ทำแล้วเป็นอย่างไร

๔.๒ มีเนื้อเรื่องเร้าใจ ทำให้เกิดความตื่นเต้น อยากรู้อะไรไปจนจบ การผูกเรื่องต้องให้แนบเนียนและมีเรื่องปลุกย่อยที่น่าออกนอกทางได้น้อยที่สุด เพราะผู้ฟังไม่มีโอกาสจะทวนสอบอีกว่าต้นเรื่องเดิมเป็นอย่างไร ควรเลือกนิทานที่จับในตัวของมันเอง ถ้าจะเลือกเอานิทานชุดที่มีตัวละครเอกชุดเดียวกันไปกระทำเรื่องราวต่างๆ เช่น ศรีธนูชัย เปิดโดนัลด์ กลาสีเรือ (ซินแบค) หรือเรื่องจากวรรณคดี เช่น รามเกียรติ์ อิเหนา พระอภัยมณี ก็ควรยกเรื่องตอนที่จบลงในตัวเองแต่ละครั้งที่เล่า

๔.๓ พรรณนาโวหารและภาพพจน์ มีส่วนชวนให้นิทานน่าฟัง ซึ่งต้องคำนึงถึงอายุของผู้ฟังด้วยเหมือนกัน เด็กเล็กๆ ย่อมเข้าใจพรรณนาโวหารได้ยาก และไม่ค่อยมีความอดทนฟังต่อจนตลอด ยิ่งถ้าหากสำนวนพรรณนาโวหารนั้น ประกอบด้วยถ้อยคำที่เด็กไม่รู้จักแล้ว เด็กจะเกิดความเบื่อหน่าย

๔.๔ คำซ้ำ ข้อความซ้ำๆ และคล้องจองกัน เป็นสิ่งที่ช่วยให้เด็กตั้งใจ เช่น นิทานเรื่องยายกะต่าปลุกถั่วปลุกงาให้หลานเฝ้า ขนมน้ำแข็ง ยายแก่กลืนแมลงวัน หนูถูกแมวกัดหางขาด หญิงชรา กับเจ้าหมูดี๋อ และเรื่องทำนองกระต่ายตื่นตูม เป็นต้น เด็กๆ จะชอบ

๔.๕ ปฏิภาณไหวพริบของตัวละคร การสนทนาโต้ตอบ ซึ่งแสดงสติปัญญาเฉียบแหลม เช่น เรื่องศรีธนูชัย ชาดกเรื่องพระมโหสถ นิทานตลกๆ เกี่ยวกับคนฉลาดผู้หนึ่งชื่อนัสนุดิน นิทานเรื่องสรรพสิทธิ์ เรื่องเหล่านี้เล่าจบเฉพาะเรื่องเฉพาะตอนก็พอ เด็กจะตั้งใจความสามารถของตัวละครเท่านั้น

๔.๖ ความรู้สึกสะท้อนใจ เช่น รัก เกลียด โกรธ ซึ่งผู้แต่งนิทานเขียนไว้ ทำให้นิทานน่าฟังยิ่งขึ้น คนที่ฟังนิทานก็เช่นเดียวกับคนอ่านหนังสือหรือดูภาพยนตร์ ไม่ชอบเรื่องที่จืดๆ นิทานที่เล่าควรมีตอนที่ตื่นเต้น เศร้าโศก สอดแทรกลงไปด้วย เช่น นิทานเรื่องนกในดิงเกล ของแอนเดอร์สัน เจ้าชายผู้มีความสุข ของออสการ์ ไวลด์ เป็นต้น สองเรื่องนี้สำนวนพรรณนาไพเราะมาก

แนะนำว่า ตำนานหรือนิทานพื้นเมืองนั้นนับว่าง่าย นักเล่านิทานหัดใหม่ควรที่จะเลือก เพราะมีถ้อยคำสนทนาสั้นๆ ดำเนินเรื่องรวดเร็ว มีความเคลื่อนไหวตลอดเวลา ในขณะที่เลือกหาขยายพื้นเมืองว่าจะเล่าเรื่องใดดี ให้ทดลองอ่านซ้ำๆ ออกเสียงด้วยยิ่งดี เพื่อตนเองจะได้รู้ว่าจุดเด่นๆ ที่ควรเน้นอยู่ที่ใดควรเลือกขยาย พื้นเมืองที่ได้รับการเขียนขึ้นใหม่ หรือเล่าใหม่โดยผู้เขียนที่มีความสามารถ จะใช้ถ้อยคำภาษาในการเล่าเรื่องได้อย่างดี และควรรวมขยายพื้นเมืองของนานา ประเทศไว้ในข่ายพิจารณาคัดเลือกด้วย^๑ เด็ก ๗-๑๐ ขวบ ชอบนิยายประเภทนี้มาก ได้แก่ เรื่องแจ๊คกับต้นถั่ว เสือใหม่ของพระราชา เจ้าหญิงนิทรา เจ้าหญิงกับแมลิตถั่ว นิยายเกี่ยวกับนางฟ้าและเทวดาต่างๆ สามารถนำมาใช้เล่าได้ดีให้เด็กกลุ่มนี้ฟัง

๔.๑๒ เทพนิยายและเทพปกรณัม ทั้งเทพนิยายกรีก เทพนิยายชนชาติแถบสวีเดน เดนมาร์ก ฟินแลนด์ นิทานเวตาลของอินเดีย มีเรื่องผจญภัยตื่นเต้นเร้าใจ เด็ก ๑๐ ขวบขึ้นไป นอกจากชอบนิทานพื้นเมืองแล้ว ยังชอบเทพนิยายเหล่านี้มาก โดยเฉพาะเกี่ยวกับตัวละครเด่นๆ ที่รู้จักกันดี เช่น เฮอคิวลีส เจสันและชนแกะทองคำ กามเทพกับไซซี ยมเทพ สุริยเทพ เป็นต้น

เรื่องที่ไม่ควรเลือกมาเล่า คือเรื่องที่มีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งใน ๔ ประการต่อไปนี้ ก) เรื่องที่ดำเนินเรื่องอืดอาด ยืดยาว วกวน มีรายละเอียดปลีกย่อยมาก ข) เรื่องที่มีการเทศนาสั่งสอนมากเกินไป ค) เรื่องที่สยดสยอง ฟองชน ฆ่ากันทำร้ายกัน เรื่องที่กล่าวถึงความทารุณที่เกิดขึ้นหรือก่อกวนกับสัตว์เลี้ยงกับเด็ก ง) เรื่องที่เนื้อหาไม่เหมาะที่จะเล่าในที่ชุมชน เพราะอาจทำให้เกิดความขยะแขยง เรื่องที่ไม่สุภาพ เช่น เรื่องศรีธนญชัย บางตอน

^๑ Eulalie Steinmetz Ross, *The Lost-Half Hour; a Collection of Stories*. p. 184.

๕. การหัดเล่านิทาน

ถ้าหากนิทานนั้นเป็นเรื่องเล่าสืบต่อกันมาโดยยังมีได้มีการจดลงไว้ ผู้เล่าควรเขียนนิทานออกมาเป็นตัวหนังสือ เป็นเรื่องเป็นราวเสียก่อน จะได้มีโอกาสอ่าน พิจารณาทบทวน และอาจดัดแปลงเรื่องบ้างตามความจำเป็น ถ้าหากเนื้อเรื่องบางตอนไม่เหมาะสม เช่น หวาดเสียวเกินไป หรือเรื่องยุ่งยาก ซับซ้อน เมื่อเขียนแล้ว จะได้ลองอ่านดู พร้อมกับจับเวลาว่าจะเล่าสักกี่นาที ถ้าเป็นนิทานที่มีผู้เขียนขึ้นใหม่ บรรณารักษ์ผู้เล่านั้นควรต้องพยายามท่องจำ คำต่อคำ เพราะความไพเราะอยู่ที่การเรียบเรียงและการใช้สำนวนภาษา บางคนมีความเห็นว่านิทานพื้นเมืองไม่จำเป็นต้องท่องทุกตัวอักษร แต่ถึงกระนั้น ถ้านิทานพื้นเมืองหรือตำนานนั้นได้รับการเขียนขึ้นใหม่ โดยผู้เขียนที่มีความสามารถในการใช้สำนวนภาษา ก็จำเป็นต้องเล่าให้คงถ้อยคำสำนวนเดิมนั้น เพราะไพเราะสละสลวยน่าฟังกว่าที่ผู้เล่าใช้ถ้อยคำของตนเอง แต่สำหรับผู้ที่ไม่ฝึกฝนใหม่ ควรท่องจำนิทานให้คล่องไม่ว่าจะเป็นแบบใด หลังจากนั้นจะท่อง หรือจะใช้ถ้อยคำของคนเล่าเอง ก็ขึ้นอยู่กับทักษะความชำนาญและรสนิยมของผู้เล่าเอง

รอสส์ กล่าวว่า ในการท่องจำนิทาน ผู้เล่านิทานฟังอ่านแล้วอ่านอีกซ้ำไปซ้ำมาโดยออกเสียงดังๆ จนซึ่งในวิธีการใช้ถ้อยคำและแนวของเรื่องแล้วจึงวางหนังสือ คิดทบทวนไปมาในใจ หรือเขียนเป็นบันทึกย่อๆ ลงไว้ก่อน เพื่อจะได้ย้อนดูเวลาติดขัดในขณะท่องจนสามารถจำได้^๑

การบันทึกนิทานนั้น ควรทำลงในบัตรขนาด ๔ x ๖ หรือ ๕ x ๘ นิ้ว เพื่อไม่ต้องเขียนตัวเล็กเบียดกันเพราะเนื้อที่ไม่พอ ด้านหนึ่งของบัตร เขียนชื่อนิทาน แหล่งที่มาของนิทาน ผู้รวบรวมหรือบรรณาธิการ ผู้จัดพิมพ์ สถานที่พิมพ์ ผู้พิมพ์โฆษณา และปีที่พิมพ์ให้รายละเอียด พร้อมกับระบุกลุ่มอายุผู้ฟังที่เหมาะสมที่สุด เวลาที่ใช้ในการเล่า ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมที่มีไว้เป็นแนวทางในการ

^๑ Eulalie Steinmetz Ross, *The Lost-Half Hour; a Collection of Stories*. p. 184.

(บัตรด้านหน้า)

เจ้าชายผู้เป็นยอดแห่งนายทั้งปวง
แปลจาก Master of All Masters
Jacobs, Joseph, English Folk and Fairy Tales...
Illus. by John D. Batten. 3d ed. rev. New York. :
G.P. Putnam's Sons (n.d.)
เหมาะสำหรับเด็กประมาณ ๘-๑๒ ปี
ต้องพยายามท่องจำชื่อสิ่งของต่างๆ ให้คล่อง

(บัตรด้านหลัง)

เจ้าชายผู้เป็นยอดแห่งนายทั้งปวง

ชายชราถาม	หญิงสาวตอบ	ชายชราบอก
ตัวเขาเอง	ท่าน คุณ	เจ้าชายผู้เป็นยอดแห่งนายทั้งปวง
เตียง	เตียง แท่นนอน	อาสน์อ่อนนอนเพลิน
เสื้อ กางเกง	เสื้อ กางเกง	สองแขนสองขาน่าสวมนำใส่
แมว	แมว วิพาร์	เจ้าหน้าขาวจอมชนขนฟู
ไฟ	ไฟ ถ่าน เปลวไฟ	แสงแดงแรงร้อน
น้ำ	น้ำ วารี คงคา สาคร	ของเหลวของใช้ดับกระหายคลายร้อน
บ้าน	บ้าน คฤหาสน์ เคหา ที่อยู่อาศัย	โคมเด่นเป็นสง่าเสียดฟ้ายอดไศล

เล่าครั้งต่อๆ ไป บัตรด้านตรงกันข้ามเป็นที่บรรจุเนื้อเรื่องนิทาน ควรจดประโยค
ขึ้นต้นของนิทานและตอนลงเอยไว้ด้วย ตัวละครในเรื่อง ประโยคและข้อความ
ที่ใช้ถ้อยคำตีชวนฟัง และคำที่แสดงถึงเรื่องที่ดำเนินไปตามลำดับต่อเนื่องกัน^๑
ดังตัวอย่าง

การหัดเล่านิทาน ให้อ่านออกเสียงดังตั้งแต่ต้นจนจบ อ่านทบทวน
ไปมา จะได้ว่าตรงไหนควรเน้น ตรงไหนควรเน้นจังหวะ ตรงไหนควรเร็วเร่ง
กระชั้น และตรงไหนควรทอดให้ยืดออกไปบ้าง ซ้อมทำเสียงค่อย เสียงดัง ให้มี

^๑ Sylvia Ziskind, *Telling Stories to Children*. New York: H.W. Wilson
co., 1976, p. 11.

การแปรเปลี่ยนน้ำเสียงและลีลา เมื่อรู้สึกว่ายินรู้นิทานได้แล้ว ทดลองเล่า บันทึกลงเสียงแล้วเปิดฟังน้ำเสียง จังหวะจะโคน การเน้น ทดลองฟังตนเอง อย่างที่ผู้อื่นได้ยินเสียงเวลาเล่านิทานนั้น

ขั้นต่อมา ผู้เล่านิทานควรฝึกซ้อมเล่านิทานอยู่หน้ากระจก ดูท่าทาง วิธีการเล่าของตนเองเพื่อมองตนเองอย่างผู้อื่นมอง หรือทดลองเล่าให้ผู้อื่นฟัง ไม่ว่าจะป็นญาติ พี่น้อง หรือเพื่อนฝูงเป็นการซ้อมและทดสอบไปในตัวด้วย

สิ่งแรกที่ควรคำนึง คือ **การฝึกออกเสียง** เวลาเล่านิทาน ผู้เล่าต้องใช้ เสียงของตนเปล่งออกไป ต้องฝึกควบคุมการหายใจ การบริหารร่างกาย เพื่อช่วย มีหลายวิธี เช่น หายใจเข้าแล้วนับหนึ่งถึงสิบแล้วหายใจออก เพิ่มจำนวนเวลานับขึ้นเรื่อยๆ แล้วดูว่าตนเองนับได้ถึงเลขเท่าใดในขณะกลั้นหายใจ หายใจเข้า แล้วใช้ลมเป่าเทียนโดยไม่ให้เทียนดับ แต่ให้เปลวเทียนวับแวมติดต่อกันตลอด ให้นานที่สุดเท่าที่จะทำได้ หายใจเข้าแล้วห่อปากเป่าลมออกให้ถูกมุมบัตรที่ถือไว้หลวมๆ เป่าติดต่อกันรวดเดียวซ้ำๆ และให้นานที่สุด อ่านออกเสียงดังตอน หนึ่งตอนใดในหนังสือ ลองดูว่าอ่านไปได้มากน้อยแค่ไหน ก่อนจะหยุดหายใจ ใหม่ เวลาต้องหายใจเข้า ในขณะที่อ่านฝึกหายใจเร็วๆ เงียบๆ โดยไม่ให้สังเกตเห็นได้ถนัด ฝึกเปล่งเสียงให้ออกจากส่วนลึก ไม่ใช่แค่คอและจมูก หัดพูดให้ชัด ถ้อยชัดคำ ออกเสียงชัดเจนทั้งตัว ‘ร’ ‘ล’ และคำควบกล้ำทั้งหลาย

๖. ข้อควรทำในการเล่านิทาน

๖.๑ ควรหาคำแปล ถ้ามีคำยากอยู่ในเรื่อง แล้วอธิบายให้เด็กฟัง ก่อนเริ่มเล่าเรื่อง การใช้สำนวนเปรียบเทียบควรให้ง่ายพอที่จะเข้าใจได้ ถ้า เผลอใช้คำยากไปในขณะเล่าไม่ควรหยุดเพื่ออธิบายคำนั้น ควรปล่อยให้จบ นิทานจบเรื่อง แล้วจึงค่อยยกขึ้นมาสอบถามความเข้าใจของเด็กและอธิบาย ที่หลัง

๖.๒ เตรียมหนังสือที่จะเล่า หนังสือแนวเดียวกัน และแตกต่างกัน จัดวางไว้เพื่อให้เด็กหันมาอ่านหนังสือหลังจากพอใจนิทาน

๖.๓ แต่งกายให้เรียบร้อย และค่อนข้างพิถีพิถันนิดหน่อยแต่อย่าให้เป็นแบบที่ดึงสายตาและความสนใจจากเรื่องนิทานไปสู่เสื้อผ้า

๖.๔ ใช้เสียงเปลี่ยนตามภาษาท้องถิ่นของตัวละคร แต่ถ้าทำได้ไม่ดีก็เสียดส การพูดไม่ถูกอาจก่อความรำคาญและไม่พอใจให้แก่ผู้ฟัง อาจทำเสียงเด็ก คนแก่ ผู้ชาย ผู้หญิง ถ้าทำได้ ต้องดูความสามารถของตนเองเสียก่อน

ในระหว่างที่ซ้อมเล่านิทานถ้ามีโอกาสลองบันทึกแถบเสียงและภาพไว้ดู ตนเองจะได้เห็นข้อบกพร่องต่างๆ และพยายามแก้ไขเสียให้ดีขึ้น แต่ถ้าไม่มีก็อาจอาศัยเพื่อนหรือญาติพี่น้อง ให้คอยดูว่าขณะเล่านั้น ผู้เล่าทำอะไรไปในทำนองที่ไม่ควรทำหรือไม่

๗. ข้อที่ไม่ควรทำ

๗.๑ ทำเสียงที่ไม่เป็นธรรมชาติของตนเอง

๗.๒ เล่าผ่านไมโครโฟน เครื่องมือกลเช่นนี้ มักจะต้องระมัดระวังอย่างยิ่งในการใช้เพราะจะทำให้ลายน้ำเสียง และนิทานนั้นควรเล่าให้ฟังเฉพาะในกลุ่มเล็กจึงจะได้ผลดีเต็มที่

๗.๓ พูดเร็วไป ลีวีร ปกตินักเล่านิทานใหม่ย่อมเกิดความประหม่าหรือตื่นเต้น ซึ่งมักจะทำให้ระดับการพูดเร่งกระชั้นขึ้นโดยไม่รู้สึกรู้ตัว ควรแก้ไขโดยพยายามพูดให้ช้าลงกว่าปกติเล็กน้อย ซึ่งถ้าเกิดความตื่นเต้นและพูดเร็วขึ้นจะได้จังหวะพอดี

๗.๔ พูดซ้ำเกินไป พูดยืดขาด จะทำให้คนฟังเกิดความรำคาญ เพราะความสามารถในการฟังของคนโดยธรรมชาติจะเหนือกว่าความสามารถของคนที่จะเปล่งวาจาออกมาเป็นถ้อยคำอยู่แล้ว จึงควรฝึกพูดให้เร็วขึ้น

๗.๕ พูดเสียงค่อยเกินไป ทำให้ผู้ฟังต้องเงี่ยหู และใช้สมาธิในการฟังมาก ในไม่ช้าก็เกิดความเหนื่อยที่ต้องคร่ำเคร่งตั้งใจฟัง ทำให้เสียอารมณ์สนุก

๗.๖ พูดเสียงเรื่อย ๆ เป็นเสียงเดียวกันหมด ขวนให้เบื่อ วิธีแก้ควรฝึกพูดเปลี่ยนเสียงให้มีสูง-ต่ำ มีจังหวะ เน้นที่ควรเน้น เสียงดัง เสียงค่อย เสียงอ่อน เสียงกร้าว เสียงดู ตามความในเรื่อง และรู้จักหยุด เว้นระยะ ทอดระยะ

๗.๗ พุดเสียงแหลมเกินไป ฟังแล้วรำคาญหู ผู้ใหญ่ส่วนใหญ่มีเสียงสูงอยู่แล้วตามธรรมชาติ และถ้าเกิดอารมณ์ประหม่าตื่นเต้น อารมณ์เช่นนี้มักทำให้เสียงเปลี่ยนระดับสูงขึ้นไปอีก ๑ บันไดเสียงเป็นอย่างมากน้อย วิธีแก้คือพยายามลดเสียงลงกว่าเสียงปกติของตนเองหนึ่งระดับ ถ้าเสียงธรรมชาติแหลมอยู่แล้ว ควรฝึกพุดให้เสียงทุ้มลงให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

๗.๘ พุดโดยไม่มองหน้าผู้ฟัง ควรให้ผู้ฟังรู้สึกเหมือนว่าผู้เล่าตั้งอกตั้งใจเล่าให้ตนฟัง ไม่ใช่มองแต่เพดาน โคมไฟ หรือฝาผนัง ถ้าทำให้รู้สึกว่าเป็นเฉพาะตัวด้วยซ้ำจะยิ่งดีขึ้น ขณะเล่าใช้สายตามองคนโน้นทีคนนี้ที ดูปฏิริยาความสนใจ บางคนอาจยิ้ม ผงกศีรษะแสดงอาการรับรู้เห็นพ้อง บางคนอาจมองเฉย หน้าตายตลอดเวลา บางคนมีสีหน้าท่าทางแสดงความรู้สึกไปตามอารมณ์ของเรื่องที่ผู้เล่าสะท้อนออกมา บางทีก็มีคนนอนหลับ แต่ผู้เล่าเินทานไม่ควรเสียใจว่าตนเองไม่มีความสามารถ ควรคิดว่าคนส่วนใหญ่ยังนั่งฟังอยู่และทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด

๗.๙ มีท่าทางที่รบกวนสมาธิการฟัง การที่ผู้เล่าจะออกท่าทางใช้มือประกอบขณะเล่านั้น อยู่ที่ว่าเรื่องใดควรมีท่าทางประกอบแค่ไหน และผู้เล่าเองทำได้โดยไม่เก้อเขินและกำลังพอดี บางคนออกท่ามากเกินไป จนมือขวกไขว้ไปหมด บางคนชอบพุดไปเดินไปวนกลับไปกลับมาเป็นชมดติดจิ้น โดยไม่รู้ตัว บางคนเกาะเก้าอี้ไว้แน่น แต่โยกเก้าอี้เป็นจังหวะ บางคนโยนพวงกุญแจหรือวัสดุอะไรก็ตามที่มีในมือ แลบลิ้นเลียริมฝีปากบ่อยๆ กัดริมฝีปาก ยื่นโยกตัวโคลงไปมา พุด เอ้อ...อ้อ ติดปากมากเกินไป ฯลฯ การรู้จักควบคุมพร้อมในท่าทางวาจาของตน จะช่วยผู้เล่าเินทานให้สามารถปรับปรุงแก้ไขตนเองให้เป็นผู้เล่าที่ดีได้

๘. การประชาสัมพันธ์

ระหว่างกำลังเตรียมตัวและฝึกซ้อมการเล่าเินทานนั้น ก่อนถึงรายการจริงๆ ควรประชาสัมพันธ์ โดยติดประกาศกำหนดรายการและกำหนดระดับอายุของกลุ่มผู้ฟังไว้ที่ป้ายประกาศของห้องสมุด จัดนิทรรศการเล็กๆ ที่หลังตู้

หรือมุมใดมุมหนึ่งของห้องสมุดที่จัดไว้สำหรับเด็ก นอกจากนั้น อาจดำเนินการประชาสัมพันธ์ด้วยวิธีอื่นๆ เช่น ทำโปสเตอร์ หรือป้ายแผ่นเล็กๆ ส่งไปตามสถานที่ต่างๆ เช่น โรงเรียน ส่งจดหมายแจ้งรายการไปถึงผู้ปกครองตามบ้านที่ทราบว่ามีบุตรหลานอยู่ในกลุ่มที่กำหนดสำหรับรายการนั้นๆ ถ้าเป็นรายการพิเศษในโอกาสหรือเทศกาลสำคัญ ก็อาจพิมพ์บัตรเชิญและแจกไปถ้ามีจำนวนมาก อาจประกาศให้มารับบัตรที่หนึ่ง เมื่อครบจำนวนแล้ว ถ้ามีผู้ต้องการฟังหรือบัตรที่หนึ่งเหลืออีกเป็นจำนวนมาก จะได้จัดเล่านิทานเป็นรอบและแจกบัตรเพิ่ม เด็กแต่ละคนจะได้ทราบว่ามาฟังรายการได้ในรอบไหน ส่งข้อความไปลงหนังสือพิมพ์หรือประกาศวิทยุถึงรายการเล่านิทานที่ห้องสมุดจะจัดขึ้น จัดทำแผ่นวงกลมไว้แจกเด็ก แจ้งวันเวลาของรายการ หรือทำเป็นรูปดาว รูปสัตว์ต่างๆ ที่ง่าย ๆ และน่ารัก

เมื่อเวลาใกล้เข้ามา อาจทำภาพและคำโฆษณาติดแผ่นป้ายสำลี หรือวาดภาพง่ายๆ ประติษฐ์อักษรลงในแผ่นกระดาษดำขนาดเล็ก แขนงหรือตั้งไว้ในที่สะอาดตา คนผ่านไปมาเห็นได้สะดวก เช่น ตรงทางเข้าออกห้องสมุดหรือเขียนป้ายไปแขวนหรือตั้งไว้ตามร้านหนังสือ และร้านขายของเด็กเล่นและเสื้อผ้าเด็ก ถ้าติดต่อขอความร่วมมือได้จากห้างร้านเหล่านั้น

๙. เตรียมอุปกรณ์เกี่ยวกับการเล่านิทาน

บรรณารักษ์อาจเตรียมสิ่งต่างๆ ไว้เพื่อความสนใจของเด็กที่จะมาฟังนิทาน วิธีการที่จะช่วยเพิ่มความน่าสนใจให้รายการมีหลายวิธี ดังจะขอยกบางวิธีการมากล่าว ณ ที่นี้ พอเป็นแนวทาง คือ

๙.๑ **ตั้งโต๊ะแสดงหนังสือนิทาน** ที่เลือกมาแล้ว และเรื่องอื่นๆ โดยผู้เขียนคนเดียวกันหรือเรื่องที่เกิดวันนั้นจะสนใจและอยากอ่าน โต๊ะหนังสือควรมีแจกันดอกไม้และจัดให้ดูสวยงามเป็นพิเศษ อาจใช้ศิลปะวัตถุ สิ่งประดิษฐ์ต่างๆ มาจัดวางประกอบ เช่น ตุ๊กตาผ้ายัดนุ่น รูปสัตว์ตัดจากกระดาษ รูปปั้นดินเหนียว หรือตุ๊กตากระเบื้องที่เป็นตัวละครอยู่ในนิทานที่จะเล่า เป็นต้น

๙.๒ จัดป้ายนิเทศ ที่สวยงามสะดุดตา ใช้หนังสือเด็กขนาดเล็กๆ ที่นำหน้าหน้า หรือใช้ใบหุ้มปกหนังสือและภาพประกอบในหนังสือติดแสดง จะชวนเชิญให้เด็กสนใจหนังสือมากขึ้นด้วย

สำหรับนิทรรศการและป้ายนิเทศนั้น ภาพที่จะใช้มีมากสำหรับให้เลือก บรรณารักษ์ที่ดีไม่ควรทิ้งอะไรทั้งสิ้นที่พออาศัยใช้เป็นแหล่งภาพของตนได้ ภาพโฆษณาสินค้าต่างๆ ปฏิทิน หนังสือเก่าที่ขายราคาถูก ที่มีภาพประกอบหนังสือภาพระบายสี ใบหุ้มปกหนังสือ เอกสารแจกในการประชุมต่างๆ อนุสาร และผลผลิตของบริษัทที่มาร่วมประชุม แสตมป์ บัตรอวยพรปีใหม่ บัตรโอกาสอื่นๆ เช่น วันเกิด ที่ได้รับหรือซื้อมาเอง ภาพถ่าย ภาพวาด ตั้งแต่ภาพวิจิตรศิลป์ จนถึงภาพวาดโดยหลานๆ เพื่อนๆ เด็กๆ หรือบรรณารักษ์เอง กระดาษสวยๆ ที่ใช้ห่อของขวัญ วารสารต่างๆ เหล่านี้ เป็นต้น เก็บสะสมไว้เป็นคลังภาพที่จะหยิบใช้ได้สะดวกทุกโอกาส

๙.๓ จัดเตรียมขนมนมเล็กๆ น้อยๆ หรือของที่ระลึกง่ายๆ ราคาถูกที่ประดิษฐ์ขึ้นมาเองไว้แจกเด็กที่มาฟังรายการนิทาน

๙.๔ มีแถบบันทึกเสียงดนตรี เพื่อเปิดเบาๆ ให้ฟังขณะมานั่งคอยก่อนเริ่มรายการ

๑๐. เตรียมสิ่งต่างๆ เพื่อนำรายการหรือแทรกในรายการ

เพื่อให้เด็กมีส่วนร่วมสนุกด้วย ดังเช่น

๑๐.๑ การแสดงหุ่น อาจใช้หุ่นนิ้วหรือหุ่นถุงมือที่จัดทำขึ้นเองสร้างโรงหุ่นเล็กๆ ไว้ก็ได้เพื่อยกมาตั้งที่มุมใดมุมหนึ่งของสถานที่ที่จะใช้เล่านิทาน ถ้าไม่มีโรงหุ่น อาจทำขึ้นง่ายๆ คือใช้หมวกปีกใหญ่แบบงอบสานพิเศษให้ปีกมีวงใหญ่ออกไปพอควร หรือใช้หมวกแบบคนจีนที่เรียกว่า กุ้ยเลี้ยง เป็นยอดแหลมและมีปีกหมวกกว้าง หรือหมวกแบบชาวเม็กซิกันใส่ เย็บผ้ารูดไว้รอบปีกหมวกติดซี่ปแหวกข้างหน้ายาวพอสมควร ผ้าที่เย็บนั้น ให้ชายผ้าวางลงกรอมพื้น เมื่อตัวผู้เล่าเองสวมหมวกใบนั้น บรรณารักษ์คนเดียวเป็นทั้งโรงหุ่น

และผู้แสดงเสร็จสรรพ เมื่อสวมหมวกแล้วก็รูดซิปข้างหน้าแหวกลงมาหน่อยหนึ่ง แล้วเอาหุ่นที่ใส่นิ้วหรือใส่มือก็ตามโผล่หน้าออกมาแสดง^๑

๑๐.๒ ทำชื่อนิทานเป็นรูปหนังสือเล่มเล็ก ๆ ใส่ถุงสมมติเป็นถุงวิเศษแล้วให้เด็กล้วงหยิบออกมา ได้เรื่องใด บรรณารักษ์ก็เล่าเรื่องนั้นให้ฟัง

๑๐.๓ ทำอ่างเล็ก ๆ สมมติเป็นสระน้ำ เอาเศษกระดาษเขียนชื่อนิทานแต่ละแผ่น แต่ละเรื่อง กระดาษนั้นจะทำเป็นรูปปลารูปแปลก ๆ กันก็ได้ ขนาดเล็ก ขนาดใหญ่ แล้วใช้คลิปหนีบกระดาษที่ปากปลาเอาไว้ วางปลาเหล่านั้นลงในอ่าง แล้วใช้แม่เหล็กแท่งเล็ก ๆ ผูกปลายเชือกข้างหนึ่ง อีกข้างหนึ่งไปผูกกับไม้เล็ก ๆ ที่ทำเป็นรูปโคงคล้ายคันเบ็ดเล็ก ๆ แล้วให้เด็ก ๆ มาตกปลา ได้ปลาตัวโต ก็เปิดออกอ่านชื่อนิทานที่เขียนไว้ในปลาตัวนั้น แล้วผู้เล่าก็เล่าเรื่องที่เด็กตกขึ้นมาได้

ข้อพึงระวัง ชื่อนิทานทั้งหลายที่จะเตรียมไว้ให้เด็กล้วงขึ้นมาจากถุงวิเศษ หรือจะให้เด็กตกปลาก็ตาม บรรณารักษ์ต้องสามารถเล่าได้คล่องทุกเรื่อง ไม่เช่นนั้นเด็กจะผิดหวังถ้าหยิบขึ้นมาแล้วเล่าไม่ได้ หรือเล่าไม่คล่อง

๑๐.๔ เตรียมวัสดุ งานกระดาษ ด้วยกระดาษ สีขาวหรือสีพื้นอ่อน ๆ กระดาษวาดเขียนธรรมดา พร้อมดินสอสี ดินสอเมจิกไว้มาก ๆ จะมีพัดกระดาษพัดใบลานด้วยก็ได้ เพื่อให้เด็กวาดภาพเล่นจากความรู้สึกบันดาลใจหลังจากที่ได้ฟังนิทานเรื่องนั้น ๆ จบลง อาจแจ้งให้ผู้ปกครองทราบล่วงหน้าให้จัดหาเสื้อยืดหรือผ้าแบบผ้าคาดกันเปื้อนให้เด็กนำมาด้วย บรรณารักษ์จัดเตรียมสีกวาดผ้าไว้ให้ แล้วปล่อยให้เด็กวาด เด็กจะได้ใส่เสื้อหรือใช้ผ้ากันเปื้อนที่มีผลงานฝีมือของตนเอง

๑๐.๕ ทำภาพในเรื่องนิทาน ลงในกระดาษแข็ง วาดอย่างสวยงาม หรือพิมพ์อย่างสวยงาม แล้วตัดเป็นชิ้นส่วนเล็ก ๆ ใส่กล่องไว้เป็นกล่อง ๆ สำหรับแต่ละภาพ แล้วให้เด็กช่วยกันต่อชิ้นส่วนเหล่านั้นประกอบเป็นภาพโดยมีภาพเต็มไว้ให้ดูด้วยหนึ่งแผ่นต่อหนึ่งกลุ่ม แล้วอาจให้แข่งขันกันว่ากลุ่มไหนจะทำเสร็จก่อน หลังจากนั้นก็แจกรางวัลให้ทุกคน

^๑ Ziskind, *Telling Stories to Children*. p. 30.

๑๐.๖ เตรียมตัวอักษร ทั้งสระและพยัญชนะ เอาไว้จำนวนมากๆ จัดใส่ซองตามอักษร ก-ฮ และสระต่างๆ วรรณยุกต์ครบครัน พร้อมทั้งไม่ได้คู่การันต์ เครื่องหมายประจัญหน้า อักขระยี่ และให้เด็กแข่งกันหยิบตัวอักษรเหล่านั้นมาเรียงลงบนแผ่นกระดาษที่ให้ จะช่วยกันเป็นกลุ่มเล็กๆ หรือให้อาสาสมัครออกมา ๓-๔ คน หรือเลือกผู้แทนกลุ่มออกมาเพื่อแข่งขันก็ได้

๑๑. การจัดสถานที่และที่นั่ง

สถานที่เหล่านั้นควรเป็นมุมที่สงบห่างไกลจากเสียงเอะอะหรือมีผู้ผ่านไปมาบ่อยๆ อาจเป็นห้องเล็กๆ ห้องใดห้องหนึ่งในห้องสมุด ให้ผู้ฟังได้รับความสบายพอควร และสามารถที่จะใช้สมาธิตั้งใจฟังนิทานได้เต็มที่ ใช้เบาะรูปสัตว์ กองไว้รอบๆ ห้องให้เด็กนั่ง หรือเตรียมเสื่อขนาดพอง่วงปูไว้ให้มีสี่สวयงามต่างกัน หรือให้เด็กถือเบาะถือผ้าปูนั่งของตนเองมาก็ได้ ถ้าจะให้หนังเก้าอี้ควรตั้งเก้าอี้เป็นแถวสั้นๆ แถวละ ๕-๖ คน และตั้งให้อยู่สลับหว่างกันแต่ละแถว เพื่อให้เด็กสามารถเห็นหน้าผู้เล่านิทานได้ถนัด และผู้เล่าเองก็มองเห็นเด็กได้ครบถ้วนทุกคน จากสีหน้าและแววตาของผู้ฟังที่ผู้เล่ามองเห็น จะทราบได้ว่าขณะนั้นขณะนี้เด็กกำลังสนุกสนาน สนใจ พอใจในเรื่องที่เล่า หรือกำลังเบื่อหน่ายไม่ตั้งใจฟังอย่างไร^๑

๑๒. การสร้างบรรยากาศ

อาจสมมติว่าพาเด็กไปสู่ดินแดนมหัศจรรย์ โดยทำทางเดินคดเคี้ยว วกลงไปตามระเบียบขั้นบันได ไปสู่ห้องเล่านิทาน บรรณารักษ์และผู้ช่วยในรายการอาจแต่งกายเป็นพิเศษ และมีดนตรีประกอบขณะพาเด็กเดินเข้าไปนั่งในห้อง จูงมือกันเดิน กระโดดไปตามจังหวะดนตรีก็ได้ บรรณารักษ์บางคนต้องการควบคุมกลุ่มเด็กที่มารวมกันฟังนิทานให้อยู่ในความสงบ ตั้งใจจับตาดู

^๑ John Lobothen and Lydia La Fleur, *Library Programs, How to Select, Plan, and Produce Them.* p. 145.

ผู้เล่า ก็อาจอาศัยทำพิธีจุดเทียนโดยบอกกับเด็ก ๆ ว่าระหว่างที่เทียนยังไม่ดับ ควรจะอยู่เงียบ ๆ เพื่อว่าเมื่อรายการนิทานจบลง จะได้มีพลังอิทธิฐานในเรื่องใดก็ได้ เมื่อทำพิธีดับเทียน ถ้าเด็กมีจำนวนน้อย บรรณารักษ์ก็อาจชวนมา ยืนรวมล้อมเป็นวง แล้วเป่าเทียนพร้อมกันให้ดับ หรืออาจเลือกเด็กที่เกิดในวันนั้นเป็นผู้ดับเทียน หรือให้เด็กออกเสียงเลือกกันเองว่าจะให้ใครในกลุ่มเป็นผู้แทนมาเป่าเทียน

๑๓. การเล่านิทาน

ในการเล่านิทาน รอสส์เสนอข้อแนะนำบางประการ คือ เมื่อเริ่มต้นเล่า ควรให้ช้า ๆ หน่อย เพราะในขั้นแรกต้องให้ผู้ฟังได้ปรับหูของตนให้คุ้นกับเสียงผู้เล่า ถ้าเริ่มต้นเล่าเสียงไม่ดังพอให้แถวหลังได้ยิน เด็กข้างหลังจะเริ่มขยุกขยิก ก็ให้เพิ่มเสียงดังขึ้นอีกหน่อย^๑ ผู้เริ่มเล่านิทานใหม่ ๆ อาจประหม่าตื่นเต้น วิธีแก้เมื่อรู้สึกประหม่า คือ ให้หายใจเข้าออก ยาว ๆ แแรง ๆ หลายครั้ง หรือให้กลืน น้ำลายติดต่อกัน ๕ นาที ทำเสียงฮัมในลำคอค่อย ๆ โดยเผยแพร่ริมฝีปากจากกัน เล็กน้อย เปลี่ยนเสียงฮัมเป็นเสียงสูงและสูงมากขึ้นแล้วเปลี่ยนเป็นต่ำจนต่ำสุด เปลี่ยนเสียงในระดับกลาง (ทำเสียงเหมือนเวลาวิ่งเล่นตีจับ) ผู้หัดเล่า นิทานใหม่ไม่จำเป็นต้องพยายามทำสู่มเสียงให้มากนัก เมื่อฝึกเล่าแล้วหลาย ๆ ครั้ง ก็จะค่อยเป็นค่อยไปเอง และถ้าชำนาญ ก็จะมีรู้ว่าจะเมื่อไรควรเปลี่ยนเสียง ให้สูงให้ต่ำ จังหวะเล่ากระชั้นหรือเร่งเร็วขึ้นหรือทอดเสียงให้ช้าลง และเมื่อไร จะหยุดเว้นระยะสักพักหนึ่ง หรือจะหยุดเงียบ ทั้งช่วงนานเท่าใดจึงจะได้ผล หรือดึงความสนใจ และพาเข้าสู่จุดสำคัญของเรื่องได้ผลดีที่สุด ข้อสำคัญอย่างยิ่ง สำหรับผู้เล่านิทาน คือ ต้องมีความจริงใจ เลือกเรื่องได้เหมาะสม และท่องจำได้ ขึ้นใจจนเป็นเสมือนส่วนหนึ่งของผู้เล่า สามารถพูดออกมาโดยอัตโนมัติไม่มีติดขัด และผู้เล่าเองก็สนุกไปกับเรื่องที่เล่า ในขณะที่ผู้ฟังก็สนใจที่จะฟัง

^๑ Eulalie Steinmetz Ross, *The Lost-Half Hour; a Collection of Stories.* p. 189.

นอกจากนั้น รายการเล่านิทานยังอาศัยโสตทัศนวัสดุประกอบก็ได้ เช่น ใช้ดนตรีหรือเพลงในเรื่องประกอบการเล่านิทาน อาศัยเครื่องฉายภาพทันสมัยฉายภาพจากหนังสือนิทานในขณะที่อ่านนิทานหรือเล่าให้ฟัง ใช้ภาพประกอบที่จัดทำขึ้นเองง่ายๆ เช่น ภาพแผ่นที่มีเชือกร้อยไว้แล้ว เปิดพับไปข้างหลังที่ละแผ่น แสดงภาพตามเรื่องนิทานที่ดำเนินไป หรือภาพที่ทำเป็นม้วนไว้แล้วค่อยๆ คลี่ออกตามเรื่องแต่ต้นจนจบ แล้วแขวนไว้ข้างฝาหรือกระดานดำ เพื่อให้เด็กมีโอกาสดูต่อหลังจากรายการจบลง ใช้แผ่นโปร่งใสเขียนภาพประกอบทำแบบภาพเชิงซ้อนก็ได้ แล้วใช้ภาพแผ่นโปร่งใสเหล่านี้ฉายผ่านเครื่องฉายข้ามศีรษะ หรือใช้ม้วนแผ่นโปร่งใสวาดเตรียมไว้แล้วค่อยๆ เลื่อนภาพให้ปรากฏทีละเรื่องๆ ขณะเล่า หรืออาจถ่ายทำฟิล์มสตริปจากภาพในหนังสือเอาไว้เอง หรือซื้อฟิล์มสตริปนิทานเรื่องต่างๆ มาใช้ฉายประกอบเป็นฉากหลังประกอบเรื่อง แต่มีข้อพึงระวังไว้ก็คือ ในการฉายภาพ ห้องจะต้องมืด ทำให้ผู้ฟังมองไม่เห็นหน้าผู้เล่า อาจคุมกลุ่มไม่อยู่ ถ้าปิดเปิดไฟบ่อยๆ สลับกันก็ทำให้เสียจังหวะการเล่าและสมาธิการฟัง แต่ถ้าเล่าเรื่องผี อาจได้ผลดี สร้างบรรยากาศวังเวง และมีเพลงแผ่วๆ ประกอบ แต่ต้องมีผู้ช่วยและอย่าให้หน้ากลัวเกินไปจนเด็กเสียขวัญ

๑๔. กิจกรรมสำหรับผู้ฟัง

มีหลายวิธีที่จะนำมาใช้เพื่อให้รายการมีความหลากหลายมากกว่านั่งฟังเรื่องเล่าอย่างเดียว ดังจะขอยกมากล่าวเป็นตัวอย่าง คือ

๑๔.๑ **หยุดพักถามอะไรเอ่ย** บ้าง หลังจากนิทานจบลงไปเรื่องหนึ่งหรือสองเรื่อง จะถามอะไรเอ่ยที่เป็นปัญหาชวนนึ้งบ้างก็ได้ หรือเป็นปัญหาสนุกๆ ก็ได้ ตัวอย่างอะไรเอ่ย

ก) อะไรเอ่ย ข้างนอกประตูไม้ ข้างในประตูเหล็ก ผ้าผืนเล็กตากเท่าไรก็ไม่แห้ง (ลิ้น)

ข) อะไรเอ่ย สิบตีนป็นปายขึ้นปากช่อง โศการำร้องอยู่ปากไหตีกพอกชำระกำใจ ซีพคงบรรลย์ด้วยน้ำเกลือ (พูดองเค็ม)

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

ค) อะไรเอ่ย ตื่นหกหางห่านาวาสอง เทียวท่องอยู่ในห้อง
กระแสดล โปกหัวเหินบกฤชฤทธิณ (กุ่ม)

ง) อะไรเอ่ย มาตัวเดียวเห็น มาสองตัวไม่เห็น (“มัวตาเดียว”
เห็นได้ “มัวสองตา” ไม่เห็นเลย)

จ) อะไรเอ่ย อยู่ใต้สะพานพุทธ (สระ)

ฉ) นกอะไรเอ่ยบินไม่ได้ (นกหวีด)

ช) ปลาอะไรเอ่ยบินได้ (ปลาอินทรี)

๑๔.๒ เล่นกลเล็ก ๆ น้อย ๆ กลสามารถฝึกซ้อมเองได้ง่าย ๆ เช่น
กลพับกระดาษ กลด้วยเชือก กลด้วยไฟ ฯลฯ อาจมีการเล่นกันสั้น ๆ โดย
เป็นการเล่นกลด้วยไฟก็ได้ เช่น เอาไฟสำหรับหนึ่ง เลือกรูปหนึ่งออกมาทั้ง ๔ ใบ
คือ หนึ่งโพดำ หนึ่งดอกจิก หนึ่งข้าวหลามตัด และหนึ่งโพแดง ไฟที่เหลือ
ชอยแล้ววางไว้ทั้งสำหรับสมมติเป็นบ้าน แล้วเล่นกันถามว่ามีขโมย ๔ คนเข้าไป
ขโมยของในบ้านหลังหนึ่ง คนหนึ่งลงไปชั้นล่างสุด คนที่สองไปดูชั้นกลาง คนที่
สามดูชั้นถัดขึ้นมา คนสุดท้ายเป็นยามคอยดูใครไปใครมาอยู่บนหลังคาบ้าน
(ขณะเล่นก็หยิบไฟแต่ละรูปสอดลงตามที่ตั้ง ๆ ในกล่องไฟเหลือรูปสุดท้ายวาง
ไว้บนสุด) พอตีขโมยที่เป็นยามมองเห็นตำรวจกำลังเดินมา จึงรีบส่งสัญญาณเรี
ยกเพื่อน ๆ ขึ้นมาจากชั้นต่าง ๆ แล้วรีบหนีไปด้วยกัน (ขณะเล่นตอนนี้ก็ใช้ฝ่ามือ
ตบ ๆ ไปที่กองไฟทำท่าเรียก แล้วหยิบหงายให้ดูทีละใบ ปรากฏว่ารูปหนึ่งซึ่ง
สอดไว้ตามที่ตั้งต่าง ๆ ในสำหรับนั้นกลับมาเรียงกันอยู่ ๔ ตัวได้จริง ๆ) เด็กจะแปลก
ใจและชอบใจมาก ว่าขโมยสามารถรวมกันได้จริง ๆ ได้อย่างไร ไม่น่าเชื่อ

๑๔.๓ ให้เด็กแข่งกันพูดคำที่ลื่นพันกัน ซึ่งมีหลายประโยค เช่น
ก) ซามเขี้ยวควว่าเข้า ซามขาวควว่าค่า ข) เปิดประตูโบสถ์ ปิดประตูโบสถ์
ค) เข้ากินผักผัด เย็นกินผัดผัก ง) แבקปิ่น เบิกปุ่น ไปโบกตีก

๑๔.๔ เล่นวาดภาพเล่านิทาน บรรณารักษ์ที่มีความสามารถในทาง
วาดภาพ อาจคิดได้ว่าจะลากเส้นอย่างไรขณะเล่าเรื่อง ที่พอจบก็เป็นรูปพอดี

๑๔.๕ ใช้กระดานป้ายสำลี หรือกระดานที่ใช้แม่เหล็กแท่งเล็ก ๆ
วางได้ เตรียมภาพที่ตัดไว้ติดกับกระดาษทราย หรือติดกับแท่งแม่เหล็กเล็ก ๆ
แล้วแต่จะใช้กระดานชนิดไหน ขณะเรื่องดำเนินไปก็ค่อย ๆ วางต่อลงไปเรื่อย ๆ

เช่น เรื่องว่า หญิงคนหนึ่งนั่งอยู่ข้างหูกทอผ้า มือก็ทอผ้าไปใจก็นึกภาวนาว่าอยาก
ได้เพื่อนมาพูดเล่นเจรจาด้วยสักคน (เอาภาพหญิงทอผ้าขึ้นวางบนกระดาน ต่อ
มาหญิงนั้นพบอะไรต่ออะไร ก็วางภาพลงประกอบต่อกันไปจนจบเรื่อง) นิทาน
ประเภทความซ้ำๆ และคล้องจองกัน ใช้กระดานป้ายได้ผลดีอย่างมากหรือเช่น
เล่าเรื่องพระราชกัญญ์ก็วางปูไว้ สมมติเป็นพระราชกัญญ์นอนหลับ และวางสัตว์
ต่างๆ ชุมนุมกันอยู่อีกมุมหนึ่ง พอเล่าถึงเต่า ถึงหิ่งห้อย ถึงยุง ก็วางภาพลงไป
เรียงลำดับ

นิทานแทบทุกเรื่อง ถ้าสามารถวาดภาพหรือหาภาพเตรียมไว้
ประกอบได้ ก็จะช่วยให้เรื่องแปลกออกไป แต่ผู้เล่านิทานบางคนถือว่า
สำเนียงและลีลาการเล่าอย่างเดี๋ยวก็นับเป็นวิธีการที่ดีที่สุดที่จะใช้ในรายการ
เล่านิทาน นักเล่านิทานเก่งๆ สามารถทำได้จริง แต่ก็เหมาะสำหรับกลุ่มเด็กโต
ถ้าเด็กเล็กยังต้องอาศัยภาพและการเล่นเกมต่างๆ เข้าช่วยด้วยจึงจะได้ผลดียิ่งขึ้น

๑๔.๖ ให้เด็กมีส่วนร่วมในรายการนิทาน โดยเป็นผู้ช่วยพิเศษ
เช่น เรื่องยายแก่กลืนแมลงวัน บรรณารักษ์เตรียมวาดภาพยายแก่อัปปาก มี
เชือกสองสายที่ขึงจากมุมหนึ่งไปถึงในปากของยายแก่ ใช้ลูกรอกสองตัวติดไว้
สองด้าน เพื่อความคล่องตัวในการชักเชือก เวลาบรรณารักษ์เล่าเรื่อง ผู้ช่วย
พิเศษก็จะเอาสัตว์แต่ละชนิดขึ้นแขวนกับสายเชือก แล้วสาวเชือกให้สัตว์
เคลื่อนไปเข้าปากยายแก่โดยเรียงตามลำดับสัตว์ที่แขวนจากการผูกเชือกที่
ยาวลงไปจนสั้น ตามลำดับ ให้เห็นว่ายายแก่กลืนอะไรก่อนหลังตามลำดับ ซึ่ง
ได้แก่ แมลงวัน แมงมุม นก แมว หมา แพะ วัว และม้า

๑๔.๗ เล่าเป็นเพลง ถ้าเล่นดนตรีเป็นก็เล่นประกอบ จะเล่นเปียโน
กีตาร์ ก็ได้ ให้เด็กร่วมร้องด้วย เช่น ‘ลุงแม็คโดนัลด์’ อาศัยเพลงเด็กอนุบาล
เช่น ‘หนึ่งสองสามสี่ห้า จับปูม้ามามาได้หนึ่งตัว’ หนูมาลีมีลูกแมวเหมียว นิทาน
ยายแก่กลืนแมลงวันร้องเป็นเพลงได้ แต่เป็นภาษาอังกฤษ อาจใช้เล่าแก่กลุ่ม
เด็กโตที่มีความสามารถพอที่จะเข้าใจภาษาอังกฤษได้ หรือถ้าผู้ใดมีความ
สามารถแปลงให้เป็นภาษาไทย โดยใช้ทำนองเดิมของต่างประเทศ แบบ
ลุงแม็คโดนัลด์ก็ใช้ร้องให้เด็กกลุ่มที่มีความรู้ภาษาอังกฤษได้รับความสนุกไปด้วย

เล่นแสดงท่าทางประกอบเพลง เช่น ‘แมงมุมลายตัวนั้น’ ‘นิ้วโป้งอยู่ไหน’ เล่นกระโดดออกท่าออกทางตามเพลง เช่น ‘หากพวกเรากำลังสบายจงตบมือพลัน’ เพลงออกทำนองอื่น ๆ ที่อาจแต่งขึ้นเองใหม่ หรือดัดแปลงจากภาษาต่างประเทศ เช่น ‘พ่อแอบราฮัมมีลูกอยู่ ๗ คน’ ‘เด็กชายชวานามีหมาตัวหนึ่ง’ ‘ขวดสิบใบวางอยู่บนกำแพง’ ซึ่งจะทำให้เด็กสนุกที่ได้ทำตามและร้องตามได้ เพราะเพลงสั้น ง่าย และร้องซ้ำ ๆ กัน

๑๔.๘ ให้เด็กแสดงบทบาท ไปตามบทกลอนที่บรรณารักษ์ท่องดั่งๆ ให้ฟัง หรือให้เด็กท่องเอง และแสดงบทบาทไปด้วยก็ได้ เด็กทำท่าตมน้ำ รับประทานอาหาร ใช้สีหน้าอกกับกิริยาให้เพื่อนทายว่าอาหารนั้นรสเผ็ดหรือขม กลิ่นหอมหรือเหม็น ฯลฯ การเล่นแบบละครใบ้ (Pantomime)^๑ เหล่านี้ช่วยกระตุ้นให้เด็กมีจินตนาการและรู้จักคิดประดิษฐ์ท่าทางต่างๆ บรรณารักษ์แสดงให้เด็กดูก่อนก็ได้ ทำท่าสนเข้ม ทำท่าเดินไปแล้วถูกหนามตำ เดินกะเผลกไปนั่งบ่งหนาม แล้วชวนเด็กให้ลองทำ แสดงท่าคนแก่เดิน คนแก่ที่ใช้ไม้เท้า คนแก่ที่ปวดหลัง ล้างมือ เช็ดมือ ส่องกระจก แต่งตัว สวมเสื้อ ใส่กางเกง กระโปรง เปิดขวดหมุนเกลียว เปิดฝากระป๋องที่ปิดแน่น เดินย่องบนสะพานไม้แผ่นเดียว เลี้ยงตัวไม่ให้ตกลงคลอง แสดงท่าเลียนตัวสัตว์ต่างๆ เช่น กระจ่าย หมู ช้าง นก ผีเสื้อ ฯลฯ เมื่อเด็กลองซ้อมเล่นจนคล่องแล้ว ก็อาจแต่งเป็นเรื่องง่ายๆ ให้เล่นเป็นกลุ่ม เช่น เด็กผู้หญิงกระโดดเตะลูกบอลของเด็กผู้ชาย ตกมาถูกเด็กหญิงคนหนึ่ง เด็กผู้ชายวิ่งมาเก็บลูกบอลและขอโทษ ให้แสดงละครใบ้ที่เกี่ยวกับนิทานที่บรรณารักษ์เล่าจะยิ่งสนุกมากขึ้น เช่น เรื่องแพะสามตัว หนูน้อยหมวกแดง ถ้าเด็กจำนวนมากได้มีส่วนร่วมและถ้าจัดดีๆ อาจนำมาเป็นรายการพิเศษที่แสดงโดยเด็กๆ และจัดให้บุคคลอื่นเข้ามาชมได้

^๑ Ziskind, *Telling Stories to Children*. p, 80-84.

๑๕. การเล่านิทานจากหนังสือภาพ

บรรณารักษ์ต้องจำให้แม่นยำภาพดำเนินไปตามลำดับอย่างไร อาจเขียนไว้ย่อๆ และหนีบไว้หลังหนังสือก็ได้ เพราะเวลาเล่านิทานโดยใช้หนังสือภาพ บรรณารักษ์จะถือหนังสือให้ภาพในหนังสือปรากฏแก่สายตาเด็กผู้มาฟังนิทาน ควรถือหนังสือให้สูงอยู่ในระดับสายตาเด็กที่นั่งอยู่และพยายามระวังอย่าให้มือและนิ้วโผล่ออกไปมากในหนังสือและภาพ เพราะอาจไปบังส่วนสำคัญโดยไม่ตั้งใจ อย่าให้หนังสือสูงขึ้นมาบังปากและหน้าผู้เล่า และพยายามเดินให้เด็กในกลุ่มสามารถเห็นภาพในหนังสือโดยทั่วถึงกัน ในขณะที่ถือหนังสือภาพอยู่ มองคนทางซ้ายในขณะที่ให้คนทางขวามือดูภาพ แล้วเดินกลับไปทางซ้าย ในขณะเดียวกัน เปลี่ยนสายตามาจับกลุ่มทางขวา จับตามองข้างหลังบ้าง เป็นการใช้สายตาสื่อความหมาย ให้เด็กคอยโอกาสที่จะได้เห็นภาพ และในขณะเดียวกันก็เป็นการปรามเด็กได้ในตัว ไม่ให้หยุกหยิกในขณะที่ฟังและรู้จักคอย

๑๖. แนะนำหนังสือ

หลังนิทานและการเล่นก่อนที่จะปิดรายการ ก็ชี้ชวนดูหนังสือ แนะนำหนังสือที่ตั้งแสดงไว้บนโต๊ะ และพูดจูงใจให้เกิดความอยากอ่าน จัดกิจกรรมต่างๆ จากวัสดุที่เตรียมไว้ เช่น แข่งขันต่อภาพจากชิ้นส่วนเล็กๆ เรียงตัวอักษรชื่อนิทาน หรือชื่อสัตว์ตัวละครที่ปรากฏในนิทานที่ยกมาแล้ว อาจมีกิจกรรมตามหลังที่ให้ไปทำต่อ เช่น วาดภาพ ประดิษฐ์อะไรก็ตามที่มีกล่าวถึงในนิทานที่เล่าจบลงไป ก่อนสิ้นสุดรายการ บรรณารักษ์พูดชมเด็กที่สามารถนั่งฟังอย่างสงบและร่วมมือในการเล่นต่างๆ อย่างดี พยายามหาข้อชมให้ทั่วๆ กัน และแจกของที่ระลึกหรือรางวัลให้ทั่ว เด็กจะมีความสุขและพอใจในรายการ ก่อนกลับเตือนให้ทราบถึงกำหนดรายการใหม่

กลุ่มเด็กโตอาจจัดเป็นรายการเล่าเรื่องหนังสือ และมีนิทานแทรกประกอบ เพื่อจูงใจให้มาสนใจเลือกหนังสือไปอ่าน

บรรณารักษ์ควรมีสมุดเล็กๆ ไว้บันทึกอากัปกริยาและการป้อนกลับจากกลุ่มในขณะเล่า เพื่อจะได้นำไปเป็นข้อประกอบการพิจารณาปรับปรุงแก้ไขรายการให้ดียิ่งขึ้น การเล่านิทานเป็นศิลปะอย่างหนึ่งที่สามารถเรียนรู้ได้ สามารถฝึกฝนให้ดีขึ้นและเชี่ยวชาญขึ้นได้ สำหรับทุกคนที่มีใจรักนิทาน

๑๗. อุปสรรคในการเล่านิทาน

อุปสรรคที่ไม่คาดฝันเกิดขึ้นได้เสมอ ในการจัดกิจกรรมสำหรับเด็ก ผู้เล่าต้องมีไหวพริบและความยืดหยุ่นพอ จึงจะจัดการกับสิ่งที่ไม่คาดฝันได้

ถ้าผู้เล่านิทานเล่าไปได้สักระยะหนึ่ง ผู้ฟังเกิดแสดงความเป็นอยู่ไม่สนใจ หรือถึงช่วงเวลาจะไปดูภาพยนตร์โทรทัศน์ที่เคยดูเป็นประจำ ผู้ฟังจะลุกออกจากกลุ่มอย่างรวดเร็ว ผู้เล่าควรรีบสรุปเรื่องให้จบเสียโดยเร็ว แต่ก่อนที่จะสรุปเรื่อง อาจปรับปรุงวิธีเล่าโดยแสดงท่าทางและน้ำเสียงให้สมจริงมากขึ้น หรือให้เด็กมาร่วมเล่าด้วย ถ้าไม่อาจดึงเด็กไว้ได้ ควรรีบจบเรื่องแล้วบอกว่า “วันต่อไป คุณจะมาเล่าเรื่องที่น่าสนใจกว่านี้ พร้อมทั้งมีภาพประกอบฉายให้ดูด้วย วันนี้เรื่องไม่ค่อยสนุก จะไปหาหนังสือนิทานมาใหม่ มีหนังสือนิทานอีกมากในห้องสมุด”

ถ้าผู้ฟังมิได้ลุกออกไป แต่แสดงอาการเบื่อหน่ายมากขึ้นทุกทีๆ ควรรีบจบเรื่องนั้นแล้วเล่าเรื่องใหม่ที่สั้น สนุก ตลก และเป็นสากลที่ทุกคนเข้าใจได้ อย่าพะวงกับความไม่สนใจของเรื่องที่ผ่านมา ยอมรับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ปรับตัวปรับกิจกรรมให้รวดเร็ว แล้วทุกอย่างจะดำเนินไปด้วยดี แม้จะไม่เท่าที่เราคาดหวังไว้แต่ต้น

๑๘. บทสรุปท้ายชั่วโมงเล่านิทาน

การเล่านิทานหรือกิจกรรมสำหรับเด็กอื่นๆ ไม่ควรทำเพื่อความสนุกสนานอย่างเดียว ควรสอดแทรกข้อคิดลงไปโดยไม่ให้ผู้ฟังรู้สึกตัว แล้วชักนำเด็กสู่

การอ่านหนังสือด้วย เช่น อาจจะมีพูดว่า

“ชั่วโมงเล่านิทานจบลงแล้ว แต่เด็ก ๆ จะอยู่ในห้องสมุดต่อไปได้นานตามใจชอบของหนู อาจจะมีอยากดูหนังสือนิทานเล่มอื่นๆ มีให้เลือกมาก จะยืมไปอ่านที่บ้านก็ได้ จะได้ให้น้องดูด้วย ครูชอบใจเด็กทุกๆ คนที่มาในวันนี้ วันอังคารหน้าเราจะมาพบกันที่นี้อีก สวัสดีค่ะ” หรืออาจกล่าวว่า “นิทานที่ครูเล่านี้ ครูได้มาจากหนังสือนิทานพวกนี้ทั้งนั้น ถ้าหนูๆ อยากรู้เรื่องนิทานอื่นๆ อีก เลือกรับอ่านได้ตามใจชอบ อ่านไว้มากๆ เดือนหน้าครูจะจัดรายการบันไดคารา ใครชนะจะได้รางวัลเป็นหนังสือนิทานสนุกๆ มากมาย คอยติดตามรายการบันไดคารานะคะ สำหรับวันนี้ครูขอบใจทุกคน สวัสดีค่ะ”

๑๙. ตัวอย่างนิทาน

เจ้านายผู้เป็นยอดแห่งนายทั้งปวง

หญิงสาวผู้หนึ่งได้ออกเที่ยวหางาน ต้องการสมัครงานเพื่อทำหน้าที่สาวใช้ในบ้าน มีชายชราหน้าตาพิกลพิการได้ตกลงรับไว้ให้ทำงานด้วย เมื่อถึงบ้าน ชายผู้นั้นชี้แจงว่า เมื่อมาทำงานบ้านนี้ ต้องสามารถเรียนรู้ศัพท์เฉพาะที่เขาตั้งขึ้น เพื่อใช้เรียกสิ่งของต่างๆ ในบ้าน ชายชราซึ่งที่ตนเองแล้วตั้งคำถามว่า

“นี่รู้ไหมว่าเจ้านะควรเรียกฉันว่าอะไร”

“เรียกท่าน เรียกคุณ สุดแต่แต่จะสั่งเจ้าค่ะ” หญิงสาวตอบ

“ไม่ได้” ชายชรารีบสั่งห้าม “เจ้าต้องเรียกฉันว่า ‘เจ้านายผู้เป็นยอดแห่งนายทั้งปวง’ ทุกครั้งไป”

ชายชราซึ่งไปที่เตียงนอนแล้วถามสาวใช้ว่า “สิ่งนี้เรียกว่าอะไร”

“เตียง หรือแท่นนอน สุดแต่แต่จะสั่งเจ้าค่ะ”

“ไม่ใช่ ไม่ใช่ เจ้าต้องเรียกว่า ‘อาสน์อ่อนนอนเพลิน’

ซึ่งไปที่เสื่อกางเกงซึ่งแขวนอยู่

“แล้วนี่เรียกว่าอะไรรู้ไหม”

“เรียกเครื่องนุ่งห่ม เสื้อกางเกง หรือชุดแต่แต่จะโปรดเจ้าคะ”

“ไม่ได้” ชายชราโบกไม้โบกมือวุ่น “เจ้าต้องเรียกว่า ‘สองแขนสองขาน่าสวมนำใส่’

ชายชรามองแมวที่นอนหมอบอยู่ จึงชี้พยางคมาว่า

“แล้วเจ้าตัวนี้ล่ะ เรียกว่าอะไรรู้ไหม”

สาวใช้พยายามนึกหาถ้อยคำต่างๆ แล้วตอบว่า

“เรียก แมว เหมียว หง่าว วิพาร์ ชุดแต่แต่จะโปรดเจ้าคะ”

“ไม่ถูกอีกนะแหละ” ชายชราส่ายหน้า “ต้องเรียกว่า ‘เจ้าหน้าขาวจอมชนขนฟู’”

“ที่นี้มาดูนี่” ชายชราพาเดินไปที่เตาไฟ แล้วชี้ที่ไฟกำลังลุกอยู่ “นี่เรียกว่าอะไรอี”

“ไฟ ถ่านไฟ ชุดแต่แต่จะโปรดเจ้าคะ”

“ผิด เรียกผิด เจ้าต้องเรียกว่า ‘แสงแดงแรงร้อน’ ”

“แล้วนี่ล่ะอะไร” ชายชราถามต่อ พยางค์ไปทีน้ำ

สาวใช้ก็พยายามหาศัพท์ต่างๆ มารวบรวมตอบว่า

“น้ำ หรือ วารี คงคา สาคร อะไรก็สุดแต่แต่จะโปรดเจ้าคะ”

“อย่า อย่า เจ้าจะมาใช้ชื่อธรรมดาอย่างนั้นเรียกไม่ได้ เจ้าต้องเรียกว่า ‘ของเหลวของใช้ดับกระหายคลายร้อน’”

ชายชราพาสาวใช้ออกมาข้างนอก แล้วชี้ให้ดูบ้านทั้งหลัง

“นี่ล่ะเรียกว่าอะไร”

“บ้าน คฤหาสน์ เกหา ที่อยู่อาศัย ชุดแต่แต่จะโปรดเจ้าคะ”

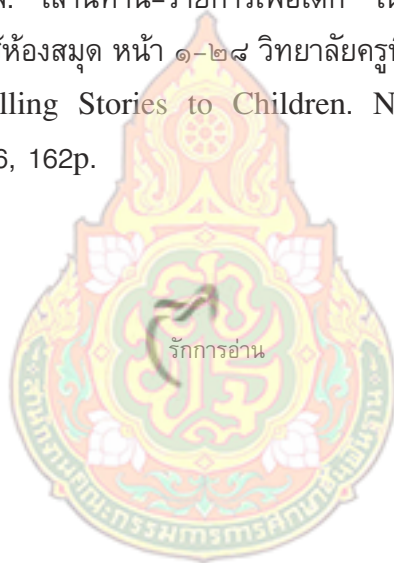
“ไม่ได้ ฉันมีชื่อเฉพาะเอาไว้แล้ว เจ้าต้องเรียกว่า ‘โดมเด่นเป็นสง่าเสียดฟ้า ยอดไศล’ ระวังนะ เจ้าต้องท่องจำเอาไว้ให้แคล้วคล่องนะ จะพูดจะจากับฉันต้องใช้ศัพท์เหล่านี้ให้ถูกต้อง ไม่เช่นนั้นถือโทษผิดถึงไล่ออกอยู่ด้วยกันอีกไม่ได้”

กลางดึกคืนวันนั้น ขณะที่ชายชรากำลังนอนหลับสนิท สาวใช้ก็วิ่งมาเขย่าตัว ปากก็ร้องว่า “เจ้านายผู้เป็นยอดแห่งนายทั้งปวงเจ้าขา ขอเชิญลุกจากอาสน์อ่อนนอนเพลิน แล้วรีบใส่สองแขนสองขาน่าสวมนำใส่เสียเร็วๆ เถิด

เจ้าค่ะ เพราะว่าเจ้าหน้าขาวจอมชนชนฟู ไปเล่นชนหน้าเตาแล้วหางเลยไหม้
แสงแดงแรงร้อน วิ่งไปติดผ้าม่านและตามี่ต่างๆ ใหม้ตั้งหลายแห่ง ถ้าไม่รีบ
เอาของเหลวของใช้ดับกระหายคลายร้อนมาสดาเร็วๆ ให้ทันการละก็ โคมเด่น
เป็นสง่าเสียดฟ้ายอดไศลก็คงมีอันเป็นไปทำลายลง เพราะแสงแดงแรงร้อนเป็น
แน่แท้เลยเจ้าค่ะ เร็วๆ ซี้เจ้าค่ะ”

หนังสืออ้างอิง

จ้อย นันทิวชิรินทร์, ม.ล. “เล่านิทาน-รายการเพื่อเด็ก” ใน การจัดกิจกรรมเพื่อ
ส่งเสริมการใช้ห้องสมุด หน้า ๑-๒๘ วิทยาลัยครูพิบูลสงคราม ๒๕๒๖.
Ziskind, Sylvia. Telling Stories to Children. New York : H.W.
Wilson 1976, 162p.

นิทานเกี่ยวกับสัตว์

กลุ่มจิตต์ พลายเวช

เด็ก ๆ ทุกชาติทุกภาษาชอบและสนใจเรื่องของสัตว์ต่าง ๆ ผู้ใหญ่ก็
คงจะตระหนักดีในเรื่องนี้ จะเห็นได้จากบทกลอนกล่อมเด็กทั้งของไทยและของ
ต่างประเทศ มีมากมายหลายบทที่เกี่ยวกับสัตว์ เช่น

กาเหว่าเอ๋ย ไข่ไว้ให้แม่กาฟัก....

ตุ๊กแกเอ๋ย ตัวมันลายพริ้วพริ้ว...

แมวเหมียวเอ๋ย แยกเขี้ยวยิงฟัน...

Three little kittens...

This little pig went to market....

Baa, baa black sheep...

นิทานพื้นเมืองก็เช่นเดียวกัน มีหลายเรื่องที่ตัวเอกเป็นสัตว์ เช่น
ปลาบู่ทอง เจ้าหญิงนกกระจาบ The Frog Prince, The Golden Goose และ
นิทานอีสปต่างๆ บทกลอนและนิทานเหล่านี้ นอกจากจะให้ความสนุกสนาน
เพลิดเพลินแก่เด็กแล้ว ยังช่วยให้เด็กได้เรียนรู้และจดจำชื่อสัตว์ต่างๆ เป็น
แนวทางไปสู่นิทานเรื่องใหม่ๆ ที่สลับซับซ้อนยิ่งขึ้น

นิทานเกี่ยวกับสัตว์ อาจแบ่งออกได้เป็น ๓ จำพวก คือ นิทานที่สัตว์มี
ความประพฤติและความเป็นอยู่เหมือนคน นิทานที่มีความเป็นอยู่ตามธรรมชาติ
แท้ๆ ของสัตว์ เนื่องจากเด็ก ๆ ทุกเพศและทุกวัยชอบอ่านเรื่องเกี่ยวกับสัตว์
นิทานสมัยใหม่ที่แต่งขึ้นมาสำหรับเด็กจึงมักมีเนื้อหาวนเวียนอยู่กับสัตว์ต่าง ๆ
ทั้งสัตว์เล็ก สัตว์ใหญ่ สัตว์เลี้ยง และสัตว์ป่า

องค์การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ ได้
ประกาศในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ เป็นปีหนังสือสากล และได้เชิญชวนให้ประเทศต่างๆ
ทั่วโลกร่วมจัดงานเฉลิมฉลองและจัดกิจกรรมส่งเสริมหนังสือ ประเทศไทย
ภายใต้การดำเนินงานของกระทรวงศึกษาธิการ จึงได้จัดงานสัปดาห์หนังสือ

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

แห่งชาติขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ เป็นปีแรก และจัดงานนี้สืบต่อมาเป็นประจำทุกปี โดยมีคณะกรรมการพัฒนาหนังสือ เป็นผู้ดำเนินงาน ได้จัดให้มีการประกวดหนังสือดีเด่นเป็นประจำทุกปี แบ่งเป็นประเภทต่างๆ เช่น สารคดี นวนิยาย กวีนิพนธ์ หนังสือเด็ก หนังสือประเภทสวยงาม เป็นต้น

หนังสือสำหรับเด็กที่นำมาพิจารณาให้เป็นหนังสือดีเด่นประจำปีนั้น แบ่งออกเป็น ๓ ระดับ คือ หนังสือสำหรับเด็กเริ่มหัดอ่าน (๓-๖ ขวบ) หนังสือสำหรับเด็กชั้นประถมศึกษา (๖-๑๑ ขวบ) และหนังสือสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่น (๑๒-๑๕ ขวบ) เมื่อพิจารณาหนังสือสำหรับเด็กเริ่มหัดอ่านและเด็กชั้นประถมศึกษา ทั้งที่ได้รับรางวัลในฐานะหนังสือดีเด่นประจำปีและรางวัลชมเชย ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๕ พบว่าหนังสือที่ได้รับรางวัลเหล่านั้นจะต้องมีเรื่องเกี่ยวกับสัตว์ร่วมอยู่ด้วย ได้แก่

- พ.ศ. ๒๕๑๕ **อ้วนกับอืดผจญภัย** โดย เบญจมา แสงมลิ (อักษรเจริญทัศน์)
ตุ๊กแกผู้อำภัพ โดย ฉัตรฉาย เขมวิธานรัตน์ ภาพโดย ฟิลิป จัง (สุริยบรรณ)
- พ.ศ. ๒๕๑๖ **ลูกไก่แสนสวย** โดย สุภา ลือศิริ ภาพโดย ฟิลิป จัง (สุริยบรรณ)
- พ.ศ. ๒๕๑๘ **เสือเผ่ากับลูกวัว** โดย ฉวีวรรณ ภาพโดย สุรศักดิ์ (องค์การค้ำของคुरुสภา)
- พ.ศ. ๒๕๑๙ **หวานอยู่ไหน** โดย คริสติน สูงสว่าง ภาพโดย อรุณ วัชระสวัสดิ์ (ดวงกมล)
หนูนาน หนุณา โดยฉวีวรรณ จึงเจริญ ภาพโดย ศักดิ์เดชันธ์ พิทักษ์ชาติ (สุริยบรรณ)
สัตว์มีประโยชน์ โดย ประสิทธิ์ ฉายแก้วโปร่ง ภาพโดย สุพันธ์ กรสวัสดิ์ (องค์การค้ำของคुरुสภา)
- พ.ศ. ๒๕๒๐ **พญาควางทอง** โดย สายสิงห์ ศิริบุตร ภาพโดย อรุณ วัชระสวัสดิ์ (ดวงกมล)
อาณาจักรมบี้ง โดย บุรพา ภาพโดย ไพโรจน์ ดาวประดับวงษ์ (ชมรมเด็ก)

- พ.ศ. ๒๕๒๑ **สามสื่อยากเป็นเสือ** โดย กัลยาณี บัวสรวง ภาพโดย
เรื่องยุทธ์ ตีระวนิช (ปาณยา)
ฝนจำ โดย พรจันทร์ จันทวิมล ภาพโดย สุรางค์ ศรีนุกุล
(แพร่พิทยา)
ไขขอลา โดย กระณิการ์ สัจกุล ภาพโดย วีระ สัจกุล (บรรณกิจ)
- พ.ศ. ๒๕๒๒ **ลูกรัก** โดย ม.จ. ประภาพันธุ์ (ภาณุพันธุ์) กรโกสียกาจ ภาพ
โดย ฉลอง มงคลรัตน์ (ปาณยา)
ลูกหมี่เป็นหวัด โดย พรจันทร์ จันทวิมล ภาพโดย สมชาย
เวชวิทย์ (ชมรมเด็ก)
หมาป่าแสนฉลาด (นิทานไม่รู้จบ) โดย ทองคำ แสนโสดา
ภาพโดย สมชาย เวชวิทย์ (ชมรมเด็ก)
แกะน้อยหาเพื่อน โดย กิตติวดี บุญเชื้อ ภาพโดย เฉลิม
อัคคะพู่ (ไทยวัฒนาพานิช)
เขี้ยวสิงโต โดย วาณิช จรุงกิจอนันต์ ภาพโดย อรุณ
วัชระสวัสดิ์ (ดวงกมล)

ฯลฯ

จากการวิเคราะห์หนังสือสำหรับเด็กทั้ง ๑๗ เรื่องนี้แล้ว พบว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับสัตว์บก ๑๓ เรื่อง สัตว์น้ำและสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ ๒ เรื่อง สัตว์เลื้อยคลาน ๑ เรื่อง และรวมสัตว์บกและสัตว์น้ำ ๑ เรื่อง เรื่องเกี่ยวกับสัตว์บกยังแยกออกได้เป็น สัตว์เลี้ยง ๗ เรื่อง สัตว์ป่า ๕ เรื่อง และเรื่อง ‘หนู’ ๑ เรื่อง ซึ่งอาจจัดรวมไว้ในประเภทสัตว์เลี้ยง เพราะหนูเป็นสัตว์ที่อาศัยอยู่ตามบ้านเรือนและท้องนา ไม่ได้อยู่ในป่า

ขอแนะนำสัตว์เลี้ยงที่ปรากฏในหนังสือสำหรับเด็กเหล่านี้ โดยเริ่มจากสัตว์เล็กไปหาสัตว์ใหญ่ สัตว์เล็กที่สุด ได้แก่ **ไก่** คือ เรื่อง **ไขขอลา** (๒๕๒๑) และเรื่อง **ลูกไก่แสนสวย** (๒๕๑๖) เรื่อง **ไขขอลา** นั้น มีไขขอน้อยเป็นตัวเอกที่เกี่ยววุ่นวายขอขาจากสัตว์อื่นๆ แต่ในที่สุด “ไขขอน้อยซึ่งเคยมีเปลือกแข็งห่อหุ้มกลายเป็นลูกเจี๊ยบ มีขนสีเหลืองอ่อนนุ่มราวปุยนุ่นแทน และที่สำคัญที่สุดคือมี

ขาแข็งแรงสองขา...”^๑ การผจญภัยขอขาของไข่น้อยนี้ ได้พบสัตว์หลายชนิด เริ่มตั้งแต่ หมูมี ๔ ขา มดง่ามี ๖ ขา แมงมุมมี ๘ ขา หนอนมีขามากมาย และท้ายที่สุดคืองู ซึ่งไม่มีขาเลย ไข่น้อยคิดว่า “สัตว์ต่างๆ ในโลกมีรูปร่างหน้าตา มีขาเท่ากันเสียเมื่อไร บางตัวมี ๔ ขา ๖ ขา ๘ ขา บางตัวมีขานับไม่ถ้วน ขาของสัตว์ใดสัตว์นั้นก็หวง เขาต้องใช้ขาของเขา จะมาให้กันได้ง่ายๆ หรือ เราทุกคนต้องพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่”^๒

‘เจี๊ยบ’ ในเรื่อง **ลูกไก่แสนสวย** นำน้องๆ ให้ล้อเลียน ‘เป่’ น้องสุดท้องที่พิการขาเสีย ‘เจี๊ยบ’ ภูมิใจในความเป็นลูกไก่แสนสวยของตน และประมาทไม่ฟังคำสอนของแม่ ผลที่เจี๊ยบได้รับคือถูกเหยี่ยวดำโฉบเอาไป แล้วพลัดตกลงมา ต้องกลายเป็น ‘เจี๊ยบบอด’ และขาเสีย น้องๆ หัวเราะชอบใจ แต่เป่ขอให้หยุดหัวเราะเยาะ เจี๊ยบสำนึกผิด และในที่สุด ลูกไก่ทุกตัวก็ไม่หัวเราะเยาะผู้พิการ และเล่นด้วยกันอย่างมีความสุข

หนู เป็นสัตว์อีกชนิดหนึ่งที่เด็กๆ สนใจ เรื่อง **หนูป้าน หนูนา** (๒๕๑๙) ชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างของการอยู่ในกรงกับอยู่ในชนบท โดยให้ตัวเอกของเรื่องเป็นหนูป้านกับหนูนาที่รักกันมาก แต่หนูนาไม่ชอบอยู่ในกรง เพราะรถรา ขวักไขว่ จะกินจะอยู่ก็ต้องคอยระวังให้พ้นภัยจากแมวและคนใจร้าย จึงชักชวนหนูป้านให้มาอยู่ด้วยกันในท้องทุ่งที่มีดอกไม้สวยอากาศแจ่มใส อาหารการกินบริบูรณ์

หนูป้ามคู่มแมว เรื่องที่มี แมว เป็นตัวเอกคือเรื่อง **สามสืออยากเป็นเสื่อ** (๒๕๒๑) และเรื่อง **หวานอยู่ไหน** (๒๕๑๙) ‘สามสือ’ เป็นชื่อของลูกแมวที่คิดว่าตัวเองเป็นเสื่อ จึงไม่ยอมเล่นหัวกินนอนกับพี่น้องแมวตัวอื่นๆ แต่เมื่อได้พบกับเสื่อจริงๆ ที่สวนสัตว์ สามสือจึงเห็นข้อแตกต่างระหว่างแมวกับเสื่อและยอมรับกับพี่น้องว่า “...ฉันเป็นแมว ฉันไม่อยากเป็นเสื่อแล้วละ ฉันหน้าตาคล้ายเสื่อเท่านั้นละนะ”^๓

^๑ กรรณิการ์ สัจกุล, **ไข่น้อยขา**, ภาพโดย วีระ สัจกุล (กรุงเทพฯ : ๒๕๒๑) หน้า ๒๐.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗.

^๓ กัลยาณี บัวสรวง, **สามสืออยากเป็นเสื่อ**, ภาพโดย เรืองยุทธ ติระวนิช (กรุงเทพฯ: ปาณยา, ๒๕๒๑), หน้า ๒๒.

เรื่อง **หวานอยู่ไหน** นั้น แม้ว่า ‘หวาน’ จะเป็นชื่อของแมวไทยดาสีฟ้า แต่ก็ไม่ค่อยมีบทบาทอะไรมากนัก เพราะหวานหายไปจากบ้าน ‘นินา’ นายน้อยๆ ของหวานต้องออกตามหาไปในที่ต่างๆ ในที่สุดก็พบหวานรออยู่ที่บ้านนั่นเอง

เรื่อง **อ้วนกับอืดผจญภัย** (๒๕๑๕) เป็นเรื่องของลูกหมู ๒ ตัว ลาแม่ไปเที่ยว ได้พบสัตว์ต่างๆ หลายชนิด มี ควาย แมลง กบ ปลา ลิง กระต่าย นก กวาง งู จระเข้ ม้า ช้าง กระรอก เสือ เป็นเรื่องง่ายๆ ที่ผู้แต่ง “มุ่งหมายที่จะส่งเสริมการอ่านของเด็กและให้เด็กเรียนรู้เรื่องราวและสิ่งต่างๆ จากภาพ”^๑

สัตว์เลี้ยงอีกชนิดหนึ่งที่เด็กๆ อาจจะไม่ค่อยคุ้นเคยใกล้ซิด คือ **แกะ** เรื่อง **แกะน้อยหาเพื่อน** (๒๕๒๒) นั้น เล่าถึง แกะน้อยที่พยายามชักชวนสัตว์ต่างๆ ที่ได้พบให้มาเป็นเพื่อนและร่วมร้องเพลงแกะด้วยกัน แต่สัตว์ทุกตัวที่ได้พบต่างก็ปฏิเสธ เพราะเห็นว่าเพลง “แบ๊ะ แบ๊ะ” ไม่เพราะเลย สู้ “จิบ จิบ” ของนก “ฮึ ฮึ” ของม้า “ฮัง ฮัง” ของหมา “อืด อืด” ของหมู “เอ้ก อี เอ้ก” ของไก่ “มอ มอ” ของวัว “ก้าบ ก้าบ” ของเป็ด “เหมียว เหมียว” ของแมวไม่ได้ ผู้แต่งสอนให้เด็กๆ ได้ทราบเสียงร้องของสัตว์ต่างๆ ด้วยคำประพันธ์คล้องจองที่ไพเราะน่าอ่าน

หนังสือสำหรับเด็กเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยงอีกเล่มที่ได้รับรางวัล คือ เรื่อง **สัตว์มีประโยชน์** (๒๕๑๙) ท่านเศรษฐีผู้หนึ่งเลี้ยงสัตว์ไว้หลายชนิด ได้แก่ ช้าง ม้า วัว ควาย แพะ แกะ เป็ด ไก่ หมู และสุนัข แต่ละตัวต่างก็มีประโยชน์ต่อเจ้าของ แม้แต่หมูซึ่งได้แต่กินแล้วก็นอน แต่ “ถ้าจะฆ่าเราไปเลี้ยงกัน เราก็กลับมีประโยชน์มากกว่าสัตว์อื่นเสียอีก พวกสัตว์ทั้งหลายได้แต่ทำงานให้ส่วนเรานี่จะเป็นอาหารเลี้ยงมนุษย์ จะมียิ่งมีประโยชน์กว่าสัตว์อื่นอีกหรือ”^๒

นิทานสำหรับเด็กเกี่ยวกับสัตว์ป่าที่ได้รับรางวัลที่จะนำมากล่าว คือ **พญาควางทอง** (๒๕๒๐) เขียนขึ้นจากนิทานชาดกเมื่อพระพุทธเจ้าเสวย

^๑ เบญจมา แสงมลิ, **อ้วนกับอืดผจญภัย**, (นครหลวงฯ : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๑๕)

^๒ ประสิทธิ์ ฉายแก้วโปร่ง, **สัตว์มีประโยชน์**, ภาพโดย สุพันธ์ กรสวัสดิ์ (กรุงเทพฯ : องค์การค้าของคุรุสภา, ๒๕๑๙), หน้า ๓๐.

พระชาติเป็น ‘พญากวางทอง’ หัวหน้าฝูงกวางที่คอยคุ้มครองดูแลบรรดากวางบริวารอยู่ในป่ามฤคทายวัน เป็นเรื่องที่แสดงให้เห็นถึงความรักของแม่ที่มีต่อลูก ความเสียสละและความเมตตาปรานีของ ‘พญากวางทอง’ และชี้ให้เห็นว่า “ชีวิตคนหรือชีวิตสัตว์ ล้วนแต่เป็นชีวิตเหมือนกันทั้งนั้น”^๑

เรื่อง **ลูกหมีเป็นหวัด** (๒๕๒๒) มี **หมี** เป็นตัวเอกของเรื่อง ลูกหมีนั้นก็คือตัวแทนของเด็กเล็กๆ ทั่วไปนั่นเอง เมื่อวิ่งเล่นกลางแจ้งกลางฝนอยู่ตลอดวันก็เป็นหวัดและตัวร้อน แม่จึงพาไปหาหมอ หมอตรวจ ให้ยา และแนะนำสั่งสอนให้เล่นในที่ร่มเมื่อแดดร้อนจัด ควรอยู่ในบ้านเมื่อฝนตก กางร่มหรือสวมเสื้อคลุมกันฝนเมื่อต้องออกไปนอกบ้าน เวลานอน ถ้าอากาศเย็นควรใช้ผ้าพันรอบคอและห่มผ้า การกินยา ดื่มน้ำ และพักผ่อนมากๆ ตามที่หมอบอก ช่วยให้อาการดีขึ้น หายไข้ ได้กลับไปโรงเรียน และวิ่งเล่นกับเพื่อนได้สนุกตามเดิม

เรื่อง **เสือเผ่นกับลูกวัว** (๒๕๑๘) นั้น นอกจากจะมีตัวเอกเป็น **เสือ** และ **วัว** แล้ว ยังมี **เต่า** อีกตัวหนึ่งด้วย ลูกเต่าเจ้าปัญญาสามารถช่วยลูกวัวใจดีให้พ้นจากการถูกเสือเผ่นผู้เนรคุณจับกินเป็นอาหารด้วยอุบายอันแสนฉลาด

สัตว์ใหญ่ในนิทานสำหรับเด็กนอกจากเสือแล้ว ยังมีสิงโตอีกด้วยในเรื่อง **เขี้ยวสิงโต** (๒๕๒๒) มีสิงโตใจร้ายตัวหนึ่งตั้งตนขึ้นเป็นหัวหน้าของสัตว์ต่างๆ บนเกาะเล็กๆ แห่งหนึ่งกลางทะเล สัตว์ต่างๆ จะต้องหาอาหารมาให้สิงโตทุกวันด้วยความเกรงกลัวเขี้ยวของสิงโตตัวนั้น สิงโตในเรื่องเขี้ยวสิงโตก็เป็นเช่นเดียวกับสัตว์ใหญ่อื่นๆ ในนิทานสำหรับเด็ก คือ พ่ายแพ้สัตว์เล็กๆ ถูกบรรดาสัตว์วางแผนทำลายเขี้ยวจนหักหมดทั้งสองข้าง และแม้ว่าสิงโตจะพยายามทำเขี้ยวปลอมหลอกหลวงบรรดาสัตว์เหล่านั้น ก็ยังไม่วายถูกค้นพบโดยมดเล็กๆ ที่มา “กัดกินเขี้ยวปลอมที่ทำด้วยเปลือกมันของสิงโตจนหมดทั้งสองเขี้ยว”^๒

^๑ สายสิงห์ ศิริบุต, พญากวางทอง, ภาพโดย อรุณ วัชระสวัสดิ์ (กรุงเทพฯ : ดวงกมล, ๒๕๒๐), หน้า ๒๒.

^๒ วาณิช จรุงกิจอนันต์, เขี้ยวสิงโต, ภาพโดย อรุณ วัชระสวัสดิ์ (กรุงเทพฯ : ดวงกมล, ๒๕๒๒), หน้า ๑๒.

เรื่อง **หมาป่าแสนฉลาด** (นิทานไม่รู้จบ) (๒๕๒๒) เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่เกี่ยวกับสิงโตที่สัตว์ต่างๆ พากันเกรงกลัว เพราะกลัวถูกจับกินเป็นอาหาร ลิง ชะนี กระรอก กระต่าย กระเจง กวาง เก้ง วัวป่า และหมี ที่อยู่ในป่านั้นจึงพากันเจรจากับสิงโต ขอให้ไปอยู่ป่าอื่น แต่สิงโตบอกว่า “ถ้าตัวใดสามารถเล่านิทานไม่รู้จบให้ข้าฟังได้ ข้าจะเลิกกินพวกเจ้า และจะหนีไปจากป่านี้ แต่ถ้าไม่มีสัตว์ตัวใดเล่าได้ภายใน ๗ วัน ข้าจะกินพวกเจ้าต่อไป”^๑ สัตว์ทั้งหลายต่างก็เศร้าใจ เพราะไม่มีสัตว์ใดเล่านิทานไม่รู้จบได้ หมาป่าซึ่งโดยปกติในนิทานมักจะมีบทบาทในทางฉลาดแกมโกง กลับสามารถใช้ความฉลาดของตนในนิทานเรื่องนี้ช่วยชีวิตสัตว์ทั้งหลายในป่านั้น และทำให้สิงโตยอมออกจากป่าแห่งนั้นไป ด้วยการเล่านิทานไม่รู้จบให้สิงโตฟัง

นอกจากจะมีเรื่องเกี่ยวกับสัตว์บกแล้ว หนังสือสำหรับเด็กที่ได้รับรางวัลเนื่องในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ยังมีหนังสือเกี่ยวกับสัตว์น้ำและสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำด้วย สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำที่ปรากฏเป็นตัวเอกคือ กบ ในเรื่อง **ฝนจำ** (๒๕๒๑) และเรื่อง **อาณาจักรริมบึง** (๒๕๒๐) ในเรื่อง **ฝนจำ** นั้นกบเป็นตัวดำเนินเรื่อง เพื่อให้เด็กเข้าใจถึงวัฏจักรของน้ำว่า “...น้ำบนพื้นโลกถูกแดดเผาลอยขึ้นไปเป็นไอ ไอน้ำรวมตัวเป็นก้อนเมฆ เมื่อก้อนเมฆใหญ่ขึ้นๆ ก็จะมาตกลงมาเป็นฝน น้ำฝน ไหลไปตามที่ต่างๆ บนพื้นโลกอีก...”^๒ ส่วนอาณาจักรริมบึง ซึ่งเป็นหนังสือรวมเรื่อง ๓ เรื่องเข้าไว้ด้วยกันนั้น เรื่องแรก คือ **ความคิดของอ๊อดน้อย** เป็นเรื่องที่บอกให้เด็กได้ทราบว่า กบ เกิดและโตมาอย่างไร เริ่มตั้งแต่เป็นไข่อยู่ในน้ำ ต่อมากลายเป็นลูกอ๊อดว่ายวนอยู่ในน้ำ เมื่อโตขึ้นก็จะมีขาออกมา ๔ ขา กลายเป็นกบ ขึ้นไปหายใจบนผิวน้ำ แทนที่จะหายใจใต้น้ำอย่างแต่ก่อน เรื่อง **แมลงกินเลือด** เป็นเรื่องของ ยุง ซึ่งแม้ว่าจะเป็นแมลง แต่ก็เติบโตมาจากไข่ยุง ซึ่งแมื่อยุงจะวางไข่ไว้ในน้ำ เช่นเดียวกับกบ

^๑ ทองคำ แสนโสตา, **หมาป่าแสนฉลาด** (นิทานไม่รู้จบ), ภาพโดย สมชาย เวชวิทย์ (กรุงเทพฯ : ชมรมเด็ก ๒๕๒๒), หน้า ๘.

^๒ พรจันทร์ จันทวิมล, **ฝนจำ** ภาพโดย สุรางค์ ศรีนุกูล (กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา, ๒๕๒๑), หน้า ๑๒.

ต่อมากลายเป็นลูกน้ำ และเมื่อปีงอกออกมา ลูกน้ำก็กลายเป็นยุงบินขึ้นไปในอากาศ เรื่องสุดท้ายคือเรื่อง **กระดี่สร้างรัง** เป็นเรื่องของ **ปลา** ที่สามารถสร้างรังใต้ คือปลากะดี่ โดยรับความคิดเรื่องการสร้างรังมาจากนางนกทางเขนรังของปลากะดี่เรียกว่า ‘หวอด’ ไม่ใช่บ้านที่ปลากะดี่จะเข้าไปอยู่ แต่เป็นรังสำหรับพักไข่ โดยปลากะดี่ตัวเมียจะวางไข่ในหวอด และปลากะดี่ตัวผู้จะเฝ้าดูแลไข่จนกระทั่งกลายเป็นตัวปลา **ผู้จัดทำอาณาจักรมิ่ง** ให้ความมั่นใจแก่ผู้อ่านว่า “...ข้อเท็จจริงที่มีอยู่ในเรื่องนำไปอ้างอิงได้เพราะเป็นสิ่งที่เป็นจริงทุกอย่าง เช่น ยุงตัวเมียจะออกไข่ได้ ต้องได้กินเลือดเสียก่อน ลูกอ๊อดอยู่ในน้ำได้นานๆ เพราะมีเหงือกหายใจเหมือนปลา ปลากะดี่ตัวผู้เท่านั้นที่รู้จักสร้างหวอดและเลี้ยงลูกอ่อน ฯลฯ”^๑

เด็กและผู้ใหญ่แทบทุกคนเกลียดและกลัว **ตุ๊กแก** ได้มีผู้คิดแต่งเรื่องของสัตว์เลื้อยคลานประเภทนี้ขึ้นสำหรับเด็ก เพื่อให้เกิดความเมตตาสงสารตุ๊กแก คือ เรื่อง **ตุ๊กแกผู้อากัฟ** (๒๕๑๕) ตัวเอกของเรื่องเป็นครอบครัวตุ๊กแก ได้แก่ พ่อ แม่ และลูก ตุ๊กกับตุ๊ก ซึ่งอยากทำความรู้จักและเป็นเพื่อนกับคน แต่ผลที่ได้รับถูกทำร้ายและขับไล่ จนต้องกระเซอะกระเซิงหนีออกจากบ้านไปอาศัยอยู่ในโพรงไม้ พ่อตุ๊กแกบอกลูกๆ ว่า “อาศัยอยู่บนต้นไม้สบายใจกว่าลูกอย่าไปอยู่ในบ้านคนเลยเขาไม่ชอบเรา”^๒ แต่ตุ๊กแกก็ยังอยากเป็นมิตรกับคน

“เมื่อไรหนอเด็กๆ จะเลิกกลัวเรานะพี่ตุ๊ก”

“เราจะคอย คอยจนถึงวันนั้นจะตุ๊ก”^๓

หนังสือเรื่องสุดท้ายที่เกี่ยวกับสัตว์และได้รับรางวัลซึ่งขนานนามว่านี่คือเรื่อง **ลูกรัก** (๒๕๒๒) เป็นบทกลอนสั้นๆ ที่แสดงให้เห็นว่า แม่คอยปกป้องอันตรายมิให้มากล้ำกรายลูกของตน เริ่มตั้งแต่ปลาไหล ไก่ หมา แมว นก และคน จบลงด้วยกลอนบทสุดท้ายว่า

^๑ บุรพา, **อาณาจักรมิ่ง**, ภาพโดย ไพโรจน์ ดาวประดับวงษ์ (กรุงเทพฯ : ชมรมเด็ก, ๒๕๒๐)

^๒ เฉิดฉาย เขมวีชานูรัตน์, **ตุ๊กแกผู้อากัฟ**, ภาพโดย ฟิลิป จัง (นครหลวงฯ : สุริยบรรณ, ๒๕๑๔), หน้า ๓๑

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๒

“ลูกใครใครรัก

พุ่มผักใจจด

ทุกซ์แม่ลืมหมด

เซยชดลุกรัก”^๑

หนังสือสำหรับเด็กทั้ง ๑๗ เรื่อง ที่กล่าวมาแล้วนี้ เป็นเพียงส่วนหนึ่งของนิทานสำหรับเด็กที่เกี่ยวกับสัตว์ที่มีอยู่ในตลาดหนังสือของไทยปัจจุบัน น่าขอบคุณผู้แต่งและสำนักพิมพ์ทั้งหลายที่ตระหนักถึงคุณค่าของหนังสือที่มีต่อเด็ก และผลิตอาหารสมองที่ดีให้แก่เยาวชนของชาติ

^๑ ม.จ.ประภาพันธุ์, (ภานูพันธ์) กรโกสียกาจ, ลุกรัก, ภาพโดย ฉลอง มงคลรัตน์ (กรุงเทพฯ : ปาณยา, ๒๕๒๒), หน้า ๑๔.

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการจัดงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ. งานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ๒๕๒๑.

กรุงเทพฯ : แพรวพิทยา, ๒๕๒๑.

_____. งานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ๒๕๒๒. กรุงเทพฯ : (ม.ป.ท.), ๒๕๒๒

_____. งานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ๒๕๒๓. กรุงเทพฯ : (ม.ป.ท.), ๒๕๒๓.

ผู้จัดพิมพ์และผู้จำหน่ายหนังสือแห่งประเทศไทย, สมาคม. เนื่องในงานออกร้านงาน

สัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ประจำปี ๒๕๑๘. กรุงเทพฯ : แพรวพิทยา, ๒๕๑๘.

_____. เนื่องในงานออกร้านงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ประจำปี ๒๕๑๙.

กรุงเทพฯ : แพรวพิทยา, ๒๕๑๙.

_____. เนื่องในงานออกร้านงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ประจำปี ๒๕๒๐.

กรุงเทพฯ : แพรวพิทยา, ๒๕๒๐.

การเล่านิทานสำหรับเด็กก่อนวัยเรียน

พรจันทร์ จันทวิมล

เมื่อถึงชั่วโมงเล่านิทาน หรือทราบว่าจะมีผู้เล่านิทานให้ฟัง เด็กๆ จะตื่นเต้นยินดีด้วยกันทุกคน เพราะนิทานเป็นเรื่องของความบันเทิง เด็กฟังแล้วเกิดความสนุกสนาน เพลิดเพลิน จิตใจกระปรี้กระเปร่า ได้รู้เรื่องราวต่างๆ ที่แปลกและใหม่ ข้อคิดและคติเตือนใจ

การใช้นิทานเป็นสื่อนำไปสู่การเรียนการสอนวิชาต่างๆ นั้น นับว่าเป็นเทคนิคที่ดี นิทานเป็นมรดกและสมบัติวัฒนธรรมที่ล้ำค่า สืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยโบราณนับเป็นพันปี แม้ในปัจจุบันเนื้อหาของนิทานอาจเปลี่ยนไปตามยุคสมัย แต่นิทานยังคงใช้เป็นส่วนสำคัญยิ่งของการสอนเด็กในระดับก่อนวัยเรียน จุดมุ่งหมายในการเล่านิทานเพื่อพัฒนาทักษะในด้านการใช้ภาษา การฟัง พูด คิด ถาม สังเกต ซึ่งเป็นพื้นฐานนำไปสู่การอ่านในโอกาสต่อไป

๑. การเล่านิทานจะนำเด็กก่อนวัยเรียนไปสู่การอ่านได้อย่างไร

๑.๑ ฝึกการฟัง การที่เด็กมีความสนใจและตั้งใจฟัง เด็กจะสามารถจดจำชื่อ ลักษณะตัวละคร ความต่อเนื่องของเรื่องราวได้ ได้รู้จักคำศัพท์ใหม่ ขณะที่ครูเล่า เด็กจะมีอารมณ์คล้อยตามเรื่องราวเป็นอย่างดี

๑.๒ ฝึกการพูด ครูให้เด็กหัดพูดคำศัพท์ใหม่ ข้อความบางตอนหรือคำกลอนง่ายๆ จากนิทาน ให้เด็กมีส่วนร่วมในการเล่านิทาน เช่น ถามหรือวิจารณ์นิทานที่ได้ฟัง ตอบคำถามจากเรื่องหรือหัดเล่าเรื่องที่ตัวเองชอบ

๑.๓ ฝึกการสังเกต เด็กทุกคนมักจะช่างสังเกต และจะมีคำถาม “อะไร” หรือ “ทำไม” อยู่เสมอ ครูผู้เล่าจะต้องตอบข้อสงสัยนั้นให้เป็นที่พอใจ อาจเป็นขณะที่กำลังเล่า หากไม่เป็นการขัดจังหวะการเล่ามากเกินไป หรืออาจ

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

บอกให้เด็กรอจนครูเล่าจบก่อน การแก้ข้อสงสัยเป็นการตอบสนองความอยากรู้ เพื่อพัฒนาสมองและเพิ่มพูนประสบการณ์ให้กับเด็กมากขึ้น

๒. คุณสมบัติของนิทานซึ่งดึงดูดความสนใจของมนุษย์ตลอดมา

- ๒.๑ เป็นเรื่องของความเป็นมนุษย์ที่เข้าใจกันได้ทุกสมัย
- ๒.๒ เป็นเรื่องที่มีการขึ้นต้น ดำเนินเรื่อง และจบ มีความสมบูรณ์ในตัวเอง มีการเคลื่อนไหวต่อเนื่องกัน ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร ผลเป็นอย่างไร
- ๒.๓ สร้างความรู้สึกต่าง ๆ
- ๒.๔ ก่อให้เกิดคุณธรรมในจิตสำนึก
- ๒.๕ สนองความปรารถนาบางอย่างที่ไม่อาจมีได้ในชีวิตจริง
- ๒.๖ ส่งเสริมจินตนาการ อันเป็นความสุขความพอใจอย่างหนึ่งของคนเรา
- ๒.๗ ทำให้มองเห็นภาพได้ดี

๓. ลักษณะของนิทานที่เหมาะสมสำหรับเด็กก่อนวัยเรียน

- ๓.๑ เป็นเรื่องง่าย ๆ เน้นเหตุการณ์เดียว แต่มีความสมบูรณ์ในตัว
- ๓.๒ มีการเคลื่อนไหว การเดินเรื่องอย่างรวดเร็ว
- ๓.๓ ตัวละครน้อย มีลักษณะเด่นที่จำได้ง่าย เด็กอาจสมมติตัวแทนได้
- ๓.๔ มีบทสนทนาหลายๆ
- ๓.๕ ใช้ภาษาง่าย ประโยคสั้น การกล่าวคำซ้ำ หรือคำสัมผัส จะช่วยให้เด็กจดจำได้ง่ายและรวดเร็ว
- ๓.๖ สร้างความรู้สึกและความพอใจ
- ๓.๗ เป็นเรื่องใกล้ตัวเด็ก เช่น ครอบครัว สัตว์เลี้ยง หรือเรื่องที่เด็กจะจินตนาการตามได้
- ๓.๘ ความยาวไม่ควรเกิน ๑๕ นาที

๔. หนังสือลักษณะพิเศษ

ทำขึ้นเพื่อสร้างความสนใจ ทำให้เห็นเรื่องจริงจัง เพื่อให้เด็กเกิดความรู้สึกและมีความรู้สึกว่าคุณนิทานกับหนังสือมีความสัมพันธ์กัน เช่น หนังสือสามมิติ หนังสือมีเสียง มีกลิ่น หนังสือที่เคลื่อนไหวได้ หนังสือลอยน้ำได้ ฯลฯ

๕. ศิลปะในการเล่านิทาน

๕.๑ เตรียมขึ้นต้นเรื่องด้วยดีเพื่อเรียกความสนใจ เช่น “วันนี้ครูมีนิทานสนุกมากเรื่องหนึ่งจะเล่าให้ฟัง คิดว่านักเรียนทุกคนจะต้องชอบ นิทานเรื่องนี้ชื่อว่า...”

๕.๒ พยายามเลี่ยงการบรรยายและการอธิบายที่ไม่จำเป็น

๕.๓ เมื่อตัวละครพูดคุยกัน ควรใช้บทสนทนาในหนังสือ

๕.๔ การเล่าควรใช้น้ำเสียงที่ช้า ชัดเจน มีหนักเบา รู้จักเน้นเสียงในที่ที่ควรเน้น ทอดจังหวะหยุดในที่ที่ควรหยุด

๕.๕ ผู้เล่าอาจใช้สีหน้า ท่าทาง ประกอบบ้าง โดยใส่อารมณ์ของตัวละคร ขณะดีใจ เสียใจหรือโกรธ เพียงเล็กน้อย ไม่ต้องมากเหมือนอย่างนักแสดงละคร

๕.๖ การเล่าบางครั้ง หากมีอุปกรณ์ที่เคลื่อนไหวได้ จะดึงดูดความสนใจของเด็กได้มาก เช่น รูปภาพ หุ่นต่างๆ ภาพสไลด์ แต่ต้องไม่ลืมว่า ต้องให้เด็กรู้จักความไพเราะของถ้อยคำและสำนวน

๕.๗ ข้อดีของการเล่าแตกต่างจากการอ่านนิทาน คือ ครูได้มีโอกาสสบตา กับนักเรียน เนื่องจากไม่ต้องอ่านบท ทั้งยังสามารถอธิบายต่อเติมเรื่องและคำศัพท์ให้มีรสตามความเหมาะสมได้ เรื่องที่เล่าจึงมีความเป็นกันเองมากกว่าเรื่องที่อ่านให้เด็กฟัง

๕.๘ หลังจากฟังนิทานจบ ให้เด็กมีส่วนร่วม เช่น ให้ลองเล่าหรือตอบคำถามเพื่อทดสอบว่าเด็กเข้าใจเรื่องหรือไม่ หรืออาจให้เด็กช่วยกันดัดแปลง

แก้ไขเรื่องที่มีตอนจบที่ไม่ดี ตัวเอกตาย เช่น เรื่องขนมปังตูกตาที่พบใครก็
ทำให้มาวิ่งแข่ง ในที่สุดตนเองโดนหมาจิ้งจอกหลอกกิน ให้เด็กช่วยคิดหา
หนทางให้ขนมปังตูกตารอดพ้นจากอันตราย หรือบางครั้งให้เด็กเตรียมนิทาน
เรื่องที่ชอบมาเล่าให้เพื่อนฟัง

๖. การเตรียมตัวเพื่อเล่านิทาน

๖.๑ เลือกเรื่องให้เหมาะ อ่านเรื่องให้เข้าใจ จดจำตัวละครและเหตุ
การณ์ทุกอย่างได้

๖.๒ ในกรณีที่เรื่องยาวเกินไป มีคำพรรณนามากไป อาจดัดแปลงเขียนใหม่ให้เหมาะสม แล้วอ่านในใจจนจำได้

๖.๓ ฝึกซ้อมอ่านดั่งๆ เน้นเสียงในที่ซึ่งควรเน้น

๖.๔ ผู้เล่าที่หัดใหม่อาจเกิดความเกือเขินในการที่จะเล่นเสียง หรือเลียนเสียงสัตว์และอื่นๆ โดยเกรงว่าเด็กจะหัวเราะเยาะ ความจริง การที่ครูหมั่นฝึกทำเสียงต่างๆ ได้ นับเป็นความสามารถพิเศษช่วยให้การเล่านิทานได้รับผลสำเร็จอย่างสมบูรณ์

๖.๕ จัดเตรียมอุปกรณ์ในการเล่าให้พร้อม เช่น หนังสือ หุ่น ฉาก กระดานสำลี ฯลฯ

๗. การเตรียมเล่า

๗.๑ การจัดที่นั่ง ควรให้เด็กนั่งในท่าสบายๆ เป็นกลุ่มหรือครึ่งวงกลม เพื่อให้ได้ยินและเห็นผู้เล่าและอุปกรณ์ประกอบได้ชัดเจน อาจนั่งบนเสื่อ พรมพื้น หรือเก้าอี้ก็ได้ ในบางโอกาส อาจพาเด็กไปฟังนิทานที่สนามหญ้า หรือบริเวณที่ร่มเย็น เพื่อเปลี่ยนบรรยากาศ

๗.๒ จัดกำหนดเวลาตามความเหมาะสม แต่ต้องมีนิทานทุกวัน อาจจะเล่าวันละ ๑ หรือ ๒ ครั้ง ก่อนรับประทานอาหารกลางวันหรือตอนเย็นก่อนกลับบ้าน ถ้าเป็นเรื่องสั้นอาจเล่าได้มากกว่า ๑ เรื่อง

๗.๓ นิทานพิเศษ ควรจัดสัปดาห์ละ ๑ ครั้ง โดยให้เด็กทั้งโรงเรียนดู และฟังพร้อมกันไม่ควรเกิน ๑๐๐ คน หรืออาจแบ่งเป็นรอบๆ ละ ๒ ห้องตามความเหมาะสม ในกรณีนี้ ต้องใช้เครื่องขยายเสียง อุปกรณ์ประกอบต้องมีขนาดใหญ่พอให้มองเห็นได้ทั่วถึง เช่น การแสดงหุ่น นิทาน ภาพสไลด์ แถบโทรทัศน์ เป็นต้น

๘. แหล่งที่มาของนิทาน

- ๘.๑ หนังสือรวมนิทานสำหรับเด็ก
- ๘.๒ หนังสือนิทานสำหรับเด็กที่มีภาพประกอบ
- ๘.๓ บุคคลซึ่งจดจำนิทานพื้นเมือง (ที่ยังไม่ได้เขียนเป็นหนังสือ)

การเล่านิทานและเด็กพิการ

ม.ล. จ้อย นันทวิชรินทร์

การเล่านิทานสำหรับเด็กทั่วไปไม่ว่าเวลาใดมีคุณค่าในหลายด้านอยู่เสมอมา แต่สำหรับเด็กพิการนั้นยังมีประโยชน์พิเศษในทางชัดเจนอยู่หลายประการ ซึ่งเป็นการสมควรที่บรรณารักษ์หรือครูหรือนักเล่านิทานผู้อื่นควรจะต้องจัดเล่านิทานแก่เด็กพิการขึ้น^๑

การเล่านิทานนั้นได้ผลทางจิตวิทยา เพราะเป็นกิจกรรมที่ก่อความสนใจแก่ทั้งผู้เล่าและผู้ฟัง เป็นประสบการณ์การศึกษาในหลายแง่ที่ให้ความพึงพอใจด้วย ซึ่งนักการศึกษาเห็นว่าเป็นสิ่งดียิ่งที่ควรสนับสนุน เพราะความพึงพอใจคือสิ่งเร้าที่สำคัญในการตั้งต้น ติดตาม และส่งเสริมต่อเนื่องในเรื่องใดก็ได้ทั้งสิ้น

คุณประโยชน์สำคัญที่เห็นชัดในการเล่านิทาน คือ การรู้ด้านภาษา การเรียนรู้ให้อ่านออกขึ้นกับประสบการณ์ทางภาษาของเด็กเป็นสำคัญ ไม่ว่าจะโดยการได้รับฟังหรือมองเห็นได้เอง เด็กพิการหลายคนมีประสบการณ์ทางภาษาจำกัด เพราะไม่มีโอกาสได้รับรู้ทางภาษาเหมือนเด็กปกติที่ได้รับจากบ้าน ตามถนนหนทาง ในกลุ่มเด็กด้วยกัน และผ่านสื่อวิทยุและโทรทัศน์ที่ปรากฏต่อสายตาทุกเมื่อเชยวัน

เนื่องจากความด้อยในความสามารถ จึงย่อมเป็นของแน่ว่าเด็กจะได้รับความรู้จากคำพูดง่ายๆ ที่ผู้ใหญ่พูดกับตน เพื่อให้ตนเข้าใจ ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้มีขีดจำกัดในวงความรู้ทางภาษาพูด ยิ่งเด็กหูหนวก ปัญญาอ่อน ก็ยิ่งขาดหนักขึ้น สำหรับเด็กที่มีข้อบกพร่องทางสายตา ทางกรับรู้และเข้าใจ ก็ย่อมไม่ได้รับรู้ ถ้อยคำที่เด็กจะเห็นและรู้จากการอ่านหนังสือ การ์ตูน วารสาร คำโฆษณา ประกาศในร้าน และตามรถประจำทาง ดังนั้น จึงย่อมรู้น้อยกว่าเด็กปกติ

^๑ เรียบเรียงจาก Margaret R. Marshall. *Libraries and the Handicapped Child*. London : Andre Deutsch, 1981. Chap. 10 : "Storytelling and the Handicapped Child." p. 124-136.

การเล่านิทานสามารถเพิ่มศัพท์แก่เด็ก โดยมีทั้งศัพท์ที่เด็กรู้จักแล้ว และศัพท์ใหม่ปนกันอยู่ในเรื่องนิทาน และช่วยขยายวงประสบการณ์และความรู้ให้แก่เด็กมากขึ้น ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจเมื่อไปพบคำศัพท์ในหนังสือ

การเล่าทางโสต ช่วยให้รู้จักได้ยินสิ่งที่ได้ฟัง สำเนียงและสัมผัสเสียงที่เปล่งออกในการเล่านิทาน ซึ่งต่างจากการสนทนาตามธรรมดา ก็ย่อมให้รู้จักรับรู้ความหมายที่แฝงอยู่ด้วย การเล่าทางโสตอาจเกิดการเรียนรู้และเข้าใจจากปฏิกริยาและการสนองตอบของบุคคลอื่นในกลุ่มได้มาก

การเล่าทางตา เกิดขึ้นจากการใช้หนังสือภาพ หุ่น ของจริง และสื่อสายตาอื่นๆ รวมทั้งอากัปกิริยาสีหน้าท่าทางของผู้เล่านิทานเอง ความสำคัญของการเล่าทางตา คือ อาศัยเป็นหนทางในการดึงและรักษาระดับความสนใจ และเป็นการถ่ายทอดเรื่องราว ให้ความหมายแก่ถ้อยคำ แก่ความรู้ และประสบการณ์ที่ได้รับ

ประสบการณ์ เป็นปัจจัยสำคัญต่อการอ่านและการเล่านิทาน ประสบการณ์ของเด็กเองที่ได้รับมาแต่ก่อน จะได้รับการส่งเสริมโดยอาศัยนิทานที่คัดเลือกมาอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นการเสริมประสบการณ์ทางกายหรืออารมณ์ก็ตาม และประสบการณ์ขยายออกได้จากการรับรู้ประสบการณ์ใหม่ๆ ที่มาในรูปนิทาน ซึ่งมีทั้งให้ความตื่นเต้นหรือความสงบ ชดเชยสิ่งขาดหรือส่งเสริมสิ่งที่มีแล้ว และให้ความรู้ ไม่ว่าจะสัมพันธ์กับโลกแห่งความเป็นจริงหรือโลกในจินตนาการ

ส่วนประสิทธิภาพในการเฝ้าย่านั้น ก็เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปในหมู่นักเล่านิทานและผู้สนใจและดำเนินการเกี่ยวกับการบำบัดโรคด้วยหนังสืออยู่แล้ว

นิทานที่ดีกระตุ้นให้เกิดการสนองตอบ ซึ่งได้แก่ การยอมรับ การเข้าใจตนเอง ความกลัว ความรัก ความเครียด การผ่อนอารมณ์ เป็นต้น นิทานที่ดีให้โอกาสแก่อารมณ์ของคนที่ได้รับการฝึกฝนในสภาวะการณ์จำลอง ซึ่งย่อมก่อให้เกิดความปลอดภัย เด็กจะรู้สึกว่ามีปัญหาของตนนั้นมิได้เกิดขึ้นกับตนคนเดียว ผู้อื่นก็เคยประสบมาก่อนแล้วเช่นกัน

การปรับตัวทางสังคม ย่อมเกิดขึ้นได้ในระหว่างมีการเล่านิทาน ด้วยนิทานต่างๆ นำเด็กให้รู้จักถ้อยคำ ขนบประเพณี ศีลธรรม และรูปแบบชีวิตและ

พฤติกรรม รวมทั้งประสบการณ์สำคัญที่สร้างให้เป็นผู้มีวัฒนธรรม สภาพ
แวดล้อมของรายการเล่านิทานเป็นแบบให้รู้จักเข้าใจแล้วในประการที่ว่า
เกิดความสัมพันธ์ขึ้นระหว่างผู้เล่าและผู้ฟัง เกิดความผูกพันขึ้นไม่ว่าจะระหว่าง
บุคคลหรือในกลุ่ม

สำหรับเด็กพิการย่อมต้องการความสนใจและการปฏิบัติต่อในแง่
จำเพาะเจาะจง ที่มีลักษณะพิเศษดังจะได้กล่าวต่อไป คือ

การเล่านิทานกับเด็กผู้พิการทางสมอง

ผู้เขียนได้เคยเฝ้ามองครูอ่านนิทานให้นักเรียนราว ๘ คน ที่พิการ
ทางสมอง มีวัยอยู่ในระหว่าง ๗-๘ ขวบ ทุกคนนั่งล้อมโต๊ะกลม มีครูถือหนังสือ
หันหน้าหนังสือออก และให้หนังสืออยู่ระดับอก เด็กๆ จะชะโงกข้ามโต๊ะมาตะ
ต้องตัวครู สัมผัสหนังสือ ภาพบางภาพ หรือบางส่วนในภาพ ครูชี้ให้ดูภาพ
ขณะเรื่องดำเนินไป และหยุดบ่อยๆ เพื่อตั้งคำถาม เช่น “เธอเองก็เคยมีชุด
สีชมพูแบบนี้ใช่ไหม” บางทีก็เรียกชื่อเด็กชายถามว่า ตัวละครในเรื่องบอกกับ
เพื่อนเขาว่าอย่างไร มีหลายต่อหลายครั้งที่เรื่องที่ครูกำลังอ่านนั้น ครูต้องหยุด
ชะงัก เพราะเด็กได้พูดเล่าเรื่องซึ่งมักไม่ค่อยเกี่ยวกับเนื้อเรื่องนิทาน แต่เผชิญ
บางตอนของเรื่องหรือคำพูดบางคำไปสะกิดใจเด็กนึกโยงไปถึงเรื่องอื่นที่ตน
รู้จัก หรือบางทีสมาธิของเด็กมีช่วงสั้นเลยไปนึกถึงเรื่องอื่นๆ เสีย

แต่ประสิทธิผลโดยรวมก็คือ ได้มีการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้เล่า
และผู้ฟัง รวมทั้งการใช้ภาษา การที่มีการหยุดชะงักเพราะเกิดการแทรกแซง
กันบ้างนั้น ก็ถือว่าเป็นปฏิกริยาหรือการมีส่วนร่วมของผู้ฟัง ซึ่งนับได้ว่าเป็น
ส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้

ผู้เล่านิทานแก่เด็กที่มีความบกพร่องทางสายตา ทางหู และทางสมอง
จะต้องเตรียมตัวไว้เพื่อปฏิกริยาที่ผิดแผกออกไป เช่น ความล่าช้าในการ
แสดงออกของปฏิกริยา การสนองตอบทางอากัปกริยาและการฟัง ความจำเป็น
ที่ต้องซักถามหรือชี้ชวน และอาจมีผู้ฟังบางคนไม่สามารถเข้าใจเรื่อง เลยทำให้

ไม่ใส่ใจฟัง แม้กระทั่งเรื่องนิทานที่เลือกสรรมาว่าดีเยี่ยมแล้วก็ตาม และเลยมีพฤติกรรมที่รบกวนสมาธิของกลุ่ม

เด็กพิการทางสมองมีความคิดเพียงเข้าใจตามตัวอักษรคำต่อคำ ดังนั้น นิทานที่มีการเล่นคำสำนวน มีแนวความคิดและรูปภาพเชิงนามธรรม ข้อความเชิงอุปมา และฉากของเรื่องอยู่ในโลกเทพบุตรนางฟ้าหรือภูมิลักษณ์ที่เด็กไม่คุ้นเคย เหล่านี้ต้องหลีกเลี่ยงเสียอย่าใช้เล่า ข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้จะช่วยในการเลือกเรื่องและดำเนินการเล่านิทานที่เหมาะสมกับเด็กกลุ่มดังกล่าว

๑. ในแต่ละตอนหรือแต่ละเรื่อง ให้มีมีโนคติ (Concept) เพียงประการเดียว

๒. ตัวละครมีน้อยตัวและมีชื่อเรียกง่าย ๆ

๓. การกระทำของตัวละครดำเนินไปชัดเจน มีเหตุมีผล

๔. บทสนทนาใช้ได้ถ้าศัพท์ที่ใช่ง่ายและเหมาะสมกับความเข้าใจ

๕. มีการพรรณนาความให้น้อยมาก และถ้ามีต้องให้ชัดเจน

๖. เรื่องต้องมีตอนต้น ตอนกลาง และตอนจบเรียงกันไป

๗. แนวของเรื่องเกี่ยวข้องกับธรรมชาติ ชีวิตครอบครัว ชีวิตประจำวัน การออกจับจ่ายซื้อของ การพักผ่อนวันหยุด โรงเรียน จราจร และอารมณ์

๘. ถ้าทำได้ควรเพิ่มเสียงประกอบ เพื่อช่วยความเข้าใจ และทำให้ผู้ฟังมีโอกาสมีส่วนร่วม เช่น เสียงสัตว์ร้อง เสียงหลอดไฟ เป็นต้น

๙. ควรซ้ำคำซ้ำวลี เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และความเข้าใจ และให้โอกาสแก่การสนองตอบและมีมีส่วนร่วมของเด็ก

๑๐. อารมณ์ขัน ควรเป็นในรูปความขบขันที่เกิดจากสภาพการณ์มากกว่าเล่นคำสำนวน ซึ่งผู้ฟังต้องมีความรู้ความเข้าใจว่าเป็นปกติวิสัยนั้นเป็นอย่างไร เพื่อสามารถพอใจกับความพิกลพิสดารที่เกิดขึ้นให้น่าขัน

๑๑. นิทานต้องลงเอยอย่างมีความสุขเสมอ

ผู้เขียนเคยอ่านและเล่านิทานแก่เด็กพิการทางสมองในสถาบันปัญญาอ่อน ที่เคยเล่านั้นมีอยู่ครั้งหนึ่ง มีเด็กวัย ๙ ขวบอยู่ในหน่วยที่ต้องใส่ใจดูแลเป็นพิเศษ เด็กผู้นี้พิการอย่างมาก หลายอย่างทั้งทางปัญญาและร่างกาย

แม่หนูน้อยไม่สามารถเคลื่อนไหวร่างกายได้เลยไม่ว่าส่วนใด เว้นแต่ดวงตาเท่านั้นและพูดไม่ได้

หนูน้อยนอนอยู่บนเตียงน้ำตลอดเวลา และพยาบาลก็ตะเตยเตียงกตเตยทุกครั้งที่มีคนเดินผ่าน เพื่อให้เกิดความเคลื่อนไหวบนเตียงเมื่อน้ำกระเพื่อมไปมา เนื้อที่เด็กนอนขึ้นไปแขวนห้อยวัสดุที่เคลื่อนไหวได้เมื่อมีลมกระทบ (mobiles) รวมทั้งภาพโปสเตอร์และภาพแผ่นยาวที่ขึงไว้ เพื่อให้ได้มองภาพชวนให้เกิดการสนใจ ถ้าเผอิญเด็กสามารถมองเห็นได้ ผู้เขียนเคยไปอยู่ด้วยกับเด็กผู้นี้คราวละ ๑๐ นาทีทุกวัน ตลอด ๕ สัปดาห์ติดต่อกัน ยกหนังสือภาพให้ดูและเล่าถึงภาพ เล่าเรื่องให้ฟัง ในตอนแรกๆ ไม่มีการตอบสนองอะไรเลย แต่มาคราวที่สี่หรือที่ห้า ก็พบว่าแววตาของหนูน้อยไหวและส่งประกาย ซึ่งก็กล่าวไม่ได้ว่าที่เกิดการสนองตอบเช่นนั้น จะเนื่องมาจากผลที่แม่หนูจำผู้เขียนได้ จะโดยมองเห็น หรือจะโดยทางกลิ่น หรือทางเสียง หรือเป็นผลจากการมองเห็นหนังสือภาพ หรือการสนองตอบเป็นผลจากความพอใจหรือไม่พอใจก็บอกไม่ได้ พยาบาลดีใจกันทั้งนั้น ที่อย่างน้อยการที่ผู้เขียนไปพบเด็กเป็นการสร้างสิ่งเร้าให้บังเกิด ถึงแม้ว่าประจักษ์พยานเพียงน้อยว่ามีการรับสิ่งเร้า นั้น ข้อเท็จจริงที่ว่าเด็กผู้นี้จะต้องตายภายในประมาณสองปี ย่อมไม่ใช่ข้อสำคัญที่ว่าหนูน้อยสมควรหรือไม่สมควรจะได้รับความช่วยเหลือให้เกิดความรื่นรมย์ หรือแม้ว่าจะขาดหลักฐานชัดเจนว่าให้เกิดความรื่นรมย์ขึ้นจริง ก็มีใช้เหตุผลสำคัญที่จะไม่พยายามช่วยต่อไป เพราะอันที่จริงแล้วถ้าคอยต้องการให้มีการสนองตอบในทางแสดงความพอใจ เพื่อเป็นเหตุผลว่าควรกระทำต่อเนื่องกันต่อไปละก็ กิจกรรมหลายอย่างเพื่อการศึกษาย่อมต้องหยุดชะงักกันในไม่นานทั้งนั้น

ผู้ร่วมงานของผู้เขียนใช้เวลาสามปีเล่านิทานสัปดาห์ละครั้งต่อชั้นเรียนประกอบด้วยเด็กชายและหญิงวัย ๑๘-๑๙ ปี ทุกคนสนุกที่จะได้ฟังนิทานในหนังสือภาพ โดยเฉพาะเนื้อเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเด็กเล็กๆ เช่น เรื่อง เจ้านกแก้วขนเขียวไปไหน (Where is Green Parrot?) เจ้าหมาสกปรก (Harry the Dirty Dog) และหมีสามตัว (The Three Bears) คือตัวอย่างเรื่องและเนื้อหาของ

นิทานที่เด็กชอบและสนุกสนานกัน ในเรื่องแรกที่ยกมาเป็นตัวอย่าง การพยายามมองภาพในหนังสือเพื่อหาว่านกแก้วซ่อนอยู่ที่ไหน แล้วไปพบในที่แปลกๆ ที่ไม่คาดฝัน ทำให้เกิดการตอบสนองตั้งแต่มุมจนถึงหัวเราะกันงอไปงอมา แשרเจ้าหมานั้นก็เหมือนเด็กชน และเด็กบางคนก็เทียบกับสุนัขของตนที่บ้าน เรื่องหมีสามตัวนั้นแสดงถึงชีวิตในบ้านที่เห็นสิ่งของที่คุ้นเคยและรู้จักกันดี เช่น แก้ว ไข่ โต๊ะ ถ้วยชาม เตียง รวมทั้งการแสดงความเป็นเจ้าเข้าเจ้าของต่อสมบัติของตนเอง ดังเช่นลูกหมึกกระทำ ความกลัวและผลกรรมตอบสนองทันที ย่อมเป็นลักษณะเนื้อเรื่องที่เร้าความสนใจ เพราะเกิดจากเงื่อนไขประสบการณ์ในความพยายามปรับพฤติกรรมที่เด็กกลุ่มนี้ได้รับ

เมื่อจัดรายการในห้องสมุดหรือชั้นเรียนแก่กลุ่มเด็กพิการทางสมอง ต้องใช้เวลาตามสภาพของกลุ่ม เพื่อให้มีการเล่าเรื่องรับกับความสามารถและความปรารถนา และมีเวลาเพียงพอสำหรับการตอบสนองจากกลุ่ม

การเล่านิทานให้แก่เด็กพิการทางโสต

เด็กพิการทางโสตต้องการความช่วยเหลือเท่าที่ควรจะได้รับเพื่อให้มีความสุขและได้ประโยชน์จากรายการนิทาน ดังนั้น ควรจะให้ความสนใจในจุดต่างๆ ดังต่อไปนี้

๑. ควรให้คำอธิบายล่วงหน้าถึงจุดเด่น จุดสำคัญของนิทาน เช่น “นิทานเรื่องนี้เป็นเรื่องของ...” แต่การนำความสำคัญมากล่าวล่วงหน้านั้นต้องระมัดระวังในการเตรียม เพื่อป้องกันกันมิให้เด็กเกิดการเข้าใจเรื่องผิด หรือก่อความสับสน หรือเปิดเผยประโยคสำคัญที่เป็นจุดสูงสุดของเรื่อง

๒. หนังสือ วัตถุประกอบเรื่อง และสื่อสายตาที่นำมาใช้เป็นเครื่องประกอบรายการ ควรให้เด็กได้ดูก่อนตั้งต้นเล่าเรื่อง

การนำความสำคัญขึ้นมากล่าว ย่อมช่วยให้เด็กได้ทราบว่คำศัพท์ที่เป็นคำไข หรือกุญแจของเรื่องคืออะไร จะได้ตั้งหน้าตั้งตาคอยจับความได้จาก การอ่านริมฝีปากผู้เล่า หรือการฟังโดยอาศัยหูช่วยฟัง และช่วยให้มั่นใจด้วยว่า

เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงในเนื้อเรื่อง และมีตัวละครใหม่เข้ามาขณะเรื่องดำเนินไป เด็กก็จะได้รับการเตรียมไว้ล่วงหน้าให้สามารถรับทราบการเปลี่ยนแปลงนี้

การนำความขึ้นมابรรยายก่อนเล่าเรื่อง ช่วยเด็กให้ปรับตนเองกับการออกเสียงของผู้เล่าและสีหน้าท่าทาง ซึ่งมีผลกระทบต่อความเข้าใจเรื่องอย่างมากสำหรับเด็กพิการทางโสต บางคนจะได้ปรับหูช่วยฟังของตน บางคนจะได้เปลี่ยนที่นั่ง เพื่อมองริมฝีปากผู้เล่าถนัดขึ้นหรือให้ได้ยินดีขึ้น และที่สำคัญคือเด็กจะได้เตรียมตนพร้อมเพื่อความรื่นรมย์ที่คาดหวังจะได้รับ

๓. การเลือกเรื่องมาเล่าเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ควรพิจารณาตามข้อต่อไปนี้

๓.๑ ภาษาในเรื่องควรเป็นภาษาที่มีการเคลื่อนไหว มีการกระทำ และอารมณ์ที่เปิดเผยมากกว่าการพรรณนาความด้วยภาษาลึกลับซึ้ง หรือส่ายไถงไปกับโครงเรื่องที่จะดำเนินต่อไป

๓.๒ ประโยคที่มีรูปง่าย ๆ ศัพท์ง่าย ๆ และมีการซ้ำคำซ้ำความ

๓.๓ แก่นของเรื่องเป็นที่รู้จักคุ้นเคยของเด็ก และเด็กสามารถเข้าใจได้ เทพนิยายต้องใช้หลังวัยเด็กเล็ก เด็กปกติที่ฟังเทพนิยายได้นั้นต้องประมาณ ๓ ปีหรือกว่านั้น เพราะภาษาจะแปลกและยาก

๓.๔ มโนคติในนิทานแต่ละเรื่องให้มีเพียงข้อเดียว เพื่อช่วยให้เด็กได้ผ่านอารมณ์โดยรู้อยู่แล้วว่านิทานเรื่องนั้นจะเกี่ยวกับเรื่องอะไร

๓.๕ เรื่องที่ช่วยเพิ่มความรู้และทักษะในทางสังคม

๓.๖ หนังสือที่มีภาพชัดเจน ช่วยให้เด็กมองเห็นและรู้จักว่าอะไรเป็นอะไร รู้ลักษณะตัวละคร และรู้เรื่องที่ดำเนินไป

๔. วิธีเล่านั้น ผู้เล่าจำเป็นต้องฝึกเน้นในการแสดงกิริยาท่าทางและสีหน้าแววตา เพื่อถ่ายทอดอารมณ์ ซึ่งสามารถมองเห็นได้ เพราะการใช้ น้ำเสียงแสดงความฉงน ลังเล โศกเศร้า หรือถ้อยคำแสดงความโกรธนั้น เด็กพิการทางโสตอาจจับความไม่ได้ ดังนั้น น้ำเสียงสำเนียง ช่วงจังหวะ การเว้น การเน้น ที่ใช้กับเด็กปกติ จะมาใช้สื่อสารกับเด็กกลุ่มนี้ไม่ได้

ซึ่งเป็นการลำบากที่ต้องปรับสำหรับบรรณารักษ์ที่คุ้นกับการฝึกน้ำเสียงเพื่อ
เล่าให้เด็กปกติฟัง

๕. สารนิเทศที่ปรากฏแก่สายตา นั้น อาจใช้ภาพประกอบ ของเล่น
ของจริงต่างๆ และผู้เล่าต้องเว้นจังหวะ และให้เวลาสำหรับเด็กที่จะละสายตา
จากการอ่านริมฝีปากเพื่อไปดูภาพและสิ่งต่างๆ ที่นำมาประกอบนิทาน ผู้เล่า
ต้องจำไว้ว่า ต้องสะกดเก็บไว้อย่างได้พูดอะไรระหว่างเด็กกำลังมองไปยังภาพ
หรือสิ่งของ เด็กไม่สามารถจะมองภาพแล้วก็อ่านริมฝีปากพร้อมกันในคราว
เดียว เพราะต้องการใช้สายตาเต็มๆ เพื่อมองสิ่งที่ได้ฟังมา

๖. ย่อมจะเป็นประโยชน์มาก ถ้าเล่านิทานไปช้าๆ และหยุดพักเป็น
ช่วงๆ เพื่อให้เด็กสามารถเข้าใจและแสดงปฏิกิริยา ผู้เขียนมีความสามารถในการ
ได้ยินปกติ แต่ก็เข้าใจความลำบากของผู้ฟังที่หูพิการ จากการที่เคยได้ฟัง
ภาษาอื่นที่มีการแปลทันทีอย่างในการประชุม ผู้เขียนมองเห็นผู้พูด แต่ต้องใส่หู
ฟังคำแปล ซึ่งย่อมมาตามหลังคำกล่าวของผู้พูดอยู่หลายวินาที นี่ก็คือส่วนหนึ่ง
ของผู้ฟังที่ฟังภาษาต่างประเทศนั้นรู้เรื่อง จะมีปฏิกิริยาทันทีสนองคำกล่าวของ
ผู้พูด และจะมีอีกกลุ่มที่พอฟังคำแปลจบจึงจะมีปฏิกิริยา สำหรับเด็กหูพิการ
ช่วงเวลาที่เด็กมีปฏิกิริยาสนองตอบต่อเรื่อง เด็กก็จะพลาดโอกาสเข้าใจหรือรับ
รู้เรื่องราวต่อไปของนิทานถ้าผู้เล่าไม่หยุดให้เวลา การหยุดเว้นระยะตรงนั้นตรง
นี้ย่อมเปิดโอกาสให้เด็กได้คิดตามว่าได้ยินอะไรบ้าง ซึ่งย่อมดีกว่าการต้อง
เห็นแต่เนื้อหางานหนักติดต่อกัน เพื่อให้ได้ยินและรับรู้สิ่งที่ผู้เล่ากล่าวออกมา

ผู้เล่าจำเป็นอย่างยิ่งต้องกล่าวทวน หรือกล่าวใหม่ให้ง่ายขึ้น ถ้าเห็นว่า
ตรงจุดไหนของเรื่องเด็กแสดงอาการไม่เข้าใจ

๗. ผู้เล่าต้องหันให้หน้าของตนมีแสงสว่างส่องให้เห็นชัดเจน และอย่า
มีอากัปกริยาใดที่จะให้ไปบังปากของผู้เล่า เมื่อมีภาพแสดงก็ให้เห็นทั้งภาพทั้ง
ตัวผู้เล่า รายการนิทานต้องสั้นและแตกออกไปเป็นช่วงๆ สั้นๆ เพื่อให้โอกาส
เด็กได้ผ่อนคลายที่ต้องพยายามอ่านริมฝีปาก พยายามฟังให้ได้ยิน
จะใช้เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะหรือกระดานป้ายประกอบการเล่าด้วยก็ได้ และ
อาจอาศัยผู้เล่าที่สามารถถ่ายทอดเรื่องที่เล่าให้เป็นภาษามือ ให้มาเล่าไปพร้อม
กับผู้เล่านิทานก็ได้

เด็กพิการทางโสตส่วนมากเป็นเด็กปัญญาดี และบ่อยครั้งจะเกิดความทุกข์ที่ไม่ได้ยินหรือมีความยากลำบากในการฟังเสียง ในการออกเสียงพูด ในการอ่านที่มักจะล่าช้ากว่าวัย แต่เด็กเหล่านี้จะได้มีทางออกที่ปลดปล่อยอารมณ์เครียดโดยอาศัยผ่านทางนิทานที่ตนได้ฟัง

การเล่านิทานกับเด็กสายตาพิการ

การเล่านิทานให้เด็กสายตาพิการฟัง ต้องให้มีการปรับเปลี่ยนอีกรูปแบบหนึ่ง การเล่านิทานจะอาศัยรูปพรรณนาความรายละเอียดในส่วนที่ถ้าเพียงสามารถเห็นก็จะรู้เรื่อง ผู้เล่าต้องฝึกในการใช้เสียงแสดงอารมณ์แทนการแสดงด้วยสีหน้าหรือกิริยาท่าทาง ปัจจัยจำเพาะที่ควรพิจารณามาเป็นองค์ประกอบในการเล่านิทานกลุ่มนี้ ได้แก่

๑. เรื่องในนิทานเล่าแล้วฟังรู้เรื่อง เข้าใจได้โดยไม่ต้องอาศัยภาพประกอบมีการพรรณนาความชัดเจนละเอียดดี

๒. เนื้อเรื่องสามารถดำเนินได้ดีโดยใช้คำเสียง เช่น การเปลี่ยนเสียงให้ต่างกันไปสำหรับตัวละครต่างๆ กัน การใช้คำเสียงให้รู้สึกถึงอารมณ์ชัดเจนได้แก่ ความโกรธ ความพอใจ ความสุข หรือความเศร้า

๓. ผู้สายตาพิการอาจเกิดปัญหาคล้ายผู้พิการทางสมองบางคนตรงที่ว่ามโนคติที่เกี่ยวกับขนาดและรูปร่างอาจยังพัฒนาน้อย ดังนั้น นิทานที่มีเรื่องมโนคติพื้นฐานเกี่ยวกับรูปร่าง เกี่ยวกับขนาดของสิ่งของ จึงไม่ควรนำมาใช้เล่าเว้นแต่จะมีการบรรยายไว้ได้ละเอียดลออให้เป็นที่แน่ใจว่าสร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นได้

๔. การเอ่ยถึงวัสดุของจริงบางอย่างในเรื่องนิทาน ถ้าผู้สายตาพิการฟังจะมีจินตนาการที่เกี่ยวกับวัสดุนั้นผุดผ่องกันออกไปจากเด็กปกติที่พอได้ยินคำเรียกวัสดุนั้น หรืออาจเข้าใจผิดไปเลยเกี่ยวกับวัสดุนั้น นิทานที่เลือกมาเล่าจึงควรพยายามหลีกเลี่ยงสิ่งที่ต้องใช้สายตามองเห็นจึงเข้าใจ แต่ควรใช้ความสามารถของเด็กในผัสสะด้านอื่นๆ เช่น กลิ่น รส สัมผัส และให้เกิดความรื่นรมย์จะทำให้เด็กสนุกกับรายการนิทาน

๕. การสนองตอบอาจเกิดล่าช้าไปบ้างทำนองเดียวกับเด็กพิการทางโสตเนื่องจากความเข้าใจอาศัยความสามารถในการฟังเป็นสำคัญประการเดียว และอาจใช้สัมผัสประกอบด้วยเป็นการรองลงไป ดังนั้น ต้องให้เวลาเช่นเดียวกันเมื่อมีการล่าช้าในการสนองตอบ

๖. การสนองตอบที่บรรณารักษ์หรือผู้เล่านิทานมักอาศัยดูปฏิกิริยาผู้ฟังเพื่อจะได้ปรับนิทานที่ตนเล่าให้ดีขึ้น โดยดูจากเด็กว่าตื่นเต้น เกิดความกลัวหรือเปล่า ตาเด็กมองโน่นมองนี่อวกแวกไม่สนใจหรือเปล่า สิ่งเหล่านี้จะนำมาใช้สังเกตกับกลุ่มผู้สายตาพิการไม่ได้ จะอาศัยได้แต่สังเกตอกกับกิริยาและเสียงที่เปล่งออกมาแสดงปฏิกิริยาต่อเนื้อเรื่องที่เล่าเท่านั้น

การเล่าหรืออ่านเรื่องคล่องเกินไป อาจเป็นงานหนักของเด็กกลุ่มนี้ในการติดตามเรื่อง ดังนั้น จึงควรระมัดระวังให้สามารถสร้างประสบการณ์ฟังที่สนุกสนานและไม่เครียดให้บังเกิดขึ้น

สารคดี

การใช้สารคดีในรายการนิทาน เป็นปัจจัยสำคัญในการดึงความสนใจจากเด็กหลายคน โดยเฉพาะเด็กผู้ชาย

เด็กชมองพิการผู้บ้างที่ไม่สามารถสนุกสนานพอใจไปกับเรื่องที่สร้างขึ้นในนิทาน มีบ่อยครั้งที่เด็วที่กลับมาสนใจข้อเท็จจริงในหนังสือความรู้ที่บรรณารักษ์จัดหา และเคยพบว่าเรื่องที่ได้รับความสนใจจากเด็กอาจเป็นหนังสือที่เสริมความรู้ที่เรียนในโรงเรียน หรือเป็นเรื่องที่สนใจเป็นส่วนตัวก็ได้

จากประสบการณ์ผู้เขียนเองพบว่า หนังสือเกี่ยวกับสัตว์ต่างๆ ไปสัตว์เลี้ยง การทำสวนและกีฬา เป็นที่นิยมมากที่สุด เด็กผู้หญิงรุ่นที่พิการทางสมองก็สนใจหนังสือเรื่องการแต่งตัวและความสัมพันธ์กับเพื่อนต่างเพศ เด็กชายหลายคนสนใจเรื่องมอเตอร์ไซค์ รถยนต์ ถึงแม้ตนอาจจะไม่สามารถขับขี่ได้เองเลยก็ตาม

โดยทั่วไปแล้ว การเลือกหนังสือให้ความรู้ที่นำมาใช้ในรายการผู้นำเสนอจะต้องวิเคราะห์ไม่เพียงแต่ว่าอะไรที่ควรหยิบยกมาเสนอ แต่ต้องดู

ด้วยว่าตรงไหนดึงดูดความสนใจ ตรงไหนให้สาระซึ่งเป็นที่เข้าใจ และในขณะที่เดียวกันก็กระตุ้นให้เกิดความอยากรู้ต่อโดยอ่านเองหรือให้ผู้ใหญ่ช่วย

เด็กพิการหลายคนมีผู้ใหญ่ มีเพื่อนรุ่นราวคราวเดียวกันในโรงเรียนที่ให้ความช่วยเหลือ บรรณารักษ์ควรแจ้งให้ครูผู้พากลุ่มมาฟังรายการ ให้อ่านหนังสือที่ให้ข่าวสารความรู้นั้น มีอะไรบ้างที่เหมาะสมสำหรับเด็กในความดูแลของตน

เด็กพิการส่วนใหญ่มีความยากลำบากในการอ่าน ซึ่งทำให้ไม่ได้รับความเพลิดเพลินในการอ่าน แต่หนังสือสารคดีจำนวนมากอ่านง่ายกว่านวนิยายเสียอีก เด็กชายที่มีสภาพปกติชอบอ่านสารคดีมาก เด็กชายที่พิการก็ชอบสารคดีมากกว่าเด็กหญิง ดังนั้น จึงควรส่งเสริมหนังสือสารคดีเพื่อเป็นแหล่งให้ความบันเทิงและความรู้ประกอบกัน และนำมาเร้าให้เกิดความอยากอ่านโดยใช้ผสมในรายการหนังสือและนิทาน นอกจากนี้ ยังมีวัสดุที่ควรนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์สำหรับการเล่นนิทานหรือการอ่านนิทานอยู่หลายอย่าง เช่น

๑. นิทานที่บันทึกเสียงและภาพยนตร์
๒. นิทานภาพเคลื่อนไหวประกอบเทปบันทึกเสียง
๓. ภาพจากวารสาร ภาพจากหนังสือที่ห้องสมุดจำหน่ายออกทิ้งไปเก็บไว้เสริมนิทานที่ไม่มีภาพวาดประกอบ
๔. แผ่นป้ายสำลี
๕. แผ่นกระดานดำ
๖. หุ่น
๗. วัตถุของจริง
๘. หนังสือที่ภาพสามารถตั้งขึ้นเองได้จากหน้าหนังสือให้เห็นเป็นลักษณะสามมิติ
๙. หนังสือที่สามารถขูดแล้วดมกลิ่นได้ หรือถูแล้วเกิดกลิ่น
๑๐. ดนตรี
๑๑. เสียงประกอบอื่นๆ บันทึกเทปไว้ (สัตว์ร้อง ฟังร้อง พายุ ฯลฯ)
๑๒. เพลงต่างๆ ที่ใช้ร้องแทรกได้ในระหว่างเล่าเรื่อง

ผู้เล่านิทานอาสาสมัครนั้นเป็นที่ใฝ่หามาก เพราะบรรณารักษ์หรือครู
ย่อมมีเวลาไม่พอที่จะจัดรายการให้สนองความปรารถนาของเด็กในชุมชน ใน
โรงเรียนได้เต็มที่ จึงยินดีถ้ามีผู้อสาช่วยจัดรายการในห้องสมุดประชาชน ใน
โรงพยาบาล ในโรงเรียน เป็นต้น

บรรณารักษ์และครูต้องไม่สงวนทักษะการเล่านิทานแต่อย่างใด เพื่อ
อาสาสมัครจะได้รับการแนะนำแง่มุมที่ควรนำมาพิจารณาในการเลือกเรื่อง ใน
การดำเนินรายการและกิจกรรม ตามหลักการที่ได้อธิบายมาแล้ว

เพื่อเป็นตัวอย่างถึงวิธีการที่บุคคลผู้หนึ่งเคยใช้มาแล้ว ผู้เขียนได้นำนิทานที่ได้เล่าและมีประสบการณ์เอง โดยใช้เรื่องนิทานเรื่องเดียวกันกับกลุ่มเด็กพิการทางสมอง ทางโสต และทางสายตา นิทานเรื่องนี้คือ เรื่องช้างกับเด็กเหลวไหล (The Elephant and the Bad Baby) กับกลุ่มเด็กที่มองเห็นได้ ผู้เขียนใช้บัตรตัวละครในเรื่อง โดยแต่ละบัตรมีภาพวาดประกอบให้เห็นชัดเจนว่าช้างมีลักษณะอย่างไร ให้เด็กได้รู้จักหน้าตาคนขายขนม อาหารต่างๆ เช่น ไอศกรีม แอปเปิ้ล สำหรับเด็กสายตาพิการก็จะบรรยายให้ฟังถึงตัวละครและให้ลูกคลำหุ่นจำลองของช้าง บางครั้งผู้เขียนก็ให้เด็กออกมาแสดงกันเองด้วย ทำท่าทางต่างๆ แล้วผู้เขียนก็เล่าให้ฟังใหม่ทั้งเรื่อง บางทีเด็กที่ออกมาแสดงอยากมีบทบาท และถ้าสามารถทำได้ ก็ควรให้โอกาสแก่เด็ก

เรื่องช้างกับเด็กเหลวไหลนี้เป็นเรื่องที่ว่าเด็กเหลวไหลไม่รู้จักมารยาทในการขอ จึงเป็นเรื่องที่ใช้ฝึกฝนเกี่ยวกับการปฏิบัติตนของเด็กในสังคมและยังให้รู้จักว่าร้านค้านั้นมีสินค้าอะไรวางขายบ้าง และให้โอกาสเด็กมีส่วนร่วมสนุกสนาน ขับร้องคำที่กำหนดไว้ในเรื่อง ขณะที่เจ้าช้างพาเด็กเหลวไหลขึ้นหลังเดินไปตามถนน แม้เด็กที่พูดไม่ค่อยสะดวกก็สามารถร่วมตะโกนได้ เนื้อเรื่องให้ความพอใจทางจิตวิทยาแก่กลุ่มเด็กผู้ฟังว่า เป็นผู้เหนือกว่า ดีกว่าเด็กเหลวไหลในเรื่องนั้น เพราะตนเองรู้จักกล่าวคำขอด้วยถ้อยคำสุภาพแล้ว

มีหนังสือจำนวนมากที่ให้หลักการเล่านิทานและมีรายชื่อนิทานที่ควรเลือกมาเล่าอยู่อีกมากมาย แต่ถ้าผู้เล่านิทานพิจารณาเลือกเรื่องเพิ่มเติมโดยดูตามเกณฑ์ ดูให้เหมาะกับกลุ่มเด็กที่ตนเล่าให้ฟัง รายชื่อนิทานของนักเล่านิทานแต่ละคนก็จะขยายออกไปอีก และยิ่งผู้เล่าชอบนิทานของตนเท่าใด ก็จะต้องเพิ่มความแตกต่างให้กับการรู้และเข้าใจเนื้อเรื่องที่เล่า กับการหลงใหลพอใจในเรื่องนั้นของกลุ่มผู้ฟังยิ่งขึ้น

รายนามเอกสารที่เลือกสรรแล้วเกี่ยวกับการเล่านิทานและ รายชื่อนิทานที่ควรเล่า

Baker, Augusta, and Greene, Eilis. **Storytelling : Art and Technique**. New York : Bowker, 1978.

Bellon Elmer C. "Language Development Through Storytelling Activities : a Theoretical Base and Techniques for Language Development," **School Media Quarterly No. 3**, (Winter 1975) : 149 -156.

Colwell, Eileen. **Humble Puppy**. London : Bodley Head, 1978.

Hallworth, Grace, and Marriage, Julia. **Stories to Read and to Tell**. London : Youth Libraries Group, Library Association, 1978. (An annotated list)

Library Association. Youth Libraries Group. **Storytelling : Practical Guides Series, Collection of Papers on Aspects of Storytelling and Reading**, by Experienced Storytellers. London : Library Association, 1979.

Sawyer, Ruth. **The Way of the Storyteller**. London : Bodley Head, 1968.

Smith, Eve. **Some Aspects of Storytelling in Second Language Teaching**. London : Commission for Racial Equality, 1974.

(This covers the problems of colloquial language and structure which confuse the second language learner, and thus may be useful for the problems of the deaf or non-English speaking handicapped child.)

เทคนิคการเล่านิทานแบบต่าง ๆ

สมทรง แสงแก้ว

๑. การเล่าปากเปล่า

ขั้นตอนในการเล่า

๑. อ่านเรื่องทั้งหมดให้เข้าใจ
๒. จำเรื่องตามลำดับเหตุการณ์
๓. ทดลองเล่า
๔. จัดทำกิจกรรมหลังการเล่า

ประเภทของนิทานที่เหมาะสมแก่การเล่าปากเปล่า

๑. เรื่องที่ซ้ำคำหรือซ้ำความ (Cumulative tale)
๒. เรื่องที่ร้องเพลงประกอบได้

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้เด็กจำโครงสร้างและรูปแบบของภาษาโดยการฟังรูปแบบประโยคที่ซ้ำกัน
๒. ให้เด็กสนุกสนานและมีส่วนร่วมในการฟังนิทาน

ตัวอย่างนิทาน เรื่องหญิงชรา กับ หมูน้อย (ดัดแปลงจากเรื่อง *The Old Woman and Her Pig*)

หญิงชราซื้อลูกหมูจากตลาด ระหว่างทางเข้าบ้านหมูน้อยไม่ยอมปีนรั้วเตี้ยๆ เข้าบ้าน

หญิงชราจึงไปหาสุนัข ให้ไปกัดหมู สุนัขบอกว่าไม่ใช่ธุระ

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

หญิงซราจึงไปหาไม้เรียว ให้ไปหวดสุนัข เพราะสุนัขไม่กัดหมู ไม้เรียว
บอกว่าไม่ใช่ตุ๊ระ

หญิงซราจึงไปหาไฟ ให้ไปช่วยเผาไม้เรียว เพราะไม้เรียวไม่ไปหวด
สุนัข สุนัขไม่ไปกัดหมู ไฟบอกว่าไม่ใช่ตุ๊ระ

หญิงซราจึงไปหาน้ำ ให้ช่วยดับไฟ เพราะไฟไม่เผาไม้เรียว ไม้เรียว
ไม่หวดสุนัข สุนัขไม่กัดหมู น้ำบอกว่าไม่ใช่ตุ๊ระ

หญิงซราจึงไปหาวัว ให้ไปกินน้ำ เพราะน้ำไม่ช่วยดับไฟ ไฟไม่เผา
ไม้เรียว ไม้เรียวไม่หวดสุนัข สุนัขไม่กัดหมู วัวบอกว่าไม่ใช่ตุ๊ระ

หญิงซราจึงไปหาคนขายเนื้อ ให้ไปฆ่าวัว เพราะวัวไม่กินน้ำ น้ำ
ไม่ช่วยดับไฟ ไฟไม่เผาไม้เรียว ไม้เรียวไม่หวดสุนัข สุนัขไม่กัดหมู คนขายเนื้อ
บอกว่าไม่ใช่ตุ๊ระ

หญิงซราจึงไปหาเชือก ให้ไปรัดคอคนขายเนื้อ เพราะคนขายเนื้อไม่
ฆ่าวัว วัวไม่กินน้ำ น้ำไม่ช่วยดับไฟ ไฟไม่เผาไม้เรียว ไม้เรียวไม่หวดสุนัข
สุนัขไม่กัดหมู เชือกบอกว่าไม่ใช่ตุ๊ระ

หญิงซราจึงไปหาหนุ ให้ไปกัดเชือก เพราะเชือกไม่รัดคอคนขายเนื้อ
คนขายเนื้อไม่ฆ่าวัว วัวไม่กินน้ำ น้ำไม่ดับไฟ ไฟไม่เผาไม้เรียว ไม้เรียวไม่หวด
สุนัข สุนัขไม่กัดหมู หนุบอกว่าไม่ใช่ตุ๊ระ

หญิงซราจึงไปหาแมว ให้ช่วยกัดหนุ เพราะหนุไม่กัดเชือก เชือกไม่รัด
คอคนขายเนื้อ คนขายเนื้อไม่ฆ่าวัว วัวไม่กินน้ำ น้ำไม่ดับไฟ ไฟไม่เผาไม้เรียว
ไม้เรียวไม่หวดสุนัข สุนัขไม่กัดหมู แมวบอกว่าหิว ขอให้ไปรีดนมวัวมาให้

หญิงซราจึงไปหาวัว วัวบอกว่าขอหญ้า แล้วจึงจะให้นมวัว หญิงซราจึง
ไปขอหญ้าให้วัว วัวให้นม หญิงซราเอานมไปให้แมว แมวจึงกัดหนุ หนุจึงรีบไป
กัดเชือก เชือกจึงรีบไปรัดคอคนขายเนื้อ คนขายเนื้อจึงรีบไปฆ่าวัว วัวจึงรีบไป
กินน้ำ น้ำจึงรีบไปดับไฟ ไฟจึงรีบไปเผาไม้เรียว ไม้เรียวจึงรีบไปหวดสุนัข
สุนัขจึงรีบไปกัดหมู หมูจึงรีบกระโดดข้ามรั้วเข้าบ้าน หญิงซราจึงกลับถึงบ้าน
ก่อนค้ำ

กิจกรรมหลังการเล่า

๑. ให้เด็กลองเล่าตามไปด้วยในขณะที่เล่า โดยเฉพาะข้อความซ้ำ เด็กจะเล่าด้วยความสนุก
๒. เว้นข้อความให้เด็กเติมหรือตอบ เช่น อะไรไม่ไปรดคอกคนขายเนื้อ ใครไม่ไปฆ่าวัว ใครไม่ไปกินน้ำ...

๒. การเล่าโดยร้องเพลงประกอบ

วัตถุประสงค์

ให้เด็กสนุกสนานและมีส่วนร่วมในการฟังนิทาน

เรื่อง เต่า ช้าง กระต่าย

ณ ป่าเชิงเขาในคืนวันพระจันทร์เต็มดวง เต่า ช้าง และ กระต่าย มา เริงระบำกัน หลังจากที่มันทำงานเสร็จแล้ว สัตว์ตัวแรกที่ยืนออกมาร้องเพลงและ ร่ายรำ คือ เต่า มันร้องว่า

เต่า เต่า เต่า

เต่ามันมีสี่ขา

สี่ตีนเดินมา

มันทำหัวผลุบๆ โผล่ๆ

สัตว์ตัวที่ ๒ ซึ่งออกมาร้องเพลงและร่ายรำ คือ ช้าง

ช้าง ช้าง ช้าง ช้าง ช้าง

น้องเคยเห็นช้างหรือเปล่า

ช้างมันตัวโตไม่เบา

จมูกยาวๆ เรียกว่างวง

มีเขี้ยวโตงวงเรียกว่างา

มีหู มีตา หางยาว

และสัตว์ตัวสุดท้ายที่ออกมาร้องเพลงเรียงระบำได้แสงจันทร์ คือ กระต่าย
มันร้องเพลงพร้อมกับรำรำเป็นจังหวะ มองดูงดงามน่ารัก

ฉันเป็นกระต่ายกายสีขาว

ลูกดาวาวสีแดงแสงฉานฉาย

อาศัยอยู่ตามป่าละเมาะเหมาะสบาย

ยามค่ำคืนเดือนหงาย

เรียงรำส่ายระบำ นำสุขใจเอ๋ย

แล้วสัตว์ทั้งสามก็จับมือกันเป็นวงกลม หมุน ๓ รอบ แล้ววิ่งเข้าป่าหายไป

กิจกรรมหลังการเล่า

แบ่งเด็กเป็น ๓ กลุ่ม ช้าง เต่า และ กระต่าย ร้องเพลงและปรบมือ
ตามจังหวะเพลง หรืออาจทำท่าประกอบอิริยาบถของสัตว์เหล่านั้น

๓. การเล่าโดยการเล่นเชือกประกอบ

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้เด็กเกิดความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการจากการฟัง
๒. ให้เด็กสามารถเล่นเชือกหลังจากการเล่านิทานจบแล้ว

เรื่อง หนูนิดกับเชือก ๒ เส้น (ดัดแปลงจากเรื่อง *Harold and the Purple Crayon*)

อุปกรณ์

๑. เชือกมัดของสีขาว ๒ เส้น ยาว ๑ - ๑.๕๐ เมตร
๒. กระดาษสีดำหรือสีค่อนข้างมืด ขนาด ๑๒ x ๑๕ นิ้ว รวม ๑๙ แผ่น
๓. กาว

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

เรื่องย่อ

หนูนิดเก็บเชือกห่อของสีขาวมา ๒ เส้น เธอต้องการหาความสุขจากการเล่นเชือก จึงเอาเชือกมาขดลงบนกระดาษเป็นรูปต่างๆ ตามใจชอบ

๑. ถนนที่เข้าสู่ป่า

๒. ป่า

๓. หิวอยากกินข้าว จึงไปเสื่อ

๔. วางภาชนะใส่อาหารลงบนเสื่อ

๕. กระดูกไก่ที่เหลือ

๖. โยนให้สุนัขกิน

๗. เห็นกวางตัวหนึ่ง

๘. กวางมากินหญ้า

๙. เสือได้กลิ่นกวาง จึงสะกดรอยตามมา

๑๐. กวางหนีไม่ทัน จึงตกเป็นอาหารเสือ

๑๑. ตกใจมาก รีบวิ่งออกจากป่า

๑๒. เข้าเมืองมีดพоди พระจันทร์ขึ้นเต็มดวง

๑๓. ทิวเมืองสว่างไสว

๑๔. ถนนหนทางคดเคี้ยว

๑๕. คิดถึงบ้าน

๑๖. หน้าต่างห้องนอนเปิดกว้างอยู่

๑๗. เห็นเตียงนอน

๑๘. จีงเข้านอน

๑๙. จบ

วิธีเล่า

ใช้เชือกติดกาวลงบนกระดาษแข็งตามแบบ รวมทั้งหมด ๑๙ แผ่น เวลาเล่ารูปภาพให้ดูทีละแผ่นจนจบเรื่อง

กิจกรรมหลังเล่า

ให้เด็กกลองคิดเรื่องเล่าด้วยเชือก ๑ - ๒ เส้น อาจเล่นคนเดียว หรือ เล่นเป็นกลุ่ม

๔. การเล่าโดยพับกระดาษประกอบเป็นรูปต่าง ๆ

วัตถุประสงค์

๑. ให้เด็กสนุกกับการฟังนิทาน
๒. สนุกกับการพับกระดาษเป็นรูปสัตว์ สิ่งของ ตามเนื้อเรื่องในนิทานที่ฟัง

อุปกรณ์

๑. กระดาษสี อาจใช้กระดาษห่อของขวัญที่ไม่ใช้แล้ว
๒. กรรไกร มีด

เรื่องลูกบอลไม่มีปาก

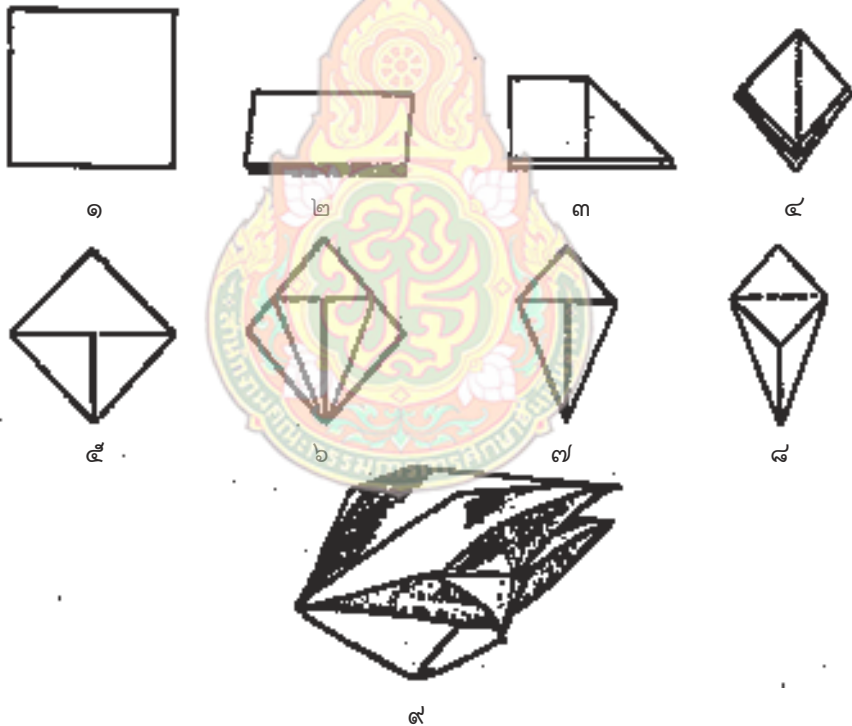
หมู สุนัข และนก เป็นเพื่อนกัน เข้าวันหนึ่ง มันออกไปหาอาหารในป่าแห่งหนึ่ง ระหว่างทางมันพบลูกบอลเก่าๆ ลูกหนึ่งลอยอยู่ริมบึง ต่างก็ประหลาดใจในรูปร่างของลูกบอลเป็นอย่างยิ่ง จึงหยุดดูด้วยความฉงน และเข้าไปทักทายด้วยความสงสัยว่า ลูกบอลไม่มีปากจะกินอาหารได้อย่างไร หมูพูดด้วยความภูมิใจในปากใหญ่และกว้างของมัน ทำให้กินอาหารได้มาก นกมีปากเล็กแต่สวยงาม และสุนัขมีปากและฟันที่แข็งแรง และยังใช้ป้องกันศัตรูได้อีกด้วย ลูกบอลได้ยินดังนั้นก็รู้สึกเสียใจที่มันไม่มีปากอย่างสัตว์ทั้งสาม ชั่วครู่ มันก็ได้ยินหมูซุกซวนสุนัขและนกให้รีบไปหาอาหารกัน เพราะหิวมากแล้ว ลูกบอล

จึงเข้าใจว่าการที่มันไม่มีปาก เพราะมันไม่ต้องกินอาหาร มันเป็นสิ่งของที่ไม่มีชีวิตเหมือน หมู สุนัข และ นก

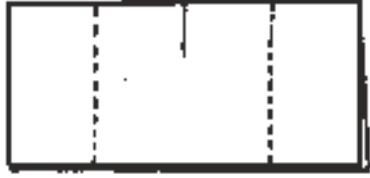
วิธีเล่า

๑. เมื่อเอ่ยถึงสัตว์ตัวใดก็ให้ชูสัตว์ตัวนั้น ซึ่งพับเตรียมไว้แล้วขึ้น เล่าจบแล้วให้เด็กลองพับเป็นรูปสัตว์ตามเนื้อเรื่อง
๒. จัดประกวดการพับกระดาษรูปสัตว์จากนิทาน

ขั้นตอนการพับหมู

ขั้นตอนการพับสุ่ม

๑

๒

๓

๔

๕

๖

๗

๘

๙

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

ขั้นตอนการพับนก

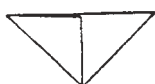
๑

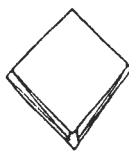
๒

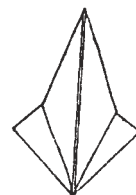
๓

๔

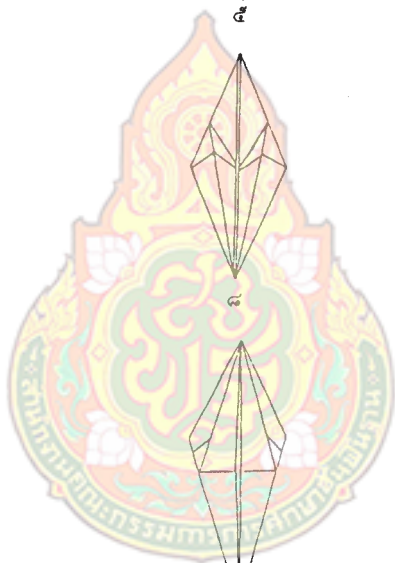
๕

๖

๗

๘

๙

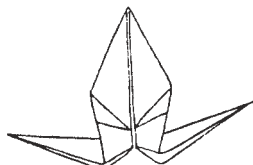
๑๐

๑๑

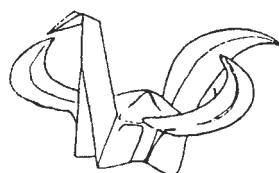
๑๒

๑๓

๑๔

๑๕

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

ขั้นตอนการพับลูกบอล

๑

๒

๓

๔

๕

๖

๗

๘

๙

๑๐

๑๑

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

๕. เล่าโดยใช้หุ่นแปะ

ลักษณะของหุ่นแปะ ทำจากกระดาษแข็ง ตัดเป็นรูปตัวละคร หรือภาพประกอบในนิทานสามารถติดอยู่บนกระดาษผ้าสำลีได้ด้วยสกอตเทปด้านหลัง

เรื่อง ต้นกำเนิดนิทานของแอฟริกา (จากเรื่อง *A Story A Story*)

วัตถุประสงค์

๑. ให้ทราบที่มาของนิทานตามความเชื่อของชาวแอฟริกา
๒. ซึ่ให้เห็นว่าปัญญาสามารถเอาชนะอุปสรรคต่างๆ ได้

การเตรียมอุปกรณ์

๑. กระดาษผ้าสำลีความยาว ๒ ๑/๒ x ๒ ฟุต พร้อมขาตั้ง
๒. กระดาษแข็งตัดเป็นตัวละครหุ่น หรือภาพประกอบ ตามเนื้อเรื่องในนิทาน ตัวหุ่นมีความสูงขนาด ๕ x ๖ นิ้ว
๓. กระดาษขาวหรือสกอตเทปติดกระดาษผ้าสำลี ใช้ติดหลังตัวหุ่นกระดาษ
๔. เพลงประกอบทำนองเพลงพื้นเมืองแอฟริกา
๕. โต้ะเล็กๆ ตั้งแสดงหนังสือนิทานเล่มที่เล่า

เนื้อเรื่องย่อของนิทาน

ทวีปแอฟริกาในสมัยโบราณ เทพนยามีแห่งสวรรค์จะทรงเก็บนิทานของพวกเขาไว้ใในหีบทองคำ เด็กๆ จึงไม่มีนิทานฟังกัน พ่อแม่ของเด็กจึงมาขอร้องอนันเซ่ มนุษย์แมงมุม ซึ่งมีอิทธิฤทธิ์สามารถชกไยจากพื้นโลกขึ้นไปบนสวรรค์ได้ ให้ไปขอนิทานจากเทพนยามี อนันเซ่ ซึ่งรักและสงสารเด็กจึงยอมปฏิบัติตามคำขอร้องนั้น เทพนยามีขอให้อนันเซ่นำของหายาก ๓ สิ่งมาแลกเปลี่ยนกับนิทาน คือ

๑. เสือดาวโอเซโบ ซึ่งเป็นสัตว์ที่มีเขี้ยวแหลมคมประดุจดาบ
๒. ตัวแตนเมมโบโร ซึ่งมีเหล็กในร้อนแรงราวกับไฟ
๓. นางฟ้าเมมโมเทีย ซึ่งไม่เคยมีชายใดเห็นนางมาก่อน

อนันเซใช้กลอุบายจับเสือดาวโอเซโบด้วยวิธีเล่นเกมมัดตัว ด้วยการผลัดกันใช้เถาวัลย์มัดตัวแล้วดึงให้หลุด อนันเซหลอกมัดเสือดาวก่อน มันจึงดิ้นไม่หลุด

ในการจับตัวแตนเมมโบโรนั้น อนันเซตัดใบตองและน้ำเต้าแห้งมาเตรียมไว้ แล้วตรงไปยังต้นไม้ซึ่งตัวแตนเมมโบโรอาศัยอยู่ ทำอุบายเอาใบตองบังศีรษะ พร้อมกับหยดน้ำลงบนใบตองให้ไหลลงบนรังแตน แล้วสร้างรังบอบตัวแตนเมมโบโรว่าฝนตก ตัวแตนหลงเชื่ออุบายจึงบินหลบฝนเข้าไปอยู่ในน้ำเต้า อนันเซปิดฝาหน้าเต้าอย่างมิดชิด

อนันเซทำอุบายจับนางฟ้าเมมโมเทียด้วยการเอาตุ๊กตาไม้มาชะโลมกาวทั่วทั้งตัว ผูกปลายเชือกเข้ากับมือของตุ๊กตาไม้ เพื่อให้สามารถยับเขยื้อนได้เหมือนคน นำไปตั้งไว้ในที่ที่นางฟ้าเมมโมเทียมาร่ำรำ แล้วดักขุ่มตัวอยู่หลังต้นไม้ เมื่อถึงเวลานางฟ้าลงมารำรำ นางแลเห็นตุ๊กตาจึงตรงเข้าไปทักทาย แต่ตุ๊กตาไม่พูดตอบ จึงโมโหเอื้อมมือตบตุ๊กตา มือของนางฟ้าติดหนับเข้ากับกาวที่ชะโลมไว้บนตัวตุ๊กตา อนันเซจึงจับตัวนางฟ้าเมมโมเทียไปได้สำเร็จ

เมื่ออนันเซหาสิ่งของ ๓ สิ่งที่ต้องการได้แล้ว จึงรีบนำไปแลกนิทานจากเทพนยามี แล้วรีบนำนิทานกลับมายังพื้นโลก นับแต่นั้นเป็นต้นมาเด็กทั้งโลกจึงมีนิทานฟังกัน

ลักษณะของตัวหุ่น

อนันต์ มนุษย์แมงมุม

เทพนยามีแห่งสวรรค์

นางฟ้าเมมโมเทีย

ตัวแตงเมมโบโร

เสือดาวโอเซโบ

กิจกรรมหลังการเล่า

๑. ให้เด็กเล่าพร้อมกับหุ่น
๒. ให้เด็กเล่าประสบการณ์ของตนเองซึ่งเคยเอาชนะอุปสรรคได้ด้วยปัญญา
๓. ประดิษฐ์หุ่น

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

๖. เล่าโดยใช้หุ่น

๖.๑ หุ่นถุงมือ (hand puppet)

เป็นหุ่นรูปคน สัตว์ เคลื่อนไหวได้ด้วยนิ้วมือของผู้เซต

ลักษณะตัวหุ่น

หัวหุ่นทำจากกระดาษหนังสือพิมพ์ ฉีกเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อย แช่น้ำที่ผสมกาวทากระดาษแล้วพอกลงบนดินน้ำมันซึ่งปั้นรูปเป็นตัวต่างๆ เมื่อแห้งแล้วแหะดินน้ำมันออก ใช้กาวติดประกบรอยต่อ รอให้แห้ง

หลอดกระดาษทิชชู
ครอบลงบนปากขวด

หัวหุ่นปั้นจากดินน้ำมัน
ปั้นเป็นรูปคน - สัตว์

กระดาษหนังสือพิมพ์แช่น้ำผสมกาว
พอกลงบนดินน้ำมันซึ่งขึ้นรูปแล้ว

หลังจากกระดาษแห้งแล้ว
แหะเอาดินน้ำมันออก

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

ใช้กาวติดประกบให้สนิททั้งไว้ให้แห้ง

ใช้พู่กันระบายสีแต่งหน้าหุ่น (สีพลาสติก)

ชุดหุ่น หลอดทึบชูแทนคอหุ่น

มือหุ่น ตัดจากกระดาษแข็ง

ลักษณะมือเวลาเซ็ด

นิ้วชี้และนิ้วกลางเซ็ดศีรษะหุ่น นิ้วหัวแม่มือ นิ้วนาง และนิ้วก้อย เซ็ดส่วนแขนซ้ายขวา

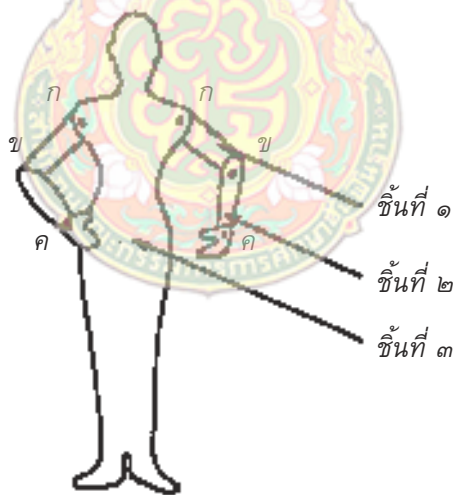
กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

๖.๒ หุ่นกระดาษแบบหนึ่งตะลุง

หุ่นกระดาษแบบนี้เอาแบบอย่างการเคลื่อนไหวมาจากการเคลื่อนไหวของตัวหนึ่งตะลุง เช่น การเคลื่อนไหวของช่วงลำแขน ตั้งแต่หัวไหล่ถึงข้อศอก จากข้อศอกถึงข้อมือ อาจแบ่งช่วงของข้อต่อส่วนแขนนี้ออกเป็น ๓ ส่วนก็ได้ตามตำแหน่ง ก ข และ ค หรือแบ่งเป็นแค่ ๒ ช่วงคือ ก และ ข เพื่อความสะดวกและรวดเร็วในการประดิษฐ์หุ่นนี้

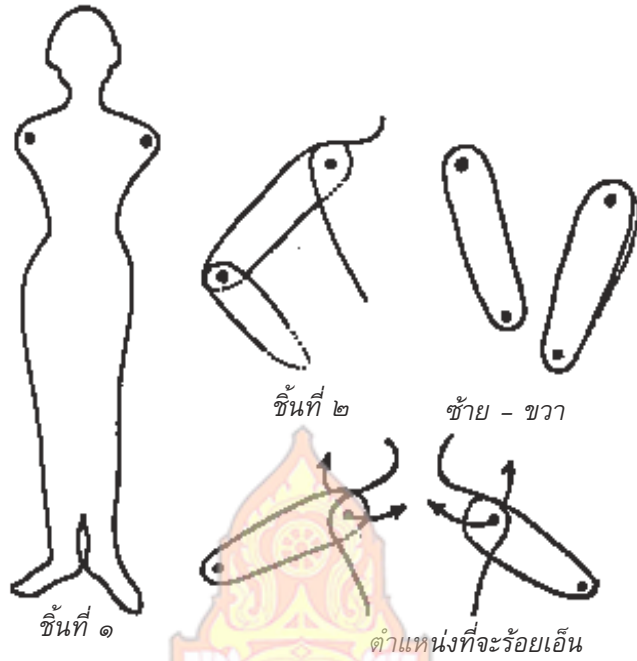
อุปกรณ์ที่ใช้

- กระดาษที่มีความแข็งหรือหนาพอที่จะไม่ม้วนงอหรือฉีกขาดได้ง่าย
- เส้นเอ็นพลาสติก ลูกบิดเม็ดเล็ก ๆ
- ไม้ไผ่เกลาให้กลมยาวประมาณ ๑ ฟุต ๓ ท่อน
- กาว แป้งเปียก กรรไกร
- สี

วิธีทำ

ร่างแบบของหุ่นตามที่ต้องการลงบนกระดาษแข็ง อาจเป็นรูปคนหรือสัตว์ก็ได้ โดยร่างส่วนศีรษะ คอ ลำตัว และขาให้ติดต่อกันเป็นชั้นเดียวกัน นับเป็นชั้นที่ ๑ โดยให้ช่วงไหล่ยื่นออกมามากกว่าขนาดจริงเล็กน้อย

ต่อส่วนปลายบนของชั้นที่ ๒ เข้ากับหัวไหล่ของชั้นที่ ๑ ด้วยการเจาะรูที่กระดาดทั้งสอง ๒ แผ่น แล้วร้อยด้วยเอ็นและลูกบิด

ร้อยเอ็นและลูกบิดเชื่อมกระดาดทั้งสอง ๒ แผ่น

กระดาด ๒ แผ่นที่ซ้อนกัน

เจาะรูให้ตรงกัน ร้อยด้วยเอ็นและลูกบิด

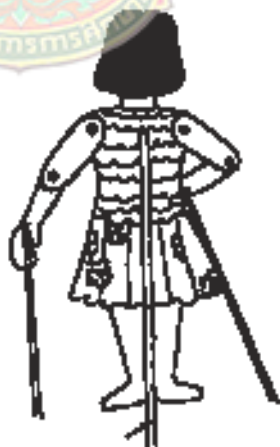
ชั้นที่ ๒ คือ ส่วนช่วงหัวไหล่ถึงข้อศอก ให้ตัดชั้นส่วนนี้ให้ยาวกว่า ความยาวของขนาดที่แท้จริงทั้งทางส่วนปลายบนและล่างเล็กน้อย เพื่อที่จะได้ ใช้ส่วนที่เพิ่มขึ้นนี้เป็นส่วนสำหรับซ้อนทับ แล้วเจาะรูกระดาษทั้ง ๒ ชั้น แล้วจึง ใช้เอ็นและลูกปัดร้อยเชื่อมส่วนต่อของกระดาษเข้าด้วยกัน อย่าเจาะรูกระดาษ ให้ใหญ่เกินไป เพราะลูกปัดที่ร้อยเอ็นอยู่อาจหลุดได้ หรือถ้าเจาะรูเล็กมาก เส้น เอ็นที่ร้อยลูกปัดอยู่จะติดแน่นกับตัวกระดาษ ทำให้การเคลื่อนไหวของส่วนต่อ นั้นไม่คล่องเท่าที่ควร ปลายบนของชั้นที่ ๒ นี้ต่อเข้ากับช่วงไหล่ของชั้นที่ ๑ ตรงจุด ก ชั้นที่ ๒ และ ๓ รวมทั้งส่วนมือต้องตัดอย่างละ ๒ ชั้น ชาย-ขวา

เมื่อทุกส่วนติดเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็ระบายสีและแต่งหน้าหุ่น การ ระบายสีนี้ควรจะระบายทั้งด้านหน้าและด้านหลังของตัวหุ่น ด้านหลังควรลงสี ทับลงไปบนแกนไม้อันกลางด้วย ถ้าวาดหุ่นหันหน้าตรงหรือเอียงนิดหน่อยให้ วาดด้านหลังเป็นส่วนหลังของหุ่นด้วย แต่ถ้าวาดหุ่นหันด้านข้าง ด้านหลังก็ ต้องวาดหันข้างเหมือนกัน ที่เป็นเช่นนี้เพราะหุ่นแบบนี้มีลักษณะแบน เวลาเซ็ด ต้องเซ็ดทีละด้าน ถ้าระบายสีเพียงหน้าเดียว ก็จะต้องเซ็ดหน้าเดียวตลอดอาจ จะทำให้รู้สึกถึงความซ้ำ แต่ถ้าวาดด้านหลังด้วย หุ่นก็จะสามารถเดินกลับหน้า กลับหลังได้ เหมือนกับหุ่นเซ็ดชนิดอื่นที่มีลักษณะกลมรอบตัว ทำให้หุ่นดูไม่ แบนมาก

ด้านหน้า

ด้านหลัง

ไม้แกนเขียนสีหรือลายทับ

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

วิธีเช็ด

ใช้มือซ้ายจับไม้แกนกลางเพื่อพยุงให้หุ่นตั้งตรง ส่วนมือขวาจับแกนไม้ด้านซ้ายและขวาเพื่อบังคับการเคลื่อนไหวของลำแขนหุ่น จะเช็ดทีละด้านหรือทั้ง ๒ ด้านพร้อมกันก็ได้แล้วแต่ความต้องการของผู้เช็ด

๖.๓ หุ่นฟองน้ำ

ด้านหน้า

ด้านหน้า

ด้านหลัง

ฟองน้ำก่อนโตสามารถนำมาใช้ทำหุ่นฟองน้ำได้อย่างดี เจียนด้วยกรรไกรประดิษฐ์เป็นหน้าสัตว์หรือคน ระบายสีให้สวยงาม ด้านหลังเจาะสำหรับมือสอดเข้าไปเช็ด

๖.๔ หุ่นมือกั้นถุงกระดาษ

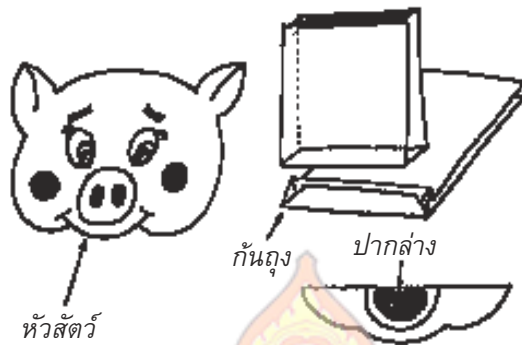
วัสดุที่ใช้

- ถุงกระดาษสีน้ำตาล
- กระดาษโปสเตอร์สี หรือกระดาษเทา-ขาว อย่างหนา
- กรรไกร
- สีน้ำ หรือสีโปสเตอร์
- พู่กัน
- กาว

วิธีทำ

๑. ตัดกระดาษโปสเตอร์สี (ใช้เป็นสีพื้นของผิวคน หรือสีของผิวและขนของสัตว์ เลือกสีที่ใกล้เคียงกับสีธรรมชาติ เช่น คนผิวออกสีเนื้อๆ หรือ

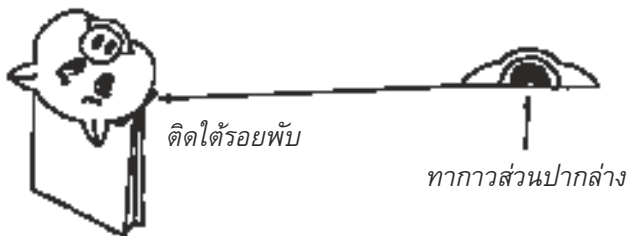
น้ำตาล หนึ่งหรือขนของสัตว์สี่เนื้อ น้ำตาลหรือดำ และถ้าใช้กระดาษที่มีพื้นสี
ขาว ก็ต้องใช้ระบายสีเพิ่มเติม) หรือกระดาษเทา-ขาว เป็นรูปหัวสัตว์และ
ปากล่างตามแบบ ให้มีขนาดความกว้างเท่าหรือใหญ่กว่ากันถุน้ำตาลที่จะใช้

๒. ทากาวหรือแปะเปียกลงบนกันถุน้ำตาลให้ทั่ว เอาส่วนที่เป็นหัวสัตว์ที่
ตัดไว้แล้วแปะลงบนกันถุน้ำตาลกระดาษ วางภาพหัวสัตว์ลงให้ระดับตาของแบบอยู่
ประมาณรอยพับของกันถุน้ำตาล

๓. ทากาวหรือแปะเปียกที่ปากล่างของแบบ ปิดลงที่ข้างใต้รอยพับ
ของกันถุน้ำตาลกระดาษ

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

๔. ระบายสีดา จมูก หู ปาก (อาจใช้กระดาษสีที่ใกล้เคียงกับความต้องการตัดตามแบบของอวัยวะแต่ละส่วน แล้วนำมาทากาวแปะตรงตำแหน่งนั้นแทน สำหรับผู้ที่ไม่ชอบหรือไม่ถนัดการระบายสี) จากนั้น ใช้สีดำหรือสีที่มีน้ำหนักเข้มมาตัดเส้นหรือตกแต่งขอบเพื่อเน้นให้รูปหัวสัตว์นั้นดูคมและสวยงาม

วิธีเชิด

สอดมือเข้าไปที่ก้นถุงกระดาษ ให้นิ้วมือทั้ง ๔ นิ้ว (ยกเว้นหัวแม่มือ) งอพับลงเกี่ยวกับถุงกระดาษให้ขยับนิ้วมือขึ้น-ลง จะเห็นว่าคนหรือสัตว์ต่างๆ อ้าปากและหุบปากได้

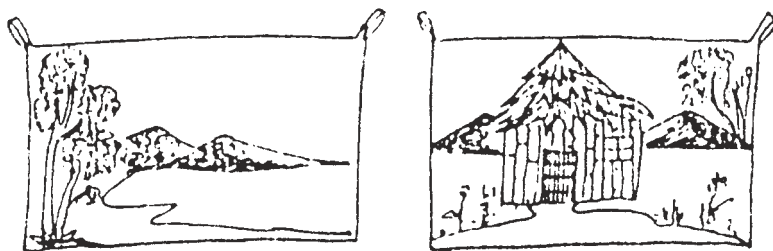
๖.๕ หุ่นผ้ายัดนุ่น

ใช้เศษผ้าประดิษฐ์เป็นรูปสัตว์ต่างๆ แล้วยัดนุ่นติดไม้เชิด ตัวหนอน ตัดผ้าเป็นวงกลมยัดนุ่น ใช้เอ็นร้อยต่อเนืองกัน เวลาเชิดขยับไม้เชิดไปตามลีลาของการเคลื่อนไหว

การทำฉาก

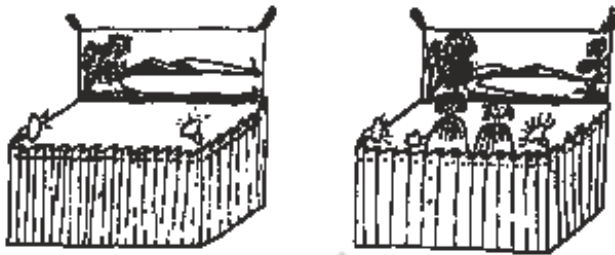
ใช้ผ้าดิบ ระบายสีตามท้องเรื่อง ๑ หรือ ๒ ฉาก

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

โรงหุ่น

ทำด้วยไม้สูงพอดีศีรษะผู้ขีด ทาสีสวยงาม ติดไฟสองข้างเพื่อให้สว่าง หรืออาจใช้โต๊ะ ๔ ขา ตะแคงด้านยาว ตกแต่งด้วยผ้าเย็บจีบเป็นม่านให้ดูสวยงามก็ได้

เรื่องที่เล่น

เลือกเรื่องใดเรื่องหนึ่งจากหนังสือ แล้วจัดทำบทพากย์

ตัวอย่างการทำบทบรรยาย

เรื่องแมวโง่ ๒ ตัว นิทานพื้นเมืองของญี่ปุ่น ซึ่งสอนให้เด็กเห็นคุณค่าของมิตรภาพ การให้ - การรับ

เรื่องย่อ

แมว ๒ ตัวเป็นเพื่อนกัน แต่วันหนึ่งทะเลาะกันเพื่อแย่งขนมก้อนเดียว เมื่อตัดสินใจไม่ได้จึงให้ลิงช่วย แมวทั้ง ๒ ตัวต้องเสียรูปลักษณ์กินขนมทั้งคู่

ขั้นตอน

๑. อ่านนิทาน - ทำบท
๒. ตั้งวัตถุประสงค์ในการใช้หุ่นเล่านิทาน

วัตถุประสงค์ ของนิทานหุ่นเรื่องแมวโง่ ๒ ตัว

๑. ได้รับความสนใจในการอ่านนิทานพื้นบ้านและวรรณกรรมของชาติต่าง ๆ ซึ่งมีความแตกต่างในด้านศิลปวัฒนธรรมและความเป็นอยู่
๒. ส่งเสริมทักษะการพูด การอ่าน ความเป็นคนช่างสังเกต ช่วยให้รู้จักแยกแยะเหตุการณ์และเนื้อเรื่องจากหนังสือ
๓. ส่งเสริมให้มีการอภิปรายอย่างกว้างขวาง สร้างมิตรภาพด้วยการให้และรับ

บทหุ่นเรื่อง แมวโง่ ๒ ตัว

จัดทำจากรวมนิทานพื้นเมืองของญี่ปุ่น (เรื่อง The Two Foolish Cats)

สำหรับเด็กอายุ ๘-๑๒ ขวบ

เวลาแสดง ๑๕ นาที

ตัวละคร

- แมวตัวใหญ่ (สีดำ)
- แมวตัวเล็ก (ลาย)
- ลิง
- ลิงโต

ฉาก ๑

ป่าละเมาะ มีต้นไม้ใหญ่ ๑ กอ ด้านซ้าย และมีหนองน้ำเล็กๆ อยู่ด้านขวาของภาพ ท้องฟ้าโปร่ง

ฉาก ๒

ป่าโล่ง มีต้นไม้ใหญ่ ๑ - ๒ ต้น ด้านซ้ายของภาพ

อุปกรณ์ประกอบ

- หนังสือ (เล่มเล็กๆ)
- ก้อนขนมทำจากโฟม
- ตาชั่งสีทอง (แบบที่ใช้ชั่งทอง) คานทำด้วยไม้ไผ่ จานทำด้วยกะลามะพร้าวผ่าซีกเจาะรู ๓ ด้าน แล้วเอาเชือกร้อยโยงกับคานไม้ไผ่
- ไม้ขีด ๑ อัน ผูกติดกับคานห้อยลงมา สำหรับถือให้ตาชั่งเอียงหรือตั้งตรงตามใจชอบ

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

ตัวหุ่น สิ่งของประกอบหุ่น	เสียง	เพลงประกอบ
<p>ตัวตลกถือหนังสือ</p> <p>แม่ใหญ่ แม่เล็กเดินตามกัน แม่ใหญ่เดินหน้า เดินไปสู่วาที แล้วหยุดเล่นใช้มือหยอกล้อกัน ระหว่างที่ได้ยินเสียงบรรยาย</p>	<p>เพลงนำรายการ ๑ นาที</p> <p>เปิดฉาก ๑ ตัวตลก “คุณหนูๆ ครับ วันนี้หุ่นจะเล่านิทานพื้นเมือง ของญี่ปุ่นเรื่องแม่วัง ๒ ตัว ให้คุณหนูฟัง คุณหนูอยาก จะเป็นอย่างแม่วัง ๒ ตัวนี้ไหม ลองติดตามชมต่อไป ตอนจบจะมีรางวัลสำหรับผู้ที่ตอบปัญหาจากหุ่นเรื่องนี้ ด้วย และหนังสือเรื่องนั้นก็จะมีรางวัลให้ของสมุดใครสนใจ ก็ไปอ่านได้ครับ เชิญติดตามชมได้ครับ (บรรยาย)</p> <p>- กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว มีแม่วัง ๒ ตัว อาศัยอยู่ด้วย กันบริเวณเทือกเขาแห่งหนึ่งในประเทศญี่ปุ่น แม่วัง ใหญ่เป็นแม่วังดำ ส่วนแม่วังเล็กเป็นแม่วังลาย</p>	<p>เพลงเดี่ยวนี้ใครๆ ก็อ่านชุดฝั่งน้อย</p> <p>เพลงทำนองญี่ปุ่นคลอเบาๆ</p>

ตัวหุ่ สิ่งของประกอบหุ่	เสียง	เพลงประกอบ
	<ul style="list-style-type: none"> - แมวใหญ่มีอู่ทำและทำใหญ่ มีเล็บแหลมคม สำหรับจับปลาในลำธาร ซึ่งอยู่ใกล้ๆ เทือกเขาหนะระหว่างจับปลา แมวเล็กจะเฝ้ามองดูแมวใหญ่อย่างชื่นมื่นดี เพราะมันรู้ตัวอู่ทำของมันเล็กเกินกว่าจะจับปลาได้ - แมวใหญ่ชอบเฝ้ามองดูเพื่อนตัวเล็ก ๆ ของมันลอดกอเฝ้าเข้าจับปลาอย่างชื่นชม มันรู้ว่าตัวของมันใหญ่เกินกว่าจะลอดเข้าไปในระหว่างลำเฝ้าซึ่งเบียดเสียดกัน - แมวทั้งสองมักจะแบ่งปันปลาและหนะ ซึ่งหามาได้ด้วยความยากลำบากแก่กันและกันอยู่เป็นนิจ มันต่างก็คิดว่าไม่มีอะไรที่จะร่อยไปกว่าอาหารที่ได้รับแบ่งปันจากกันและกัน 	เพลงทำนองญี่ปุ่นคลอเบา ๆ

ตัวหุ่น สิ่งของประกอบหุ่น	เสียง	เพลงประกอบ
	<p>(แม่ใหญ่) “เพื่อนเอ๋ย หนูนาที่เพื่อนแบ่งให้ข้ากิน วันนี้ช่างเอร็ดอร่อยอย่างบอกไม่ถูกเลย ขอบใจเพื่อนมากนะ”</p> <p>(แม่เล็ก) “หนูนาที่เพื่อนกินนั้น รสของมันยัง เอร็ดอร่อยไม่ดังครึ่งของปลาที่เพื่อนแบ่ง ให้ข้ากินเลย ขอบใจเหลือเกินที่ผู้ด่าให้ แบ่งปันให้ข้าได้มีโอกาสนลิ้มรสอาหาร อร่อยๆ อย่างนี้”</p> <p>(บรรยาย) - ในบางครั้ง แมวทั้งสองจะไปวิ่งเล่นกันที่บันไดวัด มันมักจะไปเล่นลูกบอลสีสวยๆ ที่เด็กๆ ลืมทิ้งไว้ ด้วยการตบบ้างและก่กิ้งเล่นบ้าง บางครั้งมันจะลง ไปเล่นที่ถนนข้างโรงนาเก่าๆ คอยดูฝูงนกกระจอก ที่ลานหน้านั้น ครั้นยามบ่ายแดดคร้มลมตก มันจะแอบ</p>	เพลงทำนองญี่ปุ่นคลอเบาๆ

ตัวหุ่ สิ่งของประกอบหุ่	เสียง	เพลงประกอบ
<p>แมวใหญ่ชุนนมก่อนเล็ก</p> <p>แมวเล็กชุนนมก่อนใหญ่</p>	<p>มาถึงหลับอยู่ด้วยกันได้ตั้งเซอร์ ทั้งสองเป็นเพื่อนที่ ดีที่สุดต่อกัน ไม่เคยทะเลาะเบาะแว้งกันเลย จน กระทั่งวันหนึ่ง (แมวใหญ่) “ดูอะไรนี่นะเพื่อน ข้าเห็นนมก่อนใหญ่ และยังใหม่อีกด้วย อ้อ...นี่ไม่ใช่นมที่ อร่อยที่สุดที่ข้าเคยเห็นมาดอกหรือ” (แมวเล็ก) “นมนที่เพื่อนเห็นนั่นนะ นานะ แต่ดู อะไรนี่นะ ข้าก็พบเห็นนมอีกก่อนหนึ่ง เหมือนกัน ดูมันจะอร่อยน้อยกว่าเจ้าหนู นาอ้วนๆ ที่เจ้าเคยกินเสียอีก นนมก่อนที่ เพื่อนเห็นนั้นเล็กกว่าก่อนของข้าเสียอีก” (แมวใหญ่) “ไม่ยุติธรรมเลยที่ข้าตัวใหญ่กว่า แต่ต้อง มากินนมก่อนเล็ก อันที่จริงแล้ว แมว ใหญ่ก็ควรจะต้องกินนมก่อนใหญ่จึง</p>	<p>เพลงทำนองญี่ปุ่นคลอเบาๆ</p>

ตัวหุ่น สิ่งของประกอบหุ่น	เสียง	เพลงประกอบ
<p>แม่วางสองตะกุกตะบัตักัน และวิ่งไล่กัดกันแล้วหยุด</p>	<p>จะถูกร ขอให้เข้าได้กินก้อนใหญ่เถิด” (แม่วเล็ก) “เรื่องอะไร ข้าตัวเล็กก็ต้องการอาหารมาก ข้าจะให้โตโตเร็ว ข้าไม่แลกกับเพื่อนดอก” (แม่วใหญ่) “ข้ารู้ว่าเตี้ยวันนี้เพื่อนข้าจะเก่งกล้ำข้าขึ้นมา ข้าไม่รู้เหมือนกันกว่าทำไมถึงได้หลงคบค้า กับเพื่อนอยู่ได้เป็นนาน” (แม่วเล็ก) “เพื่อนนี่ตะกะลละลิสดีเลย ขอบอกให้ทราบ ไว้ว่าถ้าแม่แม่วตัวอื่น ๆ มาให้ข้าคบและ ข้าจะเลิกคบกับเพื่อนเด็ดขาดเลย” (บรรยาย) - แม่วทั้งสองทำเสียงฟู ๆ คำราม แล้ววิ่งไล่และหนี ไปบนต้นเชอร์รี่ จนไปไม่ระวังราวคล้ายกับหิมะตก ในที่สุด แม่วใหญ่ก็หยุดนิ่งเพราะเหนื่อยหอบ</p>	เพลงทำนองญี่ปุ่นคลอเบาๆ

ตัวหุ่ สิ่งของประกอบหุ่	เสียง	เพลงประกอบ
	<p>(แม่ใหญ่รำพึง) “อันที่จริงแล้ว เหตุการณ์อันนี้ไม่น่าจะเกิดขึ้นเลย ดีแล้วที่สูทักกันอย่างนี้เรื่อยๆ อาทิด้วยหน้าก็คงจะไม่ยุติ ขอให้เราไปหาสิงเจ้าปัญญาในป่าแห่งนี้กันเถิด เพื่อช่วยแบ่งขมให้เท่าๆ กัน”</p> <p>(แม่เล็ก) “ดีทีเดียว ถ้าเราไม่หยุดสูทักเพื่อจะแย่งขมก่อนนี้ อีกหน่อยมันก็คงจะหน้าและแข็ง กินไม่อร่อย”</p> <p>(บรรยาย)</p> <ul style="list-style-type: none"> - ดั่งนั้นแม่วางสองจึงตรงเข้าไปในป่า เพื่อตามหาสิงเจ้าปัญญาซึ่งอยู่บนต้นไม้ - รีบเร่งวิ่งไปตามทางเดินจนเห็นตัวอุทนามเกี้ยวเป็นริ้วรอยแล้วตะเกียกตะกายไปพบขอนไม้ ค่อยๆ คีบคตลานอยู่บนหญ้าสูง ตาก็ค่อยๆ มองหา 	เพลงทำนองฉิ่งปี่พาทย์

ตัวหุ่น สิ่งของประกอบหุ่น	เสียง	เพลงประกอบ
สิงโต-แมวใหญ่	<p>เจ้าสิงโต</p> <p>- ขณะที่กำลังเหนื่อยและหิว มันก็เริ่มสูดกลิ่นอีกครึ่งหนึ่งในระหว่างทาง มันพบสิงโตแก่ตัวหนึ่งนอนอยู่ใต้ต้นไม้</p> <p>(แมวใหญ่) “ท่านสิงโตผู้เฒ่า เรากำลังมองหาสิงโตเจ้าปัญญา เพื่อช่วยให้ช่วยไกลเกลียดเรื่องที่กำลังมีปากเสียงกัน ท่านเห็นเขาผ่านมาบ้างไหม”</p> <p>(สิงโต) “เห็น...เห็นซิ ถ้าข้าบอกเจ้าว่าสิงโตเจ้าปัญญาอยู่ไหน เจ้าจะแบ่งขนมที่นำกินให้สักก้อนได้ไหม”</p> <p>(แมวลึกลับ) “ท่านสิงโตผู้เฒ่า ถ้าเราแบ่งขนมให้ท่านไปก่อนหนึ่ง เราก็คงไม่จำเป็นต้องมาตามหาสิงโตเจ้าปัญญา เพื่อให้เขามาตัดสินเรื่องที่เราทะเลาะกันให้เหนื่อยเสียเปล่าๆ”</p>	เพลงทำนองญี่ปุ่นคลอเบาๆ

ตัวผู้ สิ่งของประกอบผู้	เสียง	เพลงประกอบ
<p>ดิ้ง-ต่าซังสี่ทอง</p>	<p>เออะ ถ้าทำบอก ขากลับเราจะจับหนู หน้าตัวอ้วนๆ สักตัวมาเป็นก้านัล เพราะ ทำนองแก็กเกินกว่าจะออกไปจับสัตว์กิน เป็นอาหารได้” “ดีจริง อยู่นี่ถึงจะยุติธรรม ตรงไปทาง นั้นนะ แล้วเลี้ยวซ้ายจะเห็นทางลัดเข้าไป ในป่า แล้วเจ้าจะพบสิงเจ้าปัญญาเอง นั่นแหละ” (บรรยาย) - และแล้วแม่วทงสองจึงต่างรีบเร่งไปตามทิศทางที่ ดิ้งโตตัวหนบอก เด่นกันมาเป็นนานกว่าจะพบดิ้ง เจ้าปัญญา ซึ่งนั่งอยู่บังกิ่งไม้ข้างๆ ต่อมามีต่าซังสี่ทอง วางอยู่ใกล้ๆ ดูท่าทางมันฉลาดเฉลียวอยู่ไม่น้อย (แม่ใหญ่) “ทำนดิ้งเจ้าปัญญา ที่เรามาพบทำนดิ้งนี้</p>	<p>เพลงทำนองฉิ่งปี่พาทย์</p>

ตัวหุ่น สิ่งของประกอบหุ่น	เสียง	เพลงประกอบ
	<p>ก็เพื่อจะให้ท่านช่วยตัดสินใจให้เราที่เถิด” (บรรยาย)</p> <p>- แม่ทั้งสองซึ้งใจให้ดู และเริ่มเล่าเรื่องทั้งหมดและ แล้วแม่ใหญ่ก็เอ่ยขึ้นก่อนว่า (แม่ใหญ่) “ข้าคิดว่าข้าควรจะได้กินขนมชิ้นใหญ่” (แม่เล็ก) “แม้ว่าข้าตัวเล็กก็จริง แต่ข้าก็ต้องการ อาหารมากเหมือนกัน” (ลิง) “คอยๆ พุด ค่อยๆ พุด ไม่ต้องแย่งกัน พุด” (แม่ใหญ่) “เราต่างก็เห็นขนมพร้อมกัน ข้าอยากจะ กินชิ้นที่ใหญ่กว่า” (แม่เล็กงุนงง) “แต่ข้าคิดว่าข้าควรจะได้กินก่อน</p>	เพลงทำนองญี่ปุ่นคลอเบาๆ

ตัวหุ่ สิ่งของประกอบหุ่	เสียง	เพลงประกอบ
<p>ดิ้งซังขนม</p>	<p>ใหญ่กว่าด้วยเหมือนกัน แม้ว่าข้าจะตัวเล็ก ก็จริง แต่ข้าก็ต้องอาหารบำรุงให้ ตัวใหญ่ขึ้น” (ดิ้งตบท) “เจ้าทงคู้ดถูกแล้วละ ที่มาให้ข้าช่วย ตัดสินใจ ความ เหน่งส่งขนมมาสิ จะแบ่งให้ กินเท่า ๆ กัน แล้วจะได้อะไรทะเลาะกัน เสียที” (บรรยาย) - แมวทงสองผงกศีรษะบรู๋ มั่นรู้สึกภูมิใจจริง ๆ ที่ให้ ดิ้งช่วยตัดสินใจปัญหาที่ ดิ้งจึงหันไปทางตาซังทง และวางขนมลงซัง ซึ่งแน่ละ เมื่อขนมทงสองก้อน หนักไม่เท่ากัน ตาซังจึงไม่สมดุกัน (ดิ้ง) “มันก็น่าอยู่หรืออกที่เจ้าทงคู้จะตองทะเลาะ</p>	<p>เพลงทำนองญี่ปุ่นคลอเบา ๆ</p>

ตัวหุ่น สิ่งของประกอบหุ่น	เสียง	เพลงประกอบ
<p>ดิงกินขนม</p>	<p>กัน เห็นใหม่ละ... ขนมก่อนหนึ่งหนักกว่า อีกก่อนหนึ่ง เห็นจะต้องเป็นหน้าที่ของข้า ต้องทำให้มันหนักเท่ากันเสียแล้วละ” (บรรยาย) - และแล้วลิ่งเจ้าปัญญาจึงกัดขนมก่อนที่ใหญ่กว่าแล้ว เคี้ยวกินอย่างเอร็ดอร่อย (ลิ่ง) “ข้าต้องทำให้มันเท่ากันด้วยวิธีนี้แหละจะดี ที่สุด” (บรรยาย) - แต่ลิ่งเจ้าปัญญาเกินมากเกินไป ทำให้ขนมบนตาซึ่ง อีกข้างหนึ่งหนัก (ลิ่งอุทาน) “โอ...ข้าคงกัดขนมก่อนนี้ออกมามากเกิน ไปนี่เองแหละ” (บรรยาย)</p>	เพลงทำนองญี่ปุ่นคลอเบาๆ

ตัวผู้ สิ่งของประกอบผู้	เสียง	เพลงประกอบ
<p>สิ่งกินขนมจนหมด</p>	<p>- และแล้วมันจึงกัดขนมก้อนเล็กให้เล็กลงไปอีก เมื่อวางลงบนตราช้างอีก ตาช้างก็ยังคงไม่สมดุลง มันพยายามกินก้อนที่ใหญ่กว่าอีก เพื่อทำให้ตราช้างได้สมดุลง</p> <p>(แม่ใหญ่) “ข้าคิดว่าควรจะหยุดกินได้แล้ว” (แม่เล็ก) “ใช่แล้วละ ข้าเชื่อ มันคงจะเท่ากัน” (บรรยาย)</p> <p>- แต่ถึงเจ้าปัญญาไม่สนใจในคำพูดของแมวทั้งสอง มันก็ยังคงซังขนมไปกินไปอยู่นั่นเอง ในที่สุด ลิงเจ้าปัญญา ก็กินขนมหมดทั้งสองก้อน จนตราช้างว่างเปล่า มันกระแอมแล้วพูดเสียงดังว่า</p> <p>(ลิง) “เออละ...ตราช้างก็เท่ากันแล้ว ข้าคิดว่าเจ้าคงยุติการทะเลาะเบาะแว้งกันได้ คราวนี้ละ เพราะไม่มีอะไรจะให้เจ้ามาทะเลาะกันอีกแล้ว”</p>	เพลงทำนองญี่ปุ่นคลอเบาๆ

ตัวหุ่น สิ่งของประกอบหุ่น	เสียง	เพลงประกอบ
<p>แมว ๒ ตัว เดินคอดกเข้าป่า</p>	<p>(บรรยาย)</p> <p>- และแล้วสิงเจ้าปัญญากระโดดแล้วหนีเข้าไปไปอย่างรวดเร็ว แมวใหญ่ซึ่งมีสีหน้าอึดโรย พุดด้วยเสียงละห้อยว่า</p> <p>(แมวใหญ่) “ข้าก็เพิ่งรู้ว่าตัวเองโง่งมิดซบสิ้นดี”</p> <p>(แมวเล็ก) “ข้าก็โง่งเหมือนกัน”</p> <p>(บรรยาย)</p> <p>- แมวทั้งสองเดินคอดกไปตามถนนด้วยความหิวโหย และนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา มันไม่เคยทะเลาะกันอีกเลย</p> <p>เพลงตั้งขึ้น</p> <p>หุ่นทุกตัวดำเนินผู้ชม</p>	<p>เพลงทำนองญี่ปุ่นคลอเบาๆ</p>

หลังจากนั้นประเมินผลด้วยการตั้งคำถาม เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์
ดังต่อไปนี้

คำถาม

๑. แมวโง่ ๒ ตัว อยู่ที่ประเทศไหน
อธิบายภาพสถานที่หรือทำเลที่แมวใหญ่จับปลาว่าจับที่ไหน แมวเล็กจับ
หนูที่ไหน แมวทั้งสองชอบกินอะไร ลิงเจ้าปัญญาอยู่ที่ไหน
๒. ภาพหนึ่งเรื่องนี้มีสถานที่หรือสิ่งของใดบ้างที่เราไม่เคยเห็นในชีวิตจริง แมว
ทั้งสองมองเห็นอะไร และทำอะไรบ้าง ซึ่งในบางครั้งเราก็เห็นและทำ
อย่างนั้นบ้าง
๓. ทำไมแมวเล็กจึงไม่สามารถจับปลาได้ ทำไมแมวใหญ่จึงไม่สามารถจับหนู
ได้
ปัญหาที่สำคัญยิ่งของแมวทั้งสอง ซึ่งต้องไปหาสิ่งให้ช่วยตัดสินใจคือ
อะไร
เราสามารถจะทำอะไรสักอย่าง ซึ่งคนตัวใหญ่กว่าเราหรือเล็กกว่าเราไม่
สามารถจะทำได้ดีเท่าเราบ้างไหม
๔. ครั้งล่าสุดเราเคยทะเลาะเบาะแว้งกับพี่ๆ น้องๆ หรือเพื่อนๆ ของเราด้วย
เรื่องอะไรบ้าง ใครเป็นผู้ไกลเกลี่ย เราพอใจในการไกลเกลี่ยนั้นไหม เรา
เคยรู้สึกที่ตัวเองโง่เหมือนแมวทั้งสองนี้บ้างไหม
๕. ขณะที่ฟังนิทานเรื่องนี้อยู่นั้น สังเกตบ้างไหมว่า มีตอนไหนหรือจุดไหนที่
ทำให้เราเดาได้ว่าลิงเจ้าปัญญาจะตัดสินใจอย่างไร แล้วสิ่งที่เดาไว้นั้น
ถูกไหม
๖. เราคิดว่าลิงเจ้าปัญญานั้นฉลาด หรือตะกละ หรือเจ้าเล่ห์ หรือว่าเป็นทั้ง
สามอย่าง ช่วยกันพูดถึงลิงเจ้าปัญญา
๗. จากนิทานเรื่องนี้ ลองคิดดูซิว่าเราแก้ปัญหาอย่างไรจึงจะยุติธรรม หรือคิด
ว่าสมน้ำหน้าแล้วที่แมวโง่ทั้งสองควรจะได้รับการเรียนเช่นนี้
๘. แมวทั้งสองเป็นเพื่อนที่ดีและมีความดีต่อกันในทางใดบ้าง

สิ่งสำคัญที่สุดเราควรปฏิบัติต่อเพื่อนคืออะไร เราหวังจะให้เพื่อนทำ
อย่างไรบ้าง
ในการสร้างมิตรภาพนั้น การให้และการรับมีความหมายเพียงใดแก่เรา
บ้าง

คำถามที่ให้ทำร่วมกันทั้งชั้น

๑. สมมติว่าแมว ๒ ตัวเป็นแมวใหญ่ในการ์ตูน ลองตั้งชื่อดู ลองคิดว่าแมว ๒ ตัว จะทะเลาะกันเรื่องอะไรบ้าง แล้วลองวาดภาพดู
๒. แสดงละครซึ่งมีเนื้อเรื่องที่ชี้ให้เห็นการกระทำที่เป็นมิตรและไม่เป็นมิตรใช้ฉากต่างๆ กัน เช่น สนามในโรงเรียน หรือในบริเวณบ้าน
๓. แสดงเป็นลิงเจ้าปัญญา แล้วให้เพื่อนๆ เป็นสัตว์ในป่า ลองให้สัตว์เหล่านั้นมีปัญหาที่จะต้องมาปรึกษาว่าให้ช่วยแก้ไข แล้วลองตัดสินดูว่าวิธีแก้ปัญหาวิธีใดดีที่สุด
๔. สมมติว่าไปพบเด็กชาย-หญิง ชาวญี่ปุ่น ซึ่งไม่เคยทราบเรื่องเกี่ยวกับนิทานไทยเลย คิดว่าจะเล่านิทานเรื่องใดให้ชาวญี่ปุ่นที่พบฟัง ซึ่งนิทานเรื่องที่เล่านี้สนุกพอๆ กับเรื่องแมวโง่ ๒ ตัว

๗. เล่าโดยการวาดหน้าหุ่น

เตรียมอุปกรณ์

๑. กระดาษสำหรับวาดภาพ
๒. เทปทำนองเพลงจีน
๓. หนังสือนิทานเรื่องห้าพี่น้องชาวจีน

เรื่อง ห้าพี่น้องชาวจีน (จากเรื่อง *The Five Chinese Brothers*)

เหนือเรื่องย่อ

ครั้งหนึ่งนานมาแล้ว มีพี่น้องชาวจีนยากจนครอบครัวหนึ่ง กำพร้าพ่อ มีด้วยกัน ๕ คนเป็นชายล้วน และหน้าตาเหมือนกันราวกับแกะ อยู่กับแม่แก่ๆ ในกระท่อมหลังหนึ่ง ทั้งห้ามีความสามารถต่างๆ กัน

เข้าวันหนึ่ง พี่คนโตเตรียมเดินทางไปหาปลาในทะเลเอาไปขายเลี้ยงครอบครัว ระหว่างที่เดินทางไป หนูน้อยคนหนึ่งขอตามไปด้วย เพราะอยากเห็นทะเล เมื่อไปถึงทะเล พี่คนที่ ๑ อดน้ำทะเลเข้าไปในปากจนท้องทะเลเหือดแห้ง หนูน้อยดีใจมาก รีบวิ่งลงในทะเลเก็บสิ่งของมีค่าจากเรือโจรสลัดซึ่งอัปปางที่ท้องทะเลอย่างเพลิดเพลิน แม้ว่าคนที่ ๑ จะโบกไม้โบกมือเป็นสัญญาณให้ขึ้นบนฝั่งนานเพียงใดก็ตาม เขาก็หาได้สนใจไม่ พี่คนที่ ๑ ทนกลืนน้ำทะเลไม่ไหว จึงต้องปล่อยออกมาจากปาก น้ำทะเลได้พรั่งพรั่งลงในทะเลท่วมหนูน้อยสิ้นชีวิต

เข้าวันรุ่งขึ้น ตำรวจจับพี่ชายคนที่ ๑ ไปส่งผู้พิพากษา ให้ตัดสินคดีในฐานะฆ่าหนูน้อย ผู้พิพากษาตัดสินด้วยการให้เอาไปถ่วงน้ำ ก่อนตายเขาขออนุญาตผู้พิพากษากลับไปลาแม่ที่บ้าน ผู้พิพากษาอนุญาต พี่คนที่ ๒ ซึ่งสามารถยึดตัวได้ปลอมตัวมารับโทษแทน หลังจากเพชรฆาตนำไปถ่วงน้ำทะเลเขาสามารถรอดตายด้วยวิธีการยึดตัวพันท้ำทะเล ผู้พิพากษาจึงตัดสินให้ตายด้วยวิธีตัดคอ เขาจึงขออนุญาตผู้พิพากษากลับไปลาแม่ที่บ้าน ผู้พิพากษาอนุญาต พี่คนที่ ๓ ซึ่งมีคอแข็งประดุจเหล็กได้ปลอมตัวมาแทน เมื่อถึงเวลาประหารชีวิต ดาบซึ่งกระทบลงบนคอถึงกับบิ่น ผู้พิพากษาจึงตัดสินประหารชีวิตด้วยวิธีเผาไฟ เขาขอลากลับบ้านไปลาแม่ พี่คนที่ ๔ ซึ่งร่างกายเผาไม่ไหม้จึงมาแทน เมื่อเพชรฆาตนำไปเผาไฟ ร่างกายของเขาก็ไม่ไหม้ไฟ ผู้พิพากษาจึงตัดสินให้ประหารชีวิตด้วยวิธีนำเข้าเตาอบ ซึ่งไม่มีอากาศหายใจ ๓ วัน ๓ คืน เขาจึงขออนุญาตกลับบ้านไปลาแม่ น้องคนสุดท้ายซึ่งกลั่นลมหายใจได้นานจึงเข้ามาแทน เพชรฆาตไม่สามารถจะทำให้เขาตายได้อีกเช่นกัน ผู้พิพากษาหมดปัญญาที่จะทำให้เขาตาย จึงยกโทษให้ ทั้งห้าพี่น้องจึงกลับไปอยู่รวมกันด้วยความสุขกับแม่ของตน

วิธีสาธิต

วาดหน้าหุ่นพี่น้องชาวจีนทั้งห้าลงบนกระดาน แล้วเล่าเรื่องไปตามลำดับ พร้อมทั้งชี้ตัวหุ่นประกอบตามไปด้วย

กิจกรรมหลังการเล่า

ให้เด็กลองวาดหน้าหุ่นจากนิทานเรื่องนี้บนกระดาน สนทนาซักถาม

- ประทับใจในความสามารถของพี่น้องคนใดมากที่สุด
- สมมติว่าเป็นผู้พิพากษา จะตัดสินลงโทษน้องคนสุดท้ายอย่างไร เมื่อทราบว่านักโทษยังไม่ตายทั้งๆ ที่ถูกอบอยู่ในเตาที่ไม่มีอากาศหายใจ
- ลองอ่านนิทานจีนเรื่องอื่นที่จัดมาแสดง

๘. เล่าโดยใช้แผ่นใสประกอบ

วัตถุประสงค์

๑. สนุกกับการฟังนิทานและการดูแผ่นใสประกอบ
๒. ต้องการชี้ให้เห็นคุณธรรมที่ว่า “ความรักเป็นแรงบันดาลให้มีความตั้งใจที่จะเอาชนะอุปสรรคทั้งปวง”

อุปกรณ์

๑. เครื่องฉายข้ามศีรษะ (Overhead Projector)
๒. แผ่นใสรวม ๑๑ ภาพ ซึ่งวาดเป็นภาพต่างๆ ตามเนื้อเรื่อง (ดูตัวอย่างด้านหลัง)
๓. เทปเพลงซึ่งมีแต่ทำนองเปิดคลอเบาๆ ระหว่างเล่า

หมายเหตุ

ถ้าไม่มีอุปกรณ์ดังกล่าว อาจดัดแปลงวาดบนแผ่นกระดาษแข็ง ขนาด ๑๒ x ๑๔ นิ้ว แล้วยกแสดงประกอบการเล่าแทนก็ได้

ตัวอย่างนิทานซึ่งเล่าโดยใช้แผ่นใสประกอบ

เรื่อง เงือกน้อย (จากเรื่อง *The Little Mermaid*)

อาณาจักรที่กว้างใหญ่ไพศาลใต้ท้องทะเลแห่งนี้ เป็นที่อาศัยของเงือกน้อย สาวน้อยผมทองซึ่งมีท่อนล่างคล้ายปลา บิดาของเงือกน้อยเป็นเจ้าของป้อมปราการท้องทะเล ซึ่งแวดล้อมด้วยสัตว์ทะเลนานาชนิด เงือกน้อยชอบว่ายน้ำ ชมความงามของธรรมชาติที่เกาะนกกนางนวลอยู่เสมอ และความเพลิดเพลินที่ได้รับ ดลใจให้เงือกน้อยครวญเพลงขึ้นอย่างไพเราะจับใจ คืบวันหนึ่ง เสียงมนต์เสน่ห์ของเงือกน้อยแว่วกังวานไปถึงปราสาทของเจ้าชาย ทำให้เจ้าชายเคลิบเคลิ้มที่จะได้พบเจ้าของเสียง

เจ้าชาย “เสียงนี้ต้องมาจากเกาะใกล้ปราสาทของเราเป็นแน่”

วันรุ่งขึ้น เจ้าชายจึงออกเดินทางติดตามเสียงเสนห์นั้น

เจ้าชาย “ลูกเรือ เตรียมเรือให้พร้อม ข้าจะออกเดินทางบายนี้”

ระหว่างทาง เกิดพายุใหญ่โหมกระหน่ำอย่างรุนแรง จนท้องทะเลปั่นป่วน เรือปะทะหินโสโครกจนแตกกระเด็นออกเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อย ลูกเรือเสียชีวิตหมด เจ็อกน้อยเห็นเหตุการณ์นั้นโดยตลอด ร่างของเจ้าชายค่อยๆ จมดิ่งลึกลงไปในทะเล เจ็อกน้อยรีบตรงเข้าไปช่วยประคองเจ้าชายไว้มิให้ร่างกระแทกหิน แล้วเริ่มรักเจ้าชายนับตั้งแต่นั้น

เจ็อกน้อย “ลูกอยากให้เจ้าชายอยู่กับเราที่นี่”

เจ้าบาดาล “เจ้าช่างโง่เสียจริงๆ ไม่รู้หรือว่ามนุษย์จะมาอยู่ใต้ทะเลนานๆ ได้อย่างไร มีแต่พวกเราเท่านั้นที่จะอยู่ได้ ทหารรีบเอาขึ้นไปส่งบนบกเดี๋ยวนี้”

เจ้าบาดาลจึงสั่งให้เจ็อกบรืวารนำเจ้าชายขึ้นไปส่งไว้บนชายหาด

เจ็อกน้อยเศร้าใจที่เจ้าชายจากไป เธอได้ติดตามขึ้นไปดูด้วยว่าเจ้าชายปลอดภัยหรือไม่

เจ็อกน้อย “พ่อจ๋า ลูกอยากขึ้นไปบนบก ลูกไม่อยากอยู่ใต้ทะเลเลย บนบกมีอะไรที่น่าดูหลายอย่าง”

เจ้าบาดาล “เจ้าจะขึ้นไปอยู่ได้อย่างไรกัน เจ้าไม่มีขาที่จะใช้เดินอย่างมนุษย์ขึ้นไปอยู่ไม่ได้หรอก เจ้าต้องอยู่ในทะเลตลอดไป”

เมื่อเห็นว่าไม่มีหนทางใดที่จะขึ้นไปอยู่บนบกได้แล้ว เจ็อกน้อยก็ล้มป่วย เจ้าบาดาลจึงพาเจ็อกน้อยไปหาหมอมน้ำ

หมอ “วันนี้เจ้าบาดาลเข้ามาถึงนี้ คงจะมีเรื่องเดือดร้อนใจอะไรระมังจะให้ข้าพเจ้ารับใช้สิ่งใดบ้างล่ะ”

เจ้าบาดาล “หมอ ลูกฉันเจ็บหนัก ลองดูซิว่าเป็นอะไร เขาอยากที่จะขึ้นไปอยู่บนบก ฉันก็ไม่รู้จะช่วยเหลือเขาได้อย่างไร”

หมอ “ก็แปลกนะเจ้าบาดาล ลูกของท่านเป็นเจ็อก แต่อยากจะไปอยู่บนบก จะเป็นไปได้อย่างไรกัน เป็นเจ็อกก็ต้องอยู่กับน้ำทะเลจึง

จะถูก แต่เอาละ ข้าพเจ้าจะลองพยายามหาทางช่วยให้เงือกน้อย
สมปรารถนา แก้ววิเศษ บอกข้าเถิด จะช่วยให้เงือกน้อยเป็น
มนุษย์ได้อย่างไร”

เสียงแก้ววิเศษ “ฮะๆๆ วันไหน เจ้าชายบอกรักเงือกน้อยและขอแต่งงาน
ด้วย เงือกน้อยจะกลายเป็นคนทันที ฮะๆๆๆๆ”

หมอ “คืนพระจันทร์เต็มดวง เงือกน้อยจะต้องว่ายน้ำไปรอเจ้าชายที่
เกาะนกนางนวล แล้วครวญเพลงที่ไพเราะที่สุด เจ้าชายจะเสด็จ
มาหาเอง จำคำข้าพเจ้าไว้”

ในระหว่างที่เจ้าบาดาลปรึกษาคความกับหมอ เงือกผมแดงแอบได้ยิน
ความลับนั้นเข้า ก็เกิดความอิจฉาเงือกน้อยที่จะได้มีโอกาสเป็นมนุษย์ และจะ
ได้แต่งงานกับเจ้าชายด้วย เธอจึงรีบนำความลับนั้นไปบอกเพื่อนๆ ๒ คน
เพื่อช่วยกันวางแผนฆ่าเงือกน้อยไม่ให้ว่ายน้ำไปที่เกาะนกนางนวล

เงือกผมแดง “พวกเราช่วยกันหน่อยนะ ฉันเกลียดเงือกน้อยเหลือเกิน หมันไส้
นักเขี้ยว อยากจะเป็นคนขึ้นมาบ้างละ”

เงือก (๒) “ฉันก็เหมือนกัน ฉันมีเพื่อนเป็นปลาหมึกยักษ์ ฉันจะให้มันรัดเสีย
ให้ขาดใจตายทีเดียว”

เงือก (๓) “ถ้าสำเร็จนะ ในพิภพนี้ไม่มีใครที่จะงามเกินเราทั้งสามทีเดียว”

เจ้าบาดาล “โชคดีนะลูก”

ระหว่างทางที่เงือกน้อยจะว่ายน้ำไปที่เกาะนกนางนวล เงือกผมแดง
ใช้อัจฉาแอบดูลู่ทางอยู่ที่โขดหินนั้น เมื่อเงือกน้อยว่ายน้ำเข้ามาใกล้ เงือกทั้ง
สามก็ปล่อยให้ปลาหมึกยักษ์เข้าจับตัว ทันใดนั้น ปลาปากแหลมบริวารของ
เงือกน้อยเห็นเหตุการณ์เข้าจึงช่วยเหลือ โดยใช้ปากที่แหลมคมนั้นทิ่มแทง
ปลาหมึกยักษ์จนตั้งตัวไม่ติด ในที่สุดปลาหมึกยักษ์ยอมแพ้ปล่อยเจ้าหญิงไป

เงือกผมแดงและเพื่อนทั้งสองซึ่งรอจ้งหวะอยู่ ก็รีบลักพาเงือกน้อยไป
ซ่อน ต่อจากนั้นจึงไปหาปลาฉลามให้ช่วย ฝูงปลาฉลามนับพันจึงยกทัพใหญ่
ไปรุกรานอาณาจักรของเงือกน้อยทันที

เจ้าบาดาลบัญชาการทัพเอง โดยเตรียมพลทัพปลาวาฬหลายหมื่นตัว
ยกทัพไปประจัญบานฝูงฉลามใหญ่ไม่น้อยอ่อนกำลังลง เพราะถูกปลาวาฬ

พิฆาตจนย่อยยับ เลือดแดงฉานไปทั่วท้องทะเล เจือกซี้จิกทั้งสามถูกจับได้ เจือกน้อย “ลูกคิดว่า ควรจะปล่อยเจือกทั้งสามไปเสีย ลูกไม่อยากจะให้เป็น เวนกรรมติดตัวต่อกัน”

เจ้าบาดาล “พ่อจะเชื่อเจ้า พ่อจะเนรเทศให้มันไปอยู่เสียที่เกาะกลางทะเล จะได้ไม่มาก่อเรื่องวุ่นวายอีก”

เมื่ออุปสรรคผ่านพ้นไปแล้ว เจือกน้อยจึงรีบว่ายน้ำไปที่เกาะนกนางนวลตามคำสั่งหมอ คือนั้นพระจันทร์เต็มดวงพอดี

เวลานั้นเจ้าชายและลูกเรือกำลังสาละวนล่ำเลียงเสบียงอยู่บนฝั่งทะเล เจ้าชาย “ท่านอำมาตย์ ได้ยินเสียงเพลงไหม ฉันจำได้ว่าเป็นเสียงของ เจือกน้อยที่เคยช่วยฉันไว้เมื่อครั้งเรือแตก”

อำมาตย์ “ข้าพเจ้าคิดว่า มันเป็นเสียงภูติผีปีศาจแน่ๆ เจ้าชายอย่าเสด็จ ไปเลย ถ้าไม่เชื่อข้าพเจ้า เจ้าชายอาจจะสิ้นพระชนม์ได้”

เจ้าชายหารอช้าไม่ รีบตรงไปที่เรือกระเชียงซึ่งจอดอยู่ที่ชายหาด รีบ กระเชียงเรือไปตามเสียงเพลงนั้น เมื่อมาถึงเกาะนกนางนวล เจ้าชายพบ เจือกน้อยกำลังขับขานเพลงอย่างไพเราะจับใจ

เจ้าชาย “เจือกน้อย ฉันรักเธอ ฉันจะแต่งงานกับเธอ เราไปกันเถอะ”

พอเจ้าชายพูดจบ หางปลาของเจือกน้อยก็หายไป มีขาคู่งามมาแทนที่ เจือกน้อยกลายเป็นคนแล้ว

เจ้าชายพาเจือกน้อยเข้าสู่ฝั่ง ข้าราชการบริวารทั้งหลายต่างก็ให้ร้องด้วยความยินดี “ไชโยๆๆๆ”

จากนั้นเจ้าชายและเจือกน้อยได้แต่งงานกันด้วยความสุข ทั้งสองมักจะเสด็จไปเยือนเกาะนกนางนวลซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความรักเสมอๆ และเจ้าบาดาลก็เป็นสุขที่เจือกน้อยกลายเป็นคน และได้แต่งงานกับเจ้าชายด้วยความสุข

อุปกรณ์ที่จัดเตรียม

แผ่นใส (วาดภาพประกอบตามคำบรรยายที่ให้) และฉายประกอบการเล่าตามขั้นตอนของเรื่อง

- แผ่นที่ ๑ เจ๊กน้อยนั่งอยู่บนเกาะนกนางนวล ไกลออกไป ด้านหลังเป็น
ปราสาทของเจ้าชาย
- แผ่นที่ ๒ เรือของเจ้าชายพร้อมกับลูกเรือไปชนกับโขดหิน
- แผ่นที่ ๓ เจ๊กน้อยช่วยชีวิตเจ้าชาย
- แผ่นที่ ๔ เจ้าชายถูกนำขึ้นมาไว้บนเกาะ
- แผ่นที่ ๕ เจ้าบาดาลพาเจ๊กน้อยไปปรึกษาหมอซึ่งเป็นม้าน้ำ
- แผ่นที่ ๖ เจ๊กผมแดงลอบฟังคำสั่งหนาของเจ้าบาดาลและหมอม้าน้ำ
- แผ่นที่ ๗ เจ๊กสาว ๓ ตัว ปรึกษากันเพื่อลักพาตัวเจ๊กน้อย
- แผ่นที่ ๘ สงครามระหว่างปลาหมึกยักษ์กับปลาปากแหลม
- แผ่นที่ ๙ สงครามระหว่างปลาฉลามกับปลาวาฬ ซึ่งมีเจ้าบาดาลบัญชาการ
อยู่ใกล้ๆ
- แผ่นที่ ๑๐ เจ๊กสาวทั้งสามนั่งคอดกอยู่เบื้องหน้าเจ้าบาดาลและเจ๊กน้อย
- แผ่นที่ ๑๑ เจ้าชายและเจ๊กน้อยนั่งด้วยความสุขบนเกาะนกนางนวล

กิจกรรมหลังการเล่า

สนทนาขั้นต้น

๑. นักเรียนจะแสดงความรักต่อพ่อแม่ พี่น้อง เพื่อนร่วมชั้น เพื่อน
บ้าน ครูและเพื่อนมนุษย์อื่นๆ ได้อย่างไรบ้าง
๒. การให้การช่วยเหลือกันและการให้อภัย เป็นการแสดงความรัก
ต่อกันใช่หรือไม่
๓. นักเรียนรักพ่อแม่หรือไม่ อยากเรียนหนังสือให้เก่งๆ เพื่อให้
พ่อแม่พอใจหรือไม่ และนักเรียนได้พยายามทำสิ่งนั้นอย่างสุดความสามารถ
หรือไม่

หาหนังสืออื่นไว้ก่อน

หนังสือนิทานหรือเรื่องอื่นๆ ที่สอนให้นักเรียนเรียนรู้เรื่องของการให้
การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และการให้อภัย เป็นต้น

๙. เล่าโดยใช้ภาพวาดประกอบ

วัตถุประสงค์

- ฝึกทักษะการพูด การใช้ภาษา
- ให้รู้จักทำงานเป็นกลุ่ม

การเตรียมตัว

- วาดภาพต่อไปบนกระดาษแข็งขนาด ๑๐ x ๑๒ นิ้ว ระบายสีให้สวยงาม คือ

หมีน้อย

ตุ๊กตา

ตัวตลกในกล่องของขวัญ

กระต่าย

เจ้าของร้าน (ชาย)

คนซื้อของ (หญิง)

- อ่านเนื้อเรื่องให้เข้าใจ จำเหตุการณ์ที่สำคัญๆ ให้ได้ เวลาเล่าใช้การเจรจา โดยผู้เล่าทำเสียงเป็นตัวละครต่างๆ กันตามบท ไม่จำเป็นต้องให้คำพูดทุกคำเหมือนบททุกประการ ให้ผู้ฟังรู้สึกว่าเป็นการเล่าที่เป็นไปตามธรรมชาติ

ขณะเล่า

- เมื่อถึงบทตัวละครตัวใด ก็ยกภาพนั้นขึ้น ถ้าเป็นการสนทนาก็ยกทั้ง ๒ ภาพ
- เวลาชูภาพไม่ควรให้ปิดหน้าผู้เล่า
- จับภาพที่ขอบซ้าย - ขวา อย่าให้มือโผล่ออกมามากจนบังภาพ
- ภาพที่ใช้แล้ว ควรวางให้เป็นระเบียบ และพร้อมที่จะใช้ได้อีกเมื่อถึงบทโดยไม่สับสน

ตัวอย่างนิทานประกอบภาพ

เรื่อง รอยยิ้มของหมีน้อย (ดัดแปลงจากเรื่อง *Teddy Bear's Smile*)

รูปภาพ (ขนาด ๑๐ x ๑๒ นิ้ว) หมีน้อย ตุ๊กตา ตัวตลกในกล่องของขวัญ
กระต่าย เจ้าของร้าน (ชาย) คนซื้อของ (หญิง)

ภาพขนาดใหญ่ ภายในร้านขายของเด็กเล่น มีชั้นวางของเด็กเล่นติดบน
กระดานด้านหลังผู้เล่า

ภาพหมี “ตอนนี้พวกเด็ก ๆ ไม่เห็นมาซื้อของเล่นที่นี่เลยนะ ฉันคิดถึง
เขาจะแะอยู่แล้ว เฮ้อ... ถ้าเขาว่างก็คงจะพาคุณพ่อคุณแม่
มาซื้อของเล่นเร็ว ๆ นี้หรอก พวกเด็ก ๆ ชอบจับแะมฉัน บาง
คนก็ดึงหูดึงจมูกฉันเล่น ฉันอยากจะไปอยู่กับเด็ก ๆ เร็ว ๆ
เหลือเกิน เมื่อไรหนอเขาจะมาซื้อฉันไปเสียที”

ภาพตุ๊กตา “ใครเขาจะมาซื้อหมีหน้าตาน่ากลัวน่าเกลียดอย่างนี้ ได้แต่
นั่งยิ้มอย่างเดียวทั้งวันทำอะไรก็ได้ แต่ฉันซิ....ฉันเต้น
ระบำก็ได้ ร้องเพลงก็ได้”

ภาพหมี “เธอนี้เก่งจริง ๆ นะ เต้นระบำก็ได้ ร้องเพลงก็ได้ ตัวฉันเสีย
อีกไม่มีโอกาสจะมีความสามารถเท่าเธอ”

ภาพตัวตลก “ข้าก็เหมือนกัน ข้าฉลาดเหมือนสุนัขจิ้งจอก เด็ก ๆ ทุกคน
รักข้า รักตัวตลกอย่างข้า ไม่มีใครเขาซื้อเจ้าไปทำอะไร
หรอก เจ้าหมีน้อยเอ๋ย เจ้าดูข้าซิ ข้าเก่งแค่ไหน ฉลาด
กระโดดก็ได้ เต้นรำก็ได้”

ภาพหมี “ฉันไม่ฉลาดอย่างท่านหรอก คงไม่มีใครคิดมาซื้อฉันแน่ ๆ
ฉันคงต้องอยู่ที่นี้ตลอดไป”

ภาพกระต่าย “เจ้าช่างเป็นหมีที่แต่งเนื้อแต่งตัวมอซอเสียจริง ๆ ดูข้าซิข้า
สวมเสื้อผ้าสวย เสื้อชุดนี้น่าสมัยที่สุดในรอบปีนี้รู้ไหม เจ้า
นะแต่งตัวเข้เขย”

- ภาพหมี่ “ฉันเป็นหมี่ที่ไม่ฉลาด เสื้อผ้าก็ไม่หน้าดู แบบก็ล้ำสมัย จนบางครั้งฉันน้อยอกน้อยใจตัวเองจนยิ้มไม่ออก แต่ฉันก็เต็มใจที่จะยิ้มกับทุกๆ คน ไม่ทำเรื่องซึ่มกับเด็ก ๆ ฉันคิดอยู่เสมอว่า ทรายไคที่มีลมหายใจย่อมมีความหวัง”
- ภาพตัวตลก “พวกเราเจียบหน้อย เจ้าของร้านกำลังเดินมาเปิดร้านแล้ว”
- ภาพเจ้าของร้าน (เจ้าของร้านเดินเข้ามาในร้าน ตรงไปที่ของเล่น)
- ภาพเจ้าของร้าน “สวัสดีครับคุณนาย วันนี้จะซื้ออะไรไปฝากลูกที่บ้านดีครับ”
- ภาพคนซื้อของ “ฉันอยากได้ของเล่นที่น่ารัก ๆ สักอย่างหนึ่งไปฝากลูกสาวที่บ้าน เห็นร้องอยากได้ของเล่นมานานแล้ว”
- ภาพเจ้าของร้าน “ไอ้เจ้าตัวตลกกล่องนี้น่าสนใจไหมครับ”
- ภาพคนซื้อของ “มันก็ตลกน่าขำดีอยู่หรอก แต่มันผลุบขึ้นผลุบลง กระตุกไปกระตุกมา ยังไงบอกไม่ถูก”
- ภาพเจ้าของร้าน “ตุ๊กตาตัวนี้ไซ่ลาน แล้วกระโดดได้ เต้นระบำก็ได้ ร้องเพลงก็ได้”
- ภาพคนซื้อของ “อ๊ะ...นี่เป็นของเล่นที่น่าดูทีเดียวแหละ แต่ใจฉันว่ามันหนักหุ”
- ภาพเจ้าของร้าน (หยิบกระด่ายขึ้นมา) “กระด่ายตัวนี้น่ารักมาก หุยาว แต่งตัวทันสมัยด้วย”
- ภาพคนซื้อของ “สวย - น่ารักดี แต่ฉันว่าไม่เหมาะกับหลานของฉันเลย”
- ภาพคนซื้อของ “หมี่ตัวนี้น่ารักเหลือเกิน ฉันว่าเหมาะสำหรับเป็นของเล่นสำหรับลูกของฉัน ดูหน้ามันขีเจียบสงบเสงี่ยมดี แต่ที่ฉันติดใจมากก็คือใบหน้าของมันมีรอยยิ้มนิด ๆ ใครเห็นก็อดไม่ได้ที่จะยิ้มตามไปด้วย ฉันเชื่อแน่ ๆ ว่ารอยยิ้มนี้จะทำให้ลูกของฉันเป็นสุขและตั้งใจที่ได้ของเล่นชิ้นนี้”
- ภาพเจ้าของร้าน “ผมจะรีบห่อให้คุณนายเดี๋ยวนี้เลยครับ ขอขอบคุณมากครับที่มาอุดหนุนเรา”

- ภาพตุ๊กตา “โชคดีนะหมีน้อย โชคมักมาหาเราโดยไม่รู้ตัวล่วงหน้าเสมอ
คุณผู้หญิงที่ซื้อเจ้าไปจะต้องชอบเจ้ามากที่สุด”
- ภาพหมี่ “คุณผู้หญิงทำให้ฉันประหลาดใจไม่น้อยทีเดียว ก็อย่างที่
เธอรู้ๆ อยู่นั่นแหละ ฉันไม่ใช่หมี่ที่ฉลาดเฉลียวอะไรนักหรอก
มีก็แต่รอยยิ้มของความสุข และยิ้มนั้นมีคุณค่ามากที่สุด”
- ภาพตุ๊กตา “เราทุกคนถูกเจ้าไว้มาก ให้อภัยเราเถอะนะหมีน้อย”
- ภาพหมี่ “ฉันให้อภัยต่อทุกคนเสมอ ลาก่อนเพื่อนๆ”

กิจกรรมหลังการเล่า

๑. ให้เด็กทดลองเป็นตัวละครต่างๆ ตามเรื่องที่เล่า โดยจะเล่นเรื่องเดิมหรือเรื่องใหม่ก็ได้
๒. ให้เด็กเล่าด้วยความรู้สึกของตัวเองที่แท้จริงจริงๆ ซึ่งเป็นการสร้างบทบาทสมมติให้เด็ก
๓. ในกรณีที่เด็กเคอะเขิน อาจจะแบ่งกลุ่มให้เล่นและฝึกซ้อมกันเองจนเกิดความมั่นใจแล้วให้ออกมาแสดง
๔. จัดหาหนังสือนิทานเล่มอื่นๆ ให้เด็กอ่าน แล้วให้เด็กลงวาดภาพตัวละครลงบนกระดาษแข็ง ระบายสี ลองให้เด็กเล่นตามเนื้อเรื่องจากหนังสือแล้วมาแสดงให้เพื่อนดู

๑๐. เล่าประกอบเสียงธรรมชาติ

เสียงธรรมชาติ ได้แก่ เสียงฟ้าร้อง ฟ้าผ่า เสียงร้องของสัตว์ต่างๆ เสียงน้ำตก ขบวนการแห่ง ประทัด เป็นต้น เสียงเหล่านี้ผู้เล่าสามารถจะให้ร้านเทพช่วยอัดเทปตามความต้องการได้ เสียงธรรมชาติ (sound effect) จะให้ความรู้สึกที่สมจริงสมจัง และทำให้นิทานมีชีวิตชีวาคล้ายกับฟังละครวิทยุ ขณะเดียวกัน ผู้ฟังก็ได้รับความรู้และมีประสบการณ์ร่วมกับเรื่องที่เล่าด้วย

การเตรียมตัว

๑. อ่านนิทานให้จบเรื่อง ลองเล่าโดยใช้ความรู้สึกลงไปคำพูดของตัวละครแต่ละตัว

๒. พิจารณาว่าจะสอดแทรกเสียงธรรมชาติลงไปตอนใด ให้อัดเสียงลงเทปไว้ตามลำดับ เรื่องราวก่อนหลัง เสียงที่จะสอดแทรกในขณะเล่านั้น พิจารณาดูว่าจะเปิดนานเพียงใด อย่าให้ยาวมากจนน่าเบื่อ ลองซ้อมการเล่าประกอบเรื่องดูก่อน และกำหนดเวลาให้พอดี

จุดประสงค์

เพื่อให้ผู้ฟังหัดสังเกตเรื่องของสิ่งแวดล้อมที่อยู่ใกล้ตัว ถ้าเสียงบางชนิดผู้ฟังไม่เคยได้ยินได้ฟังมาก่อน ต้องให้ทราบและเข้าใจ อาจทดสอบก่อนแล้วจึงเล่า

ขณะเล่า

ผู้เล่าอาจจะยืนหรือนั่งตามความถนัด และพร้อมที่จะควบคุมการเปิดปิดเทปเสียงได้ตามความต้องการ หรือจะให้มิชู้ช่วยควบคุมเทปก็ได้ แต่ต้องนัดและฝึกซ้อมขั้นตอนกันให้ดี

กิจกรรมหลังการเล่า

๑. ให้เด็กลองเลียนเสียงธรรมชาติรอบตัวที่เขาเคยได้ยินได้ฟัง แล้วลองแสดงให้เพื่อนดู - ฟัง
๒. ให้เด็กลองอ่านนิทานเล่มอื่นๆ แล้วแบ่งหน้าที่กันทำ คือให้มีคนเล่าและคนทำเสียงธรรมชาติประกอบ

ตัวอย่างการเล่านิทานประกอบเสียงจากเทพ

เรื่อง แม่ไก่ตื่นตูม (ดัดแปลงจากเรื่อง *Henry Penny*)

เสียงผู้เล่า	เสียงจากเทพ
<p>ณ บริเวณลานนาแห่งนี้ เป็นที่อยู่ของแม่ไก่แสนชนตัวนี้ ขนของมันเป็นสีทองแดงสะอาด เวลา มันจะเดินเหินไปไหนมาไหน ดูช่างคล่องแคล่ว ว่องไวยิ่งนัก มันชอบไปที่เล้าหมูเพื่อแนะนำวิธีเลี้ยงหมูให้ชาวนา หรือไม่ก็ไปอยู่ที่เล้าไก่เพื่อแนะนำวิธีเก็บไข่แก่ชาวนาหรือไม่ก็ไปที่โรงนาคอยแนะนำวิธีเกี่ยว ให้ทราบวิธีที่จะเพิ่มน้ำนมให้มากขึ้น ดูมันช่างพอใจที่จะให้คำแนะนำคนโน้นคนนี้มานานแล้ว ทั้งๆ ที่มีผู้ขอและไม่ได้ขอ วันหนึ่งขณะที่มันยืนอยู่ใต้ต้นตาล ท้องฟ้ามีดครึ้มขึ้นมาอย่างไม่คาดฝันมันตกใจมากรีบวิ่งไปหลบอยู่ใต้เพิงวัว หลังจากที่ถูกฝนหยุด มันจึงออกไปยืนอยู่ใต้ต้นตาลเพื่อจะดูว่าจะมีอะไรเกิดขึ้น ทันใดนั้นลูกตาลลูกหนึ่งก็หล่นลงมา แม่ไก่ไม่ทันหันไปมอง ก็ตกใจร้องตะโกนเสียงดังลั่น โดยไม่เหลียวซ้ายแลขวาวว่าคืออะไร แม่ไก่ “ช่วยด้วยๆๆ ฟ้าถล่มจะต้องไปทูลพระราชาว่า ฟ้าถล่ม”</p>	<p>เสียงนกและไก่ขัน</p> <p>เสียงหมูร้อง</p> <p>เสียงไก่ขัน</p> <p>เสียงวัว</p> <p>เสียงฟ้าร้องและฟ้าผ่า</p> <p>เสียงของหล่นจากที่สูง</p> <p>เสียงไก่กะตาก</p>
<p>แม่ไก่วิ่งอย่างไม่คิดชีวิต เร็วที่สุดเท่าที่จะเร็วได้ ทั้งวิ่งและบิน มาหยุดอยู่ที่เล้าไก่ของเจ้าโด้งตัวหนึ่ง เจ้าโด้งจึงร้องขึ้นว่า</p> <p>โด้ง “จะรีบร้อนไปไหนกัน....แม่ไก่ขนงามดูซิ เหนื่อยหอบมาทีเดียว</p>	<p>เสียงไก่ขัน</p>

เสียงผู้เล่า	เสียงจากเทพ
<p>แม่ไก่ “ข้าไม่ได้ ข้าไม่ได้... จะรีบไปทูลพระราชารว่าฟ้ากำลังจะถล่ม”</p> <p>ไก่โต้ง “โอ้โฮ...อย่างนั้นจริงๆ หรือ ข้าตามไปด้วยได้ไหม”</p> <p>แม่ไก่ “ไปซิ...เร็วเข้าเถอะ”</p>	
<p>ดังนั้น ทั้งแม่ไก่และไก่โต้งจึงรีบวิ่งตามติดกันไปเร็วที่สุดเท่าที่จะเร็วได้ ทั้งวิ่งทั้งบินทั้งคู่มาพบแม่เป็ดกำลังว่ายน้ำอยู่ในสระ</p>	
<p>เป็ด “จะรีบร้อนไปไหนกัน.. แม่ไก่ พ่อไก่โต้ง ดูซิเหนื่อยหอบทีเดียว”</p>	เสียงเป็ด
<p>แม่ไก่และพ่อไก่ต่างพูดพร้อมกัน “ข้าไม่ได้...จะต้องรีบไปทูลพระราชารว่าฟ้ากำลังจะถล่ม”</p>	เสียงเป็ด เสียงไก่
<p>เป็ด “อย่างนั้นหรือ...ข้าตามไปด้วยจะได้ไหม”</p>	
<p>แม่ไก่ “ไปซิ...เร็วๆ เข้า”</p>	
<p>ดังนั้น แม่ไก่ พ่อไก่ และแม่เป็ด จึงรีบวิ่งตามติดๆ กันไป เร็วที่สุดเท่าที่จะเร็วได้ ทั้งวิ่งทั้งบินผ่านไร่ข้าวโพดทั้งสามพบห่านกำลังเดินเล่น</p>	
<p>ห่าน “จะรีบร้อนไปไหนกัน...แม่ไก่ พ่อไก่โต้ง แม่เป็ด ดูซิเหนื่อยหอบมาทีเดียว”</p>	เสียงห่าน
<p>ไก่ เป็ด จึงพูดขึ้นพร้อมกัน “ข้าไม่ได้...จะต้องรีบไปทูลพระราชารว่าฟ้ากำลังจะถล่ม”</p>	
<p>ห่าน “อย่างนั้นหรือ...ข้าขอตามไปด้วยจะได้ไหม”</p>	
<p>แม่ไก่ “ไปซิ..เร็วๆ เข้า”</p>	
<p>ดังนั้น แม่ไก่ พ่อไก่ แม่เป็ด และพ่อห่านจึงรีบวิ่งตามติดๆ กันไป เร็วที่สุดเท่าที่จะเร็วได้ ทั้งวิ่ง</p>	เสียงไก่ เป็ด ห่าน

เสียงผู้เล่า	เสียงจากเทพ
<p>ทั้งบิน ผ่านต้นมะขามใหญ่ ๒ ข้างทาง ขณะนั้นมันพบหมูตัวหนึ่งหมुर้องทักขึ้นด้วยความแปลกใจ</p> <p>หมู “จะรีบร้อนไปไหนกัน...แม่ไก่ พ่อไก่โต้ง แม่เป็ด พ่อห่าน ดูซิเหนียวหอบมาที่เดียว”</p> <p>สัตว์ทั้งสี่พูดขึ้นพร้อมกันว่า “ช้าไม่ได้...จะต้องรีบไปทูลพระราชาวาฬากำลังจะถล่ม”</p> <p>หมู “สวรรคต์ช่วย!...อย่างนั้นจริงๆ หรือ...ช้าตามไปด้วยได้ไหม”</p> <p>แม่ไก่ “ไปซิ...เร็วๆ เข้าเถอะ”</p> <p>ดังนั้นทั้งแม่ไก่ พ่อไก่โต้ง แม่เป็ด พ่อห่าน และหมู จึงรีบวิ่งตามติดๆ กันไป เร็วที่สุดเท่าที่จะเร็วได้ ทั้งวิ่ง ทั้งบิน ผ่านโรงสีลม พบเสื่อตัวหนึ่งยืนอยู่ที่นั่น</p> <p>เสื่อ “ฮะ ฮะ ฮะ...จะรีบไปไหนกัน...แม่ไก่ พ่อไก่โต้ง แม่เป็ด พ่อห่าน หมู ดูซิเหนียวหอบมาที่เดียว”</p> <p>สัตว์ทุกตัวจึงพูดขึ้นพร้อมกันว่า “ช้าไม่ได้...จะต้องรีบไปทูลพระราชาวาฬกำลังจะถล่ม”</p> <p>เสื่อ “อย่างนั้นจริงๆ หรือ... อย่างนั้นช้าตามไปด้วยได้ไหม ข้ารู้ทางลัดที่จะไปยังวังของพระราชาด้วยละ ข้าจะพาเจ้าไป”</p> <p>ดังนั้น สัตว์ทั้งหมดจึงรีบวิ่งตามเสื่อไปทางที่จะไปยังพระราชวังของพระราชา นั่นแสนที่จะทุรกันดาร ต้องลอดขอนไม้ใหญ่ ต้องข้ามลำธารที่มีน้ำเต็มเปี่ยมและมีโขดหินระเกะระกะ ต้องวิ่ง</p>	<p>เสียงหมู</p> <p>เสียงเสื่อคำราม</p> <p>เสียงสัตว์ทุกตัว</p> <p>เสียงน้ำไหล</p>

เสียงผู้เล่า	เสียงจากเทพ
<p>ขึ้นลงเขาสูงชัน จนกระทั่งมาถึงปากถ้ำมืดและชั้น แห่งหนึ่ง</p> <p>แม่ไก่ “อะไรกัน...นี่นะหรือทางลัดที่จะไปยังวัง พระราชธา”</p> <p>เสือ “ใช่แล้ว นี่ละ... ภูเขาใหม่เป็นทางลับเฉพาะที่ จะตรงไปสู่ลานพระราชวังได้ทันที”</p> <p>แม่ไก่ “ข้าว่าดูเหมือนเป็นถ้ำมืดๆ แคบๆ ซอบกล อยู่นา”</p> <p>เสือ “ดูอย่างที่แม่ไก่พูด ทางที่เราผ่านเข้าไป นี้เป็นทางลับที่พระราชธาไม่ทรงเปิดเผย ให้ใครรู้มาก่อน เห็นใหม่ล่ะว่ามันแคบ เพียงใด เพราะฉะนั้นจะต้องลอดเข้าไป ที่ละหนึ่ง”</p> <p>หมี “ขอฉันเข้าไปก่อนเถอะ”</p> <p>ดังนั้น หมีจึงคลานเข้าไปตามทางแคบๆ จน ทะลุผ่านทางเดินมืดๆ ซึ่งทอดตรงไปยังห้องๆ หนึ่ง ดูเหมือนจะเป็นห้องครัว ไข่จริงๆ นั้นแหละครีวของ เสือเจ้าเล่ห์ในครีวมีเตาไฟ เห็นหม้อเหล็กใบใหญ่ใส น้ำเกือบเต็มแขวนอยู่ และก่อนที่หมีจะได้มีโอกาส ร้องขอความช่วยเหลือ เสือกก็จับมันโยนลงไปใ หม้อ สัตว์ตัวอื่นๆ ที่ค่อยทยอยเข้ามา ก็ถูกมัน จับโยนลงไปใหม้อทีละตัวเช่นกัน</p> <p>เสือ “พ่อห่าน แม่เป็ด พ่อไก่โต้ง ประเดี๋ย เถอะ เจ้าจะต้องกลายเป็นอาหารอันโอชะ ของข้าที่เดี๋ยวละ... ข้าคอยมานานแล้ว”</p> <p>แล้วมันก็ออกไปคอยรับแม่ไก่เป็นตัวสุดท้าย</p>	

เสียงผู้เล่า	เสียงจากเทพ
<p>และก่อนที่แม่ไก่จะร้องออกมา มันก็จับโยนลงไปลงหม้อเสียแล้ว มันเตรียมหม้อไฟทันที แล้วนอนรอคอยอาหารอันโอชะอยู่ใกล้ๆ แต่ทันใดนั้น เหมือนปาฏิหาริย์ หม้อใหญ่ใบนั้นก็หล่นลงบนหัวของเสื่อพอดี น้ำกระฉอกออกแม่ไก่ พ่อไก่ แม่เปิด พ่อห่าน หมู ก็กระเด็นออกมาจากหม้อใบนั้น”</p> <p>แม่ไก่ “รีบหนีไปกันเถอะ พวกเรากลับบ้าน... กลับบ้าน”</p> <p>และแล้วแม่ไก่ก็รีบวิ่งหนีออกจากที่นั้นอย่างไม่คิดชีวิต ตามติดด้วย พ่อไก่ แม่เปิด พ่อห่าน และ หมู คราวนี้คงไม่มีใครอีกแล้วที่คิดจะไปทูลพระราชาว่าฟ้าถล่ม</p>	<p>เสียงของหล่นจากที่สูง เสียงไก่ เปิด ห่าน หมู</p>

๑๑. เล่าประกอบภาพยนตร์

(ภาพเลื่อน - film strip ภาพนิ่ง - slide)

ภาพยนตร์หรือภาพเลื่อน ซึ่งใช้ประกอบนิทาน ควรเป็นเรื่องที่สร้างจากนิทาน เช่น ทหารดีบุกผู้ทรหด (The Staunch Tin soldier) ของฮานส์ คริสเตียน แอนเดอร์สัน (Hans Christian Anderson) ลูกหมู ๓ ตัว (The Three Little Pigs)

ขั้นตอน

๑. ฉายเพื่อตรวจสอบคุณภาพของฟิล์มและเสียง
๒. เวลาฉาย ทิ้งค้างเรื่องตอนท้ายไว้ หรือฉายเฉพาะตอนจบแล้วเล่าเรื่องตอนต้นให้ฟัง

ขั้นตอนของการเล่านิทานประกอบภาพยนตร์ เรื่อง ทหารดีบุกผู้ทรหด ของฮานส์ คริสเตียน แอนเดอร์สัน

๑. แนะนำว่าจะมีการฉายนิทานภาพยนตร์ - ภาพนิ่งเรื่องนี้ รวมทั้งชื่อผู้ประพันธ์
๒. ชูหนังสือประกอบคำแนะนำพร้อมทั้งจัดแสดงในที่เห็นชัด
๓. ตั้งคำถามเพื่อประเมินผล

เนื้อเรื่อง

ทหารดีบุกตัวหนึ่งเกิดจากการหลอมของช่างตุ๊กตา แต่เนื่องจากตะกั่วหมดพอดี ทำให้มันมีขาเพียงข้างเดียว มันตกไปเป็นสมบัติของหนูน้อยคนหนึ่ง เขานำมันมารวมไว้กับตุ๊กตาทหารดีบุกตัวอื่น และที่นั่นเองมันก็พบตุ๊กตางานระบำ มันหลงรักหล่อนมาก เผ้ามองดูนางไม่วางตา วันหนึ่ง มีพายุจัดพัด

เข้ามาในบ้านของหนูน้อยคนนี้ มันจึงกระเด็นตกจากหน้าต่างลงไปบนถนน เด็กเก็บมันได้ แล้วเอาใส่เรือกระดาษลอยไปตามท่อระบายน้ำ มันตกไปอยู่ในห้องปลาทะเล มีคนจับปลาตัวนั้นได้ มันจึงกลับเข้ามาอยู่ในบ้านของหนูน้อยอีกครั้งหนึ่ง ค่ะวันหนึ่ง ลมพัดหอบร่างของมันและร่างของนางระบำลอยเข้าไปในเตาไฟ เข้าขึ้นมีผู้พบร่างของมันถูกไฟเผาหลอมเป็นรูปหัวใจสีทอง ส่วนนางระบำถูกไฟเผาไหม้เป็นเก้าอี้สานสีดำ

คำถาม

๑. ทหารดีบุกรอดตายจากห้องปลาทะเลด้วยวิธีใด
๒. ถ้าคุณหนูเป็นทหารดีบุก จะช่วยตัวเองอย่างไร เมื่อทราบว่ากำลังถูกปลาทะเลซุบเข้าไปในห้อง

มีบทนำ

๑. เปิดโอกาสให้เด็กสนทนากัน แล้วเล่าเรื่องต่อจากภาพยนตร์ให้ฟัง หรือจะฉายภาพยนตร์ติดต่อจนจบ
๒. เล่าประวัติย่อของผู้ประพันธ์ พร้อมทั้งผลงานเรื่องอื่นๆ ของผู้เขียนคนเดียวกันนี้ พร้อมทั้งแสดงหนังสือนิทานเรื่องอื่นๆ เช่น เงือกน้อยลูกเปิดซีแฮร์ ฯลฯ ซึ่งผลงานเหล่านี้ อ.สนิทวงศ์ แปลรวมเล่มไว้

๑๒. เล่าประกอบกิริยาท่าทาง

การแสดงกิริยาท่าทางที่เหมาะสมประกอบการเล่านิทาน เป็นเทคนิคอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้นิทานมีชีวิตชีวา และถ้าสามารถใช้สัมผัสเสียงในการเล่าด้วยจะทำให้ผู้ฟังรู้สึกสนุกสนานด้วย

เรื่องที่เล่า นิทานอีสปเรื่องราชสีห์กับหนู

อุปกรณ์ เชือกบ่วงผูกเงื่อนกระตุก

วิธีเล่า

- (เสียง) - ราชสีห์ตัวหนึ่งนอนอยู่ใต้ต้นไม้
- (ท่าทาง) - ใช้มือทั้ง ๒ ข้าง ประคบกัน แนบข้างศีรษะด้านใดด้านหนึ่ง
- (เสียง) - ทันใดนั้น... หนูตัวหนึ่งค่อยๆ ได้ขึ้นไปบนตัวของราชสีห์
- (ท่าทาง) - ใช้นิ้วคีบมาบนต้นแขน คีบไปมา ๒-๓ ทีเย็บ แล้วหยุดนิ้ว มีอบนศีรษะของผู้เล่าเอง
- (เสียง) - ราชสีห์ตกใจสะดุ้งตื่น
- (ท่าทาง) - ตกใจยกศีรษะออกจากมือที่หนุนอยู่ข้างหู
- (เสียงราชสีห์) - เจ้าเป็นใคร ทำไมบังอาจไต่ศีรษะของข้า
- (ท่าทาง) - คีบนิ้วจากศีรษะลงบนแขน
- (เสียงหนู) - ข้าพเจ้าขอร้องท่านเจ้าป่า มิได้เจตนาลบลู่
- (ท่าทาง) - ยกมือไหว้
- (เสียงราชสีห์) - ก็ถ้าเช่นนั้นแล้ว ทำไมจึงไม่เลี้ยงหนีสื่อเล่า
- (ท่าทาง) - คีบมือถอยกลับจากต้นแขนลงบนฝ่ามือ
- (เสียงหนู) - ข้าพเจ้าวิ่งมาโดยเต็มกำลัง จึงยังไม่ทัน

- (ท่าทาง) - ทำท่าวิ่ง
- (เสียงหนู) - ໄວໄວชีวิตข้าด้วยเถิดท่านเจ้าป่า
- (ท่าทาง) - ໄใจ
- (เสียงราชสีห์) - เจ้าจะมีประโยชน์อะไรแก่ข้า ตัวก็ชนิดเดียว
- (ท่าทาง) - ชูนิ้วก้อย
- (เสียงหนู) - สักวันหนึ่งข้าจะช่วยท่านได้
- (เสียงราชสีห์) - เอาละ ข้าจะໄວໄວชีวิตเจ้า
- (ท่าทาง) - ผายมือออก
- (บรรยาย) - วันหนึ่ง ราชสีห์ ໄປติดบ่วงเชือกของนายพรานซึ่งแอบดักໄວ
- (ท่าทาง) - เอาข้อมือลอดบ่วงเชือก แล้วกระตุกเชือกบ่วงให้ตึง รัดข้อมือໄວ
- (เสียงราชสีห์) - ช่วยด้วย ๆ ๆ
- (เสียงหนู) - เอ๊ะ ! ... เสียงราชสีห์ร้องขอความช่วยเหลือ
- (ท่าทาง) - เอามือป้องหูทำท่าฟัง
- (เสียงหนู) - จริง ๆ นั่นแหละ กำลังติดบ่วงของนายพราน
- (ท่าทาง) - ชูมือข้างที่ถูกบ่วงรัดขึ้นพร้อมทั้งใช้มืออีกข้างหนึ่งกระตุกบ่วง
- (เสียงราชสีห์) - ช่วยข้าด้วยเถอะ... บ่วงรัดแน่นเข้าทุกทีแล้ว
- (เสียงหนู) - ข้าจะช่วยท่านเดี๋ยวนี้ละ
- (ท่าทาง) - ใช้ฟันกัดเชือกบ่วง (ตรงตำแหน่งที่ขั้วนิ้วเงินขาด)
- (เสียงราชสีห์) - ขอบใจเจ้ามาก ข้าเป็นอิสระแล้ว
- (ท่าทาง) - ชูมือแบบดีใจ
- (เสียงราชสีห์) - นี่เป็นบทเรียนว่า ต่อไปข้าจะถูกลูกสัตว์ตัวน้อย ๆ ໄປໄດ้อีกแล้ว

กิจกรรมหลังการเล่า

ยังมีนิทานเรื่องอื่นๆ อีกที่สัตว์เล็กๆ สามารถช่วยสัตว์ใหญ่ให้รอดพ้นจากอันตรายหรือสัตว์เล็กสามารถเอาชนะสัตว์ใหญ่ ลองนำนิทานเหล่านี้มาอ่านให้เด็กฟัง ถ้าเด็กเคยอ่านมาแล้ว ลองให้ชี้ขึ้นมาเล่า

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

๑๓. เล่าด้วยการแสดงละคร

วัตถุประสงค์

๑. ให้เด็กสนุกสนานกับการฟังนิทาน
๒. ให้เด็กใช้ความสามารถส่วนตัวในการแสดงละคร

หลักการ

ฝึกหัดเด็กกลุ่มหนึ่งแสดงละครเรื่องที่ต้องการจะเล่าให้คล่องแคล่วแล้วนำไปแสดงให้เด็กชม

เรื่อง ชูบก้อนหิน (จัดทำจากเรื่อง *Stone Soup*)

วัตถุประสงค์

เพื่อแสดงผลของการให้และรับ

โอกาสที่จัดแสดง

ก่อนปิดภาคเรียน

ระดับ

ผู้แสดง ผู้ชม ใช้ได้ทั้งระดับประถม-มัธยม

การเตรียมการก่อนแสดง

ชักชวนนักเรียนแสดงละครเรื่องนี้ แจกบท อธิบายวิธีเล่น

วันแสดง

ผู้เล่านิทานเกริ่นนำโดยการชูบก้อนหิน ๒-๓ ก้อนขึ้น เพื่อนำเรื่องว่า “เชื่อไหมว่าก้อนหินที่ถืออยู่นี้สามารถเอามาทำเป็นอาหารเลี้ยงคนได้ ๔๐-๕๐ คน ถ้าไม่เชื่อลองติดตามดูนิทานเรื่องชูบก้อนหิน ซึ่งแสดงโดย...” ต่อจากนั้นเป็นการแสดงละคร

กิจกรรมหลังการแสดง

๑. ให้ผู้ชมเล่าประสบการณ์ของตนเองเกี่ยวกับการให้และการรับ โดยถามว่า “เคยให้อะไรแก่เพื่อน พี่น้อง หรือคนอื่นๆ บ้างไหม ถ้าเคยให้ รู้สึกอย่างไร”
๒. หาหนังสือที่มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับการให้มาจัดแสดง
๓. หาหนังสือตำราอาหาร (เด็กโต) การทำซूपแบบอื่นๆ เช่น ซุปข้าวโพด ฯลฯ

เรื่องย่อ ซุปก้อนหิน

ทหาร ๓ คน กลับจากการรบ ได้เข้าไปหมู่บ้านแห่งหนึ่ง เพื่อขอพักนอน และขออาหาร ไม่มีผู้ใดให้สิ่งที่เขาต้องการ จึงออกอุบายทำซूपก้อนหินขึ้นเลี้ยงชาวบ้าน โดยขอยืมกระทะและเตาจากชาวบ้านต้มน้ำจนเดือดใส่ก้อนหิน ลงไป ชาวบ้านทุกคนมองดูวิธีการทำซूपของเขาด้วยความประหลาดใจและไม่เชื่อว่าจะทำได้

เขาออกอุบายให้ชาวบ้านนำของแต่ละอย่างที่จะต้องใช้ในการทำซूपมาให้ โดยขอจากสิ่งเล็กไปหาสิ่งใหญ่ เริ่มด้วยการขอพริกไทย เกลือ หอมหัวใหญ่ มะเขือเทศ มันฝรั่ง และเนื้อ ซึ่งทุกคนก็เต็มใจให้ ซุปก้อนหินจึงสามารถเลี้ยงคนทั้งหมู่บ้านได้ ในที่สุดเขาได้รับประทานอาหารอย่างอิ่มหนำสำราญได้ที่หลับนอน และพาหนะส่งกลับเข้าเมือง

บทละครเรื่องซูปก้อนหิน

(ดัดแปลงจากเรื่อง *Stone Soup*)

ตัวละคร

ทหารคนที่ ๑

ทหารคนที่ ๒

ทหารคนที่ ๓

ชาวบ้านคนที่ ๑-๑๒

อุปกรณ์

กระทะใบใหญ่ (ทำด้วยกระดาษ)

เตา

มันฝรั่ง

หอมหัวใหญ่

เนื้อ

มะเขือเทศ

ถั่ว ชาม ช้อน

โต๊ะ - เก้าอี้ สำหรับนั่งรับประทานอาหาร

เตียงผ้าใบ ๓ เตียง

ฉาก ๑

ตัวละคร ทหารคนที่ ๑-๓

ชาวบ้านคนที่ ๑-๓

สถานที่ หมู่บ้านแห่งหนึ่งมีถนนตัดผ่าน

ไฟ สองที่ทหารทั้งสาม ซึ่งเดินจากเวทีด้านหนึ่ง แล้วมาหยุดอยู่กลางเวที

เพลงนำ (เพลงมาร์ช)

- ทหารคนที่ ๑ “เฮ้อ...กว่าสงครามจะยุติได้ ทำเอาพวกเราเหนื่อยแทบตาย”
ทหารคนที่ ๒ “คิดถึงบ้านจะแย่อยู่แล้ว”
ทหารคนที่ ๓ “นั่นซิ...กว่าจะเดินกลับถึงบ้านคงมีดเสียก่อน เราคงจะต้องเดินกันอีกนานกว่าจะเข้าตัวเมือง”
ทหารคนที่ ๑ “กันเหนื่อยจนไม่อยากจะเดินต่ออีกแล้ว”
(ถอนใจดังๆ)
ทหารคนที่ ๒ “เราหยุดพักกันก่อนไม่ดีหรือ ตอนนี้ทั้งเหนื่อย ทั้งหิว”
ทหารคนที่ ๓ “พบบ้านหลังแรกแล้ว เราไปขอข้าวเขากินกันซักมื้อดีไหม แล้วก็นอนด้วยเขาคงไม่ใจดำเกินไปหรอกนะ”

เพลงสั้น

(ชาวบ้าน ๓ คนซุ่มนุ้มนกัน)

- ชาวบ้านคนที่ ๑ “พวกเราดูซิ... มีทหาร ๓ คน กำลังเดินเข้ามาในหมู่บ้านของเรา ดูท่าทีอึดโรยหิวโหย”
ชาวบ้านคนที่ ๒ “นั่นซิ...พวกทหารกินจุจะตายไป คงจะเข้ามาหาอาหารกับที่พักจากพวกเราเป็นแน่”
ชาวบ้านคนที่ ๓ “เราก็พร้อมใจกันไม่ให้ก็หมดเรื่อง”
ชาวบ้านคนที่ ๑ “พวกเรารีบหลบเข้าบ้านกันเถอะ กำลังตรงเข้ามาหาเราแล้ว”
(ทหารทั้งสามทำวันทยาหัตถ์ แล้วหยุดคุยกับชาวบ้าน)

- ทหารคนที่ ๑ “คุณนำครับ พวกผมขออาศัยนอนสักคืน และขออาหารทานสักมื้อเถอะครับ”
ชาวบ้านคนที่ ๑ “โอ...พ่อหนุ่ม บ้านของเราคับแคบเหลือเกิน แต่อยู่กันแต่พ่อ แม่ ลูก ๓ คน เท่านั้น ก็แน่นไปหมดแล้ว”

(ทำหน้าเศร้า)

- ทหารคนที่ ๒ “คุณนำครับ ถ้าไม่ให้ที่พัก ก็ขออาหารทานสักมื้อเถอะครับ กว่าพวกเราจะกลับถึงบ้านก็คงใช้เวลาอีกหลายวัน”
ทหารคนที่ ๓ “พวกเราเพิ่งกลับจากสงครามนะครับ”

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

ชาวบ้านคนที่ ๒ “พ่อหนุ่มเอ๋ย..ปีนี้เราค้าขายขาดทุนย่อยยับหมด นาก็ล้ม ลูกเมียก็ไม่สบาย”

(ทำเสียงอ่อนระโหยโรยแรง)

ชาวบ้านคนที่ ๓ “เพราะฉะนั้น พวกเราเสียใจจริง ไม่อาจจะให้สิ่งที่พ่อหนุ่มต้องการได้ ลองไปที่หมู่บ้านถัดไปโน้นซิ เขาคงช่วยพ่อหนุ่มทั้งสามได้หรอก”

(ทหารทั้งสามถอยห่างออกมาแล้วปรึกษากัน)

ทหารคนที่ ๑ “คุณนำครับ แต่ก่อนจะไป พวกเราอยากจะทำอะไรให้พวก (อารมณ์เย็น) ท่านรับประทานกัน เป็นอาหารที่แปลก และอร่อยที่สุดในโลก”

ชาวบ้านคนที่ ๒ “อะไรล่ะพ่อหนุ่ม”

ทหารคนที่ ๒ “เราจะทำซุ๊ปก้อนหินเลี้ยงพวกท่านทั้งหมู่บ้าน เพียงแต่จะช่วยเตรียม เตา กระทะใบใหญ่และกาน้ำให้พวกเราเท่านั้นละ”

ชาวบ้านคนที่ ๓ “นั่นไม่เป็นปัญหา พวกเราเตรียมให้ได้”

(ดีใจ)

ทหารคนที่ ๓ “เราจะเลี้ยงกันที่ลานกว้างตรงนี้เลยละ”

ทหารคนที่ ๑ “ในหมู่บ้านนี้มีคนสักเท่าไรครับ”

ชาวบ้านคนที่ ๑ “รวมทั้งเด็กด้วยก็ประมาณ ๕๐ คน”

ทหารคนที่ ๒ “เราจะเลี้ยงทั้ง ๕๐ คน ช่วยเตรียมไต้ะ ม้านั่ง และถ้วยชามด้วยก็แล้วกัน”

ชาวบ้านคนที่ ๑, ๒, ๓ ป่าวประกาศเพื่อนบ้าน

“พวกเราช่วยกันยกไต้ะ แก้วอี้ กระทะ เตา กันคนละไม้ละมือ พ่อหนุ่มทั้งสามกำลังจะทำอาหารเลี้ยงพวกเรา”

(เสียงชาวบ้านช่วยกันยกสิ่งของ)

จบฉากที่ ๑

เพลงคั่น

ฉาก ๒

ตัวละคร	ทหารคนที่ ๑-๓ ชาวบ้านคนที่ ๔-๑๒
สถานที่	ลานกว้างในหมู่บ้าน มีกระทะใบใหญ่ตั้งอยู่บนเตา ด้านหลังมีโต๊ะเก้าอี้สำหรับนั่งรับประทานอาหาร
ไฟ	สว่างไปทั่วบริเวณ
ชาวบ้านยืนรายล้อมเตาไฟ ดูทหารทั้งสามกุกูกุจอทำอาหาร	
ทหารคนที่ ๑	“น้ำเดือดได้ที่ดีแล้ว เราขอก้อนหินสัก ๒-๓ ก้อนเถอะ”
ชาวบ้านคนที่ ๔	“เดี๋ยวจะไปเอาให้”
ทหารคนที่ ๒	“ล้างชะหน่อยนะ แล้วเอาใส่กระทะเลย”
ทหารคนที่ ๓	“ซุ๊ปจะอร่อย ก็ต้องเตาะเกลือกับพริกไทย”
ชาวบ้านคนที่ ๔	“เดี๋ยวจะไปเอาให้ บ้านฉันมี” (วิ่งเข้าโรง แล้วถือออกมา)
ทหารคนที่ ๑	“ซุ๊ปจะอร่อย ก็ต้องใส่มันฝรั่งด้วย”
ชาวบ้านคนที่ ๕	“เดี๋ยวจะไปเอาให้ บ้านฉันมี” (วิ่งเข้าโรง แล้วถือออกมา)
ทหารคนที่ ๒	“ซุ๊ปจะอร่อยก็ต้องใส่มะเขือเทศ”
ชาวบ้านคนที่ ๖	“เดี๋ยวจะไปเอาให้ บ้านฉันมี” (วิ่งเข้าโรง แล้วถือออกมา)
ทหารคนที่ ๓	“ซุ๊ปจะอร่อย ก็ต้องใส่หอมหัวใหญ่ด้วย”
ชาวบ้านคนที่ ๗	“เดี๋ยวจะไปเอาให้ บ้านฉันมี” (วิ่งเข้าโรง แล้วถือออกมา)

- ทหารคนที่ ๑ “พวกท่านลองมาชิมหน่อยซิ กลิ่นหอมจริงๆ”
 ชาวบ้านคนที่ ๘ “จริงๆ ด้วย”
 (ลองชิม)
 ชาวบ้านคนที่ ๙ “จริงๆ ด้วย”
 (ลองชิม)
 ชาวบ้านคนที่ ๑๐ “จริงด้วย”
 (ลองชิม)
 ทหารคนที่ ๒ “แต่ซูปกระทะนี้จะโอชะขึ้นกว่าเดิมอีกหลายเท่าถ้าเต็มเนื้อ”
 ชาวบ้านคนที่ ๑๑ “เดี๋ยวจะไปเอาให้ บ้านฉันมี”
 ชาวบ้านคนที่ ๑๒ “เดี๋ยวจะไปเอาให้ บ้านฉันก็มี”
 (ทั้ง ๒ วิ่งเข้าโรง แล้วถือถุงออกมา)
 ทหารคนที่ ๓ “เป็นซูปที่โอชะที่สุด ที่พวกเราทำให้พวกท่าน เตรียมถ้วย
 ซามมารับประทานกันเถิด”
 (ชาวบ้านกรูกันตักซูป)

(ชาวบ้านต่างจับคู่เต็นรำกันอย่างสนุกสนาน)

เพลงวอลซ์ตั้งขึ้น

เพลงจบปิดฉากที่ ๒

ฉาก ๓

- สถานที่ แห่งเดียวกับฉาก ๒
 ตัวละคร ทหารทั้งสาม ชาวบ้านคนที่ ๘-๑๒
 ไฟ หรีเป็นบรรยากาศตอนกลางคืน
 เสียง จักจั่น เรไร
 ทหารทั้งสามนอนอยู่บนเตียง ได้ยินเสียงกรนสั๊กพัก
 ไฟ ค่อยๆ สว่างขึ้น เป็นบรรยากาศตอนเช้า
 เสียง ไก่ขัน

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

ทหารทั้งสามลุกจากเตียง

ทหารคนที่ ๑ “เราคงต้องกลับกันแล้ว ถึงเวลาเช้าแล้ว”

ทหารคนที่ ๒ “นั่นซิ...เมื่อคืนกันหลับเป็นตายเลย”

ทหารคนที่ ๓ “แหม...ไม่ยากลูกเลย”

เสียง เคาะประตู

ชาวบ้านคนที่ ๘-๑๒ ยืนอยู่หน้าประตู

ชาวบ้านคนที่ ๘ “ขาดเหลืออะไรอีกไหม...พ่อหนุ่ม”

ชาวบ้านคนที่ ๙ “จะนอนอีกซักกี่วัน พวกเราก็ไม่รังเกียจ”

ชาวบ้านคนที่ ๑๐ “พวกเรายินดีต้อนรับท่านตลอดเวลา”

ทหารคนที่ ๑ “พวกเราคงต้องลาท่านกลับบ้านเข้าวันนี้แล้ว ลูกเมีย
ทางบ้านคงจะต้องรออยู่”

ชาวบ้านคนที่ ๑๑ “เรากำลังจะเอารถเข้าเมืองไปส่งข้าวโพด ท่านจะติด
ไปด้วย เราก็ไม่ขัดข้อง”

ชาวบ้านคนที่ ๑๒ “เราจะไปกันหลายคันรถ ท่านเลือกนั่งได้ตามใจชอบ”

ทหารคนที่ ๑-๒-๓ “เราทั้งสามขอขอบคุณในไมตรีจิตของพวกท่านเป็น
อย่างยิ่ง เราจะไม่ลืมน้ำใจของท่านเลย”

(พูดพร้อมกัน ทำวันทยาหัตถ์)

(ทหารทั้งสามโบกมือลา)

(ชาวบ้านออกมาส่ง และโบกมือลา)

ชาวบ้านคนที่ ๘ พูดกับชาวบ้านคนอื่นๆ “พ่อหนุ่มทั้งสามได้ให้บทเรียนที่มี
ค่ายิ่งแก่เราทีเดียว ทำให้พวกเราได้ว่า การรับต้อง
เกิดจากการให้ก่อนใช้ใหม่เพื่อน”

ชาวบ้านคนที่ ๙ “เราคงจะต้องจดจำเขาไปอีกนานแสนนานทีเดียว”

(ชาวบ้านชะเง้อมองไกล ทหารเดินเข้าโรงไป)

เพลง

ปิดฉาก

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

๑๔. การเล่านิทานโดยใช้นิ้วมือประกอบ

นิ้วมือสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องประกอบในการเล่านิทานได้
สนุกสนานไม่แพ้อุปกรณ์อย่างอื่น

ข้อดีของการใช้นิ้วมือเล่านิทาน

๑. ใช้ได้ทุกโอกาส ทุกเวลา และสถานที่
๒. เป็นสิ่งที่เด็กคุ้นเคยกันมาก่อนเกือบทุกคน
๓. ช่วยให้กล่อมเนื้อนิ้วมือแข็งแรง
๔. ฝึกความคิด ฝึกให้รู้จักสังเกตธรรมชาติ และรูปทรงภายนอกของ
สิ่งต่างๆ
๕. เหมาะสำหรับใช้กับผู้ฟังกลุ่มเล็กๆ และเป็นเด็กในระดับประถม
ศึกษา
๖. ฝึกทักษะการพูด การเล่าประกอบการใช้ท่าทาง ซึ่งจะช่วยให้
ความหมายให้ผู้ฟังเข้าใจง่าย ทักษะนี้สามารถนำไปดัดแปลงใช้ในการเล่าเรื่อง
ต่างๆ ในชีวิตประจำวัน

วัตถุประสงค์

๑. ให้เด็กเกิดความคิดสร้างสรรค์ในการใช้นิ้วมือเล่านิทาน
๒. ให้เด็กรักและเมตตาสัตว์

เรื่อง เบ็ดน้อยผจญภัย (ดัดแปลงจากเรื่อง *The Story about Ping*)

ก๊ิบก๊ิบ เป็นชื่อของเบ็ดตัวเล็กที่สุดในฝูง ชาวประมงเลี้ยงมันไว้ในเรือ
สำปั้น ซึ่งจอดอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา

(ทำมือเป็นเบ็ดและเรือสำปั้น)

ทุกๆ เช้า ชาวประมงจะทอดสะพานไม้กระดานแผ่นเดียวลงบนฝั่ง
ฝั่งเปิดจะเดินเรียงแถวออกจากเรือลงว่ายน้ำ ใช้หาหอย ปู ปลา ริมฝั่งแม่น้ำ
เวลาเย็น ชาวประมงก็จะต้อนฝูงเปิดให้เดินเรียงแถวบนไม้กระดานแผ่นนั้น
ขึ้นเรือ เปิดทุกตัวรู้ว่า ถ้ามันขึ้นช้าและอยู่ท้ายแถว ก็จะถูกไม้เรียวของ
ชาวประมงหวดกัน อย่างไม่รู้ผิด แม้จะรีบร้อนเพียงใดก็ตาม กีบก็มักจะอยู่
ท้ายแถวทุกครั้ง และแน่ละ... มันต้องถูกไม้เรียวของชาวประมงหวดทุกวัน

(ทำมือเป็นเปิดและถูกไม้เรียวหวด)

วันหนึ่ง หลังจากที่เจ้าของปล่อยให้ฝูงเปิดหากินอยู่นั้น กีบก็ว่ายน้ำ
เล่นอย่างเพลิดเพลินจนพลัดหลงจากฝูง กลับเรือไม่ทัน ชาวประมงชักสะพาน
ไม้ขึ้นเรือรีบร้อย มันจึงลอยคอบอยู่ในน้ำเพียงตัวเดียว

(ทำมือเป็นเปิดส่ายไปมา)

ตอนกลางคืนพระจันทร์เต็มดวง ลมหนาวพัดโชยมาเป็นระยะ กีบก็
กระโดดขึ้นฝั่งหลบอยู่ในไต้ฟุ่มไม้เตี้ยๆ มันได้ยินเสียงกรอบแตรบดงอยู่ใกล้ๆ
ครั้นเมื่อเหลียวไปดู มันเห็นงูตัวหนึ่งกำลังเลื้อยใกล้เข้ามา มันวิ่งหนีแทบไม่คิด
ชีวิต เมื่องูเลื้อยผ่านไป มันจึงค่อยซุกตัวลงกับพื้นหญ้าใกล้ฟุ่มไม้นั้น

(ทำมือเป็นงูเลื้อยเข้าใกล้เปิด งูเลื้อยไล่เปิด เปิดวิ่งหนี)

กีบกีบคิดถึงพ่อแม่ พี่น้อง และเพื่อนๆ ของมัน แต่มันก็คิดว่ามันโต
พอที่จะเผชิญอันตรายต่างๆ ด้วยตนเองได้แล้ว

เช้าวันรุ่งขึ้น แสงอาทิตย์ส่องกระทบกับพื้นน้ำเป็นประกาย ผีเสื้อบิน
โฉบไปมาบนกิ่งไม้ริมฝั่งแม่น้ำ คงจะสงสัยว่ามันหลงฝูงมาได้อย่างไรกัน แต่มัน
ก็ไม่สนใจว่าผีเสื้อจะคิดอย่างไร

(ทำมือเป็นผีเสื้อ)

กีบกีบชะเง้อมองที่เรือสำปั้น ซึ่งเป็นบ้านของมัน แต่มันก็ยังไม่เห็น
แผ่นไม้กระดานทอดออกมาจากเรือ มันจึงว่ายน้ำไปใช้หาหอย ปู ปลา ตามใจ
ชอบ เสียงน้ำที่กระเพื่อมแรงผิดปกติ ทำให้มันตกใจร้องลั่น รีบว่ายน้ำเข้าฝั่ง
มันเห็นเด็กกลุ่มหนึ่ง ๔-๕ คน กำลังว่ายน้ำโยนลูกบอลเล่นกันอย่างสนุกสนาน
บังเอิญลูกบอลหล่นมาใกล้ตัวของมันพอดี มันตกใจเล็กน้อย มันเห็นหนูน้อย

คนหนึ่งว่ายน้ำเข้ามาเก็บลูกบอล และเห็นมันเข้าจึงตรงเข้ามาอุ้มมันไปพร้อมกับลูกบอล

(ทำมือเป็นเด็กและลูกบอล)

เมื่อหนูน้อยคืนลูกบอลให้เพื่อนๆ แล้ว ก็พาก๊ีบก๊ีบขึ้นไปบนเรือสำปั้น

(ทำมือเป็นเด็กอุ้มเปิด)

ซึ่งเล็กกว่าเรือลำที่ก๊ีบก๊ีบอาศัยอยู่ บนเรือลำนั้นวางสิ่งของต่างๆ ไว้อย่างระเกะระกะ ก๊ีบก๊ีบพยายามเดินออกจากวงแขนของหนูน้อย พร้อมกับส่งเสียงร้องดังลั่น หนูน้อยพยายามปลอบด้วยการลูบหัวของก๊ีบก๊ีบและตบเบาๆ ที่บริเวณหลังของมัน ก๊ีบก๊ีบรู้ว่านี่เป็นวิธีแสดงความรักอย่างหนึ่งของมนุษย์ที่มีต่อสัตว์

เมื่อก๊ีบก๊ีบสงบเสียงร้องลงได้ชั่วคราว หนูน้อยก็เอามันใส่ไว้ในสุ่ม พร้อมกับทุ้ทุ้งจุกจอกหาข้าวสุกใส่น้ำมาให้ ก๊ีบก๊ีบกินด้วยความเอร็ดอร่อยเพราะหิว

(ทำมือเป็นสุ่ม)

แล้วหนูน้อยก็ออกไปเล่นกับเพื่อนๆ นอกเรือ ก๊ีบก๊ีบงีบหลับได้พักหนึ่งก็ต้องสะดุ้งตื่น มันได้ยินเสียงสุนัขเห่ากรรโชก พร้อมกับทำจุกจุกฟูตฟิดเดินไปเดินมาอยู่นอกสุ่ม ก๊ีบก๊ีบตกใจกลัวร้องเสียงดังลั่น

เสียงร้องของก๊ีบก๊ีบ ทำให้หญิงสาวคนหนึ่งเดินตามเสียงสุนัขออกมาจากครัว แล้วหยุดอยู่ที่สุ่ม มองดูก๊ีบก๊ีบด้วยความสงสัย มันได้ยินเสียงของหญิงสาวตะโกนเรียกหนูน้อย ชั่วครู่หนูน้อยก็ออกมาตั้งอยู่ข้างหน้าเปิดสุ่มออก พร้อมกับนำอาหารมาเติมให้ ลูบหัวก๊ีบก๊ีบ มันรู้สึกอบอุ่นที่อยู่กับหนูน้อย

๒ วันต่อมา ก๊ีบก๊ีบเห็นชายแปลกหน้าขึ้นมาจากบนเรือ มันเห็นหนูน้อยโผล่ร่างเข้าไปหา ชายผู้นั้นอุ้มหนูน้อยชูขึ้น แล้วหญิงสาวก็ออกจากครัวตรงเข้ามาพูดคุยด้วย หนูน้อยชี้ให้เขาดูก๊ีบก๊ีบซึ่งถูกครอบอยู่ในสุ่ม เขาตรงมาที่สุ่มพร้อมกับกระซอกของก๊ีบก๊ีบออกจากสุ่ม หนูน้อยตรงเข้ามาพูดคุยกับชายผู้นั้น ชั่วครู่เขาก็วางก๊ีบก๊ีบลงไว้ในสุ่มเช่นเดิม

คืนวันนั้น ก๊ีบก๊ีบสะดุ้งตื่นเพราะมีมือเล็กๆ มาลูบหัวมันเบาๆ แล้วอุ้มเดินไปที่กานเรือ หนูน้อยนั่นเองเขาค่อยๆ บรรจงหย่อนก๊ีบก๊ีบลงน้ำ ก๊ีบก๊ีบเป็นอิสระแล้ว ทันทีที่ร่างของมันกระทบกับพื้นผิวน้ำ ก๊ีบก๊ีบก็รีบว่ายน้ำออกจากเรือสำปั้นอย่างรวดเร็ว

เช้าวันรุ่งขึ้น มัณริบว่ายไปที่เรือ ซึ่งเป็นบ้านของมัน เห็นไม้กระดานแผ่นนั้นทอดออกมาจากลำเรือ ฝูงเป็ดกำลังเดินเรียงแถวลงแม่น้ำ ก็บ๊อบบี้ดีใจมาก มัณริบว่ายเข้าไปรวมกลุ่มพ่อแม่ พี่น้อง เพื่อนๆ ของมัน และแน่ละแม้ว่าจะรีบเพียงใดก็ตาม มันก็ยังเป็นตัวสุดท้าย จึงถูกไม้เรียวของเจ้าของเรือหวดกันอยู่ดี

(ทำมือเป็นเป็ดว่ายน้ำ)

กิจกรรม

๑. อ่านเรื่องให้ตลอด
๒. ฝึกการใช้มือให้คล่อง
๓. ใช้มือทั้งซ้ายขวา ถ้าตัวละคร ๒ ตัว สันทนากัน
๔. ตัวละครตัวใดพูด ตัวนั้นต้องขยับแสดงท่าทาง
๕. ตาของผู้แสดงหันมองมือที่แสดงและผู้ฟังสลับกันไป

กิจกรรมหลังการเล่า

๑. ให้เด็กลองออกมาเล่าตอนหนึ่งตอนใดของนิทานเรื่องนี้โดยใช้มือประกอบ
๒. ให้เด็กใช้มือเล่านิทานเรื่องหนึ่งเรื่องใดที่ตนชอบ
๓. จัดแสดงหนังสือสารคดีที่ให้ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติวิทยาของเบ็ด
๔. ให้เด็กอ่านนิทานที่มีตัวละครเอกเป็นเบ็ด เช่น เรื่องลูกเบ็ดชี้เห่ของ ฮานส์ คริสเตียน แอนเดอร์สัน
๕. ให้เด็กสมมติตนเองเป็นก๊ิบก๊ิบ แล้วออกมาแสดงความรู้สึกลูกตอคนที่ก๊ิบก๊ิบได้รับอิสรภาพ

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

การใช้นิ้วมือประดิษฐ์เป็นตัวละคร
จากเรื่อง เปิดน้อยผจญภัย

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

เทคนิคการเล่านิทานที่ได้เสนอไปแล้วข้างต้น จะได้ผลหรือไม่ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการ เช่น วัยของผู้ฟัง การเลือกรูปแบบของการเล่าที่เหมาะสม การเตรียมฝึกซ้อมให้คล่องแคล่วก่อนการเล่า ความมั่นใจของผู้เล่า จุดประสงค์การเล่า รวมไปถึงการได้รับความร่วมมือจากผู้ฟังในการร่วมทำกิจกรรมภายหลังและก่อนการเล่า การใช้เทคนิคและเรื่องที่เหมาะสมในการเล่านิทานประกอบกับการทำกิจกรรมหลังการเล่านั้น นอกจากจะช่วยให้เด็กผู้ฟังสนุกสนานแล้ว ยังเป็นการสร้างความสนใจในการนำไปสู่การอ่านในชีวิตประจำวันต่อไป

การสนทนาเรื่องหนังสือ

คุณหญิงแม่หมาส ชาวลิต

๑. การสนทนาเรื่องหนังสือคืออะไร

การสนทนาเรื่องหนังสือเป็นกิจกรรมส่งเสริมการอ่านอย่างหนึ่ง สร้างขึ้นบนพื้นฐานพฤติกรรมของคนเราที่ชอบเล่ากันถึงภาพยนตร์ที่ตนดูแล้วชอบหรือหนังสือที่อ่านแล้วจับใจ ในการสนทนากันในชีวิตประจำวันนั้น ส่วนใหญ่ก็จะพูดกันเฉพาะเรื่องหรือตัวละครที่ตนชอบหรือไม่ชอบ ถ้าเป็นหนังสือสารคดีหรือหนังสือวิชาการ อาจมีการกล่าวถึงความถูกต้องและเชื่อถือได้ของหนังสือนั้นๆ ประโยชน์ที่ตนได้รับจากหนังสือนั้นๆ แล้วแต่พื้นฐานความรู้และความต้องการของผู้อ่าน การสนทนาในชีวิตประจำวันแบบนี้ก็เป็นการประเทืองปัญญา และเป็นทางกระตุ้นกันและกันให้เกิดความอยากอ่าน หรืออ่านแล้วก็อยากอ่านทบทวนอีกครั้ง เป็นพฤติกรรมซึ่งควรช่วยกันส่งเสริมให้มีขึ้น

การสนทนาเรื่องหนังสือที่จัดเป็นกิจกรรมส่งเสริมการอ่านนั้น จะมีกระบวนการอันเป็นระบบ ซึ่งนอกจากจะให้การสนทนานั้นเป็นเครื่องประเทืองปัญญาในชีวิตประจำวันแล้ว ยังช่วยพัฒนาการอ่านไปสู่ระดับวิเคราะห์ วิวิจารณ์ และสังเคราะห์อีกด้วย ผู้สนทนาจะเป็นผู้ซึ่งมีพัฒนาการในการอ่านมากแล้ว ผู้ฟังการสนทนาและบางคนที่ร่วมสนทนาซึ่งอาจยังไม่พัฒนาการอ่านของตนไปได้มากนัก ก็จะได้ประโยชน์จากการฟังข้อคิดเห็นเกี่ยวกับหนังสือต่างๆ จากผู้อ่านที่มีการอ่านพัฒนาไปมากแล้ว

การสนทนาเป็นกิจกรรมที่มีผู้ร่วมมากกว่าหนึ่งคนขึ้นไป อาจเป็นวงสนทนาของกลุ่มคน ๔-๕ คน สนทนากันภายในกลุ่ม ไม่มีผู้อื่นเป็นคนฟังหรืออาจเป็นการสนทนาซึ่งจัดขึ้นให้คนกลุ่มใหญ่ฟัง คนฟังที่สนใจอาจซักถามออกความคิดเห็น เข้าร่วมสนทนาด้วยก็ได้

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

๒. การเลือกหนังสือเพื่อสนทนา

หนังสือที่จะเลือกมาเป็นเรื่องสนทนานั้น ควรเป็นหนังสือที่มีข้อที่น่าสนใจหลายประการ ได้รับความสนใจของคนหลายกลุ่มซึ่งอาจมีความต้องการที่ไม่สอดคล้องกัน เป็นเรื่องที่สามารถวิเคราะห์ได้หลายแง่หลายมุม ทำทลายความคิดของคนทั่วไป ซึ่ให้เห็นความจริงบางประการที่สังคมมักซ่อนเร้นหรือมองไม่เห็น ให้ข้อมูลที่เชื่อถือได้ มีความคิดความรู้แปลกใหม่ที่ไม่เคยมีหนังสือเล่มใดกล่าวถึงมาก่อน มีวิธีการเขียนที่ชวนให้อ่าน ใช้ถ้อยคำสำนวนที่สละสลวย แสดงความชัดเจน นับเป็นหนังสือที่มีคุณภาพ ให้ประโยชน์แก่ผู้อ่าน อ่านแล้วได้รับทั้งสาระและความบันเทิง

หนังสือซึ่งมีการกล่าวถึงหรือมีการประชาสัมพันธ์เนื่องจากได้รับรางวัลจะเป็นหนังสือซึ่งคนทั่วไปหรือคนกลุ่มหนึ่งสนใจอยู่แล้ว หากจะนำมาเป็นเรื่องของการสนทนาจึงมีผู้อยากฟังเรื่องราวเกี่ยวกับหนังสือนั้น

หนังสือที่นำมาสนทนา จะเป็นหนังสือร่วมสมัยเพิ่งพิมพ์ออกจำหน่ายหรือเป็นหนังสือดีที่แต่งไว้นานแล้วก็ได้ แล้วแต่ความสำคัญและความน่าสนใจของหนังสือ ข้อสำคัญ ต้องให้แน่ใจว่ามีหนังสือนั้นๆ อยู่ในห้องสมุดที่ผู้ฟังอาจจะขอยืมได้ หรือมีจำหน่ายในร้านขายหนังสือ ผู้ฟังที่สนใจอยากอ่านจะได้ซื้อไปอ่าน

๓. การกำหนดผู้นำสนทนา

ผู้ที่จะเป็นผู้นำสนทนาต้องเป็นนักอ่านที่มีพัฒนาการการอ่านมาแล้ว อาจเป็นนักวิชาการ ครู อาจารย์ บรรณารักษ์ ผู้ปกครอง ที่ยินดีอ่านหนังสือเล่มที่เลือกไว้ ผู้ที่จะเชิญมาเข้าร่วมสนทนาอาจเป็นผู้เลือกหนังสือให้ก็ได้

เพื่อให้ได้ข้อคิดเห็นหลายประการจากผู้มีประสบการณ์ ทัศนความรู้ และความสนใจแตกต่างกัน กลุ่มผู้นำสนทนาควรมีอย่างน้อย ๔-๕ คน ที่ได้อ่านหนังสือเล่มเดียวกัน ให้มีคนหนึ่งเป็นผู้ดำเนินการสนทนา คอยซักถามประเด็นต่างๆ จากผู้ร่วมวงสนทนาแต่ละคน เพื่อมาประมวลเป็นความคิดเห็นทั้งหมดเกี่ยวกับหนังสือเล่มนั้นๆ

ในกรณีที่ประสงค์จะจัดการสนทนาให้ผู้อื่นฟังด้วย เป็นการจูงใจให้เกิดความอยากอ่านหนังสือเล่มนั้น และอยากอ่านเรื่องอื่นๆ ต่อไป ให้รู้จักวิธีอ่านหนังสือโดยลึกซึ้ง และอยากเข้าร่วมวงสนทนาด้วย กลุ่มผู้สนทนาดังกล่าวในข้อความข้างต้นจะเป็น **ผู้นำการสนทนา** ของกลุ่ม คนหนึ่งในกลุ่มเป็นผู้ดำเนินการสนทนา

๔. การเตรียมตัวสนทนา

บุคคลที่เป็นผู้นำการสนทนาจะต้องอ่านหนังสือเล่มที่จะสนทนาอย่างละเอียดถี่ถ้วน ตั้งแต่เจตนาของผู้เขียนเค้าโครงเรื่อง แก่นของเรื่อง วิถีเสนอเรื่อง สำนวนภาษา ข้อความที่ประทับใจ ประโยชน์ที่ผู้อ่านจะได้รับ ถ้าเป็นนวนิยาย ก็อาจวิเคราะห์ลักษณะนิสัยตัวละคร แง่คิดของผู้เขียนโครงเรื่อง การสร้างเรื่อง เหตุการณ์ที่เป็นไปได้และไม่ควรเป็นไปไม่ได้ ความสมจริง ศิลปะการเขียน อิทธิพลที่อาจมีแก่ผู้อ่าน ฯลฯ

อ่านแล้วบันทึกข้อมูลและข้อคิดเห็นลงในบัตรบันทึก (บัตรกระดาษแข็งขนาด ๕ x ๘ นิ้ว) หรือกระดาษบันทึก บัตรบันทึกเก็บได้ง่ายและนำมาใช้ได้สะดวก สิ่งที่ควรบันทึก ได้แก่ ก) ข้อมูล ทางบรรณานุกรมของหนังสือ ข) เรื่องย่อ ค) ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับข้อความในหนังสือ ง) ศิลปะการเขียน สำนวนภาษา จ) ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ น่าสนใจ ฉ) ตัวละคร และเค้าโครงเรื่อง (สำหรับนวนิยาย) ช) แก่นของเรื่อง ความหมายที่แฝงไว้ในหนังสือ ซ) ข้อความที่ประทับใจระบุนำหน้าหนังสือที่ข้อความนั้นปรากฏ ฌ) ประโยชน์ที่จะได้จากการอ่าน ญ) หนังสืออื่นๆ ซึ่งมีเรื่องราวคล้ายคลึงกัน ต่อเนื่องกัน หรือมีความเห็นขัดแย้งกับหนังสือที่นำมาสนทนา

หนังสือที่จะนำมาสนทนานั้น อาจเป็นหนังสือเล่มเดียวหรือหลายเล่มในเรื่องเดียวกัน มีแก่นของเรื่องคล้ายคลึงกันก็ได้

๕. การกำหนดหัวข้อสนทนา

ผู้นำการสนทนา (รวมทั้งผู้ที่เป็นผู้ดำเนินการสนทนา) จะหารือกันเพื่อ

กำหนดหัวข้อเรื่องที่จะสนทนา และแบ่งหน้าที่กันว่าคนใดจะกล่าวเน้นหนักในแง่ใด การแบ่งหน้าที่นั้น ขึ้นอยู่กับความสนใจและความถนัดของผู้นำสนทนาแต่ละคน เช่น ในการสนทนาเกี่ยวกับหนังสือนวนิยาย ผู้นำสนทนาคนหนึ่งอาจนัดในศิลปะการแต่งนวนิยาย ก็จะได้รับหน้าที่กล่าวถึงหนังสือเล่มนั้นในแง่ศิลปะการแต่งนวนิยาย ผู้นำสนทนาที่เชี่ยวชาญด้านเศรษฐกิจอาจรับหน้าที่วิเคราะห์นิยายเล่มนั้นในแง่เศรษฐกิจ เป็นต้น

กำหนดหัวข้อที่จะสนทนาดังนั้น ควรครอบคลุมหัวข้อทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับหนังสือเล่มนั้นๆ เช่น นวนิยายควรมีหัวข้อเกี่ยวกับศิลปะการเขียนนวนิยาย แก่นของเรื่อง โครงเรื่องตัวละคร ข้อคิดเห็นของผู้แต่ง เรื่องย่อๆ ข้อดีข้อเสีย ประโยชน์ที่จะได้รับ อิทธิพลแก่ผู้อ่าน ฯลฯ ในบางกรณีอาจต้องการเน้นในบางด้าน อาทิ ข้อคิดเห็นทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้แต่ง ความสามารถในการสร้างตัวละครของผู้แต่ง การที่จะเน้นในเรื่องใดนั้น ขึ้นอยู่กับลักษณะพิเศษที่น่าสนใจในหนังสือเล่มนั้น และขึ้นอยู่กับพื้นฐานความรู้และความสนใจของกลุ่มผู้ฟัง เช่น จารึกของพ่อขุนรามคำแหง เคยเป็นเรื่องสนทนาในกลุ่มนักกฎหมายและนักการปกครอง เน้นในเรื่องสิทธิเสรีภาพที่พ่อขุนรามคำแหงพระราชทานแก่ทวยราษฎร์ ดังปรากฏข้อความในจารึกหลักนั้น เป็นต้น

ควรมีการพบปะหารือและตกลงในหัวข้อการสนทนา ตลอดจนแบ่งหน้าที่ก่อนเวลาสนทนาพอสมควร เพื่อให้ผู้นำสนทนาแต่ละคนมีเวลาเตรียมตัวคือ อ่านเรื่องนั้นๆ ในแง่มุมที่ตนได้รับมอบหมายอีกครั้ง ทำบันทึกจดข้อความที่น่าสนใจ เลือกเนื้อหาที่จะพูดตามความสำคัญและให้พอเหมาะกับเวลาที่กำหนดให้ ต้องระวังไม่ให้เกินเวลากำหนด เพราะจะกระทบกระเทือนกำหนดเวลาของผู้นำสนทนาคนอื่น ต้องรักษามารยาทในเรื่องนี้

ในการสนทนา ควรเปิดโอกาสให้ผู้เข้าฟังได้ซักถามหรือแสดงข้อคิดเห็นด้วย จึงควรกำหนดหัวข้อไว้เผื่อ หากผู้ฟังถามและแสดงข้อคิดเห็นหัวข้อที่ไม่ได้กำหนดว่าจะสนทนา ผู้นำสนทนาก็ควรจะสามารถตอบคำถามหรือชี้แจงได้

๖. การกำหนดเวลาสนทนา

การพูดคุยกันเรื่องหนังสือเล่มใดเล่มหนึ่งระหว่างครอบครัวและเพื่อนฝูงนั้น ไม่มีเวลากำหนด ไม่มีหัวข้อตายตัว อาจถกเถียงกันไปจนกว่าจะหาทางยุติได้ หรือต่างฝ่ายเหนื่อยอ่อนเลิกพูดไปเองโดยธรรมชาติ แต่ในการสนทนาที่เป็นกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน แม้ว่าควรพยายามสร้างบรรยากาศให้เป็นกันเองคล้ายในวงสนทนาระหว่างเพื่อนฝูง ก็จำเป็นต้องมีกรอบและขอบเขต เช่น การกำหนดหัวข้อสนทนาตั้งกล่าวในข้อ ๕ ระยะเวลาของการสนทนาก็เช่นเดียวกัน ตามที่ปฏิบัติกันทั่วไปในการบรรยาย อภิปราย กำหนดเวลาจะอยู่ระหว่าง ๑-๒ ชั่วโมง ให้ผู้ฟังมีเวลาซักถามหรือเสนอข้อคิดเห็นประมาณ ๓๐ นาที การสนทนาก็เช่นเดียวกัน กำหนดเวลาสำหรับผู้สนทนาควรอยู่ ระหว่าง ๑-๒ ชั่วโมง

การกำหนดเวลาสำหรับผู้สนทนาแต่ละคนนั้น ถ้าเป็นเวลาสนทนา ๑ ชั่วโมง ผู้นำสนทนามี ๕ คน รวมทั้งผู้ดำเนินการสนทนา ผู้นำสนทนาแต่ละคนจะมีเวลาคนละ ๑๐ นาที ในรอบแรก คนละ ๕ นาที ในรอบที่สองเวลาที่เกินไปบ้าง รวมทั้งเวลาของผู้ดำเนินการสนทนา จะอยู่ในกรอบ ๓๐ นาที ถ้าเป็นเวลา ๒ ชั่วโมง ก็เพิ่มเวลาสำหรับแต่ละคนให้เป็นสองเท่า ทั้งนี้โดยประมาณ ผู้ดำเนินการสนทนาต้องใช้ดุลยพินิจว่าควรให้เวลาผู้สนทนาคนละเท่าไร ตนเองจะใช้เวลาเท่าไรจะมีเวลาสำหรับผู้ฟังซักถามและเสนอข้อคิดเห็นสักเท่าไร โดยทั่วไป คนไทยไม่ค่อยซักถามและเสนอข้อคิดเห็นแต่อาจมีบางราย ซึ่งขงพูดและใช้เวลาเกินกำหนด ผู้ดำเนินการสนทนาจะต้องพยายามรักษาเวลาโดยน้อมนวล

๗. หน้าที่ของผู้ดำเนินการสนทนา

ผู้ดำเนินการสนทนามีหน้าที่อย่างเดียวกับผู้ดำเนินการอภิปราย คือ จะต้องเป็นผู้คิดหัวข้อการสนทนาร่วมกับผู้นำสนทนา บางครั้งอาจคิดริเริ่มเองแล้วหารือผู้ร่วมสนทนา ทาบถามผู้นำสนทนาให้พูดในหัวข้อนั้นๆ กำหนดเวลาและกำหนดลำดับของการสนทนาของแต่ละคนและแจ้งให้ทราบ ทั้งนี้ต้องดำเนินการก่อนการสนทนา

เมื่อเริ่มการสนทนา ผู้ดำเนินการต้องอธิบายให้ผู้ฟังทราบถึงหัวข้อการสนทนาพอเป็นสังเขป อาจชี้แจงเหตุผลว่าทำไมจึงเลือกหนังสือเรื่องนั้นเป็นหัวข้อสนทนา ในลำดับต่อไปก็แนะนำผู้นำสนทนาโดยสังเขป (ผู้ดำเนินการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผู้สนทนาไว้ก่อนแล้ว) ไม่ควรใช้เวลามากเกินไปในการแนะนำ พยายามใช้ข้อมูลที่เป็นจุดเด่นที่สุดของผู้สนทนาแต่ละคน โดยปกติข้อมูลเกี่ยวกับผู้นำสนทณาก็จะมีวุฒิการศึกษา หน้าที่การทำงาน ผลงานทางวิชาการโดยย่อ หนังสือที่แต่ง

ในลำดับต่อไป ผู้ดำเนินการสนทนาจึงจะเชิญผู้นำสนทนาให้พูดทีละคนตามลำดับที่กำหนดไว้ เมื่อแต่ละคนพูดจบแล้ว ผู้ดำเนินการอาจสรุปถ้าเห็นว่าจำเป็น แต่ไม่สรุปก็ได้ ถ้าผู้นำสนทนากล่าวโดยแจ่มแจ้งและตามลำดับที่ควร เน้นจุดที่ควรเน้น และได้สรุปแล้วในตอนท้ายของการพูด

เมื่อผู้นำสนทนาทุกคนกล่าวจบแล้ว ผู้ดำเนินการจะสรุปประมวลข้อคิดเห็นของทุกคน หลังจากนั้นก็เปิดโอกาสให้ผู้ฟังซักถามและเสนอข้อคิดเห็นของตน การซักถามในที่ประชุมนั้นควรจัดไมโครโฟนไว้ใกล้ผู้ฟัง เพื่อการบันทึกควรขอให้ผู้ฟังที่จะพูดบอกชื่อตนเองด้วย โดยทั่วไปแล้ว ผู้ฟังไม่ค่อยพูด แต่จะยินดีเขียนข้อความลงใส่แผ่นกระดาษส่งขึ้นมาให้ผู้ดำเนินการอ่าน หรือส่งให้แก่ผู้นำสนทนาที่ผู้ฟังตั้งใจขอคำตอบ ผู้จัดการสนทนาจึงควรเตรียมแผ่นกระดาษไว้แจกแก่ผู้ฟังและเตรียมเจ้าหน้าที่ไว้รับกระดาษคำถามจากผู้ฟังด้วย

ความลำบากใจซึ่งเกิดขึ้นบ่อยๆ แก่ผู้ดำเนินการสนทนา คือ ผู้นำสนทนาไม่รักษาเวลา ในการป้องกัน ควรบอกล่วงหน้าให้ทราบระยะเวลาที่กำหนดให้ ก่อนจะพูดก็บอกอีกครั้ง ถ้าผู้นำสนทนามีพฤติกรรมเป็นที่ปรากฏหลายครั้งแล้วว่าไม่รักษาเวลาก็อาจไม่เชิญในครั้งต่อไป หรืออาจเชิญได้เมื่อเห็นว่าไม่มีผู้อื่นจะแทนได้ การเกินเวลาอนุโลมได้บ้าง แต่ไม่ควรเกิน ๑ ใน ๔ ของเวลาที่กำหนดให้ เมื่อผู้นำสนทนาพูดเกินเวลาแล้ว ผู้ดำเนินการอาจเขียนเตือนในแผ่นกระดาษส่งไปให้ การพยายามให้ผู้พูดรักษาเวลานั้นเป็นเรื่องละเอียดอ่อน ผู้ดำเนินการต้องใช้ไหวพริบ ความอดทน และรักษามารยาทในขณะเดียวกัน

เมื่อการสนทนาตลอดจนการซักถามและแสดงข้อคิดเห็นจากผู้ฟังจบลงแล้ว (ภายในเวลากำหนด) ผู้ดำเนินการสนทนาควรปิดรายการด้วยการเชิญชวนให้อ่านหนังสือที่เป็นหัวข้อสนทนาให้ฟัง และบอกว่ายืมอ่านได้ที่ไหน ยังมีจำหน่ายหรือไม่ หลังจากพูดก็ต้องกล่าวขอบคุณผู้นำสนทนาและขอบคุณผู้ฟัง

๘. การเปิดโอกาสให้ผู้ฟังซักถาม

เป็นการปฏิบัติโดยทั่วไปในการบรรยายหรืออภิปรายที่จะเปิดโอกาสให้ผู้ฟังซักถามหรือแสดงข้อคิดเห็น การสนทนาเรื่องหนังสือก็เป็นเช่นเดียวกัน ในการกำหนดเวลาต้องกำหนดเวลาไว้สำหรับผู้ฟัง และอาจต้องกำหนดเรื่องเพื่อไว้ด้วยในกรณีที่ไม่มี การซักถามหรือออกความคิดเห็น

๙. อุปกรณ์ที่จะใช้ในการจัดการสนทนา

การสนทนาเรื่องหนังสือเป็นการชักชวนให้อ่านหนังสือ จะเป็นการอ่านหนังสือเล่มที่เป็นหัวข้อการสนทนา หนังสือที่มีหัวข้อคล้ายคลึงกัน หรือหนังสือทั่วๆ ไปก็ได้ นอกจากการพูดบรรยายแล้ว จำเป็นต้องให้ผู้ฟังได้เห็นและได้ทราบข้อมูลทางบรรณานุกรม ตลอดจนแหล่งที่จะซื้อหรือขอยืมได้ ดังนั้นควรจัดทำรายละเอียดเกี่ยวกับหนังสือที่กล่าวถึง ให้ข้อมูลดังกล่าวพร้อมด้วยเรื่องย่อหรือบรรณนิทัศน์แจกแก่ผู้ฟัง จัดแสดงหนังสือไว้ให้เห็น ในกรณีที่จำเป็นต้องอ้างถึงภาพหรือแผนภูมิในหนังสือ ควรถ่ายทำภาพนิ่งหรือเขียนลงบนแผ่นใสฉายให้ดูด้วย

การแนะนำหนังสือ

รสา วงศ์ยังอยู่

การแนะนำหนังสือเป็นวิธีการชักชวนหรือเร้าใจให้ผู้ฟังสนใจในการอ่านวิธีหนึ่ง ซึ่งแตกต่างจากการเล่าเรื่องจากหนังสือเล็กน้อย ผู้แนะนำไม่ต้องเล่าเรื่องโดยละเอียดนัก เพียงบอกเรื่องย่อๆ พอเป็นสังเขป เน้นการวิเคราะห์ข้อดี ข้อบกพร่อง และประโยชน์ที่ผู้ฟังจะได้รับ แนะนำให้เหมาะสมกับวัย ระดับการศึกษา และพื้นฐานความรู้ของผู้ฟังด้วย อาจแนะนำได้ทั้งทางวาจา หรืออาจจะเขียนปิดประกาศ ส่งไปพิมพ์ในวารสารต่างๆ หรือจะจัดนิทรรศการหนังสือด้วยก็ได้

๑. การเลือกหนังสือที่จะแนะนำ ควรเห็นหนังสือ ดังนี้

- ประเภทที่คนสนใจและเป็นประโยชน์ในกลุ่ม
- ประเภทวิชาการที่ใช้สอนในหลักสูตร
- ประเภทหนังสืออ้างอิง
- ประเภทหนังสือที่เป็นชุด เช่น ชุดวัฒนธรรมประเพณี ท่องเที่ยวเดินทาง วรรณคดีสมัยต่างๆ ชีวประวัติบุคคล ชุดการเล่น ฯลฯ
- หนังสือสารคดี
- หนังสือนวนิยาย
- หนังสือสำหรับเด็ก
- หนังสืออ่านประกอบ
- หนังสือดีแต่มีผู้นิยมน่าน้อย
- หนังสือใหม่
- หนังสือที่ชนะการประกวดประจำปี

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

๒. ระยะเวลา

ประมาณ ๑๕-๓๐-๔๕ นาที แล้วแต่จำนวนเล่ม และกลุ่มผู้ฟังตามกลุ่มเป้าหมาย

๓. การเตรียมตัวแนะนำ

๓.๑ อ่านหนังสือที่จะแนะนำอย่างละเอียด

๓.๒ บันทึกลงในแบบบันทึกการอ่าน ซึ่งประกอบด้วยรายละเอียดดังปรากฏในเรื่องการเสนอหนังสือ

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

๓.๓ ประสานงานกันระหว่างบรรณารักษ์ ครู อาจารย์ที่สอนวิชาการ ชมรมหรือชุมนุมต่างๆ เพื่อทราบความต้องการหนังสือที่จะเสนอแนะ

๓.๔ ศึกษาจากการวิเคราะห์หนังสือที่มีผู้อ่านวิจารณ์ไว้ พร้อมกับการ วิเคราะห์วิจารณ์ของตนเอง

๔. วิธีแนะนำ

๔.๑ ทำทางที่แสดงความมั่นใจในการแนะนำ แสดงว่าเตรียมตัวมา ดีแล้ว

๔.๒ นำหนังสือที่จะแนะนำมาแสดงด้วย

๔.๓ แนะนำให้เหมาะสมแก่วัย

๔.๔ ให้ข้อมูลทางบรรณานุกรมแจ่มแจ้ง

๔.๕ ไม่ต้องแนะนำรายละเอียดมากเกินไป เน้นต้องสำคัญๆ ตอนที่ จะให้ประโยชน์แก่ผู้ใช้และวิธีใช้

๔.๖ แนะนำส่วนต่างๆ ที่สำคัญของหนังสือ เช่น ภาพ แผนที่ กราฟ บรรณานุกรม ดรรชนี ถ้ามี

๔.๗ เสียงดังฟังชัดเจนทั้งกลุ่ม ออกเสียงได้ถูกอักขรวิธี

๔.๘ ให้แง่คิดที่เป็นประโยชน์

๔.๙ ไม่แนะนำซ้ำซาก ไม่ใช่คำ เอ้อ อ้า จนเป็นที่น่ารำคาญ

๔.๑๐ ถ้าเป็นเรื่องที่มีเนื้อหาเดียวกันหรือเป็นชุด ให้แนะนำทีละเล่ม ในการแนะนำหนังสือนี้ ตามที่กล่าวมาแล้วเป็นวิธีพูด แต่อาจจะใช้ วิธีเขียนแนะนำก็ได้โดยถือหลักเกณฑ์เดียวกัน หรือจะใช้วิธีจัดนิทรรศการก็ได้ ซึ่งควรทำเป็นแผนงานไว้ เพราะอาจจัดได้ตลอดปี

๕. การประชาสัมพันธ์

เป็นสิ่งที่จำเป็น ระบุวัน เวลา สถานที่ เรื่องที่จะแนะนำทางวาจา และการจัดนิทรรศการ ประกาศให้ผู้ฟังและผู้ชมทราบเป็นการล่วงหน้า เพื่อ กระตุ้นความสนใจ

หนังสือที่แนะนำเหล่านี้ ต้องจัดเตรียมพร้อมไว้เพื่อบริการเสมอ อาจติดตามผลได้จากการสังเกตผู้อ่านที่มาใช้บริการเพิ่มขึ้น และอาจจะให้กรอกแบบสอบถามเพื่อนำมาประเมิน แก้ไขปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น เพื่อการส่งเสริมการพัฒนาบุคคลให้ก้าวหน้าและมีโอกาสศึกษาไว้จนตลอดชีวิต

การเล่าเรื่องจากหนังสือ

รสา วงศ์ยังอยู่

การเล่าเรื่องจากหนังสือ หมายถึง การนำหนังสือมาพูดให้ผู้ฟังเกิดความสนใจ โดยเลือกจุดเด่นๆ ของหนังสือมาเล่า พร้อมทั้งแสดงรูปเล่มหนังสือนั้นๆ ให้ดูด้วย นับเป็นวิธีเชิญชวนให้สนใจเพื่ออยากอ่านเองต่อไป แตกต่างกับการเล่านิทาน เพราะไม่จำเป็นต้องเล่าจนจบตัวเอง และแตกต่างจากการแนะนำหนังสือ เพราะการแนะนำหนังสือเป็นการแนะนำการอ่านวิธีหนึ่งเท่านั้น

๑. ผู้เล่า

ต้องเป็นผู้ที่อ่านมาก มีความรอบรู้เกี่ยวกับเรื่องหนังสือและความรู้ด้านอื่นๆ ซึ่งจำเป็นในการทำให้อ่านเข้าใจได้มาก ต้องเป็นผู้พูดที่ดี มีศิลปะในการพูด เพราะต้องใช้วิธีพูดเป็นการสื่อสารกับผู้ฟัง มีความมั่นใจในเรื่องที่เล่า

ต้องรู้จักจุดบันทึกเรื่องราวที่จะนำไปเล่า ว่าตอนใดสมควรเล่า แล้วจุดบันทึกเรียงลำดับไว้ใช้ เช่น ลำนวนโวหารที่ดี หรือเหตุการณ์ที่น่าสนใจ เป็นต้น

๒. ประเภทของหนังสือที่จะเล่า

สารคดี คือ หนังสือที่มุ่งให้สาระแก่ผู้อ่านเป็นสำคัญ แต่ใช้วิธีเขียนที่ให้ความบันเทิงแก่ผู้อ่านด้วย หนังสือในกลุ่มนี้อาจแบ่งออกได้หลายประเภท ได้แก่ สารคดี ทางประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ประวัติบุคคลสำคัญ การท่องเที่ยวเดินทาง ความรู้รอบตัว เช่น เรื่อง ‘สัตว์ทะเล’ ของ สิริินทร์ ช่างโชติ ‘บันทึกความเป็นมาของสวนโมกขพลาราม’ ของ ละเอียด พิลาน้อย ‘ไปเยี่ยมอำมาเมืองจีน’ ของไมตรี ลิ้มปิชาติ เป็นต้น

นวนิยาย คือ หนังสือที่เล่าเรื่องแบบใหม่ มีผู้แต่งขึ้นใหม่ มีไชนิยายเล่าสืบต่อกันมา ผู้อ่านจะได้ทั้งความเพลิดเพลิน สนุกสนาน และประโยชน์ไปด้วยในตัว นวนิยายมีเนื้อหาหลายอย่างซึ่งใช้เป็นการกำหนดประเภท ได้แก่ นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ อิงวิทยาศาสตร์ อิงวรรณคดี นวนิยายสืบสวน สอบสวน นวนิยายกวีตีปีศาจ นวนิยายการเมือง นวนิยายที่มีอยู่ในเมืองไทยขณะนี้ มีทั้งนวนิยายไทยและนวนิยายต่างประเทศที่แปลเป็นไทย เช่น ‘ปูนปิดทอง’ ของ กฤษณา อโศกสิน ‘วิมานลอย’ แปลโดย รอย โรจนานนท์

เรื่องสั้น นับว่าเป็นนวนิยายขนาดสั้น แต่ต่างกันที่ความยาวของเรื่อง จุดเด่นของเรื่องจะมีจุดเดียว เหตุการณ์เดียวจบในตัว เช่น เรื่อง ‘ร้อยพ่อ’ แปลโดย กิติมา อมรทัต

หนังสือใหม่ ที่ได้รับเป็นคราวๆ และหนังสือชนะการประกวดในแต่ละปี ซึ่งมีหลายประเภท

๓. กำหนดเวลาเล่า

พิจารณาจากผู้ฟัง ซึ่งอยู่ในวัยเด็ก วัยรุ่น ผู้ใหญ่ และผู้สูงอายุ พร้อมทั้งจำนวนหนังสือที่จะเล่าแต่ละครั้ง ซึ่งอาจเป็น ๑๕ ๓๐ ๔๕ หรือ ๖๐ นาที

๔. จำนวนหนังสือ

อาจเป็น ๑ เล่ม หรือหลายเล่มในเรื่องเดียวกัน เช่น เล่มหนึ่งเล่มสอง

๕. การเลือกหนังสือ

๕.๑ พิจารณาจากผู้ฟังตามวัย เพศ และพื้นความรู้ ทั้งนี้เพราะผู้ฟังมีความแตกต่างกันในด้านสมอง หู และนัยน์ตา (ดูสิ่งประกอบการเล่า) ตลอดจนความเข้าใจ ความรู้สึก การคิดถึง เหตุผล ความคิดรวบยอด และความสามารถทางภาษา

๕.๒ ความสนใจของเด็กในวัยต่างๆ

ก่อนอายุ ๕ ปี ชอบเรื่องเกี่ยวกับเหตุการณ์ประจำวันที่เกิดขึ้นบ่อยๆ เรื่องสัตว์ ธรรมชาติ โคลงกลอน การ์ตูน

อายุ ๖-๘ ปี ชอบเรื่องผจญภัย ลึกลับ เรื่องเกี่ยวกับสัตว์

อายุ ๘-๑๑ ปี ชอบเรื่องผจญภัย ลึกลับ เรื่องจริง เรื่องน่าพิศวง เรื่องความกล้าหาญ ชีวประวัติบุคคล เรื่องเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ สังคม งานอดิเรก และเรื่องตลกขบขัน

ความสนใจของเด็กวัยรุ่น

อายุ ๑๒-๑๓ ปี ชอบเรื่องกีฬา ศาสนา เรื่องเพื่อน

อายุ ๑๔-๑๖ ปี ชอบอ่านชีวประวัติบุคคล ประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวเดินทาง การกีฬา เรื่องเกี่ยวกับอาชีพต่างๆ การทดลอง งานอดิเรก หนังสือวิชาการ นวนิยาย และเรื่องขบขัน

อายุ ๑๖-๑๗ ปี มีความต้องการ ความสนใจ และรสนิยม เป็นของตนเอง อ่านหนังสือเช่นเดียวกับผู้ใหญ่

หมายเหตุ ควรพิจารณาเลือกหนังสือจาก ‘บรรณนิทัศน์สังเขป’ หนังสือเสริมประสบการณ์ในระดับประถมศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๒๗) ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ และหนังสือ ‘รายชื่อและบรรณนิทัศน์สำหรับเด็ก’ (พิมพ์ครั้งที่ ๑ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๓) ของ นิสิต ชูโต และผู้อื่น และคู่มือการเลือกหนังสืออื่นๆ ตามที่เห็นสมควร เมื่อต้องการทราบนามของนักประพันธ์ที่ใช้นามแฝง ดูได้จากหนังสือ ‘นามแฝง นามประพันธ์’ ของหอสมุดแห่งชาติ และประวัติของนักเขียน ดูได้จาก ‘ประวัตินักเขียนไทย’ ของกองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร ‘นักเขียนหนังสือสำหรับเด็ก’ ของวรรณิ ศิริสุนทร และเล่มอื่นๆ ที่เหมาะสม วารสารบางเล่ม เช่น ดิจัน ลลนา จะลงบทสัมภาษณ์นักเขียนที่มีชื่อเสียง ฯลฯ

สำหรับผู้ใหญ่ที่เรียนในโรงเรียนการศึกษาผู้ใหญ่ นั้น ผู้ใหญ่ที่อ่านอยู่ในระดับพัฒนาแล้วจะเข้าใจเรื่องกับสิ่งที่อ่าน จะรู้จักขยายความคิด การอ่าน และสร้างนิสัยในการอ่าน พร้อมทั้งอ่านได้รวดเร็วขึ้น

๕.๓ เลือกเรื่องให้ตรงกับจุดมุ่งหมาย ความต้องการและความสนใจของผู้ฟังในแต่ละครั้ง ทั้งนี้ เพื่อปลูกฝังนิสัยรักการอ่านให้สมบูรณ์ขึ้นและเพื่อพัฒนาการอ่านด้วย

๕.๔ การเตรียมตัวเล่า

- ๕.๔.๑ ผู้เล่าจะต้องอ่านหนังสือที่จะนำไปเล่าโดยละเอียดทุกเล่ม
- ๕.๔.๒ ทำบันทึกเรื่องที่จะเล่าไว้ เรียบเรียงข้อความด้วยถ้อยคำสำนวนสละสลวย เพื่อเตือนความจำ จัดลำดับ

เรื่องที่จะเล่าอย่าให้สับสน ถ้าหากจะยกข้อความจากหนังสือประกอบการเล่า ขั้นตอนที่ต้องการจะเน้นหรืออ่านให้ฟังไว้ให้เปิดอ่านได้ทันที

๕.๔.๓ อาจมีอุปกรณ์ใดๆ ที่จะใช้ประกอบการเล่า เช่น ภาพแผนที่ ฯลฯ ก็จัดเตรียมลำดับไว้ให้สะดวกในการใช้

๕.๔.๔ ฝึกซ้อมให้คล่องแคล่ว เพื่อความถูกต้องและมั่นใจ ปัจจุบันมีเครื่องบันทึกเสียง อาจใช้เป็นเครื่องทดลองแก้ไขก่อนการเล่าจริง

๖. การประชาสัมพันธ์

เพื่อให้ทราบถึงกิจกรรมนี้ก่อนล่วงหน้าประมาณ ๑ สัปดาห์

๗. วิธีเล่า

๗.๑ **ท่าทีการปรับตัว** มีความพร้อมที่จะสื่อสารกับผู้ฟัง คือเตรียมกาย เตรียมใจ เตรียมเรื่องไว้เรียงร้อยแล้ว มีความคล่องแคล่ว สามารถปรับตัวให้เข้ากับบรรยากาศต่างๆ ไปได้ วางตัวธรรมดา ยิ้มแย้มแจ่มใจ

๗.๒ **ขึ้นอารมณ์บทดี** อาจนำเรื่องที่คุณฟังรู้เรื่องดีหรือสนใจ หรือเหตุการณ์ปัจจุบันให้เชื่อมโยงกับเรื่องได้

๗.๓ **เสียง** สำคัญเช่นเดียวกัน เพราะเรียกร้องความสนใจ เล่าให้ชัดเจน นำฟัง ดังพอให้ได้ยินทั่วกัน อัตราการพูดให้พอเหมาะ ไม่ช้าหรือเร็วเกินไป ให้เป็นเสียงเล่า อย่าเหมือนเสียงอ่าน นอกจากการอ่านให้ฟังบางตอนที่เตรียมไว้ การเล่าใช้เสียงเปลี่ยนแปลงไปบ้างเป็นบางครั้ง เช่น เน้นทอดเสียง ย้ำ เว้นจังหวะบ้าง เพื่อเรียกร้องความสนใจ ตั ว ร ล คำควบ คำกล้ำใช้เสียงให้ถูกอักขรวิธี และไม่กล่าวคำ เอ้อ... อ้า... บ่อยๆ

๗.๔ **อากัปกริยา** ผู้เล่าใช้สายตามองผู้ฟังให้ทั่วตลอดเวลา ควบคุมการเคลื่อนไหวของมือ แขน ศีรษะ และการเคลื่อนไหวอื่นๆ ในการบอกจำนวน ใช้มือเดียว ชีทศทางให้ถูกต้องโดยกำหนดผู้ฟังเป็นสำคัญ ไม่ต้องจริงจังกับท่าทางจนเกินไปนัก แต่ควรให้สอดคล้องกับเรื่องที่เล่า

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

๗.๕ แสดง ให้ผู้ฟังเห็นรูปเล่มของหนังสือ แนะนำหนังสือตาม บรรณานุกรมของหนังสือเล่มนั้น ถ้ามีภาพของผู้แต่ง ลายมือเขียนของผู้แต่ง ก็แสดงให้เห็นด้วย ถ้าเป็นนามปากกา ให้บอกชื่อจริงด้วย

๗.๖ เล่าเรื่อง ตามที่ได้บันทึกไว้ตามลำดับ อ่านหรือเน้นตอนที่ค้นไว้ อย่าให้สับสนวุ่นไปมา เล่าซ้ำ หรือเล่าตอนหนึ่งตอนใดยาวเกินไป เล่าให้คล่อง ไม่ติดขัด ใช้ถ้อยคำไม่คลุมเครือ กะทัดรัด ชัดเจน

๗.๗ ความคิด เนื้อหาสาระ มีจุดหมายที่แน่นอน มีศูนย์รวม ความเข้าใจ เนื้อหาถูกต้องตามข้อเท็จจริง แบ่งตอนให้เหมาะสมกับเวลา เชื่อมโยงความคิด ลำดับความได้เหมาะสม ไม่ให้เนื้อความขาดตอน

๗.๘ การเล่าไม่ต้องจบเรื่อง เมื่อเล่าถึงตอนสำคัญ ให้ขมวดเรื่อง หรือสร้างปมให้ผู้อ่านเกิดความสนใจอยากทราบเรื่อง แล้วเชิญชวนให้ไปอ่าน เรื่องนั้นเองต่อไป

การเล่าไม่ควรใช้วิธีท่องจำ เพราะไม่เรียกร้องความสนใจ ไม่เกิดความสนุกสนานตื่นเต้นเพลิดเพลินไปตามเรื่อง

ตอบสรุป ควรเชิญชวนให้อ่านหนังสือทุกครั้ง เพื่อปลูกฝังนิสัย รักการอ่านให้สมบูรณ์ และใช้บริการห้องสมุด เลือกอ่านได้ตามความต้องการหรือความสนใจ ซึ่งอาจนำไปประกอบความรู้ เพิ่มพูนความรู้ การศึกษาเล่าเรียน การพัฒนาการอ่าน การปรับปรุงคุณภาพชีวิตและสามารถ นำไปอ่านได้ตลอดไป

การโต้วาทีเพื่อนำไปสู่การอ่าน

คุณหญิงแม่หมาส ชาวลิต

๑. การโต้วาทีคืออะไร

การโต้วาทีเป็นศิลปะในการพูดและแสดงความคิดเห็นโดยใช้ข้อมูล หลักการ และเหตุผลสนับสนุนเรื่องราวที่พูด โน้มน้าวใจผู้ฟังให้คล้อยตามและ หักล้างข้อคิดเห็นของอีกฝ่ายหนึ่ง ทั้งนี้ โดยมีจุดประสงค์ที่จะช่วยกันแสวงหา ให้รู้ถ่องแท้ว่า **ความจริง** ในเรื่องนั้นๆ คืออะไร

คนเรามองสิ่งต่างๆ ด้วยความรู้สึกส่วนตัว พื้นฐานความรู้เดิม และ อคติซึ่งมักทำให้มองเห็นสิ่งต่างๆ เพียงด้านเดียว คือ **ดี** หรือ **ไม่ดี** ไม่อาจ มองเห็นความจริงให้ถ่องแท้ได้ วิธีหนึ่งที่จะดูให้แน่ว่าความจริงเป็นอย่างไร คือการจัดกลุ่มหรือคณะ ให้ช่วยกันพิจารณาดูสิ่งนั้นในแง่ดีหรือในมุมบวก และแง่ไม่ดีหรือในมุมนลบ ช่วยกันหาข้อมูลและเหตุผลต่างๆ มาเสนอเพื่อ เปรียบเทียบกัน

การโต้วาทีเป็นวิธีการที่ใช้ในรัฐสภา ในระบอบการปกครองแบบ ประชาธิปไตย เปิดโอกาสให้ผู้เข้าประชุมแสดงความคิดเห็นได้ ทั้งในด้าน **เสนอ** และ **ค้าน** เพื่อให้สมาชิกรัฐสภาได้ทราบข้อเท็จจริง เหตุผล หลักฐาน ฯลฯ ครบถ้วนทั้งในด้านดีและไม่ดี ก่อนที่จะตัดสินใจลงมติให้แก่ฝ่ายใด ขณะนี้ เราเรียกวิธีนี้ว่า **อภิปรายในรัฐสภา**

ในสมัยที่รัฐบาลจอมพลแปลก พิบูลสงคราม กำลังเผยแพร่ระบอบ ประชาธิปไตยสนับสนุนให้ประชาชนรู้จักแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ กรมศิลปากรได้จัดให้มีการโต้วาทีในที่สาธารณะ เช่น ที่สนามหลวง สมัยนั้น หลวงวิจิตรวาทการเป็นอธิบดีกรมศิลปากร ได้ชื่อว่าเป็นนักพูดและนักโต้วาที ที่เชี่ยวชาญมากคนหนึ่ง

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

๒. การโต้วาทีเพื่อนำไปสู่การอ่าน

การโต้วาทีนำมาใช้เป็นกิจกรรมส่งเสริมการอ่านได้อย่างหนึ่ง มีวัตถุประสงค์จะให้ผู้ฟังได้ฟังข้อคิดเห็นเกี่ยวกับหนังสือทั้งในด้านดีและไม่ดี การได้ฟังข้อคิดเห็นเกี่ยวกับหนังสือเล่มนั้นหรือในเรื่องนั้นๆ จากบุคคลหลายคน ทุกแห่งทุกมุม จะช่วยผู้ฟังให้รู้จักอ่านโดยไตร่ตรอง รู้จักมองหนังสือในหลายด้าน นอกจากนี้ ผู้ที่จะฟังการโต้วาทีอาจอ่านหนังสือเล่มนั้นๆ ก่อนแล้วจะได้เปรียบเทียบข้อคิดเห็นของตนกับข้อคิดเห็นของผู้โต้วาทีอีกด้วย

การโต้วาทีเป็นกิจกรรมซึ่งใช้การพูด ผู้พูดจะต้องอ่านหนังสือหลายเล่ม เพื่อนำข้อมูลและหลักฐานมาสนับสนุนความคิดของตน ต้องอ่านหนังสือเล่มที่กล่าวถึงโดยเฉพาะอย่างละเอียดทุกแห่งทุกมุม เป็นการฝึกอ่านในขั้นสูงขึ้นไปอย่างดี

๓. วิธีการ

๓.๑ กำหนดยุติหรือหัวข้อที่จะนำมาใช้ในการโต้วาที ควรเป็นหัวข้อที่ทำหาย ดึงดูดความสนใจและเปิดโอกาสให้มองเห็นได้ทั้งสองแง่ คือ แง่บวกและแง่ลบ ถ้ายิ่งก้ำกึ่งกันทั้งสองแง่หรือทวนกระแสความคิดของคนส่วนมากก็ยิ่งชวนให้ฟัง

ยุติอาจเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับหนังสือบางประเภทที่เป็นที่ข้องใจของคนส่วนมาก เช่น หนังสือการ์ตูนมีประโยชน์หรือไม่ หรือเป็นความคิดรวบยอดในหนังสือบางเล่ม เช่น ความรักคือความทุกข์ ฯลฯ หรือพฤติกรรมของตัวละครในเรื่องนี้เปรียบเทียบกับพฤติกรรมของตัวละครในอีกเรื่องหนึ่งเป็นต้น

การกำหนดยุติทำล่วงหน้าพอสมควร เพื่อให้ผู้เข้าร่วมในการโต้วาทีมีเวลาเตรียมตัวอ่านหนังสือที่เกี่ยวกับยุติที่กำหนด

๓.๒ กำหนดคณะบุคคลผู้โต้วาที คณะบุคคลผู้โต้วาทีประกอบด้วย :-

๓.๒.๑ ประธานการโต้วาที ๑ คน

๓.๒.๒ ฝ่ายเสนอ ประกอบด้วยหัวหน้า ๑ คน และผู้สนับสนุน

ไม่เกิน ๔ คน

๓.๒.๓ ฝ่ายค้าน ประกอบด้วยหัวหน้า ๑ คน และผู้สนับสนุน
ไม่เกิน ๔ คน

๓.๒.๔ กรรมการผู้ตัดสิน รวมกรรมการผู้จับเวลา ระหว่าง
๓-๕ คน

คณะบุคคลผู้โต้วาที มีตำแหน่งเรียกชื่อเฉพาะ ดังนี้

ประธานการโต้วาที

ฝ่ายเสนอ

๑. หัวหน้าฝ่ายเสนอ
๒. ผู้สนับสนุนฝ่ายเสนอคนที่ ๑
๓. ผู้สนับสนุนฝ่ายเสนอคนที่ ๒
๔. ผู้สนับสนุนฝ่ายเสนอคนที่ ๓
๕. ผู้สนับสนุนฝ่ายเสนอคนที่ ๔

ฝ่ายค้าน

๑. หัวหน้าฝ่ายค้าน
๒. ผู้สนับสนุนฝ่ายค้านคนที่ ๑
๓. ผู้สนับสนุนฝ่ายค้านคนที่ ๒
๔. ผู้สนับสนุนฝ่ายค้านคนที่ ๓
๕. ผู้สนับสนุนฝ่ายค้านคนที่ ๔

๓.๓ กำหนดหน้าที่ คณะบุคคลผู้โต้วาทีมีหน้าที่ดังนี้

๓.๓.๑ ประธาน

- กล่าวเปิดการโต้วาที แจงญัตติให้ผู้ฟังทราบ
- กล่าวแนะนำผู้โต้วาทีทั้งสองฝ่าย เริ่มจากฝ่ายเสนอ โดยแนะนำหัวหน้าฝ่าย และผู้สนับสนุนฝ่ายเสนอ ทุกคนตามลำดับ หลังจากนั้นก็นำหัวหน้าฝ่าย ค้านและผู้สนับสนุนฝ่ายค้านตามลำดับ
- ชี้แจงเกี่ยวกับญัตติให้ทราบ กำหนดเวลาให้แต่ละ คนพูด
- เชิญผู้โต้วาทีพูดตามลำดับ คือ หัวหน้าฝ่ายเสนอ หัวหน้าฝ่ายค้าน ผู้สนับสนุนฝ่ายเสนอคนที่ ๑ เมื่อ กล่าวครบทุกคนแล้ว จึงเชิญหัวหน้าฝ่ายค้านสรุป และเชิญหัวหน้าฝ่ายเสนอสรุปทีหลัง

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

- ฟังความคิดเห็นของคณะกรรมการ แล้วประกาศ
แจ้งผลให้ผู้ใต้เวทีและผู้ฟังทราบ แล้วกล่าวขอบคุณ
ผู้ร่วมเวทีทุกคน

๓.๓.๒ ผู้ใต้เวที

- อ่านหนังสือ พิจารณาทุกแง่มุม โดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับญาติที่จะพูด
- เลือกสรรคำพูดและประโยคให้เหมาะกับหลักการใช้
คำง่าย ๆ ให้เข้าใจโดยไม่ต้องตีความ
- ควบคุมอารมณ์ให้เยือกเย็น สุขุม ใจจดจ่ออยู่กับ
เรื่องที่พูด ตั้งใจฟัง หาข้อมูล เหตุผลมาหักล้าง
โต้ตอบได้อย่างทันท่วงที
- ไม่พูดนอกประเด็น ไม่เสียดสีหรือพาดพิงเรื่องส่วนตัว
ของผู้อื่น ไม่กล่าววาจาก้าวร้าวไม่สุภาพ
- เคารพผู้ฟังและรักษาเวลาอย่างเคร่งครัด

๓.๓.๓ กรรมการผู้ตัดสิน

กรรมการต้องยึดถือหลักเกณฑ์เคร่งครัด

- พูดตรงประเด็นหรือไม่ ออกนอกประเด็นเพียงไร
- เหตุผล ข้อมูล หลักฐานที่นำมาอ้างเหมาะสมและ
เชื่อถือได้หรือไม่ เพียงไร
- หักล้างประเด็นของฝ่ายตรงข้ามได้ดีเพียงไร อยู่ใน
ประเด็นหรือไม่ ใช้ข้อมูลปฏิภาณหรือคารมแก้ไข
ข้อโต้แย้งของฝ่ายตรงข้ามได้ดีเพียงไร
- วิธีการพูดใช้วาทศิลป์เพียงไร โน้มน้าวใจผู้ฟังได้
เพียงไร

ตัวอย่างการสาธิตการโต้วาทีเกี่ยวกับหนังสือ

พิกุล ประเสริฐศรี

วิธีการ

๑. กำหนดญัตติ

‘บุญรอดแก้ปัญหได้ดีกว่าพัก’

๒. กำหนดคณะบุคคลผู้โต้วาที

๒.๑ ประธานการโต้วาที - นางแมนมาส ซวลิต

๒.๒ ฝ่ายเสนอ

หัวหน้าฝ่ายเสนอ - ม.ล.จ้อย นันทิวชิรินทร์

ผู้สนับสนุนฝ่ายเสนอด้านที่ ๑ - นางพิกุล ประเสริฐศรี

ผู้สนับสนุนฝ่ายเสนอด้านที่ ๒ - นางสาวกานต์มณี ศักดิ์เจริญ

๒.๓ ฝ่ายค้าน

หัวหน้าฝ่ายค้าน - นางถนอมวงศ์ ล้ายอดมรรคผล

ผู้สนับสนุนฝ่ายค้านด้านที่ ๑ - นางสาวกุลวรา ชูพงศ์ไพโรจน์

ผู้สนับสนุนฝ่ายค้านด้านที่ ๒ - นางสาวจินตนา ไบกาซูยี

๒.๔ กรรมการผู้ตัดสิน

- นางอยู่สุข ทำไร่

- นางสาวปริญญา ฤทธิ์เจริญ

- นางสาวรัตนาพร สงวนประสาทร

การเตรียมตัวสำหรับการสาธิต

๑. การกำหนดญัตติ

การกำหนดหัวข้อหรือญัตติเพื่อการโต้วาทีนั้น ควรกำหนดหัวข้อที่อยู่ในความสนใจของกลุ่มเป้าหมายของเรา ญัตติ ‘บุญรอดแก้ปัญหได้ดีกว่าพัก’ นั้น ได้กำหนดขึ้นเนื่องจากเป็นหัวข้อที่ทำหายและดึงดูดความสนใจของ

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

ผู้ฟังได้มาก ผู้ฟังการโต้วาทีครั้งนี้เป็นบุคลากรที่เกี่ยวข้องในด้านการสอนภาษาไทย ศึกษานิเทศก์ทางด้านภาษาไทย และบรรณารักษ์ เสียเป็นส่วนใหญ่ ตัวละคร ‘บุญรอด’ จากหนังสือ เรื่อง ‘ผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด’ ของโบตัน และตัวละคร ‘พีท’ จากหนังสือเรื่อง ‘คำพิพากษา’ ของ ซาติ กอบจิตติ ย่อมอยู่ในความสนใจของผู้ฟัง ด้วยเหตุผลที่หนังสือทั้ง ๒ เล่มนี้เป็นหนังสือที่เขียนได้สนุก รู้จักกันดีในวงวรรณกรรม มีข้อคิดเปรียบเทียบให้เห็นถึงความแตกต่างของตัวละครทั้งสองอย่างชัดเจน เหมือนชาวกับด่าในแง่ของการพยายามแก้ปัญหาชีวิตของตน หากแต่ลักษณะของการแก้ปัญหาที่กระทำโดยสุขุมคัมภีรภาพ การมองปัญหา ภูมิหลังประสบการณ์ และบุคลิกนิสัยส่วนตัวที่อยู่บนพื้นฐานสิ่งแวดล้อมของสังคมที่แยกแตกต่างกัน อันเป็นเหตุให้ผลลัพธ์ที่ตามมาย่อมแตกต่างกัน เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว การเอาชนะในการโต้วาทีโดยการหาข้อมูล เหตุผลสนับสนุนหัวข้อประเด็นที่พูด เพื่อโน้มน้าวจิตใจของผู้ฟังให้คล้อยตามไม่ว่าจะเป็นของฝ่ายเสนอหรือฝ่ายค้าน ย่อมจะสนุกสนานเร้าใจผู้ฟังมากขึ้น เพราะตัวละครทั้งสองนั้นมีความได้เปรียบเสียเปรียบในบุคลิกการแก้ปัญหาของตนกำกวมกัน ซึ่งจะทำให้ผู้ฟังอยากติดตามฟังการโต้วาที เพื่อดูศิลปะวาทะการเอาชนะของผู้โต้วาที

๒. การกำหนดตัวบุคคลในการโต้วาที

เนื่องจากการบรรยายเรื่องการโต้วาทีประกอบการสาธิตครั้งนี้ ทำอยู่ในเวลาอันจำกัด (๑ ชั่วโมงเศษ) การกำหนดจำนวนตัวบุคคลจึงใช้เพียง ๖ คนเท่านั้น โดยแยกเป็นฝ่ายเสนอ ๓ คน ฝ่ายค้าน ๓ คน ในจำนวนนี้ แบ่งเป็นหัวหน้าฝ่ายละ ๑ คน และผู้สนับสนุนแต่ละฝ่ายอีก ๒ คน ประธานการโต้วาที ๑ คน ซึ่งทำหน้าที่ทั้งเป็นผู้บรรยายหลักการโต้วาทีเพื่อนำไปสู่การอ่าน และเป็นกรรมการจับเวลา ตลอดจนสรุปประเด็นของผู้ฟังแต่ละคนอย่างสั้นๆ ส่วนกรรมการผู้ตัดสินมีจำนวนทั้งสิ้น ๓ คน

การกำหนดตัวบุคคลนี้ หากทำได้โดยมีบุคคลที่รู้จักกันดีในหมู่ผู้ฟังบ้างก็ย่อมจะทำให้เกิดความสนใจในการติดตามตีขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากสามารถหาผู้ที่เป็นนักโต้วาทีด้วยแล้ว จะยิ่งทำให้เกิดรสชาติเข้มข้นมากยิ่งขึ้น

๓. การประชาสัมพันธ์

แน่นอนเหลือเกินที่จะต้องมีการประชาสัมพันธ์ก่อนที่จะมีการออกโรงแสดงการโต้วาทีเพื่อนำไปสู่การอ่าน ทั้งนี้ เพื่อที่จะชักจูงให้กลุ่มเป้าหมายของเราติดตามรายการนี้ การประชาสัมพันธ์ทำได้ทั้งในการพิมพ์ แผ่นปลิวแจกการโฆษณา กระจายเสียงตามสายของโรงเรียน การติดแผ่นป้ายข้อความเชิญชวน ฯลฯ สำหรับการสาธิตครั้งนี้ ใช้วิธีประกาศเชิญชวน โดยใช้แผ่นกระดาษแข็งประกาศข้อความปิดไว้ตามอาคารที่มีบุคคลผ่านไปมาตั้งแต่เริ่มประชุมปฏิบัติการ แผ่นโฆษณาควรบอกวัตถุประสงค์ของการโต้วาที ผู้ใด วันเวลา และสถานที่ของการโต้วาที เพื่อดึงดูดความสนใจจากผู้พบเห็นให้มากขึ้น โดยการใช้แผ่นป้ายสีสันสะดุดตา รูปร่างแปลก หรือใช้สำนวนภาษาที่ท้าทายความสนใจของผู้พบเห็น ทั้งนี้ ควรจะได้ประชาสัมพันธ์อย่างน้อย ๒-๓ วันก่อนจะมีการโต้วาที และถ้าเป็นไปได้ก็ควรประกาศเชิญชวนเมื่อจวนจะถึงกำหนดเวลาได้จริงๆ อีกสักครั้งเตือนความทรงจำ เพื่อจะได้มีผู้เข้าฟังการโต้วาทีมากขึ้น

๔. การเตรียมตัวก่อนการโต้วาที

๔.๑ ประธาน ประธานต้องเตรียมตัวที่จะให้คำอธิบาย ทั้งฝ่ายเสนอและฝ่ายค้าน ตกลงกันให้เรียบร้อยว่าใครจะเป็นผู้สนับสนุน แต่ละฝ่ายในลำดับที่เท่าไร เพื่อจะได้ไม่มีการผิดพลาดเกิดขึ้นในระหว่างการแนะนำผู้โต้วาที เตรียมตกลงกับผู้โต้วาทีถึงกำหนดเวลา วิธีการ ให้แจ่มชัด เตรียมรายชื่อกรรมการตัดสิน เพื่อจะได้กล่าวแนะนำกับผู้ฟัง เตรียมรายละเอียดเกี่ยวกับ ขั้นตอน วิธีการ มรรยาท และกฎเกณฑ์การโต้วาที บอกกล่าวแก่ผู้โต้วาทีตลอดจนผู้ฟังเพื่อให้ทราบกฎระเบียบมรรยาทสากลที่ใช้สำหรับการนี้ และเตรียมกล่าวขอบคุณเมื่อการโต้วาทีสิ้นสุดลงแล้ว

๔.๒ ผู้โต้วาที การเตรียมตัวของผู้โต้วาทีเป็นเรื่องที่จำเป็นมากที่สุด เพราะเป็นการโต้วาทีเพื่อนำไปสู่การอ่าน การพูดยกตัวอย่าง การโต้ตอบ ฝ่ายตรงข้าม ตลอดจนการหาข้อมูลมาพูดห้กล้างนั้น จะต้องขึ้นอยู่กับพื้นฐานที่เป็นจริงในหนังสือ เมื่อเป็นเช่นนี้ ผู้โต้วาทีทั้ง ๒ ฝ่าย ต้องศึกษาหนังสือ

ทั้ง ๒ เล่มอย่างละเอียด ไม่ใช่อ่านเฉพาะเล่มที่ตนจะพูดเท่านั้น เพราะการอ่านทั้ง ๒ เล่มจะทำให้ผู้พูดมีข้อมูลถูกต้อง ละเอียดชัดเจนได้มากขึ้น ในการอ่านเพื่อการเตรียมโต้วาทีนั้น ผู้ได้ต้องอ่านเชิงพินิจพิจารณา วิเคราะห์ทุกแง่ทุกมุม จุดบันทึกรายการในประเด็นสำคัญๆ ของบุคลิกลักษณะที่เป็นส่วนเด่นและส่วนด้อยของ ‘ฟัก’ และ ‘บุญรอด’ เพื่อเตรียมเสนอและเพื่อเตรียมหักล้างอีกฝ่ายหนึ่ง ตลอดจนเตรียมเหตุผลที่คิดว่าจะเป็นที่ยอมรับของมหาชนมาย้ำเสริม เติม เพื่อให้เห็นชัดเจน มีชีวิตชีวามากยิ่งขึ้น หลังจากที่ผู้ได้และคนได้ศึกษาข้อมูลของตัวละครทั้งสองอย่างถี่ถ้วนแล้ว ผู้ได้ทั้งหมด ทั้งฝ่ายค้านและฝ่ายเสนอ ก็จะมาประชุมปรึกษาหารือกันในฝ่ายของตน เพื่อที่จะวางแผนในการพูดโต้วาที โดยที่ไม่ให้อีกฝ่ายล่วงรู้ถึงเทคนิคกลยุทธ์ของตน

การจดบันทึกถึงประเด็นสำคัญๆ ที่จะพูด และเพื่อเตรียม หักล้างข้อเสนองของอีกฝ่ายหนึ่งนั้น นับเป็นขั้นตอนที่สำคัญมากของการ เตรียมตัวเพื่อขึ้นเวที เพราะหากไม่เตรียมตัวให้ดีแล้ว อาจเกิดข้อบกพร่อง หรือลืมนำได้ การจดบันทึกประเด็นสำคัญๆ ที่จะพูด ยังเพิ่มความมั่นใจในตัวเอง ให้กับผู้ที่พูดได้ด้วยเป็นอย่างดี

การเตรียมตัวในด้านบุคลิกท่าทาง เครื่องแต่งกายที่เรียบร้อย ความดั่งชัดเจนของน้ำเสียงที่สุด นับเป็นเรื่องสำคัญที่ผู้ได้เวทีจำเป็นต้องตระหนัก และเตรียมพร้อมอยู่เสมอ เพราะท่วงทีลีลาและบุคลิกในการพูดเป็นสิ่งหนึ่ง ที่ดึงดูดใจผู้ฟังเป็นอย่างดี

๔.๓ การรวมการผู้ตัดสิน การรวมการผู้ตัดสินจะต้องเตรียมหาจุดยืน หลักเกณฑ์ในการตัดสิน โดยตกลงกันก่อนที่จะเริ่มงานทุกครั้งไป จะต้องเตรียม ทำแบบสำหรับการให้คะแนนให้เรียบร้อย เพื่อป้องกันการสับสนและเพื่อให้เกิดความเที่ยงตรงเชื่อถือได้ ตลอดจนความสะดวกขึ้นในการตัดสิน (กำหนด หน้าที่ของแต่ละฝ่ายมีบอกไว้อย่างละเอียดในเรื่องการโต้วาที่เพื่อนำไปสู่การ อ่าน ข้อ ๓.๓)

๔.๔ สถานที่ การเตรียมสถานที่นับเป็นสิ่งหนึ่งที่มีความสำคัญ ไม่น้อยเลย การโต้วาที่ หากทำในที่ที่ผู้ฟังไม่สามารถมองเห็นท่วงที วาจา บุคลิกหน้าตาของผู้ได้แล้ว ย่อมทำให้ต้อยในการรับอรรถรสเป็นแน่ สถานที่ ที่เหมาะสมควรเป็นห้องที่มีพื้นเวทียกสูงขึ้นพอสมควรที่จะให้ผู้ฟังได้มองเห็น ผู้ได้ชัดชัดเจนแสงสว่างและระบบเสียงก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่จะต้องเตรียมเป็น อย่างดี ถ้าเป็นไปได้ ไมโครโฟนควรจะมีอย่างน้อยสัก ๒ ตัว สำหรับ ประธานและผู้โต้วาที่หากมีถึง ๓ ตัว สำหรับประธาน ๑ ตัว ฝ่ายเสนอ ๑ ตัว และฝ่ายค้านอีก ๑ ตัว ก็จะทำให้การโต้วาที่เป็นไปได้อย่างต่อเนื่องรวดเร็วดี การจัดเก้าอี้ก็เช่นกัน อาจจัดโดยใช้แถวยาวต่อเนื่องกันกลางเวที ประธานอยู่ ตรงกลาง แล้วแยกฝ่ายเสนอและฝ่ายค้านอยู่ทางซ้ายมือและขวามือของประธาน โดยมีหัวหน้าฝ่ายเสนอและหัวหน้าฝ่ายค้านนั่งถัดจากประธานคนละด้าน แล้ว จึงตามด้วยฝ่ายสนับสนุนคนที่ ๑ และ ๒ เรื่อยไป บางครั้งอาจจัดโดยแยก

ฝ่ายค้านและฝ่ายเสนอยุติทางซ้ายสุดและขวาสุดของเวที แล้วมีแท่นที่พูด พร้อมไมโครโฟนอยู่ตรงกลางเวที เวลาจะพูด ประธานจะเชิญผู้ใดแต่ละคน ขึ้นไปปรากฏตัวพูด เพื่อให้ปรากฏเห็นเด่นชัดต่อผู้ฟังก็ได้ การจัดสถานที่อาจ เปลี่ยนไปตามลักษณะของห้องและวัตถุประสงค์ของการจัด ซึ่งก็ไม่แน่ว่าผิด ธรรมเนียมแต่อย่างใด เพียงแต่ให้ดูเป็นระเบียบเรียบร้อย และสนองวัตถุประสงค์ ของการได้วาทีได้ ก็นับว่าใช้ได้

๕. การขึ้นโต้วาที

ก่อนจะถึงเวลาโต้วาทีประมาณ ๑๕-๓๐ นาที ผู้โต้วาทีทั้งสองฝ่าย ควรจะได้มาพร้อมกัน เพื่อซักซ้อมตกลงใจครั้งสุดท้ายก่อนขึ้นเวที ประธาน การโต้วาทีก็ต้องซักซ้อมกับคณะกรรมการตัดสินให้พร้อมสรรพเช่นเดียวกัน ประธานอาจแจกแผ่นเกณฑ์การประเมินให้กับทางคณะกรรมการหรือทาง คณะกรรมการอาจเตรียมมาเองก็ได้ โดยใช้รูปแบบเดียวกันหมด

เมื่อถึงเวลาที่กำหนด ทุกฝ่ายเข้านั่งประจำที่ของตน ซึ่งมีป้าย รายชื่อติดอยู่ ประธานเริ่มกล่าวเปิดการโต้วาที แจ้งยุติการโต้วาทีให้ผู้ฟัง ทราบ แล้วจึงแนะนำผู้โต้วาทีทั้งสองฝ่าย โดยเริ่มจากหัวหน้าฝ่ายเสนอ และ ผู้สนับสนุนฝ่ายเสนอกคนที่ ๑ ที่ ๒ เรื่อยไปจนหมดเช่นเดียวกัน

หลังจากแนะนำผู้โต้วาทีให้ผู้ฟังทราบหมดแล้ว ประธานจึงกล่าว แนะนำคณะกรรมการตัดสินให้กับผู้ฟังทราบด้วย

ขั้นตอนถัดไป ประธานได้กล่าวอธิบายถึงการโต้วาทีว่า การโต้วาทีในวันนั้นเป็นการแสวงหาข้อเท็จจริง ความจริงของคนๆ หนึ่ง ของ สิ่งหนึ่ง ในเหตุการณ์หนึ่ง โดยมุ่งโตเพื่อนำเสนอข้อเท็จจริงเกี่ยวกับหนังสือ ๒ เล่ม คือ หนังสือ ‘ผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด’ เขียนโดย สุภา สิริสิงห หรือ ที่ใช้นามแฝงว่า ‘โบตัน’ กับหนังสือ ‘คำพิพากษา’ ของ ชาติ กอบจิตติ ยุติติ ของการโต้วาทีเกี่ยวกับหนังสือ ๒ เล่มนี้คือ ‘บุญรอดแก้ปัญหาได้ดีกว่าพัก’

เมื่อกกล่าวอธิบายถึงยุติเรียบร้อยแล้ว ประธานได้กำหนดเวลา การพูดให้แต่ละคนทราบ พร้อมกับชี้แจงหลักเกณฑ์การตัดสิน โดยให้หัวหน้า ฝ่ายพูดคนละ ๗ นาที ผู้สนับสนุนคนละ ๕ นาที แล้วสรุปด้วยหัวหน้าฝ่าย

อีกคนละ ๕ นาที แล้วจึงเริ่มเชิญหัวหน้าฝ่ายเสนอ ตามด้วยหัวหน้าฝ่ายค้านผู้สนับสนุนฝ่ายเสนอคนที่ ๑ ผู้สนับสนุนฝ่ายค้านคนที่ ๑ สลับกันเรื่อยไปจนครบทุกคน แล้วจึงเชิญหัวหน้าฝ่ายค้านสรุป และเชิญหัวหน้าฝ่ายเสนอสรุปเป็นคนสุดท้าย

สำหรับผู้ใดว่าที่นั้น หัวหน้าฝ่ายเสนอได้เกริ่นให้ผู้ฟังทราบถึงเรื่องราวประวัติของบุญรอดอย่างสั้นๆ เพื่อให้ผู้ฟังที่ยังไม่เคยอ่าน เรื่อง ‘ผู้หญิงคนนั้นชื่อบุญรอด’ ได้รู้เรื่องบ้าง แล้วจึงพูดให้ผู้ฟังทราบถึงการแก้ปัญหาที่ดีฉลาด เก่งกาจของบุญรอด ระหว่างที่หัวหน้าฝ่ายเสนอพูดนั้นหัวหน้าฝ่ายค้านจดบันทึกประเด็นสำคัญๆ ของฝ่ายเสนอ เพื่อที่จะได้ค้านให้ประเด็นตกไปเพื่อเพิ่มคะแนนให้กับตน ผู้สนับสนุนฝ่ายเสนอก็ต้อจดบันทึกเช่นเดียวกันว่าหัวหน้าฝ่ายเสนออะไรไปแล้วบ้าง เพื่อจะได้ไม่เสนอซ้ำซ้อนขึ้นมาอีก หรือถ้าหัวหน้าฝ่ายเสนอข้อมูลสนับสนุนที่ไม่สมจริงหรือไม่มีน้ำหนักพอ จะได้นำมาเสนอสนับสนุนต่อในภายหลัง

เมื่อได้ยินระฆังเตือนหมดเวลาจากประธาน หัวหน้าฝ่ายเสนอก็ต้อรีบจบการพูดของตน ประธานกล่าวสรุปประเด็นของหัวหน้าฝ่ายเสนอแล้วจึงเชิญหัวหน้าฝ่ายค้านพูด ฝ่ายค้านจำเป็นจะต้องหาเหตุผลรีบหักล้างโต้ตอบฝ่ายเสนอให้หมด ทั้งนี้อาจชี้ให้ผู้ฟังเห็นถึงความเหนือกว่าของ ‘พิก’ ด้วยก็ได้

เมื่อหัวหน้าฝ่ายค้านพูดหมดเวลาลง ประธานก็เชิญผู้สนับสนุนฝ่ายเสนอคนที่ ๑ แล้วตามด้วยผู้สนับสนุนฝ่ายค้านคนที่ ๑ ผู้สนับสนุนฝ่ายเสนอคนที่ ๒ ผู้สนับสนุนฝ่ายค้านคนที่ ๒ แล้วจึงกลับมาสรุปสุดท้าย โดยเชิญหัวหน้าฝ่ายค้านและหัวหน้าฝ่ายเสนอเป็นคนสุดท้าย

ระหว่างการโต้ว่าที่ ผู้ฟังสามารถแสดงออกถึงความพึงพอใจในประเด็นของผู้ใดโดยการปรบมือสนับสนุนได้ ส่วนผู้ใดว่าที่นั้นก็ต้องยึดหลักเกณฑ์ตามหน้าที่ของตนอย่างเคร่งครัด ซึ่งกล่าวไว้ใน เรื่อง ‘การโต้ว่าที่เพื่อนำไปสู่การอ่าน’ ข้อ ๓.๓.๒

เมื่อการโต้ว่าที่จบลง ประธานจะรับแบบให้คะแนนการโต้ว่าที่มาจากคณะกรรมการ แล้วประกาศแจ้งผลให้ผู้ใดว่าที่และผู้ฟังทราบ การประกาศ

ผลการให้คะแนนนั้น ทำให้ทั้งการบอกคะแนนของแต่ละกลุ่ม แล้วจึงเป็น
คะแนนรวม หรือบอกแต่เฉพาะคะแนนรวม

สำหรับการสาธิตครั้งนี้ ประธานได้ให้โอกาสผู้ฟังให้เข้ามามี
ส่วนร่วมด้วย โดยขอให้ผู้ฟังปรบมือแสดงความพึงใจฝ่ายเสนอหรือฝ่ายค้าน
อย่างไรก็ตาม สภาพคะแนนตัดสินของคณะกรรมการถือเป็นที่สุด

การสาธิตครั้งนี้จบลงโดยการกล่าวขอบคุณของประธานต่อผู้ร่วม
โต้วาทีและคณะกรรมการทุกคน และได้เปิดโอกาสให้ผู้ฟังได้ร่วมเสนอข้อคิดเห็น
ต่อการโต้วาทีครั้งนี้ด้วย

สรุปการสาธิตโต้วาทีครั้งนี้ใช้เวลาประมาณ ๑ ชั่วโมง

การจัดนิทรรศการหนังสือ

รสา วงศ์ยังอยู่

การจัดนิทรรศการ คือ การจัดแสดงเกี่ยวกับเรื่องหนึ่งเรื่องใด โดยมีข้อมูล และใช้สื่อหลายๆ อย่าง เช่น รูปภาพ หนังสือ หุ่น เป็นต้น เป็นการสรุปความรู้ต่างๆ ซึ่งจะนำไปสู่การหาความรู้จากหนังสือให้กว้างขวางยิ่งขึ้นในภายหลัง การจัดนิทรรศการหนังสือเป็นการจัดแสดงหนังสือเป็นสำคัญอาจมีรูปภาพ สิ่งของ ประกอบ เพื่อดึงดูดความสนใจในหนังสือ

๑. จุดมุ่งหมายของการจัดนิทรรศการหนังสือ

๑.๑ เพื่อเข้าใจให้เกิดความสนใจในการอ่านหนังสือ สนใจหนังสือ และรู้จักหนังสือต่างๆ มากขึ้น

๑.๒ เพื่อเพิ่มพูนความรู้วิชาการแขนงต่างๆ ในด้านภาษา ศิลป-วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ สังคม ฯลฯ เท่าที่ปรากฏในรูปของหนังสือ

๑.๓ เพื่อแสดงหนังสือใหม่ที่ห้องสมุดได้รับแต่ละครั้ง

๑.๔ เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ด้านหนังสือแก่ผู้ชม

๒. สถานที่จัด

๒.๑ อาจใช้สถานที่แห่งใดแห่งหนึ่งที่มีหรือที่เหมาะสมภายในบริเวณห้องสมุด จัดที่ป้ายนิทรรศการ ในตู้นิทรรศการ บนชั้นหนังสือ บนตู้บัตรรายการ ที่ที่สามารถมองเห็นได้ชัดเจน ทั้งนี้แล้วแต่ลักษณะของการจัด

๒.๒ ภายในห้องเรียน มุมหนึ่งมุมใดของห้องเรียน ด้านหลังห้องเรียน ภายในห้องประชุม

๒.๓ ในการเลือกสถานที่จัดนิทรรศการควรต้องคำนึงถึง

- จำนวนผู้เข้าชม
- ความสะดวกของผู้เข้าชม

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

- ปริมาณสิ่งของที่แสดง
- ความเหมาะสมแก่เวลา และความเหมาะสมของสถานที่
- แสงสว่างเพียงพอมองเห็นสิ่งที่แสดงได้ชัดเจน ถ้าแสงไม่พอ ก็ต้องเพิ่มดวงไฟ
- อาจจัดให้มีเสียงด้วย เช่น ดนตรี การเล่านิทานประกอบ เป็นต้น แต่ต้องไม่รบกวนแหล่งใกล้เคียง

๓. เรื่องที่จะจัด

๓.๑ อาจเป็นเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือหลายเรื่อง เช่น เหตุการณ์และวันสำคัญต่างๆ ตลอดจนวาระที่เหมาะสมในระหว่างปี ได้แก่ วันขึ้นปีใหม่ วันเด็กแห่งชาติ วันวิสาขบูชา วันเข้าพรรษา วันปิยมหาราช วันสหประชาชาติ วันสาธารณสุข สัปดาห์หนังสือแห่งชาติ สัปดาห์ห้องสมุด สัปดาห์แห่งการป้องกันพันธุ และเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในขณะนั้น เช่น การปรากฏของดาวหางฮัลเลย์ ฯลฯ

๓.๒ นิทรรศการหนังสือชุดตามหัวเรื่องที่ต้องการเป็นครั้งคราว และเหมาะสมกับโอกาส ได้แก่ หนังสือชุดวัฒนธรรมประเพณีของไทย วรรณคดีไทย ศิลปกรรม ประวัติบุคคลสำคัญ ศาสนา การท่องเที่ยวเดินทาง เป็นต้น ทั้งนี้ต้องให้เหมาะสมกับช่วงเวลา สถานที่ และพื้นฐานของผู้เข้าชม

๓.๓ นิทรรศการหนังสือใหม่ ที่ได้รับแต่ละครั้งคราว

๔. การเตรียมการและวัสดุอุปกรณ์ในการจัด

การจัดเตรียมวัสดุ ซึ่งอาจเลือกใช้ให้ตรงตามความมุ่งหมาย ตามความเหมาะสมกับเรื่องที่จะจัด ได้แก่

๔.๑ ใบหุ้มปกหนังสือ

๔.๒ หนังสือ

๔.๓ รูปภาพ สี ขาว-ดำ ภาพโฆษณา ภาพเขียน ภายถ่าย ภาพจากหนังสือ (ภาพพิมพ์)

- ๔.๔ กราฟ แผนที่ แผนที่ภูมิ
- ๔.๕ วัตถุต่างๆ เช่น หุ่น ตุ๊กตา ของเล่น ของจำลอง สิ่งประดิษฐ์
- ๔.๖ วัสดุของจริงที่เกี่ยวกับเนื้อเรื่องในหนังสือ หรือหัวข้อที่จัดนิทรรศการ

๔.๗ สิ่งที่ช่วยในการตกแต่ง ได้แก่ เชือก ริบบิ้น เศษผ้า เศษแพร ลวด ฯลฯ

๔.๘ เครื่องเขียนต่างๆ ได้แก่ กระดาษวาดเขียน กระดาษโปสเตอร์ กระดาษสีต่างๆ ไม้บรรทัด วงเวียน ยางลบ จำพวกสี ได้แก่ สีน้ำ สีโปสเตอร์ ดินสอสี หมึก พู่กัน

๔.๙ เครื่องมือในการตัด ได้แก่ มีด กรรไกร

๔.๑๐ เครื่องมือและวัสดุในการพนัก ได้แก่ กาวประเภทต่างๆ เช่น กาวยางน้ำ แป้งเปียก สกอตเทป คลิป เข็มหมุด เบ็ก ฯลฯ

วัสดุอุปกรณ์ในการจัดนิทรรศการนี้ ควรจะจัดหาไว้และเพิ่มเติมอยู่เสมอ บางอย่างอาจยืมจากที่อื่นบ้าง และเลือกใช้ตามความเหมาะสม

๕. การใช้สี

๕.๑ สีที่กลมกลืนกัน

แดง-น้ำเงิน	แดง-ดำ-ส้ม
แดง-ทอง	แดง-ดำ-เหลือง
ส้ม-ม่วงแดง	ส้ม-น้ำตาล-เหลือง
เขียว-ครีม	ส้ม-ขาว-น้ำเงิน
ม่วง-ชมพู	เขียว-ขาว-น้ำเงิน

๕.๒ สีที่ตัดกัน

เหลือง-ม่วง	ม่วงแดง-ทองอ่อน
แดง-เขียวใบไม้	แสด-เขียวคราม
ส้ม-น้ำเงิน	เหลืองแก่-ม่วงคราม

๕.๓ จิตวิทยาในการใช้สี

- สีแดง ทำให้เกิดความรู้สึกตื่นเต้น เร้าใจ
- สีอ่อนแก่ของชมพู ทำให้เกิดความพึงพอใจในความงดงาม
- สีเขียว หรือสีคราม ทำให้เกิดความรู้สึกเยือกเย็น ชุ่มชื้น และสงบ
- สีเทาปานกลาง ทำให้รู้สึกเงียบสงบ
- สีขาวและสีดำอยู่ด้วยกัน ทำให้เกิดความเศร้าสลดหดหู่ใจ
- สีขาว ทำให้เกิดความรู้สึกบริสุทธิ์

ในการจัดนิทรรศการ ควรใช้สีที่เด่น สดใส ชวนดู และอาจใช้สีขาวแทรกบ้างก็ได้ ส่วนมากป้ายนิทรรศการมักจะเป็นไม้อัดบุสั๊กหลอดสีแก่ เช่น กรมท่า อาจใช้สีเอ๊กก สีเอล้าแพน สีเอมไม่ใฝ่สาน ดังนั้น ควรเลือกสีแผ่นรองภาพให้ดูเด่น

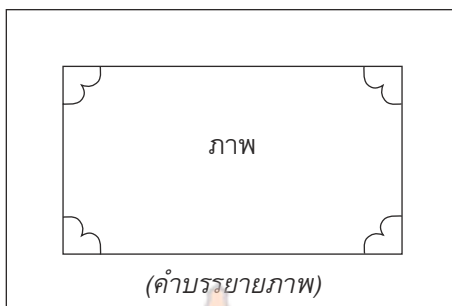
๖. วิธีฉีกภาพ

การฉีกภาพ หมายถึง การนำเอาภาพมาติดกับแผ่นรองภาพโดยใช้ตัวฉีก ควรจะพิจารณาสีของกระดาษรองภาพให้เข้ากับตัวภาพ เพื่อจะทำให้ภาพนั้นเด่นชัดและชวนดูยิ่งขึ้น ตัวฉีก ได้แก่ กาวประเภทต่างๆ การฉีกนั้นอาจฉีกได้ทั้งชั่วคราวและถาวร

๖.๑ การฉีกชั่วคราว เพื่อเป็นการประหยัดแผ่นรองภาพ ให้ใช้เปลี่ยนภาพใหม่ๆ ได้หลายครั้ง หรืออาจจะเป็นภาพที่ยืมมาจากที่อื่นซึ่งใช้แล้วจะได้ส่งคืนได้สะดวก ภาพไม่ชำรุด

วิธีผูกชั่วคราว อาจผูกได้ดังนี้

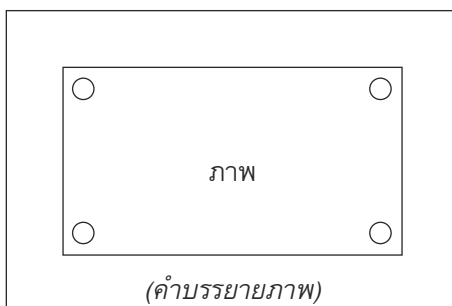
ใช้มุมสำหรับติดรูปที่มุมภาพ

ใช้เจาะเป็นช่อง สำหรับเสียบภาพ

ใช้คลิปหรือเป็กกดตรงมุมภาพ หรือใช้สกอตเทปใส
ทับกลับไปมาให้ติดทั้งภาพและแผ่นรองภาพ

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

การฉีกชั่วคราวโดยใช้กาวยางน้ำ

เมื่อได้คัดเลือกภาพแล้ว ตัดให้เรียบร้อย เลือกสีแผ่นรองภาพให้ดูเด่น จัดให้ภาพอยู่ในลักษณะที่น่าดู วางภาพบนกระดาษรองให้ระยะขอบด้านบน แคบกว่าขอบด้านข้างและด้านล่าง ทำเครื่องหมายจุดไว้ คว้าหน้าภาพที่จะฉีกลง ใช้กาวยางน้ำทาให้ทั่ว ให้เรียบเสมอกัน แล้วรืบนำภาพฉีกลงบนแผ่นรองภาพ รีดภาพให้เรียบร้อย วิธีนี้ เมื่อนิทรศการนั้นเลิกแล้ว ก็ลอกภาพออกจากแผ่นรองภาพเพื่อใช้ภาพได้ต่อไปอีก

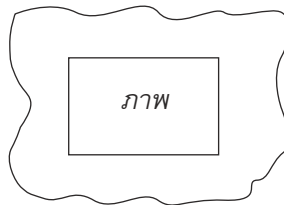
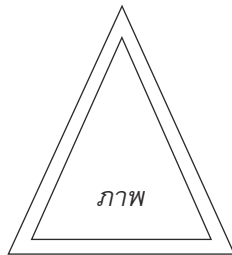
๖.๒ การฉีกถาวร

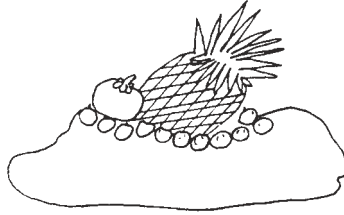
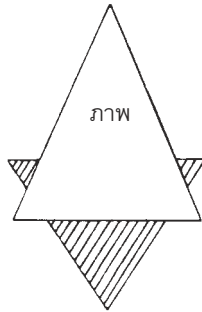
ใช้กาวยางเป็นตัวฉีกให้ภาพติดแน่นทนทานอยู่นาน มีวิธีฉีกดังนี้ **ฉีกด้วยกาวยางน้ำ** ใช้กาวยางน้ำทาหลังภาพและแผ่นรองภาพ พอกาวยางแห้งแล้วรืบนึกทันที รีดภาพให้ติดเรียบ ใช้นิ้วมือสะอาดถูกาวยางที่เลอะตามขอบรูปออกให้หมด

ฉีกด้วยกาวยางสำเร็จรูป บีบกาวยางที่ขอบด้านหลังภาพ แล้วนำไปฉีกกับแผ่นรองภาพ

ฉีกด้วยแปรงเปียกหรือกาวยางน้ำ ทาแปรงหรือกาวยางน้ำบนแผ่นรองภาพตามที่ทำเครื่องหมายไว้ แล้วนำภาพฉีกลงไปบนมุมหนึ่งมุมใดก่อนตามถนัด ใช้สันไม้บรรทัดสะอาดกดไล่ฟองอากาศ แล้วใช้ผ้าสะอาดชุบน้ำบิดพอหมาดเช็ดกาวยางตามรูปให้หมด

กระดาษที่ใช้รองภาพที่นำมาฉีกนั้น นอกจากรูปทรงสี่เหลี่ยม ผืนผ้าหรือจัตุรัสแล้ว อาจใช้รูปทรงอื่นๆ เพื่อให้ภาพดูเด่นแปลกตาได้เช่นกัน ดังตัวอย่าง

นอกจากนี้ อาจตัดภาพต่างๆ มาประกอบให้เป็นภาพเดียวกัน เช่น ภาพภูเขา ต้นไม้ บ้าน เป็นต้น ผืนกลบบนแผ่นรองภาพเดียวกันทำให้ดูแปลกตาดีเช่นกัน

๗. ในการเขียนหัวเรื่องและคำบรรยาย

ควรเขียนให้ชัดเจน อ่านง่าย และถูกต้อง

๗.๑ หลักในการเขียนอักษรไทย

ตัวอักษรไทยมี ๔๔ ตัว แบ่งเป็น ๔ ประเภท

ประเภทหัวอยู่บน ได้แก่ ข ช ฃ ง ช ฅ ฌ ท น บ ป ผ ฝ พ ฟ ม ย ษ ท พ

ประเภทหัวอยู่กลาง ได้แก่ ค ต จ ฉ ฐ ด ต ศ อ ฮ

ประเภทหัวอยู่ล่าง ได้แก่ ฌ ญ ฒ ณ ฎ ฏ ถ ภ ร ล ว ส

ประเภทไม่มีหัว ได้แก่ ก ฅ

ขนาดของตัวอักษร แบ่งเป็น ๓ ขนาด

ขนาดธรรมดา เช่น ก ค ด ศ อ

ขนาดใหญ่ เช่น ฌ ญ ณ ฒ

ขนาดเล็ก เช่น ข ง ร ฐ

ขนาดตัวอักษรแบบสุภาพ

ตัวธรรมดา ใช้ส่วนสูง ๔ ส่วนกว้าง ๓ เป็นมาตรฐาน

ตัวใหญ่ ใช้ส่วนสูง ๔ ส่วนกว้าง ๔-๔ ๑/๒

ตัวเล็ก ใช้ส่วนสูง ๔ ส่วนกว้าง ๒-๒ ๑/๒

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

๗.๒ ช่องไฟ กะด้วยสายตาพองาม อย่าให้ห่างและเบียดเกินไป
ควรห่างราว ๑ ใน ๓ ของส่วนกว้าง

๗.๓ การเว้นบรรทัด ควรห่างจากกันประมาณ ๑ ๑/๓ ของความ
สูงของอักษร ทั้งนี้เพราะมีสระอยู่บนและล่าง

๗.๔ การเขียนหัวเรื่องและคำบรรยาย ควรมีเส้นกำกับบรรทัด
เมื่อเขียนเสร็จแล้วลบเส้นออกจึงจะตรงเป็นแนวเสมอกัน

๘. หลักปฏิบัติในการจัดนิทรรศการ

- ๘.๑ ความเรียบง่าย ใช้ตัวอักษรเรียบๆ ให้อ่านง่าย
- ๘.๒ ความเด่นในการใช้สี
- ๘.๓ การเลือกภาพที่เหมาะสม รูปทรงต่างๆ
- ๘.๔ เนื้อหาเป็นที่น่าสนใจ
- ๘.๕ ความแปลกใหม่ ศิลปะในการจัด

๙. ลักษณะของการจัด

๙.๑ จัดอย่างง่าย แสดงหนังสือเพียงเล่มเดียว ใช้ที่ตั้งแสดงหนังสือหรือโปสเตอร์บอกรายการ บรรณานุกรมของหนังสือ พร้อมทั้งบรรณนิทัศน์สังเขป อาจจะจัดหนังสือไว้บนโต๊ะ บนชั้นหนังสือ หลังตู้บัตรรายการหนังสือหรือในที่ที่เห็นได้โดยง่าย

๙.๒ จัดในตู้นิทรรศการ หรือที่แสดงหนังสือใหม่ อาจมีวัสดุประกอบบ้างก็ได้

๙.๓ จัดบนแผ่นป้ายนิทรรศการ ขนาดประมาณ ๓' ๖" หรือ ๔' ๘" ฟุต ตั้งอยู่เสมอรระดับตาในที่อื่นเด่น

๑๐. การจัดนิทรรศการบนแผ่นป้าย

๑๐.๑ กำหนดว่าจะจัดเรื่องอะไรลงบนแผ่นป้ายเพียงเรื่องเดียว ถ้ามีความจำเป็นต้องจัดพร้อมกันหลายป้าย ให้แยกจัด

๑๐.๒ กำหนดชื่อเรื่องหรือหัวข้อเรื่องประกอบไว้ด้วย โดยใช้ชื่อให้ตรงตามจุดหมาย ใช้ถ้อยคำกะทัดรัด ประดิษฐ์ตัวอักษรให้น่ามองดูเด่นสะดุดตา ใช้ตัวอักษรสูงประมาณ ๓ นิ้วฟุต

๑๐.๓ รวบรวมวัสดุอุปกรณ์ในการจัด เลือกให้ตรงตามเรื่องและจุดมุ่งหมาย ไม่ต้องมีรายละเอียดมากนัก แต่มีขนาดใหญ่พอเห็นได้ชัดเจนอาจใช้ของที่เคยใช้แล้วแต่ยังไม่ชำรุด หรือจัดหาใหม่ก็ได้

๑๐.๔ วางรูปในการจัดโดยร่างคร่าวๆ หลายๆ แบบว่าจะจัดวางอะไร ตรงไหน ใช้ตัวอักษรอย่างไร ใช้สีอะไร

๑๐.๕ จัดทำคำบรรยายประกอบ เพื่อให้เข้าใจเรื่องราวชัดเจนถูกต้อง ตัวหนังสือที่ใช้บรรยายควรมีลักษณะเรียบ ใช้อักษรแบบเดียวกัน มีขนาดประมาณครึ่งนิ้วฟุต ใช้ถ้อยคำสั้นๆ ให้รัดกุม เขียนลงบนกระดาษขาวหรือสีอ่อนๆ เพื่ออ่านได้ง่าย

๑๐.๖ เตรียมอุปกรณ์อื่นๆ ที่จำเป็นต้องใช้

๑๑. ข้อควรคำนึงในการจัดนิทรรศการ

๑๑.๑ ความเป็นหน่วยเดียวกัน โดยมีจุดมุ่งหมายจุดเดียว แนวคิดเดียว วัสดุที่จัดจะไม่กระจายไปในที่ต่างๆ แต่มีการวางจังหวะให้แลดูงาม

๑๑.๒ ความสมดุลหรือศูนย์ถ่วง จัดให้มีน้ำหนักพอดีกันทั้งสองข้าง มองดูไม่เอนเอียงไปข้างใด วัตถุที่ใช้ถ้าขนาดเล็กจัดไว้ตอนบน ขนาดใหญ่จัดไว้ตอนล่าง วัสดุที่จัดอาจมีขนาดและรูปร่างไม่เหมือนกันก็ได้ แต่จัดให้มีน้ำหนักพอดีๆ กันทั้งสองข้าง

๑๑.๓ ศูนย์แห่งความสนใจ จัดให้เด่นที่สุดอยู่เพียง ๑ จุด เพื่อเน้นความมุ่งหมายของเรื่อง ซึ่งอาจเป็นตัวหนังสือ โบหุ่มปกหนังสือ หรือวัสดุอื่นใด จัดให้อยู่ในที่ใดก็ได้ ใช้วิธีนำสายตาไปสู่จุดด้วยเส้น เส้นเดียวหรือหลายเส้น ลูกศร จุดกลมๆ หลายๆ จุด ริบบิ้น เชือก หรืออื่นๆ ก็ได้

๑๒. ลักษณะของการจัดนิทรรศการที่ดี

๑๒.๑ ดึงดูดความสนใจ

๑๒.๒ ง่าย เรียบ ชัดเจน เนื้อหาดี

๑๒.๓ จัดภาพดี ใช้สีเด่น

๑๒.๔ ข้อความประทับใจ

๑๒.๕ จัดวางในที่ซึ่งอยู่ในระดับสายตา มองดูได้ง่าย

๑๓. ขั้นตอนในการจัด

๑๓.๑ วางแผนในการจัดตลอดปี

๑๓.๒ ตั้งหัวข้อเรื่องและความมุ่งหมายในการจัดแต่ละครั้ง

๑๓.๓ รวบรวมแนวความคิด กำหนดสถานที่ ออกแบบ

๑๓.๔ หาวัสดุอุปกรณ์ ลงมือจัด

๑๓.๕ ประชาสัมพันธ์ทางสื่อมวลชน ป้ายประกาศ ฯลฯ

๑๓.๖ แสดงตามระยะเวลาที่กำหนดไว้

๑๓.๗ ประเมินผล ใช้วิธีสังเกต ให้ผู้ชมเขียนข้อคิดเห็นลงในสมุดความเห็น หรือส่งแบบสอบถาม เพื่อนำข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะมาพิจารณาปรับปรุงแก้ไข

๑๔. ระยะเวลาในการจัด

๑๔.๑ ควรจัดแสดงในระยะเวลาที่ไม่สั้นและยาวเกินไป เช่น ๑ สัปดาห์ ๑๐ วัน ๑๕ วัน

๑๔.๒ ถ้าจัดตามเทศกาลต่างๆ ควรจัดก่อนเวลาเล็กน้อย ถ้าจัดตามเหตุการณ์สำคัญๆ เมื่อสิ้นสุดแล้วควรเลิกจัดได้

๑๔.๓ การจัดนิทรรศการตามวาระสำคัญๆ เช่น สัปดาห์ห้องสมุด ควรจัดนิทรรศการหนังสือตลอดระยะเวลา และจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ประกอบด้วย เช่น การเล่านิทาน การเล่าเรื่องหนังสือ การแสดงหุ่นมือ การอภิปราย การสนทนาเรื่องหนังสือ การได้วาที การสาธิตประกอบหนังสือ ฯลฯ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการจูงใจและเ้าใจในการอ่าน และปลูกฝังนิสัยรักการอ่านให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

๑๕. การติดตามผล

ควรใช้ความสังเกตในการจัดแต่ละครั้ง และพิจารณาว่าหลังจากการจัดนิทรรศการแต่ละครั้งมีผู้มาใช้ห้องสมุดเพิ่มขึ้นหรือไม่เพียงใด หรืออาจให้กรอกแบบสอบถาม แล้วนำมาวิเคราะห์พิจารณาแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น

ตัวอย่างการจัดนิทรรศการ เรื่อง ชีวิตและงานของ “ดอกไม้สด”

๑. จุดมุ่งหมาย

- ๑.๑ เพื่อให้รู้จักนักประพันธ์สตรีที่มีชื่อเสียงคนหนึ่งของประเทศไทย
- ๑.๒ เพื่อให้ทราบประวัติและชีวิตการทำงาน
- ๑.๓ เพื่อเข้าใจให้อ่านนวนิยายที่ดี
- ๑.๔ เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ของผู้เข้าชม

๒. สถานที่จัด

- ๒.๑ บริเวณห้องสมุด หรือ
 - ๒.๒ ภายในห้องประชุม
- ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจำนวนผู้เข้าชมและนิทรรศการที่จะนำมาแสดง

๓. การเตรียมการและเตรียมวัสดุอุปกรณ์

- ๓.๑ ประสานงานกับผู้เกี่ยวข้อง
- ๓.๒ จัดหาภาพ ‘ดอกไม้สด’ ในวัยต่างๆ ภาพอริยาบถในการเขียนเรื่อง
- ๓.๓ หนังสือต้นฉบับ
- ๓.๔ หนังสือที่เขียนไว้ทุกเล่ม
- ๓.๕ กฤตภาคเกี่ยวกับ ‘ดอกไม้สด’ ที่จัดทำไว้
- ๓.๖ ของใช้เกี่ยวกับการเขียนเรื่องของนักประพันธ์ผู้นี้
- ๓.๗ จัดทำบรรณานุกรมหนังสือที่เขียน เป็นจุลสารหรือเอกสาร
ชำระ
- ๓.๘ จัดข้อความที่ดีเด่นบางตอนจากหนังสือต่างๆ เขียนลงในกระดาษ
โปสเตอร์สีสดๆ

๔. ลักษณะของการจัด อาจจัดได้หลายอย่าง

- ๔.๑ จัดในตู้นิทรรศการ แสดงหนังสือของ ‘ดอกไม้สด’ ทุกเล่ม ให้
เห็นชื่อหนังสือชัดเจนทุกเล่ม ประกอบด้วยดอกไม้สดหรือดอกไม้แห้งวาง

ระดับหลายๆ จุดพองาม ถ้าสามารถหาหรือขอสำเนาต้นฉบับ หรือขอยืมของใช้เกี่ยวกับการเขียนเรื่องมาได้ ก็ควรนำมาแสดงด้วย ทั้งนี้ ให้มีคำบรรยายด้วยข้อความรัดกุม อ่านง่าย ใช้สีเรียบๆ

๔.๒ จัดบนแผ่นป้ายนิทรรศการ ซึ่งอาจมีหลายป้าย

๔.๒.๑ ประวัติชีวิตโดยย่อ พร้อมทั้งภาพถ่ายประกอบ

๔.๒.๒ กฤตภาคที่จัดทำไว้ อาจได้แก่ การวิจารณ์เรื่อง การแนะนำหนังสือ เป็นต้น

๔.๒.๓ ข้อความดีเด่นจากหนังสือเรื่องต่างๆ ตกแต่งประกอบพอควร

๔.๒.๔ จัดป้ายนิทรรศการในหัวเรื่อง ‘นวนิยายอมตะ’ ซึ่งประกอบด้วยใบหุ้มปกหนังสือทุกๆ เล่ม จัดให้เป็นจุดศูนย์รวม ใช้ริบบิ้นหรือเส้นนำสายตาไปยังใบหุ้มปกนวนิยายเหล่านี้ก็ได้

๔.๒.๕ ภาพถ่ายขนาดใหญ่ของผู้ประพันธ์ ภาพถ่ายการแสดงละครที่ทำจากนวนิยายเรื่องใดเรื่องหนึ่งของดอกไม้ไม้สด

๕. การจัดกิจกรรมประกอบการนิทรรศการ

กิจกรรมเสนอแนะพอเป็นตัวอย่าง มีดังต่อไปนี้

๕.๑ อภิปราย เกี่ยวกับเรื่อง ‘ชีวิตและผลงานของดอกไม้ไม้สด’ จะตั้งชื่อเรื่องอย่างไร ให้เป็นที่จูงใจผู้ฟังก็ได้

๕.๒ สนทนาเรื่องหนังสือ อาจเป็นหนังสือเล่มเดียวหรือหลายเล่มก็ได้ หรือสนทนาเปรียบเทียบกับนวนิยายต่างยุคซึ่งมีแนวของเรื่องคล้ายๆ กัน

๕.๓ เล่าเรื่องหนังสือ เล่าเรื่องจากนวนิยายหลายๆ เล่ม จะโดยผู้เล่าคนเดียวหรือหลายคนก็ได้

๕.๔ บรรยายการวิเคราะห์ตัวเอกในเรื่องหลายๆ เรื่อง ให้พอควรแก่เวลา

๕.๕ อ่านตอนดี ๆ จากเรื่องต่างๆ ให้ฟัง

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

- ๕.๖ ทายปัญหาข้อความที่แยกคาย ยกมาจากหนังสือเรื่องต่างๆ ว่ามาจากเรื่องอะไรตอนใด มีความหมายใด ให้ตัวอย่างและ ประโยชน์แก่ชีวิตอย่างไรบ้าง
- ๕.๗ แจก ที่คั่นหนังสือ มีชื่อหนังสือ ชื่อผู้แต่ง หรือจะเป็นข้อความ สั้นๆ จากหนังสือเรื่องต่างๆ และให้ระบุชื่อผู้แต่งด้วย
- ๕.๘ แจก บรรณานุกรมเรื่องของดอกไม้สด พร้อมทั้งบรรณนิทัศน์ สังเขป หรือจัดทำเฉพาะรายชื่อหนังสือ
- ๕.๙ จัดจำหน่ายนวนิยาย ของดอกไม้สด ในราคาเยา
- ๕.๑๐ ประชาสัมพันธ์ ผ่านสื่อมวลชน และป้ายประกาศ
- ๕.๑๑ ให้กรอกแบบสอบถาม หรือการสังเกต เพื่อนำมาวิเคราะห์ แก้ไขปรับปรุงการจัดนิทรรศการให้ดียิ่งๆ ขึ้น

โครงการยอดนักอ่าน

จินตนา ไบกาชุย

การดำเนินงานสร้างยอดนักอ่านในโรงเรียน

การสร้างยอดนักอ่านในโรงเรียนมีขั้นตอนตามลำดับ คือ เตรียมงาน ประชาสัมพันธ์โครงการและรับสมัครเรียนเข้าร่วมโครงการ ปฏิบัติตามโครงการ และประเมินผล

ขั้นเตรียมงาน ในกรณีที่ความคิดริเริ่มมาจากครู อาจารย์ หรือ บรรณารักษ์ ขั้นแรกที่ต้องทำ คือ ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับความเป็นไปได้ ของโครงการเสียก่อน เช่น สภาพและปริมาณของหนังสือในห้องสมุดโรงเรียน ครู อาจารย์ที่สนใจและยินดีทำงานเพื่อส่งเสริมการอ่านของนักเรียน นักเรียน ที่ชอบอ่านและมีความสามารถชักชวนเพื่อนฝูงให้สนใจในการอ่าน ศึกษาวิธีการ ปัญหา และอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นได้ เมื่อได้ศึกษาเรื่องเหล่านี้แล้ว อาจจะร่าง โครงการขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษร นำไปหารืออาจารย์ใหญ่หรือผู้อำนวยการ สถานศึกษาด้วยวาจาก่อน ปรับปรุงแก้ไขร่างโครงการตามที่ได้หารือกันแล้ว จึงทำบันทึกขออนุมัติดำเนินการเป็นทางการ ถ้าหากผู้บริหารสถานศึกษาเป็น ผู้ริเริ่มเอง อาจขอให้อาจารย์คนใดคนหนึ่งศึกษาข้อมูลจัดทำโครงการขึ้น เพื่อให้คณะครูหรือคณะกรรมการที่จัดตั้งขึ้นเฉพาะเรื่องนี้ช่วยกันพิจารณาเพื่อให้ โครงการสมบูรณ์ และอาจใช้เป็นแนวทางปฏิบัติได้

๑. ผู้บริหารแต่งตั้งคณะทำงานซึ่งประกอบด้วยครู อาจารย์ บรรณารักษ์ อาจมีนักเรียนร่วมอยู่ด้วยแล้วแต่ความเหมาะสม ทำหน้าที่ดำเนินงานตาม โครงการ เช่น จัดการคัดเลือกหนังสือที่จะจัดให้นักเรียนอ่าน กำหนดเวลา กำหนดแบบบันทึกการอ่าน กำหนดรางวัล ประชาสัมพันธ์ให้นักเรียนสนใจ เข้าโครงการ ติดต่อกับผู้ปกครอง

๒. คณะทำงานพิจารณาร่างโครงการ ช่วยกันปรับปรุงให้เป็นโครงการ ที่สมบูรณ์ สิ่งกำหนดต่างๆ ในโครงการอาจนำมาปฏิบัติได้จริง มิใช่เป็นเพียง

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

ความหวังหรือเป็นเรื่องที่ต้องใช้เงิน ใช้เวลา และแรงงานมากเกินไป

๓. พิจารณาคัดเลือกหนังสือที่จะนำมาให้นักเรียนอ่าน ควรเป็นหนังสือที่น่าอ่าน ในขณะที่เดียวกันให้ข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ ส่งเสริมให้มีพัฒนาการทางด้านสติปัญญา อารมณ์ จิตใจ พฤติกรรมทางสังคม เหล่านี้เป็นต้น อาจเลือกจากหนังสือที่ชนะการประกวดของคณะกรรมการพัฒนาหนังสือ หรือจากบัญชีที่อยู่ในภาคผนวก ข้อสำคัญ ครู อาจารย์ ควรได้อ่านหนังสือที่จะเลือกให้นักเรียนอ่าน หนังสือที่อยู่ในบัญชีต่างๆ เป็นเพียงเสนอให้ทราบว่าหนังสืออะไรบ้างเท่านั้น

๔. จัดหาหนังสือที่เลือกแล้วมาไว้ในห้องสมุดของโรงเรียน ชื่อเพิ่มเติมให้เพียงพอ เมื่อจัดหาหนังสือมาแล้วก็จัดทำบรรณานุกรมหรือบัญชีรายชื่อหนังสือที่กำหนดเพื่อปิดประกาศให้นักเรียนทราบ

๕. กำหนดกติกาต่างๆ เช่น กำหนดจำนวนหนังสือที่นักเรียนจะอ่านให้เหมาะสมกับระยะเวลา เหมาะสมกับความสามารถในการอ่านและจำนวนนักเรียนที่สมัครเข้าร่วมโครงการ จะกำหนดเป็นจำนวนเล่มต่อสัปดาห์ หรือต่อเดือน หรือต่อหนึ่งภาคเรียนก็ได้ให้อ่านครบทุกเล่มภายในเวลาที่กำหนด หรือจะให้อ่านได้มากที่สุดภายในระยะเวลาที่กำหนด ก็แล้วแต่ความเหมาะสม

๖. กำหนดวิธีประเมินผล เช่น มีแบบบันทึกการอ่านดังกล่าวมาแล้วให้เล่าเรื่อง ให้ตอบคำถาม ให้อ่านภาพประกอบเรื่อง ข้อสำคัญ ต้องเป็นวิธีซึ่งให้ทราบได้ว่านักเรียนอ่านหนังสือเหล่านั้นด้วยตนเอง ไม่ใช่ฟังผู้ปกครองเล่าหรือเพื่อนเล่า

๗. จัดหารางวัล ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นของราคาแพง เพราะไม่ควรเบี่ยงเบนความสนใจไปสู่รางวัลมากกว่าการอ่าน การอ่านหนังสือได้มากเป็นรางวัลในตัวเองอยู่แล้ว

ขั้นประชาสัมพันธ์โครงการ

เพื่อให้ครู อาจารย์ และนักเรียนทั้งโรงเรียนได้เข้าร่วมโครงการมากที่สุด และเพื่อให้ผู้ปกครองร่วมมือด้วย จำเป็นต้องมีการประชาสัมพันธ์

๑. การประชาสัมพันธ์อาจทำได้หลายวิธีตามความเหมาะสม ตามความสะดวกและอุปกรณ์ต่างๆ ที่มี เช่น ปิดประกาศในห้องเรียน ประกาศเสียงตามสาย ประกาศในวารสารของโรงเรียน จัดทำอนุสารชี้แจงให้ทราบโครงการเขียนจดหมายถึงผู้ปกครอง

๒. ให้ครู อาจารย์ และนักเรียนที่อยู่ในคณะกรรมการ มีเวลาชี้แจงโครงการในห้องเรียน ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เช่น การรับสมัคร หนังสือที่จะอ่าน การกรอกแบบบันทึกแหล่งที่จะยืมหนังสือได้นอกจากห้องสมุดของโรงเรียน รางวัลที่จะได้รับ

๓. ครู อาจารย์ และบรรณารักษ์ จัดกิจกรรมแนะนำหนังสือและส่งเสริมการอ่าน เช่น เล่านิทาน เชิดหุ่น จัดนิทรรศการหนังสือ จัดห้องสมุดหรือจัดมุมหนังสือในห้องเรียนให้สวยงามดึงดูดความสนใจ

ขั้นตอนดำเนินการ

เมื่อถึงขั้นนี้ทุกสิ่งทุกอย่างต้องพร้อม คือ มีหนังสือที่จะให้อ่าน มีกติกาของการอ่าน มีแบบบันทึกรายงาน มีการกำหนดระยะเวลา กำหนดรูปแบบของรางวัลหรือการประกาศเกียรติคุณ มีแบบรับสมัครหรือสมุดลงชื่อผู้สมัครเข้าโครงการ กำหนดว่าจะให้ใครเป็นผู้รับสมัคร กำหนดเวลารับสมัคร

๑. ครูประจำชั้นหรือครูรายวิชาที่ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้รับสมัคร จะแจกแบบรับสมัครเข้าร่วมโครงการให้นักเรียนกรอกข้อความ อาจชี้แจงอีกครั้งเป็นรายบุคคลให้นักเรียนเข้าใจวัตถุประสงค์และวิธีอ่านและกรอกแบบบันทึกอาจมีการให้หมายเลขประจำตัวแก่ผู้สมัคร

๒. ครูผู้รับสมัครรวบรวมแบบรับสมัครไปมอบให้แก่บรรณารักษ์หรือครูประจำชั้นที่ดูแลหนังสือในมุมห้องเรียน แล้วแต่จะกำหนดไว้ตั้งแต่ขั้นเตรียมการว่าให้บรรณารักษ์เป็นผู้เก็บแบบรับสมัครทั้งหมด หรือครูประจำห้องครูประจำชั้นจะเป็นผู้เก็บ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับข้อกำหนดว่าจะให้นักเรียนยืมหนังสือจากห้องสมุด หรือยืมจากมุมหนังสือในห้องเรียน

ขั้นปฏิบัติของนักเรียน

ในขั้นนี้นักเรียนเป็นผู้ปฏิบัติกิจกรรม คือ อ่านหนังสือ และกรอกแบบบันทึกการอ่าน ครู อาจารย์ บรรณารักษ์ ช่วยเหลือในการเลือกหนังสือและการอ่านหนังสือที่ยากๆ ให้กำลังใจในการอ่านให้ได้มากเล่ม ในการกรอกแบบบันทึกให้ถูกต้อง

๑. นักเรียนยืมหนังสือพร้อมกับขอรับแบบบันทึกการอ่านครั้งละ ๑ เล่ม ควรให้ยืมครั้งละเล่ม เมื่ออ่านจบและกรอกแบบบันทึกมาให้ดูแล้วก็ให้ยืมเล่มต่อไป วิธีนี้ทำให้ครูอาจารย์ติดตามการอ่านของเด็กเป็นรายเล่ม รายคน เด็กคนไหนมีปัญหาในการอ่านเล่มไหนจะได้ชี้แจงแก่เด็กได้

๒. นักเรียนอ่านหนังสือแล้วกรอกแบบบันทึกการอ่าน อาจจะอ่านที่บ้านหรือที่โรงเรียนก็ได้ ในกรณีที่สภาพทางบ้านไม่อำนวยความสะดวกในการอ่าน จึงได้แนะนำให้ขอความร่วมมือจากผู้ปกครอง ถ้าเด็กมีปัญหาทางบ้านควรพยายามติดต่อกับผู้ปกครองเพื่อช่วยกันแก้ปัญหา

๓. นักเรียนส่งแบบบันทึกการอ่านและนำหนังสือไปคืน พร้อมกับยืมหนังสือเล่มต่อไป เมื่อนักเรียนนำหนังสือมาคืนและกรอกแบบบันทึกอย่างเรียบร้อย ครู อาจารย์ อาจกล่าวชมเชยเป็นการให้กำลังใจ ถ้าไม่เรียบร้อยหรือไม่ถูกต้อง ก็ควรแนะนำให้กำลังใจในการปฏิบัติให้ดีขึ้นในครั้งต่อไป

ขั้นประเมินผล

เป็นการประเมินผลการอ่านของนักเรียนแต่ละคนว่าได้บรรลุเป้าหมายอย่างไรประการหนึ่ง ประเมินผลความก้าวหน้าในการอ่านของนักเรียนทั้งโรงเรียนอีกประการหนึ่ง

๑. ความก้าวหน้าในการอ่านของนักเรียน ประเมินได้จากจำนวนหนังสือที่อ่านและแบบบันทึกการอ่าน ซึ่งจะแสดงว่านักเรียนสามารถจับประเด็นของเรื่องที่อ่านได้ถูกต้องหรือไม่ ใช้ภาษาเขียนชี้แจงได้อย่างแจ่มแจ้งและรัดกุมเพียงไร นอกจากเขียนชี้แจงในแบบบันทึกแล้ว อาจให้ชี้แจงด้วยวาจาเพื่อให้ทราบความสามารถของนักเรียนด้านนี้ด้วย

๒. ความก้าวหน้าในการอ่านของนักเรียนทั้งโรงเรียน ประเมินได้จากสถิติการอ่านของนักเรียนทั้งหมดก่อนการดำเนินโครงการและหลังการดำเนินโครงการ ว่าการอ่านหนังสือและการใช้ห้องสมุดได้เพิ่มขึ้นมากน้อยเพียงไร

กิจกรรมต่อเนื่อง

เพื่อเน้นความสำคัญของโครงการ เป็นการชักชวนให้นักเรียนและผู้ปกครองสนใจเข้าร่วมโครงการที่จะจัดขึ้นต่อไป เมื่อจบการอ่านไปแต่ละเล่มหรือแต่ละปี ควรจัดกิจกรรมที่แสดงให้เห็นความสำคัญของโครงการ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

๑. ประกาศยกย่อง “ยอดนักอ่าน” แห่งภาคเรียนหรือแห่งปี มีพิธีมอบรางวัลและประกาศเกียรติคุณ

๒. จัดนิทรรศการหนังสือที่อ่านแล้วพร้อมด้วยแบบแสดงบันทึกการอ่านฉบับที่นับว่าเขียนได้ดี

๓. จัดอภิปรายเรื่อง “หนังสือที่ข้าพเจ้าชอบอ่าน” หรือประกวดการแนะนำหนังสือที่น่าสนใจ ประกวดการเล่าเรื่องจากหนังสือ ประกวดการเล่านิทานที่ได้อ่าน ประกวดการแสดงท่าทางประกอบหนังสือ ทั้งนี้ ให้นักเรียนจัดเองทางโรงเรียนเพียงแต่ให้คำแนะนำและอำนวยความสะดวกในด้านสถานที่จัดหาอุปกรณ์บางอย่าง

๔. มีหนังสือชมเชยนักเรียนแจ้งผู้ปกครอง เชิญผู้ปกครองมาร่วมในงานประกาศยกย่อง “ยอดนักอ่าน”

ตัวอย่างแบบรับสมัครเข้าโครงการ

๑. ชื่อ และนามสกุล.....
๒. ชั้น.....ห้อง.....
๓. กิจนิสัยในการอ่าน (กรอกเครื่องหมาย หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริง)
 ไม่เคยอ่านหนังสืออื่นนอกจากหนังสือเรียน
 เคยอ่านหนังสืออื่นๆ.....หนังสือพิมพ์.....วารสาร
 เคยอ่านหนังสือการ์ตูน.....ชอบมาก.....ไม่ชอบ
 อ่านหนังสือที่โรงเรียน.....อ่านที่บ้าน
๔. การเข้าร่วมโครงการยอดนักอ่าน (กรอกเครื่องหมาย หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริง)
 ไม่เคยเข้าร่วมมาก่อน เคย
 ได้ทราบโครงการนี้จากอาจารย์ ทราบจากเพื่อน
 ทราบจากใบประกาศ ทราบจากเสียงตามสาย
 เกิดความสนใจเอง เพื่อนชวน
๕. สำหรับครู อาจารย์ กรอก

ลำดับ	ชื่อหนังสือที่ยืม	วันยืม	วันส่ง	หมายเหตุ

(ถ้าเนื้อที่ไม่พอ ต่อด้านหลังตามจำนวนหนังสือที่กำหนด)

ตัวอย่างแบบบันทึกการอ่าน
แบบที่ ๑ สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑-๒ และ ๓-๔
 แจกให้นักเรียนครั้งละ ๑ แผ่น พร้อมกับหนังสือที่ยืม ๑ เล่ม

ชื่อ และนามสกุล.....ชั้น.....ห้อง..... วันรับหนังสือและแบบบันทึกการอ่าน.....วันส่งคืน.....
ชื่อผู้แต่ง..... ชื่อเรื่อง..... สำนักพิมพ์.....ปีที่พิมพ์.....จำนวนหน้า..... เรื่องย่อ..... ตัวละครที่ชอบมาก..... ข้อคิดจากเรื่อง.....
ขอรับรองว่า.....ได้อ่านและกรอกแบบบันทึกด้วยตนเอง <div style="text-align: right;">ผู้ปกครองลงนาม.....</div>

แบบที่ ๒ สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕-๖

ชื่อ และนามสกุล.....ชั้น.....ห้อง..... วันรับหนังสือและแบบบันทึกการอ่าน.....วันส่งคืน.....
ชื่อผู้แต่ง..... ชื่อเรื่อง..... สำนักพิมพ์.....ปีที่พิมพ์.....จำนวนหน้า..... เรื่องย่อ..... ตัวละครที่ชอบมาก (ให้เหตุผลในการที่ชอบ)..... ตัวละครที่ไม่ชอบ (ให้เหตุผล)..... ข้อคิดจากเรื่อง..... ประโยชน์ที่ข้าพเจ้าได้รับจากหนังสือเล่มนี้.....
ขอรับรองว่า.....ได้อ่านและกรอกแบบบันทึกด้วยตนเอง <div style="text-align: right;">ผู้ปกครองลงนาม.....</div>

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

เกณฑ์การประกวดอ่านในใจร้อยแก้ว

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑-๒

๑. ลักษณะท่าทางในการอ่าน

๑.๑ นั่งหรือยืนตามสบาย

๑.๒ วิธีจับหนังสือ

นั่ง - หนังสือวางบนโต๊ะ มือขวาจับมุมบนด้านขวา ใช้นิ้วชี้เตรียมพร้อมที่จะพลิกหน้าต่อไป มือซ้ายวางบนหน้าซ้าย

- หนังสือห่างจากหน้าผู้อ่านประมาณ ๑๒ นิ้ว

ยืน - ประคองหนังสือด้วยมือซ้าย มือขวาจับมุมบนด้านขวา โดยใช้นิ้วชี้เตรียมพร้อมที่จะพลิกหน้าต่อไป

- หนังสือห่างจากหน้าผู้อ่านประมาณ ๑๒ นิ้ว

๑.๓ ขณะอ่าน

- ไม่เอียงคอ

- ไม่ส่ายหน้าตามบรรทัด

- ไม่ชี้ตามตัวอักษร

- ไม่เอามือเท้าคาง (นั่งอ่าน)

๒. ความเข้าใจในการอ่าน

๒.๑ อ่านได้ถูกต้อง

๒.๒ รู้ความหมายของคำ ประโยค ย่อหน้า

๒.๓ จับใจความของเรื่อง (ประโยค วลี) ได้

๒.๔ จับรายละเอียดเรื่องที่สำคัญได้

๒.๕ วิเคราะห์ตัวละครได้

๓. หนังสือที่ให้เลือกอ่าน

หนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้ และ/หรือหนังสือที่คณะกรรมการดำเนินการประกวดในแต่ละรอบแต่ละระดับเห็นสมควร

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓-๔

๑. ลักษณะท่าทางในการอ่าน

๑.๑ นั่งหรือยืนตามสบาย

๑.๒ วิธีจับหนังสือ

- นั่ง - หนังสือวางบนโต๊ะ มือขวาจับมุมบนด้านขวา ใช้นิ้วชี้เตรียมพร้อมที่จะพลิกหน้าต่อไป มือซ้ายวางบนหน้าซ้าย
- หนังสือห่างจากหน้าผู้อ่านประมาณ ๑๒ นิ้ว
- ยืน - ประคองหนังสือด้วยมือซ้าย มือขวาจับมุมบนด้านขวา โดยใช้นิ้วชี้เตรียมพร้อมที่จะพลิกหน้าต่อไป
- หนังสือห่างจากหน้าผู้อ่านประมาณ ๑๒ นิ้ว

๑.๓ ขณะอ่าน

- ไม่เอียงคอ
- ไม่ส่ายหน้าตามบรรทัด
- ไม่ชี้ตามตัวอักษร
- ไม่เอามือเท้าคาง (นั่งอ่าน)

๒. ความเข้าใจในการอ่าน

๒.๑ อ่านได้รวดเร็วและถูกต้อง

๒.๒ รู้ความหมายของคำ ประโยค ย่อหน้า

๒.๓ จับใจความสำคัญของเรื่องและเข้าใจได้ถูกต้อง

๒.๔ ตอบคำถามเกี่ยวกับเรื่องที่อ่านได้

๒.๕ แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่อ่านได้

๒.๖ วิเคราะห์ตัวละครได้

๓. หนังสือที่ให้เลือกอ่าน

หนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้ และ/หรือหนังสือที่คณะกรรมการดำเนินการประกวดแต่ละรอบแต่ละระดับเห็นสมควร

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕-๖

๑. ลักษณะท่าทางในการอ่าน

๑.๑ นั่งหรือยืนตามสบาย

๑.๒ วิธีจับหนังสือ

- นั่ง - หนังสือวางบนโต๊ะ มือขวาจับมุมบนด้านขวา ใช้นิ้วชี้เตรียมพร้อมที่จะพลิกหน้าต่อไป มือซ้ายวางบนหน้าซ้าย
 - หนังสือห่างจากหน้าผู้อ่านประมาณ ๑๒ นิ้ว
- ยืน - ประคองหนังสือด้วยมือซ้าย มือขวาจับมุมบนด้านขวา โดยใช้นิ้วชี้เตรียมพร้อมที่จะพลิกหน้าต่อไป
 - หนังสือห่างจากหน้าผู้อ่านประมาณ ๑๒ นิ้ว

๑.๓ ขณะอ่าน

- ไม่เอียงคอ
- ไม่ส่ายหน้าตามบรรทัด
- ไม่ชี้ตามตัวอักษร
- ไม่เอามือเท้าคาง (นั่งอ่าน)

๒. ความเข้าใจในการอ่าน

๒.๑ อ่านได้รวดเร็วและถูกต้อง

๒.๒ จับใจความของเรื่องได้

๒.๓ เข้าใจความสัมพันธ์ในเนื้อเรื่อง รู้รายละเอียดและขยายความเรื่องที่อ่านได้

๒.๔ เข้าใจความรู้สึกและอารมณ์ของบุคคลในเรื่องที่อ่านได้

๒.๕ จับความคิดของตัวละครหรือความคิดของผู้แต่งได้

๒.๖ เกิดความคิดและวิจารณ์เรื่องที่อ่านได้

๓. หนังสือที่ให้เลือกอ่าน

หนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้ และ/หรือหนังสือที่คณะกรรมการดำเนินการประกวดแต่ละรอบแต่ละระดับเห็นสมควร

เกณฑ์การประกวดอ่านออกเสียงร้อยแก้ว

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑-๒

๑. ลักษณะท่าทางในการอ่าน

๑.๑ นั่งหรือยืนตามสบาย

๑.๒ วิธีจับหนังสือ

นั่ง - หนังสือวางบนโต๊ะ มือขวาจับมุมบนด้านขวา ใช้นิ้วชี้เตรียมพร้อมที่จะพลิกหน้าต่อไป มือซ้ายวางบนหน้าซ้าย

- หนังสือห่างจากหน้าผู้อ่านประมาณ ๑๒ นิ้ว

ยืน - ประคองหนังสือด้วยมือซ้าย มือขวาจับมุมบนด้านขวา โดยใช้นิ้วชี้เตรียมพร้อมที่จะพลิกหน้าต่อไป

- หนังสือห่างจากหน้าผู้อ่านประมาณ ๑๒ นิ้ว

๑.๓ ขณะอ่าน

- ไม่เอียงคอ

- ไม่ส่ายหน้าตามบรรทัด

- ไม่ชี้ตามตัวอักษร

- ไม่เอามือเท้าคาง (นั่งอ่าน)

๒. ลักษณะการอ่าน

๒.๑ ออกเสียงชัดเจน ถูกต้อง เป็นไปตามภาษามาตรฐาน

๒.๒ ออกเสียงสระ วรรณยุกต์ พยัญชนะ ถูกต้อง ตามหลักภาษาไทย

๒.๓ แบ่งวรรคตอนถูกต้อง หยุดในที่ควรหยุด

๒.๔ ไม่ตะกุกตะกัก ไม่ตุ๋น (ไม่อ่านเพี้ยน เช่น อ่านตุ๋นพยัญชนะ ด เป็น ค เป็นต้น)

๓. ความเข้าใจในการอ่าน

๓.๑ ตอบคำถามเรื่องที่อ่านได้

๓.๒ รู้ความหมายของคำ ประโยค ย่อหน้า

๓.๓ จับรายละเอียดเรื่องที่สำคัญได้

๓.๔ วิเคราะห์ตัวละครได้

๔. หนังสือที่ให้เลือกอ่าน

หนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้ และ/หรือหนังสือที่คณะกรรมการดำเนินการประกวดในแต่ละรอบแต่ละระดับเห็นสมควร

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓-๔

๑. ลักษณะท่าทางในการอ่าน

๑.๑ นั่งหรือยืนตามสบาย

๑.๒ วิธีจับหนังสือ

นั่ง - หนังสือวางบนโต๊ะ มือขวาจับมุมด้านขวา ใช้นิ้วชี้เตรียมพร้อมที่จะพลิกหน้าต่อไป มือซ้ายวางบนหน้าซ้าย

- หนังสือห่างจากหน้าผู้อ่านประมาณ ๑๒ นิ้ว

ยืน - ประคองหนังสือด้วยมือซ้าย มือขวาจับมุมบนด้านขวา โดยใช้นิ้วชี้เตรียมพร้อมที่จะพลิกหน้าต่อไป

- หนังสือห่างจากหน้าผู้อ่านประมาณ ๑๒ นิ้ว

๑.๓ ขณะอ่าน

- ไม่เอียงคอ

- ไม่ส่ายหน้าตามบรรทัด

- ไม่ชี้ตามตัวอักษร

- ไม่เอามือเท้าคาง (นั่งอ่าน)

๒. ลักษณะการอ่าน

๒.๑ ออกเสียงชัดเจน ถูกต้อง เป็นไปตามภาษามาตรฐาน

๒.๒ ออกเสียงสระ วรรณยุกต์ พยัญชนะ ถูกต้องตามหลักภาษาไทย

๒.๓ แบ่งวรรคตอนถูกต้อง ถูกจังหวะ

๒.๔ ใช้น้ำเสียงและระดับเสียงเหมาะสมกับเนื้อความที่อ่าน

๒.๕ คล่องแคล่ว รวดเร็ว ไม่ลากเสียง

๒.๖ ออกเสียงชัดเจน ถูกต้อง ไม่ตู่ตัว

๓. ความเข้าใจในการอ่าน

๓.๑ จับความหมายของข้อความที่อ่านได้ครบถ้วน

๓.๒ รู้ความหมายของคำ ประโยค ย่อหน้า

๓.๓ จับรายละเอียดเรื่องที่สำคัญได้

๓.๔ วิเคราะห์ตัวละครได้

๓.๕ ตอบคำถามเรื่องที่อ่านได้

๔. หนังสือที่ให้เลือกอ่าน

หนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้ และ/หรือหนังสือที่คณะกรรมการดำเนินการประกวดแต่ละรอบแต่ละระดับเห็นสมควร

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕-๖

๑. ลักษณะท่าทางในการอ่าน

๑.๑ นั่งหรือยืนตามสบาย

๑.๒ วิธีจับหนังสือ

นั่ง - หนังสือวางบนโต๊ะ มือขวาจับมุมบนด้านขวา ใช้นิ้วชี้เตรียมพร้อมที่จะพลิกหน้าต่อไป มือซ้ายวางบนหน้าซ้าย

- หนังสือห่างจากหน้าผู้อ่านประมาณ ๑๒ นิ้ว

ยืน - ประคองหนังสือด้วยมือซ้าย มือขวาจับมุมบนด้านขวา โดยใช้นิ้วชี้เตรียมพร้อมที่จะพลิกหน้าต่อไป

- หนังสือห่างจากหน้าผู้อ่านประมาณ ๑๒ นิ้ว

๑.๓ ขณะอ่าน

- ไม่เอียงคอ

- ไม่ส่ายหน้าตามบรรทัด

- ไม่ชี้ตามตัวอักษร

- ไม่เอามือเท้าคาง (นั่งอ่าน)

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

- ผู้อ่านต้องสังเกตผู้ฟังบ้างเพื่อจับกริยาของผู้ฟัง จะได้ปรับสำเนียงและวิธีอ่านให้สื่อความหมาย

๒. ลักษณะการอ่าน

- ๒.๑ ออกเสียง ชัดเจน ถูกต้องตามภาษามาตรฐาน
- ๒.๒ ออกเสียง พยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ ถูกต้องตามหลักภาษาไทย
- ๒.๓ ออกเสียงตัวควบกล้ำอย่างถูกต้อง
- ๒.๔ คล่องแคล่ว รวดเร็ว และแม่นยำ
- ๒.๕ ทอดจังหวะเสียง เว้นวรรคตอนให้เหมาะสมกับเรื่องราวที่อ่านได้
- ๒.๖ ออกเสียงตามอารมณ์และความรู้สึกของเรื่องได้ถูกต้อง

๓. ความเข้าใจในการอ่าน

- ๓.๑ จับความหมายของเรื่องที่อ่านได้บริบูรณ์
- ๓.๒ เข้าใจความสัมพันธ์ในเนื้อเรื่อง รู้รายละเอียด สามารถขยายความเรื่องที่อ่านได้
- ๓.๓ เข้าใจความรู้สึกและอารมณ์ของบุคคลในเรื่องได้
- ๓.๔ เข้าใจจุดประสงค์และเจตคติของผู้เขียนได้
- ๓.๕ เกิดความคิดจากเรื่องที่อ่านได้

๔. หนังสือให้เลือกอ่าน

หนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้ และ/หรือหนังสือที่คณะกรรมการดำเนินการประกวดแต่ละรอบแต่ละระดับเห็นสมควร

ค่ายรักการอ่านในโรงเรียน

คุณหญิงแม่หมาส ชาวลิต

พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ให้นิยามคำว่า “ค่าย” ซึ่งอาจนำมาใช้ในกรณีการดำเนินการค่ายการอ่านได้ คือ “ค่ายเยาวชน” หมายถึง สถานที่ซึ่งจัดขึ้นหรือใช้ฝึกอบรมเยาวชนให้รู้จักดำรงชีวิตเป็นหมู่เป็นคณะ โดยให้ร่วมกิจกรรมต่างๆ ให้รู้จักช่วยตัวเอง ช่วยหมู่คณะ รู้จักระเบียบวินัย “ค่ายอาสาพัฒนา” หมายถึง ค่ายเยาวชนให้ร่วมมือร่วมใจกันบำเพ็ญประโยชน์ต่างๆ ให้แก่ชุมชน

ค่ายรักการอ่าน หมายความว่า สถานที่สำหรับครูผู้สอน ครูบรรณารักษ์ ผู้บริการการศึกษา นักเรียน นักศึกษา ผู้ปกครอง และประชาชนทั่วไป มารวมกัน ณ สถานที่ซึ่งผู้ดำเนินการพิจารณา ว่าเหมาะสมกับกิจกรรมที่จะจัดขึ้น และกลุ่มบุคคลในเป้าหมาย เป็นการรวมกลุ่มโดยมีวัตถุประสงค์กระตุ้นให้เกิดความสนใจในหนังสือ การใช้ห้องสมุดเพื่อค้นหาความรู้ การอ่านเพื่อความเพลิดเพลิน หรือเพื่อประโยชน์ในการเรียน การสอน การปฏิบัติในบางอย่าง และการพัฒนาอารมณ์ ความเข้าใจผู้อื่น และการสร้างสรรค์ การรวมกันนี้ย่อมเกิดขึ้นด้วยความสมัครใจ และเห็นประโยชน์ของการเข้าค่าย

หลักการและเหตุผล

การอ่านที่มุ่งผลดีให้เกิดแก่บุคคล และสังคม ให้เกิดนิสัยรักการอ่านอย่างต่อเนื่องนั้น แต่ละคนซึ่งมีความเข้าใจในคุณค่าของการอ่านมีนิสัยรักการอ่านโดยการฝึกฝนตนเองย่อมดำเนินการเองได้ อย่างไรก็ตาม บางครั้งคนที่อ่านมาก และหลากหลายอาจเกิดความรู้สึกแปลกแยกโดดเดี่ยว ถ้าบุคคลรอบข้างไม่รู้จักรับอ่าน ความคิดความรู้สึกของคนที่อ่านเป็นนิสัยนั้นบางครั้งอาจเป็นดังที่สุนทรภู่ท่านกล่าวไว้ว่า “ถึงมีคนกลั่นเกลือกก็เหมือนเปลี่ยวสันโดษเดี่ยวเพราะว่าจิตผิดวิสัย” ในปัจจุบันนโยบายทางสังคมทั่วโลกต้องการ

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

ให้เป็นสังคมการอ่าน สังคมแห่งความรู้ สังคมไร้พรมแดน ไม่มีการขวางกั้น หรือจำกัดกรอบด้วยภาษา เชื้อชาติ เพศ ศาสนา และวัฒนธรรม “ความรู้ย่อม เรียนกันกันหมด” การกระตุ้นหรือชักชวนกันให้อ่าน และ “อ่านด้วยกัน” จึง จำเป็น เคยมีตัวอย่างของการชักชวนให้อ่านด้วยกัน ได้ผลสำเร็จในการที่มี ผู้อ่านหนังสือเพิ่มขึ้น

ความเป็นมา

ความคิดเริ่มดำเนินการค่ายการอ่านเกิดขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๔ โดย อาจารย์กานต์มณี ศักดิ์เจริญ ศึกษาพิเศษ กทมศึกษา ในขณะนั้น ได้เริ่มทดลองหาแนวทางและวิธีการในช่วงที่อาจารย์สมหมาย วัฒนะศิริ เป็นผู้อำนวยการโรงเรียนสวนกุหลาบ นนทบุรี เป็นค่ายสองระดับ คือ ค่าย สำหรับผู้สอน และค่ายสำหรับนักเรียนซึ่งผู้สอนที่ได้ผ่านการเข้าค่ายแล้วเป็นผู้ดำเนินการ หลังการนั้นก็ได้รับการติดต่อจากโรงเรียนอื่นให้ผู้ดำเนินการ ตอนแรกที่โรงเรียนสวนกุหลาบ นนทบุรี ไปเป็นที่ปรึกษาและวิทยากร

ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๑ โรงเรียนอัสสัมชัญ ธนบุรี ได้จัดตั้งห้องสมุดโรงเรียนขึ้น กรรมการสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย ซึ่งได้รับเชิญให้เป็น ที่ปรึกษาการพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนเสนอว่า เมื่อจัดห้องสมุดเรียบร้อยแล้ว หากจะให้มีการใช้อย่างคุ้มค่า และได้ผลสมความมุ่งหมายคงต้องให้ครูทั้งโรงเรียนรู้จักใช้ห้องสมุดเพื่อการอ่าน อ่านเพื่อการสอนรายวิชาของแต่ละคน และเพื่อครูทุกคนรวมครู่ทำหน้าที่บรรณารักษ์ จะได้พัฒนานิสัยรักการอ่าน และการใช้ห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอนของตนเองเป็นแบบอย่าง แล้วนำ ประสบการณ์ไปใช้ในการกระตุ้น จูงใจให้นักเรียนรักการอ่านด้วย การดำเนินงาน ครั้งนี้ทำให้ได้ข้อมูลว่า การที่บางคนไม่เคยใช้ห้องสมุดและหนังสืออื่น นอกจากหนังสือเรียนในบางวิชา เพราะนึกไม่ออกว่าหนังสือกับวิชาที่สอนนั้น จะเกี่ยวข้องกันอย่างไร เช่น วิชาพลศึกษา คณิตศาสตร์ แต่เมื่อได้เข้าค่าย รักการอ่านของคุณครูผู้สอนแล้ว ก็มีความเข้าใจดีขึ้น

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้คนทั่วไป ครู อาจารย์ นักเรียน นักศึกษา รู้จักคุ้นเคยกับห้องสมุด (ห้องสมุดประชาชน ห้องสมุดสถานศึกษา ห้องสมุดเฉพาะ) การจัดหมวดหมู่และทำรายการ การจัดหนังสือบนชั้นในห้องสมุด การเก็บโสตทัศนวัสดุ การค้นหาข้อมูลบรรณานุกรม และอื่นๆ ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์

๒. เพื่อให้กลุ่มเป้าหมาย รู้จัก คุ้นเคยกับหนังสือและสื่ออื่นๆ รู้จักวิธีและหลักเกณฑ์ในการเลือกหนังสือที่มีคุณภาพ รู้จักเครื่องมือ และวิธีค้นหาเนื้อหาที่ต้องการที่มีอยู่ในหนังสือแต่ละเล่ม รู้จักวิธีเปิดหนังสืออย่างถูกต้อง รู้จักใช้สารบัญ และตรวจนี้ท้ายเล่ม

๓. เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายอ่านหนังสือเป็น อ่านด้วยการพินิจพิจารณา อ่านด้วยความเข้าใจเนื้อหาที่มีอยู่ เห็นคุณประโยชน์โดยทั่วไป และที่ตรงกับความต้องการของตน

๔. เพื่อให้เกิดนิสัยรักการอ่าน มีความเข้าใจและเกิดการปฏิบัติเป็นนิสัยว่า จะต้องอ่านเพื่อแสวงหาความรู้ใหม่ ความรู้เพิ่มเติมและข้อมูลสำคัญๆ ก่อนที่จะตัดสินใจ ก่อนที่จะกระทำการหนึ่งสิ่งใด มีความตระหนักว่าหนังสือเป็นแหล่งให้ความบันเทิงทางปัญญาและอารมณ์ ช่วยแก้ปัญหทางปัญญา อารมณ์ และสังคมได้

๕. เพื่อให้เกิดการรวมกลุ่มในระหว่างผู้เข้าค่าย ให้มีโอกาสพบปะหารือ แลกเปลี่ยนประสบการณ์เกี่ยวกับการอ่านของตน ของนักเรียน หรือเด็กในปกครองของตน เกิดไมตรีจิตมิตรสัมพันธ์ทางด้านวรรณกรรมอย่างต่อเนื่อง และยั่งยืน

๖. เพื่อให้เกิดสังคมการอ่านและสังคมการเรียนรู้ ซึ่งเป็นจุดหมายปลายทางอันพึงประสงค์ของชุมชน ของเมือง ของประเทศ และของโลก โดยที่เห็นว่าหนังสือ เป็นสื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน สร้างไมตรี จริยธรรมและสันติสุข

ผู้รับผิดชอบในการจัดค่ายรักการอ่าน

๑. ผู้รับผิดชอบสูงสุด ในการจัดค่ายการอ่านในโรงเรียน ควรเป็นผู้บริหารระดับสูงของโรงเรียน เช่น ผู้อำนวยการ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้ที่ผู้อำนวยการมอบหมาย ทั้งนี้เพราะการจัดค่ายเป็นลักษณะงานด้านบริหารและจัดการ ต้องเกี่ยวกับบุคคลหลายฝ่าย เกี่ยวกับการกำหนดสถานที่เวลาที่เหมาะสม การเงิน การแสวงหาความร่วมมือจากสมาคมครู-ผู้ปกครองหรือองค์กร/บุคคล ภายนอกโรงเรียนในด้านการเงิน ถ้าหากโรงเรียนไม่มีงบประมาณเพื่อการนี้

๒. คณะทำงาน ผู้บริหารอาจแต่งตั้งคณะทำงานประกอบด้วยครู บรรณารักษ์และครูหัวหน้าสายวิชา คณะทำงานมีหน้าที่จัดทำแผนและเขียนโครงการ ดำเนินงานค่ายการอ่านแต่ละครั้ง ประเมินผลการจัดค่ายและติดตามการใช้ประโยชน์ของการเข้าค่าย

การจัดค่ายสำหรับนักเรียน อาจให้นักเรียนมีส่วนร่วมเป็นผู้ช่วย หรืออาจลองให้นักเรียนจัดกันเอง โดยมีบรรณารักษ์/ครูอาจารย์เป็นที่ปรึกษา

เวลา

๑. เวลาค่ายสำหรับครู ควรเป็นเวลาปิดภาคเรียน ซึ่งครูว่างจากการสอนในชั้นเรียน มิฉะนั้นจะต้องมีการแลกเปลี่ยนชั่วโมงสอนระหว่างครูที่เข้าค่ายในช่วงเวลานั้นกับครูซึ่งกำหนดจะเข้าค่ายในครั้งต่อไป ใช้เวลา ๑ วัน

๒. ค่ายสำหรับนักเรียน ควรจัดหลังการสอบแต่ละภาค เป็นช่วงเวลาที่นักเรียนไม่ต้องเป็นกังวลเรื่องการสอบ จะได้พักผ่อนสมอง ด้วยการอ่านหนังสือที่เขาเลือกเองตามความพอใจ

กำหนดระยะเวลา อาจเป็นหนึ่งหรือสองวัน เพื่อให้นักเรียนมีเวลาอ่านและจัดกิจกรรมประกอบการอ่านด้วย

สถานที่

๑. สถานที่ในโรงเรียน ได้แก่ ห้องสมุด ห้องประชุม ห้องสมุด เป็นสถานที่สำหรับเลือกหนังสือที่ต้องการอ่าน ห้องประชุมสำหรับการบรรยาย และการเสนอหนังสือที่สมาชิกของค่ายได้อ่านแล้ว

๒. สถานที่นอกโรงเรียน เพื่อเปลี่ยนบรรยากาศและเพื่อใช้สถานที่แวดล้อมสำหรับการศึกษาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม เช่น พืชพรรณ สัตว์ แมลง ทิวทัศน์ อาจขอใช้สถานที่ซึ่งมีอยู่แล้วสำหรับการจัดค่าย เช่น ค่ายลูกเสือ บ้านพักของกรมป่าไม้ในวนอุทยาน บ้านพักของกรมศิลปากรในบริเวณอุทยานประวัติศาสตร์ บ้านพักในป่าหรือริมทะเลที่มีผู้ทำไว้ให้เช่า สถานที่เช่นนี้ใช้สำหรับการศึกษาสิ่งแวดล้อม คู่กันไปกับการอ่านหนังสือที่เกี่ยวข้อง

กิจกรรมการอ่าน

กิจกรรมการอ่านแบ่งได้กว้างๆ ดังนี้

๑. ภาคทฤษฎี การบรรยาย อภิปราย สาธิต โดยวิทยากรเกี่ยวกับความจำเป็นของการอ่าน การพัฒนาทักษะในการอ่าน การอ่านกับการเรียน การสอน ประโยชน์ของการอ่าน สำหรับค่ายรักการอ่านของครู จะมีการบรรยายเรื่องกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน การจัดค่ายการอ่าน เพื่อให้ครูนำไปปฏิบัติในการพัฒนาทักษะการอ่านของนักเรียนด้วย

๒. ภาคปฏิบัติการอ่าน สมาชิกของค่าย ศึกษาเครื่องมือในการเข้าถึงหนังสือในห้องสมุด เลือกหนังสือที่ตนชอบและที่อาจนำมาในการสอนอ่านหนังสือที่เลือกได้แล้ว และทำบันทึกการอ่าน

๓. ภาคปฏิบัติการเสนอหนังสือ สมาชิกของค่ายเสนอหนังสือที่ตนเลือกอ่านให้สมาชิกผู้อื่นได้ทราบ ตอบคำถามซึ่งมีผู้ถามเกี่ยวกับหนังสือเล่มนั้น

๔. ภาคประเมินผล สมาชิกกรอกแบบสอบถาม และอภิปราย

กิจกรรมการอ่าน อาจจัดควบคู่กับกิจกรรมเพื่อการศึกษารายวิชา หรือ เรื่องราวที่น่าสนใจ เช่น กิจกรรมค่ายดูดาวของโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย ใช้โรงเรียนเป็นสถานที่ ให้นักเรียนและผู้ปกครองมาพักแรม ดูดาวในตอนกลางคืน ฟังนิทานเรื่องดาว จดบันทึกเรื่องราว รู้จักหนังสือ เกี่ยวกับเรื่องดาว

งบประมาณ

๑. แหล่งที่มาของงบประมาณอาจมาจากองค์กรภายนอก เช่น สมาคมครูผู้ปกครองโรงเรียนสวนกุหลาบ นนทบุรี ช่วยเหลือค่าใช้จ่ายในการ เลี้ยงของว่าง อาหารกลางวัน และของสมนาคุณวิทยากร หรือใช้งบประมาณ ของโรงเรียน เช่น โรงเรียนอัสสัมชัญธนบุรี จัดสรรงบประมาณเพื่อการนี้ แต่ละโรงเรียนจะมีแนวทางให้ได้มาซึ่งงบประมาณเพื่อดำเนินการ

๒. ค่าใช้จ่าย ได้แก่

๒.๑ ค่าสมนาคุณวิทยากร และค่าล่วงเวลาของครูที่มาช่วยจัดค่าย

๒.๒ ค่าจัดทำเอกสารแจก และอุปกรณ์บางอย่าง

๒.๓ ค่าเครื่องดื่ม ของว่าง และอาหารกลางวัน

๒.๔ ถ้ามีการจัดค่ายนอกสถานที่ จะต้องมีค่ายานพาหนะเดินทาง ค่าที่พักและอาหาร ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับสถานที่

การประเมินผล

การประเมินผลมี ๒ ลักษณะ คือ

๑. ประเมินด้านต่างๆ เช่น ความพอใจของครู การเลือกหนังสือ ได้ถูกต้อง ประเมินนักเรียนที่เข้าค่ายว่าได้มีความกระตือรือร้นในการอ่าน สามารถอ่านสรุปเรื่องราว และสามารถเสนอเรื่องที่ทำให้อ่านให้ผู้อื่นเกิดความสนใจ ได้ การประเมินนี้ ผู้เข้าค่ายแต่ละคนร่วมกันประเมิน ทั้งประเมินตนเองและ เพื่อนร่วมค่ายโดยการฟัง ดูท่าทาง วิทยากรประเมินจากแบบบันทึก และการ เสนอหนังสือที่อ่าน

๒. ติดตามประเมินผล ผู้บริหาร / หัวหน้าหมวดวิชาคอยติดตามว่า ผู้เข้าค่ายได้ปฏิบัติตามแนวทางที่ได้เข้าฟังและร่วมปฏิบัติหรือไม่ ศึกษาบัตร ยืมหนังสือและการจัดทำเอกสาร การสอนของคุณ อะไรเป็นปัญหาและอุปสรรค ที่ทำให้ไม่อาจปฏิบัติได้

ครูผู้สอน และครูบรรณารักษ์ ติดตามพฤติกรรมการอ่านของนักเรียน ศึกษาบัตรยืมหนังสือ ผลการเรียนรู้ การทำกิจกรรมนอกหลักสูตรโดยใช้ความรู้ จากการอ่าน การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคม เป็นต้น

ประโยชน์ที่จะได้รับ

๑. ผู้เข้าค่ายได้รับแรงบันดาลใจในการอ่านหนังสือ เนื่องจากได้อยู่ ในบรรยากาศแห่งการอ่านด้วยกัน

๒. ผู้เข้าค่ายได้มีโอกาสพัฒนาปัญญาหลายด้าน คือ **ปัญญาทาง ภาษา** (ด้วยการอ่าน) **ปัญญาด้านตรรกะและคณิตศาสตร์** (ด้วยการศึกษา การจัดระบบหมวดหมู่ของสื่อต่างๆ ในห้องสมุด **ปัญญาด้านมิติ** (มองเห็น ภาพห้องสมุด แหล่งที่จัดวางหนังสือประเภทต่างๆ **ปัญญาด้านร่างกายและ ความเคลื่อนไหว** (การเลือกหนังสือ การจัดบันทึกการอ่านการเสนอหนังสือ) **ปัญญาด้านมนุษยสัมพันธ์** (อยู่กันเป็นกลุ่มในค่ายได้สังเกตความเคลื่อนไหว สีหน้า ท่าทางของผู้อื่น พยายามทำให้ผู้อื่นเห็นคล้อยตามกับหนังสือที่เสนอ) **ปัญญาด้านเข้าใจตนเอง** (รู้ว่าตนเองรู้อะไรบ้างไม่รู้อะไรบ้างต้องการอะไรบ้าง สามารถทำได้ตามต้องการหรือไม่) **ปัญญาทางด้านดนตรี เสียงไพเราะ จังหวะ** (นอกจากการเลือกอ่านหนังสือดนตรีแล้ว ภาษาทุกภาษาจะมีเสียง สูงต่ำ โดยเฉพาะภาษาไทยซึ่งระดับเสียงที่แตกต่างกันของคำเดียวกันจะสื่อ ความหมายแตกต่างกัน เสียงตัวอักษรหรือคำบางคำ ทำให้เกิดความรู้สึกได้ เช่น เอะอะ แฉะ แฉะ เสียวไส้)

แบบสอบถามการใช้ห้องสมุดเพื่อการศึกษา โครงการค่ายรักการอ่าน

หมวดวิชา..... เพศ.....

คำชี้แจง โปรดกรอกข้อความและทำเครื่องหมาย ✓ ให้ตรงกับความเป็นจริง และความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

๑. ท่านมาเข้าใช้บริการของห้องสมุด
 เป็นประจำ บ่อยครั้ง เป็นบางครั้ง ไม่เคยมาเลย
๒. ในรอบปีที่ผ่านมา ท่านอ่านหนังสือในห้องสมุดประมาณกี่เล่ม
 ๐-๑๐ เล่ม
 ๑๐-๒๐ เล่ม
 ๒๐-๓๐ เล่ม
 ๓๐-๔๐ เล่ม
 ๔๐-๕๐ เล่ม
 ๕๐ เล่มขึ้นไป
๓. ในรอบปีที่ผ่านมา ท่านยืมหนังสือจากห้องสมุดประมาณกี่เล่ม
 ๐-๑๐ เล่ม
 ๑๐-๒๐ เล่ม
 ๒๐-๓๐ เล่ม
 ๓๐-๔๐ เล่ม
 ๕๐ เล่มขึ้นไป
๔. หนังสือในหมวดหมู่ใดที่ท่านใช้บริการมากที่สุด.....
๕. ท่านคิดว่าหนังสือในหมวดหมู่ใดที่ตรงกับสาขาวิชาที่ท่านสอน/เรียนมากที่สุด
.....
๖. ท่านคิดว่าหนังสือในหมวดหมู่ใดอีกที่เกี่ยวกับเนื้อหาวิชาในสาขาที่ท่านสอน/เรียน
.....
๗. กรุณาเสนอรายชื่อหนังสือ ๑ เล่มที่ไม่ได้จัดอยู่ในหมวดหมู่ตามสาขาวิชาที่ท่านสอน/เรียน แต่มีความเกี่ยวข้องกัน
ชื่อหนังสือ
ผู้แต่ง
หมวดหมู่.....
ลักษณะเนื้อหา

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

แบบบันทึกการอ่านสำหรับใช้ในโครงการค่ายรักการอ่าน

๑. ข้อมูลทางบรรณานุกรม
ผู้แต่ง.....ชื่อเรื่อง.....
สถานที่พิมพ์/สำนักพิมพ์.....ปีที่พิมพ์.....
จำนวนหน้า.....
๒. แหล่งที่มาของหนังสือ
๓. เรื่องย่อ/บันทึกย่อ (เน้นตอนเด่นของเรื่อง เหตุการณ์ที่นำไปสู่ตอนจบ)
.....
.....
.....
.....
.....
๔. วิเคราะห์
ข้อดี.....
.....
ข้อบกพร่อง.....
.....
ความสัมพันธ์ของเนื้อเรื่องกับการเรียนการสอน.....
.....
.....
การนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน (เช่น การแก้ปัญหา ปรับปรุงบุคลิกภาพ การประกอบอาชีพ).....
.....
.....
๕. ข้อความที่ประทับใจและยกมากล่าว
หน้า.....
.....

๖. หนังสือนี้เหมาะสำหรับบุคคล/กลุ่มบุคคลเป้าหมาย เป้าหมายใดบ้าง

.....
.....
.....

๗. หนังสือเรื่องนี้เหมาะแก่การเรียนการสอนวิชาและหัวข้อย่อยวิชาใดบ้าง

.....
.....
.....

ผู้กรอกแบบบันทึก.....

วันที่.....

ค่ายผู้นำเยาวชนรักการอ่าน

นางสุกัญญา ศรีสีบสาย

ความนำ

การเข้าค่ายการอ่านเป็นการดำเนินการเพื่อสร้างความตระหนักในคุณค่าของการอ่านและการใช้ประโยชน์จากการอ่านในการเรียนการสอน เกิดจากความคิดริเริ่มของนางสาวกานต์มณี ศักดิ์เจริญ ศึกษาพิเศษ วิทยาลัยครูศึกษาในการเข้าค่ายทุกครั้งจะเข้าค่ายครูก่อนแล้วจึงเข้าค่ายนักเรียน ทั้งนี้จะดำเนินงานกับครูและนักเรียนในโรงเรียนเดียวกันเท่านั้น และสามารถดำเนินการได้ผลดียิ่ง

ค่ายผู้นำเยาวชนรักการอ่าน

การเข้าค่ายผู้นำเยาวชนรักการอ่านเป็นความคิดริเริ่มของนางสุกัญญา ศรีสีบสาย ศึกษาพิเศษ วิทยาลัยครูศึกษา ที่ได้แนวคิดจากความสำเร็จของโครงการค่ายการอ่าน แต่นำมาใช้ต่างกลุ่มเป้าหมายต่างวัตถุประสงค์ โดยเพิ่มและให้ความสำคัญกับการสร้างผู้นำในโรงเรียน การร่วมมือร่วมใจระหว่างครูและนักเรียน โดยให้นักเรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติจริง ภายใต้คำแนะนำของครู เปิดโอกาสให้นักเรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ นอกจากนี้ยังมุ่งสร้างความรัก ความสามัคคีระหว่างโรงเรียน และมุ่งพัฒนาความสามารถของยอดนักอ่านให้เป็นผู้นำชุมชน และสังคมในการรณรงค์ส่งเสริมการอ่าน ดังนั้น ผู้เข้าฝึกอบรมจึงประกอบด้วยครูและนักเรียนหลายโรงเรียน ตามความเหมาะสมของสถานที่และวิทยาการ

แนวคิดในการดำเนินงาน

แนวคิดในการดำเนินงานเป็นขั้นตอนหนึ่งในการวางแผนพัฒนาการอ่านของเยาวชน ซึ่งนางสุกัญญา ศรีสีบสาย ได้นำเสนอโครงการเพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณจาก บริษัท ซี.พี.เซเว่นอีเลฟเว่น จำกัด (มหาชน) ดังนี้

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

๑. จัดทำโครงการส่งเสริมการอ่านเป็นเวลา ๓ ปี (พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๔๒) โดยในปี พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๔๑ จัดทำโครงการบรรณารักษ์ชวนอ่าน พ.ศ. ๒๕๔๒ จัดทำโครงการอ่านเฉลิมพระเกียรติ เพื่อให้เกิดการตระหนักใน ความสำคัญของการอ่านที่มีส่วนสำคัญให้เกิดการใฝ่รู้ในครูอาจารย์และนักเรียน ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการปฏิรูปการศึกษา

๒. เพิ่มศักยภาพของโรงเรียนที่ได้รับรางวัลในโครงการที่ดำเนินงาน มาเป็นเวลา ๓ ปี โดยเชิญ ครูอาจารย์ และนักเรียนมารับเทคนิคในการอ่าน การเสนอหนังสือ การวางแผนจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างครูและนักเรียน เพื่อ นำเสนอผู้บริหารโรงเรียน ทั้งนี้ โดยมุ่งหวังให้เป็นโรงเรียนต้นแบบในการ พัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านในโรงเรียน

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

๓. ครู อาจารย์ ๑ ท่าน และนักเรียนยอดนักอ่าน ๕ คน สร้างกลุ่มพัฒนาการอ่านขึ้นใหม่โดยเชิญชวนเพื่อนอีก ๔ คนเข้าร่วมกลุ่ม จึงเกิดกลุ่มนักเรียน ๕ กลุ่ม กลุ่มละ ๕ คน รวม ๒๕ คนในแต่ละโรงเรียนที่จะเป็นแกนในการทำกิจกรรม การอ่านร่วมกับครู และในขณะเดียวกันครูก็สร้างกลุ่มงานแกนนำในโรงเรียนเช่นกัน หนึ่งในกรดำเนินงานบริษัท ซี.พี.เซเว่นอีเลฟเว่น จำกัด (มหาชน) จะสนับสนุนงบประมาณบางส่วนสำหรับให้กลุ่มผู้นำเยาวชนใช้ดำเนินการรณรงค์ส่งเสริมการอ่านในโรงเรียนตนเองและโรงเรียนน้องหรือโรงเรียนใกล้เคียงให้ประสบผลสำเร็จ

๔. คณะกรรมการดำเนินงานซึ่งประกอบด้วยผู้แทนจากกรมและหน่วยงานต่างๆ คือกรมอาชีวศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร กรุงเทพมหานคร กรมการปกครอง และกรมสามัญศึกษา เยี่ยมชมเพื่อร่วมยินดีในผลงาน และให้คำปรึกษาแนะนำ ตลอดจนอำนวยความสะดวกในการดำเนินงาน

๕. ให้รางวัลกลุ่มงานที่ดำเนินงานได้ยอดเยี่ยม และจัดงานเสนอผลงานของทุกกลุ่มงาน

๖. จัดตั้งชมรมผู้นำเยาวชนรักการอ่าน เพื่อให้สมาชิกเก่าเข้ารับการฝึกอบรมทักษะเพิ่มเติมและรับสมาชิกใหม่เพื่อร่วมดำเนินการให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ที่สามารถปรับตัวให้ทันกับความก้าวหน้าของโลกสืบต่อไป

การดำเนินงานภายในกลุ่ม

หลังจากนักเรียนแต่ละคนกลับไปยังโรงเรียนแล้ว และมีเพื่อนที่สนใจงานการอ่านรวมกันครบ ๕ คน ก็ให้วางแผนการอ่านของกลุ่มเหมือนการดำเนินงานในโครงการบรรณารักษ์ชวนอ่าน และโครงการอ่านเฉลิมพระเกียรติ กล่าวคือจะอ่านหนังสืออะไร จำนวนกี่เล่ม และเมื่ออ่านจบแล้วต้องเล่าให้เพื่อนในกลุ่มฟัง หรือถ้าชอบอ่านเรื่องเดียวกันก็นำมาพูดคุย คติวิเคราะห์ร่วมกัน แต่ต้องวางแผนเพิ่มเติมว่าจะเสนอหนังสือเรื่องใดโดยวิธีใดให้สมาชิกอื่น

ในโรงเรียน หรือในโรงเรียนนอกระบบ และจะทำเมื่อใด ซึ่งในขั้นตอนนี้ครู อาจารย์ จะต้องช่วยเหลือในการประสานงานตามควร และตามศักยภาพของกลุ่มงาน เมื่อสิ้นสุดการดำเนินงานควรรวบรวมบันทึก ความรู้สึกในการทำงาน และผลของงานในรูปแบบแฟ้มสะสมงาน หรือรูปแบบอื่นๆ ตามความเห็นของ สมาชิกกลุ่มเพื่อให้เกิดการประเมินตามสภาพจริงเพื่อพัฒนางานต่อไป

การดำเนินงานของอาจารย์ผู้นำกลุ่ม

ความสำเร็จของผู้นำเยาวชนด้านการอ่านเกิดจากความสามารถของ อาจารย์ผู้นำเยาวชนในการให้กำลังใจ ให้คำปรึกษาและอำนวยความสะดวก ให้กับผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนั้นการดำเนินงานจึงควรอยู่ในแผนงานโรงเรียน ซึ่งจะช่วยให้ได้รับความสะดวก และควรมีการประเมินเมื่อสิ้นสุดโครงการ เช่นเดียวกับนักเรียน

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน กับการแก้ปัญหาของโรงเรียน

วัฒนา บุญเสนอ

หลักสูตรประถมศึกษาและมัธยมศึกษา เน้นให้เด็กมีพัฒนาการทางภาษาในด้านการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน ซึ่งเด็กควรมีความรู้ความเข้าใจหลักเกณฑ์พื้นฐานของการเรียนภาษา จนสามารถใช้ภาษาติดต่อสื่อสารทั้งรับและส่งได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ ตลอดจนมีนิสัยรักการอ่าน รู้จักเลือกและใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองด้วยการอ่าน

การอ่านเป็นทักษะที่สามารถฝึกฝนให้เกิดจนเป็นนิสัยได้ ซึ่งถ้าได้รับการฝึกฝนตั้งแต่อ่านออก อ่านได้ อ่านได้เร็ว เข้าใจความหมายในเนื้อหาที่อ่าน และสามารถสรุปประเด็นสำคัญของเนื้อหา และนำเอาไปใช้กับตนเองได้ก็จะก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและสังคม ในการที่จะพัฒนาเด็กให้อ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต้องได้รับการแนะนำทางจากผู้ใกล้ชิด คือ ผู้ปกครอง ครู อาจารย์ ในการให้กำลังใจ ตลอดจนช่วยแก้ไขเมื่อเด็กมีปัญหาในการอ่าน รวมทั้งจัดเวลา โอกาส และสถานที่ ให้เด็กได้ทำกิจกรรมการอ่านของเขาอย่างพอใจและมีความสุข โดยที่เขาไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นการบังคับ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ก็เนื่องจากทุกฝ่ายร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครอง ครู โรงเรียน ห้องสมุด และผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง และสำหรับครู อาจารย์ โรงเรียนนั้น จะเป็นผู้ที่เด็กใกล้ชิดมากเมื่อออกจากบ้าน ดังนั้น ครู อาจารย์ จึงควรพัฒนาเด็กของตนเองให้เกิดพัฒนาการทางด้านการอ่านอย่างต่อเนื่อง ให้เด็กได้มีโอกาสศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ตามกำลังความสามารถของเขา ดังนั้น การแนะนำหรือแนะนำให้เด็กรู้จักหนังสือ รู้จักการอ่านเพิ่มเติมให้ได้ความรู้เพิ่มจากเนื้อหาวิชาที่เรียนนั้น ก็จะก่อให้เกิดการอ่านได้เร็วและเพาะนิสัยการอ่าน เป็นทักษะที่จะติดตัวไปได้

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

จากการประชุมสัมมนาในระดับชาติว่าด้วยการรณรงค์เพื่อพัฒนาการอ่าน เมื่อกันยายน ๒๕๒๘ ที่ประชุมเสนอแนะว่า การแก้ไขสภาพการอ่านในสังคมไทยให้ดีขึ้นนั้น สถานศึกษาควรกระทำอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ควรกระตุ้นครู อาจารย์ บรรณารักษ์ ให้พัฒนาการอ่าน รวมทั้งจัดอบรม สัมมนาให้ทราบถึงปัญหาต่างๆ ของเรื่องการอ่าน และนับตั้งแต่ ปี ๒๕๒๘ เป็นต้นมา กรมวิชาการก็รับนโยบายในเรื่องของการรณรงค์เพื่อการส่งเสริมการอ่าน และจัดประชุมปฏิบัติการรณรงค์เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ให้แก่ ครู อาจารย์ ศึกษานิเทศก์ บรรณารักษ์ และผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง และได้ติดตามเยี่ยมเยียนโรงเรียนที่ได้รับการเสนอแนะรูปแบบกิจกรรมสำหรับส่งเสริมการอ่านในโรงเรียนไปปฏิบัติ ซึ่งโรงเรียนต่างๆ ก็พบปัญหาในการจัดกิจกรรมและมีการแก้ปัญหา ซึ่งจะได้เสนอไว้ ณ ที่นี้ เพื่อที่เพื่อนครู อาจารย์ หรือท่านที่สนใจอาจจะนำไปใช้ในโรงเรียนได้

ปัญหาที่โรงเรียนส่วนใหญ่พบในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

๑. วัสดุอุปกรณ์ ไม่พอ ไม่มี หรือมีก็ขาดคุณภาพ
๒. งบประมาณ ซึ่งโรงเรียนส่วนใหญ่จะพบกับปัญหางบประมาณไม่เพียงพอที่จะใช้ในกิจกรรมนี้
๓. บุคลากร การขาดบุคลากรที่มีความรู้จริง บุคลากรมีน้อย
๔. ความร่วมมือ จากผู้ร่วมงาน
๕. เวลาในการจัดกิจกรรม ซึ่งในโรงเรียนแต่ละโรงเรียนนั้น กิจกรรมมีมากมายหลายกิจกรรม (จะต้องเบียดบังเวลาเรียนของโรงเรียนก็มี)

ปัญหาดังกล่าวข้างต้นมักจะได้พบเห็นและได้รับฟังอยู่เสมอ เมื่อมีโอกาสพบครู อาจารย์ หรือแม้แต่ผู้บริหารก็ตาม แต่ก็มีโรงเรียนใช้ความสุชุมรอบคอบและความร่วมมือร่วมใจกันแก้ปัญหา รับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ซึ่งก็ส่งผลประโยชน์แก่เด็กนักเรียนทั้งสิ้น

โรงเรียนวัดเจ้าเจ็ดนอกเป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สามารถขจัดปัญหาดังกล่าวข้างต้นได้ดี ซึ่งวิธีการที่จะกล่าวถึงนี้ อาจจะเป็นแนวทางให้ครู

อาจารย์นำไปใช้ที่โรงเรียนได้ โรงเรียนวัดเจ้าเจ็ดนอก ได้ดำเนินโครงการ “พี่เล่าให้น้องฟัง” ขึ้น มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กอ่านหนังสือตนเอง กิจกรรมในการดำเนินงาน ดังนี้

๑. ให้นักเรียนรุ่นพี่เล่านิทาน เล่าเรื่องให้นักเรียนรุ่นน้องฟัง (เช่น นักเรียนชั้น ป.๖ เล่าให้นักเรียนชั้น ป.๒ ฟัง เป็นต้น)

๒. เวลาในการเล่า คือ เวลาพักกลางวัน หรือเวลาอื่นที่นักเรียนจะตกลงกันเอง

๓. สถานที่ แล้วแต่ผู้เล่าและผู้ฟังจะกำหนดกันเอง

๔. น้องผู้ฟังเสนอชื่อพี่ที่เห็นว่าเล่าดีที่สุดไปเล่าส่งเสียงตามสายในตอนกลางวัน วันละคนหรือสองคน

๕. คณะกรรมการ ซึ่งประกอบด้วยครูและนักเรียน ให้คะแนนผู้พี่ไปเล่าส่งเสียงตามสาย

๖. ประกาศยอदनักเล่า

๗. มอบรางวัล

การดำเนินงานดังกล่าวในโรงเรียนวัดเจ้าเจ็ดนอก ก็พบปัญหาดังที่เคยกล่าวมาแล้ว ได้แก่

๑. ขาดหนังสือให้เด็กอ่าน

๒. งบประมาณในการจัดซื้อหนังสือ

๓. ครูที่จะต้องทำหน้าที่ดูแลพี่เล่าให้น้องตลอดเวลา

๔. พี่ๆ หลีกเลียง

๕. การประเมินผลว่าเด็กจะอ่านหนังสือมาเล่าหรือไม่

จากปัญหาที่พบ โรงเรียนจึงได้คิดแก้ปัญหา โดยเฉพาะเรื่องการประเมินผล ซึ่งต้องใช้กำลังคนโดยเฉพาะครู โดยจัดทำโครงการ “ยอदनักเล่า” ต่อจากโครงการ “พี่เล่าให้น้องฟัง” (กิจกรรมข้อ ๔, ๕, ๖ และ ๗) และได้พยายามแก้ปัญหาอื่นๆ ได้ ดังนี้

๑. แนะนำให้นักเรียนอ่านหนังสือพิมพ์หน้าเด็กและเยาวชน

๒. ขอรับบริจาคนิตยสาร วารสาร จากครูในโรงเรียนและผู้ปกครอง

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

๓. การหลีกเลี่ยงไม่เล่าของพี่ๆ โรงเรียนแจ้งให้น้องคอยติดตามจับตัวเล่ากันเอง (คุณครูเจ้าของโครงการเล่าให้ฟังว่า พี่ ป.๕, ป.๖ เคยบ่นให้ฟังว่าไม่ค่อยได้เล่น เพราะน้องไปตามตัวให้เล่า บางครั้งอยากจะเล่าสั้นๆ หรือขยักเอาไว้บ้างเพื่อเล่าวันต่อไป น้องจะไม่ยอม แต่ก็ยังไม่พบว่าพี่กับน้องที่คู่กันทะเลาะกันเลย) แล้วให้เสนอชื่อผู้ที่เล่าดีที่สุดไปเล่าส่งเสียงตามสายกลายเป็นโครงการ “ยอดนักเล่า”

๔. การคัดเลือกยอดนักเล่าก็เป็นการประเมินผลได้อย่างดี เพราะผู้เล่าจะต้องใช้เสียง ความจำ (จากการอ่าน) ถ่ายทอดให้ผู้ฟังฟังรู้เรื่อง เพราะผู้ฟังนั้นไม่ได้อยู่ต่อหน้าโดยเฉพาะคณะกรรมการที่ตั้งขึ้นเพื่อให้คะแนนนั้นจะให้คะแนนจากการฟังเป็นส่วนใหญ่

๕. ตั้งคณะกรรมการซึ่งมีครูและนักเรียน เท่ากับสร้างความเชื่อมั่นให้นักเรียนที่ปฏิบัติหน้าที่ ขณะเดียวกัน ครูก็ต้องรับความคิดเห็นของนักเรียนที่มาเป็นกรรมการด้วย เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างครูนักเรียน

การแก้ปัญหาดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าเป็นความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ครู และนักเรียน ลดเวลาการทำงานของครู พร้อมกับได้ความสัมพันธ์ของนักเรียนต่อนักเรียน และที่ชัดเจนมาก คือ นักเรียนมีความกล้าที่จะแสดงออก กล้าพูด กล้าทำ และอ่านหนังสือมากขึ้น โดยเฉพาะพี่ที่จะต้องเป็นผู้นำ

ปัญหาและการแก้ปัญหาของโรงเรียนวัดเจ้าเจ็ดนอก คงจะเป็นแนวทางให้ครู อาจารย์ นำไปใช้ที่โรงเรียนของท่านได้บ้าง ซึ่งการจัดกิจกรรมไม่จำเป็นจะต้องทำพร้อมกันทั้งโรงเรียน แต่อาจทำเป็นกลุ่มเล็กๆ ก่อน เพื่อที่จะไม่เกินกำลังของผู้ที่รับผิดชอบมากนัก เมื่อเห็นว่ามีผลดีค่อยขยายผลไปสู่ นักเรียนทั้งโรงเรียน

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

หลักการเขียนโครงการ

พิภูล ประเสริฐศรี

จำเป็นที่ครู บรรณารักษ์ ศึกษานิเทศก์ หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับวงการอ่านจะต้องเข้าใจและรู้จักการเขียนโครงการ เพื่อเสนอผู้บังคับบัญชาให้ทราบ และอนุมัติให้การวางแผนการทำงานของตนเพื่อจัดกิจกรรมการส่งเสริมการอ่าน การเขียนโครงการที่ดีไม่เพียงแต่จะทำให้ผู้บังคับบัญชาเข้าใจเหตุผล ความสำคัญ และแผนงานของโครงการ เพื่อให้เห็นคล้อยตามเท่านั้น หากการเขียนโครงการที่ละเอียด มีแผนกำหนดระยะเวลาของการปฏิบัติที่เห็นชัดจะช่วยทำให้ผู้เสนอโครงการเองได้ตรวจสอบ เติบโตตนเองในการปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้อย่างดีด้วย

ในการวางแผนใดๆ ก็ตาม วงจรของแผนอันหมายถึงกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง และดำเนินขั้นตอนหมุนเวียนเป็นวงกลมนั้น จะแบ่งได้ ๓ ขั้นตอนใหญ่ๆ คือ

๑. ขั้นวางแผน
๒. ขั้นปฏิบัติตามแผน
๓. ขั้นประเมินผล

ในขั้นตอนของการวางแผน จะมีการวิเคราะห์ระบบ ศึกษาและวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหาต่างๆ แล้วจึงกำหนดวัตถุประสงค์ และจัดทำรายละเอียดของแผนออกมาในรูปของแผนงานและโครงการต่างๆ ซึ่งมีรายละเอียดและความชัดเจนในการปฏิบัติมากขึ้น

การจัดทำโครงการมีหลายรูปแบบ โดยทั่วไปแล้ว จะเป็นการจัดทำในลักษณะแบบดั้งเดิม (Conventional Method) ซึ่งมักเขียนเรียงลำดับหัวข้อต่างๆ ดังนี้ ชื่อโครงการ หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ เป้าหมาย ระยะเวลา ขั้นตอนดำเนินงาน งบประมาณ การประเมินผล ผู้รับผิดชอบ และผลที่คาดว่าจะได้รับ

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

การเขียนโครงการแบบดั้งเดิมนั้น แต่ละหน่วยงานอาจจะผิดแผกแตกต่างกันออกไปบ้าง ทั้งนี้ทั้งนั้น ก็ขึ้นอยู่กับวิธีปฏิบัติและความต้องการของหน่วยงานนั้นๆ หน่วยงานที่มีจำนวนโครงการมากมายตลอดจนเป็นโครงการที่มีขนาดใหญ่ มีความซับซ้อน เช่น หน่วยงานขององค์การสหประชาชาติ (ยูเนสโก ยูนิเซฟ ยูเอ็นดีพี ฯลฯ) ธนาคารโลก ฯลฯ จะมีลักษณะและรูปแบบของการเขียนและจัดทำโครงการที่เป็นของตนเองโดยเฉพาะ ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบต่างๆ และรายละเอียดอย่างสมบูรณ์มาก ส่วนหน่วยงานเล็กๆ ในระดับล่าง เช่น ในระดับอำเภอหรือจังหวัด มักจะเป็นการทำโครงการที่ไม่มีความยุ่งยากซับซ้อนมากนัก คงจะมีรูปแบบของการจัดทำโครงการที่มีความเรียบง่ายมากขึ้น อย่างไรก็ตาม สิ่งที่จะต้องคำนึงถึงตลอดเวลาในการเขียนโครงการก็คือ ไม่ว่าจะเขียนแบบใด รูปแบบของการเขียนจะต้องมี

๑. ความชัดเจน
๒. ความสมบูรณ์
๓. ความถูกต้อง

องค์ประกอบของโครงการ

รูปแบบของร่างโครงการที่จะเสนอนี้ เป็นรูปแบบของโครงการที่มีองค์ประกอบของหัวข้อต่างๆ ที่ผู้บริหารหรือผู้อนุมัติงบประมาณต้องการทราบเพื่อประกอบการตัดสินใจ

๑. ชื่อโครงการ
๒. หลักการและเหตุผล
๓. วัตถุประสงค์
๔. เป้าหมาย
๕. ระยะเวลาดำเนินการ
๖. ขั้นตอนการดำเนินงาน
๗. งบประมาณ

๘. การบริหารโครงการ (การติดตาม ควบคุม กำกับ นิเทศและ ประเมินผลโครงการ)

๙. บุคคล/หน่วยงานที่รับผิดชอบ

๑๐. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ชื่อโครงการ

ชื่อโครงการจะต้องกำหนดไว้อย่างชัดเจน เหมาะสม และสอดคล้องกับ เนื้อหาสาระของโครงการนั้นๆ

๒. หลักการและเหตุผล

การเขียนรายละเอียดในส่วนนี้จะต้องแสดงให้เห็นถึงสภาพของปัญหา และความจำเป็นในการจัดทำโครงการขึ้นมา เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่าง ชัดเจนที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ รวมทั้งแสดงให้เห็นว่าโครงการดังกล่าวเป็น โครงการที่จะสนองตอบต่อนโยบายของรัฐ หรือสอดคล้องกับแผนพัฒนาระดับ ชาติ ระดับกระทรวง กรม หรือจังหวัด ฯลฯ เช่น ควรบอกว่า เป็นโครงการ ที่สนองตอบต่อนโยบายการรณรงค์ส่งเสริมการอ่าน ของกระทรวงศึกษาธิการ เป็นต้น อาจเพิ่มเติมให้เห็นถึงความเสียหายโดยตรงหรือเสียหายในระยะยาว อย่างไรก็ตาม ถ้าหากละเอียดไม่จัดทำโครงการขึ้นมา และถ้าสามารถหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับโครงการมาอ้างอิงสนับสนุนให้โครงการดูมีน้ำหนักมากขึ้น ก็ควร จะเขียนลงไว้ด้วย

๓. วัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์ คือ สิ่งหรือผลงานที่ต้องการให้เกิดขึ้นจากการดำเนินการ จะต้องสอดคล้องกับหลักการและเหตุผลของโครงการ ทั้งจะต้องมีความชัดเจน สามารถปฏิบัติ วัด และประเมินผลได้ ถ้าสามารถเขียนได้ในรูปของวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม คือเป็นรูปธรรมแล้ว ก็จะมีผลดีมากขึ้น

ลักษณะของวัตถุประสงค์ที่ดี จะประกอบด้วย SMART คือ

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

- ๑. S = Sensible คือ เป็นไปได้
- ๒. M = Measurable คือ วัดได้
- ๓. A = Attainable คือ ระบุสิ่งที่ต้องการ
- ๔. R = Reasonable คือ มีเหตุผล
- ๕. T = Time คือ มีขอบเขตเวลาการดำเนินการ

๔. เป้าหมาย

เป้าหมาย เป็นการแสดงถึงความต้องการที่ระบุในเชิงปริมาณ คุณภาพ หรือลักษณะเฉพาะและมักจะกำกับด้วยเวลา ดังนั้น เป้าหมายของโครงการ จะต้องบอกให้ผู้อ่านทราบว่าจะดำเนินการอะไรในปริมาณเท่าใด ภายในระยะเวลาที่กำหนด เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ การกำหนดเป้าหมายของโครงการ ที่ดีนั้น จะต้องพิจารณาถึงองค์ประกอบหลายด้าน เช่น การกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ของโครงการ ระยะเวลา ฯลฯ เพื่อผลที่จะเกิดขึ้นในแต่ละระยะเวลานั้น จะทำให้สามารถวัดถึงความสำเร็จของโครงการได้

๕. ระยะเวลาดำเนินการ

การกำหนดระยะเวลาของโครงการนั้น ให้ระบุลงไปให้เห็นเด่นชัดว่า โครงการดังกล่าวเป็นโครงการที่จะดำเนินการกี่เดือน กี่ปี จะต้องกำหนดระยะเวลาเริ่มต้นและสิ้นสุดของโครงการ ถ้าสามารถแสดงวัน เดือน ปี ที่เริ่มต้น และสิ้นสุดไว้อย่างชัดเจน ก็จะมีระเบียบสมบูรณ่มากขึ้น การระบุช่วงระยะเวลาของโครงการในรูปของ ๓ เดือน หรือ ๒ ภาคเรียน ฯลฯ ถือว่าเป็น กำหนดระยะเวลาดำเนินการที่ไม่สมบูรณ์

๖. ขั้นตอนการดำเนินงาน

ขั้นตอนการดำเนินงาน นับเป็นเรื่องที่สำคัญมากของการจัดทำโครงการ เพราะแสดงให้เห็นถึงรายละเอียดเกี่ยวกับกิจกรรม พร้อมทั้งขั้นตอนการทำงานอย่างครบกระบวนการ การกำหนดขั้นตอนการดำเนินงานนั้นควร กำหนดโดยอาศัยเกณฑ์ ๓ อย่าง ดังนี้

๑. สาระสำคัญของกิจกรรม โดยเขียนเรื่องเป็นข้อๆ
 ๒. แผนดำเนินงาน เป็นการระบุกิจกรรมการดำเนินงานกับช่วงระยะเวลาที่จะปฏิบัติกิจกรรมนั้น
 ๓. กำหนดตัวผู้รับผิดชอบ โดยระบุตำแหน่งหรือชื่อผู้รับผิดชอบที่จะดำเนินการตามโครงการ
- ขั้นตอนการดำเนินงานนี้ อาจแสดงออกในรูปของแผนภูมิต่างๆ ก็ได้ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้บริหารหรือผู้พิจารณาโครงการเข้าใจได้ง่ายขึ้น เช่น แผนภูมิองค์กร แผนภูมิแท่ง แผนภูมิสายงานหรือผังงาน เป็นต้น

๗. งบประมาณ

งบประมาณหรือค่าใช้จ่ายของโครงการ นับว่าเป็นส่วนสำคัญยิ่งส่วนหนึ่งของโครงการซึ่งเป็นผลให้สามารถพิจารณาถึงผลตอบแทนที่ได้รับว่าคุ้มค่ากับการลงทุนหรือไม่ เพียงใด การเขียนงบประมาณ ให้ประมาณการค่าใช้จ่ายทั้งสิ้นของโครงการ ซึ่งประกอบด้วย

๑. ยอดรวมของค่าใช้จ่าย
๒. รายละเอียดของค่าใช้จ่ายจำแนกตามรายละเอียด เช่น ค่าวัสดุอะไร เท่าไร เป็นต้น

ในการแสดงค่าใช้จ่ายของโครงการ ให้ระบุแหล่งที่มาของค่าใช้จ่าย และทรัพยากรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง (ถ้ามี) เช่น จากเงินบำรุงการศึกษา เงินของภาควิชา เงินบริจาค เป็นต้น

๘. การบริหารโครงการ (การติดตาม ควบคุม กำกับ นิเทศ และประเมินผลโครงการ)

ส่วนนี้นับว่าสำคัญยิ่งอันหนึ่ง เพราะจะทำให้ผู้บริหารหรือผู้อนุมัติโครงการทราบและมั่นใจว่าโครงการนั้นๆ มีแนวทางใดบ้างที่จะควบคุมงานให้ดำเนินไปได้ตามขั้นตอนของงาน และ / หรือสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งไว้

การให้รายละเอียดในส่วนนี้ควรแสดงถึงแนวทางในการติดตามตรวจสอบ ควบคุม กำกับ นิเทศ และประเมินผลการปฏิบัติงาน พร้อมทั้งบอกถึงระยะเวลา จำนวนครั้ง รูปแบบ ผู้รับผิดชอบให้เห็นอย่างชัดเจนด้วย

๙. บุคคล/หน่วยงานที่รับผิดชอบ

เป็นการระบุหน่วยงาน ภาควิชา หรือตัวบุคคลที่รับผิดชอบโครงการ ทั้งนี้ เพื่อผู้บริหารหรือผู้พิจารณาอนุมัติโครงการสามารถทราบได้ว่า บุคคลนั้น มีความสามารถรับผิดชอบโครงการนั้นๆ หรือไม่ หรือโครงการดังกล่าว สอดคล้องกับภารกิจของหน่วยงานนั้นหรือเปล่า มีทรัพยากรเพียงพอต่อการดำเนินงานในโครงการหรือไม่

๑๐. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

เป็นการกำหนดหรือวิเคราะห์ผลตอบแทนของโครงการ แสดงถึงผลที่เกิดขึ้น จากการทำโครงการบรรลุวัตถุประสงค์ หรือผลที่เกิดขึ้นอื่นๆ สามารถ แสดงได้ทั้งผลอันเกิดโดยตรง และผลทางอ้อมที่เกิดจากผลกระทบของโครงการ ทำให้ทราบถึงประสิทธิภาพและความคุ้มค่ากับค่าใช้จ่ายที่เสียไปในการดำเนินโครงการ

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. สำนักงาน. **การจัดทำโครงการและ**

วิเคราะห์โครงการ. กรุงเทพฯ, ตุลาคม ๒๕๒๘.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. สำนักงาน. **เทคนิควิธีในการจัดทำ**

โครงการและบริหารโครงการ. กรุงเทพฯ, ตุลาคม ๒๕๒๘.

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

สรุปการเขียนโครงการเล่านิทาน

การประชุมปฏิบัติการเพื่อเขียนโครงการเล่านิทานนั้น สมาชิกกลุ่มได้แยกเขียนโครงการขึ้นมา ๒ ประเภท

๑. โครงการระยะสั้น หมายถึง โครงการเล่านิทานที่ใช้เวลาเตรียมตัวไม่นานนัก อยู่ในระหว่างเวลาประมาณ ๑-๓ เดือน

๒. โครงการระยะยาว หมายถึง โครงการการเล่านิทานที่ทำต่อเนื่องเป็นระยะเวลาค่อนข้างนาน อาจเป็น ๑ ปี หรือต่อเนื่องเป็นเวลานานออกไป

เนื่องจากโครงการที่เสนอจากสมาชิกในการประชุมปฏิบัติการนั้น มีหลายโครงการที่มีความซ้ำซ้อน คล้ายคลึงกัน จึงขอคัดเลือกมาเพียง ๖ โครงการเท่านั้น เพื่อจะได้ใช้เป็นตัวอย่างของการเขียนโครงการเล่านิทาน โดยแยกเป็นโครงการระยะสั้น ๒ โครงการ โครงการระยะยาว ๔ โครงการ

โครงการที่นำมาลงพิมพ์ในที่นี้ ได้แก่

๑. โครงการยอดนักเล่านิทาน	โครงการระยะสั้น
๒. โครงการยอดนักเล่านิทาน ๓ ประเภท	
๓. โครงการจัดประชุมปฏิบัติการเล่านิทาน	
๔. โครงการเล่านิทานเพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน	โครงการระยะยาว
๕. โครงการส่งเสริมการเล่านิทาน	
๖. โครงการเล่านิทานเพื่อส่งเสริมการอ่าน	

โครงการยอดนักเล่านิทาน

๑. หลักการและเหตุผล

การอ่านเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งในชีวิตที่จะช่วยส่งเสริมประสบการณ์ต่างๆ ให้กว้างขึ้น จากการศึกษาพบว่า คนส่วนใหญ่ยังขาดนิสัยรักการอ่าน ปัจจุบันได้มีการศึกษาหาวิธีที่จะพัฒนาและส่งเสริมนิสัยรักการอ่านมากขึ้น การเล่านิทานเป็นส่วนหนึ่งที่จะส่งเสริมการอ่านได้ดี จึงได้จัดทำโครงการนี้

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

๒. วัตถุประสงค์

- ๒.๑ เพื่อส่งเสริมการอ่านให้กว้างขวางยิ่งขึ้น
- ๒.๒ เพื่อปลูกฝังนิสัยรักการอ่าน
- ๒.๓ เพื่อฝึกทักษะในการอ่านและรู้จักเลือกหนังสืออ่าน
- ๒.๔ เพื่อให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
- ๒.๕ เพื่อส่งเสริมให้รู้จักแสดงออกในที่ชุมชน

๓. วิธีดำเนินการ

- ๓.๑ ประชุมร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานต่างๆ เพื่อจัดตั้งโครงการคัดเลือกยอดนักเล่านิทาน
- ๓.๒ กำหนดคุณสมบัติของนักเล่านิทาน และประกาศรับสมัคร
- ๓.๓ ประกวดการเล่านิทาน
- ๓.๔ ประกาศผลผู้ชนะการประกวดและมอบรางวัลให้เป็น “ยอดนักเล่านิทาน”

๔. ระยะเวลาปฏิบัติการ

ระยะเวลา ๑ ภาคเรียน โดยจัดทั้งหมด ๔ ครั้ง และครั้งที่ ๔ เป็นการตัดสิน

๕. สถานที่

ห้องสมุด หรือหอประชุมโรงเรียน

๖. ผู้รับผิดชอบโครงการ

ครูบรรณารักษ์ร่วมกับครูภาษาไทย

๗. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- ๗.๑ เด็กรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
- ๗.๒ ทำให้มีนิสัยในการรักการอ่านและใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ
- ๗.๓ รู้จักวิธีการแก้ปัญหา

๗.๔ เป็นผู้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

๗.๕ เป็นคนรู้จักกับผิชอบ และพัฒนาตนเอง ครอบครั้ว และสังคม

๘. การประเมินผล

๘.๑ ใช้แบบการประเมินผลการเล่นิทานโดยมีเกณฑ์ตัดสินด้านต่าง ๆ

๘.๒ เก็บสถิติของผู้ร่วมกิจกรรมแต่ละครั้ง

๘.๓ สังเกตความสนใจของผู้ฟัง

๘.๔ ใช้แบบสอบถามผู้ฟัง

โครงการยอตนักเล่านิทาน ๓ ประเภท

๑. หลักการและเหตุผล

การให้ความรู้แก่นักเรียนมีหลายรูปแบบ เช่น การอธิบาย การสาธิต การแสดงบทบาทสมมติ สถานการณ์จำลอง การเขียนแบบ และการเล่านิทาน ซึ่งการเล่านิทานก็เป็นรูปแบบหนึ่งที่จะถ่ายทอดความรู้จากผู้เล่าไปสู่ผู้ฟัง และก็ได้ผลดี ซึ่งจะให้ประโยชน์แก่ผู้ฟัง ทั้งในด้านความรู้ ความบันเทิง คุณธรรม จึงได้จัดโครงการยอตนักเล่านิทาน ๓ ประเภท คือ เล่าจากภาพ เล่าโดยใช้หุ่น และเล่าปากเปล่า

๒. วัตถุประสงค์

๒.๑ เพื่อฝึกนิสัยรักการอ่าน

๒.๒ เพื่อฝึกนิสัยการฟังที่ดี

๒.๓ เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักแสดงออกในที่ชุมชน

๒.๔ เพื่อให้นักเรียนใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

๒.๕ เพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลินและให้ความรู้

๓. เป้าหมาย

ได้นักเล่านิทาน ๙ คน

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

๔. ระยะเวลา

๓ เดือน (พฤษภาคม ถึง กรกฎาคม)

๕. สถานที่

ห้องสมุดโรงเรียนหรืออาคารเอนกประสงค์

๖. ผู้รับผิดชอบโครงการ

ครูบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียน

๗. วิธีดำเนินการ

กิจกรรม	ระยะเวลา	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.
	๗.๑ เสนอ - ขออนุมัติโครงการ		■		
๗.๒ ประชุมครูในโรงเรียน เพื่อชี้แจงการดำเนินงานตามโครงการ		■			
๗.๓ ประชุมครูสอนภาษาไทยทุกชั้นร่วมกับบรรณารักษ์ห้องสมุด เพื่อวางแผนในการทำงาน		■			
๗.๔ ประชาสัมพันธ์ให้นักเรียนทุกคนทราบ			■		
๗.๕ ครูภาษาไทยทุกชั้นคัดเลือกนักเรียนที่เป็นตัวแทนของห้องๆ ละ ๔ คน			■		
๗.๖ จัดประกวดยอดนักเล่านิทาน ระดับ ป. ๑-๒ ป. ๓-๔ ป. ๕-๖				■	
๗.๗ ประกาศผลและมอบรางวัล				■	
๗.๘ ประเมินผล สรุป และรายงานผล					■

๘. งบประมาณ

ประมาณ ๓๐๐ บาท (ค่ารางวัล)

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

๙. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- ๙.๑ นักเรียนมีนิสัยรักการอ่านและมีทัศนคติที่ดีต่อการอ่าน
- ๙.๒ นักเรียนสามารถเล่านิทานได้
- ๙.๓ นักเรียนรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น
- ๙.๔ นักเรียนรู้จักนำความรู้ที่ได้จากการอ่านนิทานไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน
- ๙.๕ นักเรียนมีคุณธรรม มีความรับผิดชอบ และรู้จักพัฒนาตนเอง ครอบคลุม และสังคม
- ๙.๖ นักเรียนเห็นคุณค่าและดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมไทยที่ดีงาม

๑๐. การประเมินผล

- ๑๐.๑ สังเกตจากจำนวนนักเรียนที่เข้าฟังการเล่านิทานแต่ละครั้ง
- ๑๐.๒ สังเกตจากจำนวนผู้ใช้บริการห้องสมุด
- ๑๐.๓ สังเกตจากการที่นักเรียนนำนิทานเข้ามาเสริมกิจกรรมการเรียนการสอนมากขึ้นเพียงใด

โครงการจัดประชุมปฏิบัติการเล่านิทาน

๑. หลักการและเหตุผล

กิจกรรมการเล่านิทานเป็นกิจกรรมหนึ่งของกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน แต่ปรากฏว่าครูยังให้ความสำคัญของการเล่านิทานน้อยมาก ยิ่งไปกว่านั้น ครูผู้เล่านิทานยังไม่เข้าใจกระบวนการเทคนิคและวิธีการที่ถูกต้องของการเล่านิทาน จึงสมควรที่จะจัดการประชุมปฏิบัติการเล่านิทานขึ้น

๒. วัตถุประสงค์

- ๒.๑ วัตถุประสงค์ทั่วไป

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

๒.๑.๑ เพื่อส่งเสริมกิจกรรมพัฒนานิสัยรักการอ่านโดยการ
เล่านิทาน

๒.๑.๒ ให้ผู้ซึ่งมีบทบาทโดยตรงในการสอนอ่านได้แลกเปลี่ยน
ประสบการณ์ ความคิด เพื่อนำไปสู่การส่งเสริมการอ่านให้ได้ผล

๒.๒ วัตถุประสงค์เฉพาะ

๒.๒.๑ เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมได้เข้าใจกระบวนการและวิธี
การเล่านิทาน เพื่อส่งเสริมการอ่าน

๒.๒.๒ เพื่อเผยแพร่กิจกรรมการอ่านโดยการเล่านิทาน

๒.๒.๓ เพื่อให้ผู้เข้าอบรมได้นำไปปฏิบัติจริง

๓. วิธีดำเนินการ

๓.๑ เสนอโครงการต่อผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัด

๓.๒ เชิญผู้เกี่ยวข้องลงในโครงการประชุมชี้แจงเพื่อดำเนินงาน

๓.๓ เชิญวิทยากรที่มีความรู้ ความเข้าใจในรูปแบบต่างๆ มา
บรรยายและสาธิต

๓.๔ ประสานงานกับบุคคลที่ให้ความร่วมมือในด้านต่างๆ

๓.๕ จัดทำหัวข้อการประชุมปฏิบัติการ

๓.๖ จัดทำแผนงาน

๓.๗ ทำหนังสือเชิญผู้เข้ารับการอบรม

๔. หัวข้อการประชุมปฏิบัติการ

๔.๑ ความสำคัญของการเล่านิทาน

๔.๒ เทคนิคของการเล่านิทาน

๔.๓ สาธิตการเล่านิทาน

๔.๔ ปฏิบัติการเล่านิทานรูปแบบต่างๆ

๕. ผู้รับผิดชอบ

ศึกษานิเทศก์จังหวัดฝ่ายวิชาการ

๖. ระยะเวลาปฏิบัติงาน

เดือนพฤษภาคม เวลา ๓ วัน

๗. สถานที่

ห้องประชุมสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด

๘. งบประมาณ

๙. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๙.๑ ผู้เข้าร่วมประชุมปฏิบัติการเข้าใจกระบวนการ เทคนิค และวิธีการเล่านิทานแบบต่างๆ

๙.๒ ผู้เข้าร่วมประชุมปฏิบัติการสามารถจัดกิจกรรมเล่านิทานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๙.๓ ผู้เข้าร่วมประชุมปฏิบัติการสามารถนำการเล่านิทานไปใช้ในกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

๙.๔ ผู้เข้าร่วมประชุมปฏิบัติการได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ระหว่างผู้สอนด้วยตนเอง

๙.๕ นักเรียนมีนิสัยรักการอ่านมากขึ้น

๑๐. การติดตามประเมินผล

๑๐.๑ สังเกตพฤติกรรมระหว่างการประชุมปฏิบัติการ และผลของการปฏิบัติการในกลุ่มย่อย

๑๐.๒ ใช้แบบสอบถามถามผู้บังคับบัญชาหลังการประชุมปฏิบัติการ งบประมาณ ๕ เดือน

๑๐.๓ ใช้แบบสอบถามถามผู้เข้าประชุมปฏิบัติการ หลังการประชุมปฏิบัติการ งบประมาณ ๕ เดือน

๑๐.๔ นิเทศติดตามผล

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

โครงการเล่านิทานเพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน

๑. หลักการและเหตุผล

เนื่องจากการเล่านิทานเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนมีความสนุกสนานเพลิดเพลิน ได้รับความรู้และคติสอนใจ การเล่านิทานจึงเป็นเทคนิคอย่างหนึ่งในการนำไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มวิชาต่างๆ ให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น และยังเป็นการพัฒนาทักษะทั้งในด้านการฟังและการพูด กล่าวแสดงออกเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รวมทั้งนำไปสู่การพัฒนาทักษะทางภาษาโดยส่วนรวม อันได้แก่ ทักษะในโรงเรียน

๒. วัตถุประสงค์

- ๒.๑ เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน
- ๒.๒ เพื่อส่งเสริมทักษะในด้านการฟัง พูด อ่าน และเขียน
- ๒.๓ เพื่อให้นักเรียนมีความสนุกสนานเพลิดเพลิน และได้รับความรู้
- ๒.๔ เพื่อให้นักเรียนกล้าแสดงออกในทางที่ถูกต้องต่อหน้าชุมชน
- ๒.๕ เพื่อฝึกให้นักเรียนรู้จักศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

๓. เป้าหมาย

- ๓.๑ นักเรียนได้เล่านิทานกลุ่มละ ๑ เรื่อง ในเวลา ๑ เดือน
- ๓.๒ ได้ให้นักเล่านิทานดีเด่นระดับละ ๕ คน

๔. ผู้รับผิดชอบโครงการ

ครูบรรณารักษ์และครูภาษาไทย

๕. ระยะเวลา

ตลอดปีการศึกษา

๖. สถานที่

ห้องสมุด ห้องเรียน และเวทีหอประชุมของโรงเรียน

๗. ขั้นตอนดำเนินการ

- ๗.๑ ขออนุมัติโครงการ
- ๗.๒ ประชุมชี้แจงกรรมการและผู้เกี่ยวข้อง
- ๗.๓ ครูประจำชั้นแบ่งนักเรียนในแต่ละชั้นเป็นกลุ่มๆ แต่ละกลุ่มไปหาניתานกลุ่มละ ๑ เรื่อง แล้วทำแผ่นภาพประกอบการเล่าניתาน
- ๗.๔ แต่ละกลุ่มเตรียมเล่าניתาน โดยมีครูเป็นที่ปรึกษา
- ๗.๕ คณะกรรมการโครงการจัดทำกำหนดการเล่าניתาน แล้วแจ้งให้นักเรียนทราบว่ากลุ่มของตนจะต้องเล่าניתานเมื่อไร
- ๗.๖ คณะกรรมการโครงการจัดหาเครื่องขยายเสียงและเทปบันทึกเสียง ประกอบการเล่าניתาน
- ๗.๗ แต่ละกลุ่มเล่าניתานตามกำหนดการ
- ๗.๘ จัดให้มีการประกวดการเล่าניתานในระดับต่างๆ พร้อมทั้งให้รางวัล

๘. งบประมาณ

๙. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

นักเรียนจะเล่าניתานได้ถูกต้อง และมีความสนุกสนานเพลิดเพลิน มีนิสัยรักการอ่านและมีจริยธรรม

๑๐. การประเมินผล

- ๑๐.๑ ตรวจผลงาน
- ๑๐.๒ สังเกตการเล่าניתาน
- ๑๐.๓ วิเคราะห์จากแบบประเมินผลการประกวดการเล่าניתาน

โครงการส่งเสริมการเล่านิทาน

๑. หลักการและเหตุผล

การเล่านิทานเป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน อันมีคุณประโยชน์สำคัญ รวมทั้งทำให้เกิดการเรียนรู้ สามารถนำมาพัฒนาคุณภาพชีวิต รู้จักใช้ถ้อยคำ ภาษา รู้ชนบประเพณี ปลูกฝังให้เป็นผู้มีคุณธรรม ซึ่งมีผลทางจิตวิทยา เพราะเป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความสนุกสนานทั้งผู้เล่าและผู้ฟัง

ปัจจุบันการเล่านิทานกระทำกันโดยทั่วไป แต่ยังขาดเทคนิคและวิธีการที่ดี ดังนั้น เพื่อเป็นการส่งเสริมการเล่านิทานให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น จึงจัดทำโครงการนี้ขึ้น

๒. วัตถุประสงค์

- ๒.๑ เพื่อให้ผู้เล่าและผู้ฟังเห็นคุณค่าของการเล่านิทาน
- ๒.๒ เพื่อให้รู้จักเลือกเรื่องที่จะเล่าได้ตามความเหมาะสม
- ๒.๓ เพื่อให้สามารถเล่านิทานได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- ๒.๔ เพื่อปลูกฝังและส่งเสริมนิสัยรักการอ่านอย่างกว้างขวาง

๓. วิธีดำเนินงาน

๓.๑ ระยะสั้น

- ๓.๑.๑ เสนอโครงการต่อผู้บริหารหรือผู้บังคับบัญชาตามสายงาน
- ๓.๑.๒ เชิญครู อาจารย์ ประชุมชี้แจงเกี่ยวกับงานในโครงการ
- ๓.๑.๓ เสนอแนะหลักการเล่านิทานเพื่อสอดแทรกในการสอนวิชาต่างๆ ได้ทุกวิชา

๓.๑.๔ สาธิตวิธีการเล่านิทานเพื่อเป็นแบบอย่าง และเสนอแนะหนังสือนิทานที่เหมาะสมต่อการนำไปใช้

๓.๒ ระยะยาว

- ๓.๒.๑ บรรณารักษ์ร่วมมือกับอาจารย์หมวดวิชาจัดเล่านิทานในรูปแบบต่างๆ

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

- ๓.๒.๒ ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
- ๓.๒.๓ เชิญบุคคลที่มีความสามารถในการเล่านิทานมาสาธิตวิธีการที่ดี ควรนำไปเป็นตัวอย่าง
- ๓.๒.๔ จัดฉายวิดีโอการเล่านิทาน
- ๓.๒.๕ จัดทำละครสั้นประกอบการเล่านิทาน
- ๓.๒.๖ จัดแข่งขันการเล่านิทานระดับโรงเรียน
- ๓.๒.๗ จัดแข่งขันการเล่านิทานระดับกลุ่มโรงเรียน
- ๓.๒.๘ จัดแข่งขันการเล่านิทานระดับอำเภอ

๔. ระยะเวลาปฏิบัติงาน

- ๔.๑ จัดตามปีการศึกษา ตามปีงบประมาณ ตามปีปฏิทิน
- ๔.๒ ตามวาระสำคัญทางศาสนา ทางราชการ ตามขนบธรรมเนียม
- ๔.๓ ตามโอกาสอื่นๆ ที่ควรจัด ได้แก่ สัปดาห์ห้องสมุด สัปดาห์หนังสือแห่งชาติ วันห้องสมุด งานแสดงวิชาการของสถานศึกษา วันแม่แห่งชาติ วันเด็กแห่งชาติ วันสำคัญทางศาสนา ฯลฯ

๕. สถานที่

- ๕.๑ ในห้องเรียน
- ๕.๒ ห้องสมุด
- ๕.๓ หอประชุม
- ๕.๔ ห้องโถง
- ๕.๕ หน้าเสาธง

๖. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- ๖.๑ เด็กมีความสนใจในการอ่านหนังสือมากขึ้น
- ๖.๒ เด็กกล้าแสดงออกต่อหน้าชุมชน
- ๖.๓ เด็กมีความคิดสร้างสรรค์
- ๖.๔ ทำให้บรรยากาศในการเรียนดี การศึกษาก็ประสบผลสำเร็จมากขึ้น

๗. การติดตามและประเมินผล

๗.๑ สังเกตจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรม ตลอดจนพฤติกรรมระหว่าง
การเข้าร่วมกิจกรรม

๗.๒ สังเกตพฤติกรรมเด็กในระยะยาว

๗.๓ ดูสถิติการใช้หนังสือและห้องสมุดของนักเรียน

๗.๔ ใช้แบบสอบถามถามครูผู้สอนอื่นๆ

โครงการเล่านิทานเพื่อส่งเสริมการอ่าน ลักษณะโครงการ-โครงการระยะยาว (ต่อเนื่อง)

๑. หลักการและเหตุผล

ปัจจุบันนี้คนไทยส่วนมากยังไม่ค่อยรักการอ่าน และยังมีปัญหาเกี่ยวกับการเลือกหนังสืออ่าน ผู้อ่านจึงไม่ได้ประโยชน์จากการอ่านเท่าที่ควร คือไม่สามารถนำความรู้จากการอ่านไปปรับปรุงคุณภาพชีวิตให้กว้างขวาง การเล่านิทานเป็นวิธีหนึ่งที่จะส่งเสริมการอ่านได้อย่างดี และคนทุกเพศทุกวัยต่างก็ชอบฟังนิทานด้วยกันทั้งนั้น จึงได้จัดโครงการเล่านิทานเพื่อส่งเสริมการอ่านขึ้น

๒. วัตถุประสงค์

๒.๑ เพื่อปลูกฝังให้เด็กรักการอ่านโดยใช้นิทานเป็นสื่อ

๒.๒ เพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการใช้นิทานส่งเสริมการอ่านให้บุคลากรที่รับผิดชอบในหน่วยงานระดับต่างๆ

๒.๓ เพื่อเผยแพร่การเล่านิทานไปสู่ชุมชน เพื่อส่งเสริมให้รักการอ่าน

๒.๔ เพื่อส่งเสริมให้เด็กแสดงความสามารถในการเล่านิทาน

๓. รูปแบบและวิธีดำเนินการ

๓.๑ จัดอบรมแนะนำบุคลากรที่เกี่ยวข้องระดับต่างๆ

๓.๒ จัดหน่วยเล่านิทานเคลื่อนที่ไปยังชุมชน

- ๓.๓ จัดประกวดเล่านิทานระดับประถม มัธยม และอุดมศึกษา
- ๓.๔ จัดรายการเล่านิทานออกเสียงตามสายภายในสถานศึกษา
- ๓.๕ จัดฉายแถบภาพโทรทัศน์ ภาพนิ่ง จัดทำแผ่นใสประกอบแถบบันทึกเสียงเล่านิทานตามโอกาสที่เหมาะสม
- ๓.๖ บูรณาการการเล่านิทานเข้าในการสอนรายวิชาทุกวิชา

๔. ระยะเวลาปฏิบัติงาน

- ๔.๑ จัดตามปีการศึกษา ตามปีงบประมาณ ตามปีปฏิทิน
- ๔.๒ ตามวาระสำคัญทางศาสนา ทางราชการ ตามขนบธรรมเนียมประเพณี
- ๔.๓ ตามโอกาสอื่นๆ ที่ควรจัด ได้แก่ สัปดาห์ห้องสมุด สัปดาห์หนังสือแห่งชาติ วันห้องสมุด งานแสดงวิชาการของสถานศึกษา

๕. สถานที่

- ๕.๑ บริเวณโรงเรียน ห้องเรียน หอประชุม และห้องสมุดโรงเรียน
- ๕.๒ ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน
- ๕.๓ บริเวณที่พักของผู้นำชุมชน เช่น ลานบ้านของผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ฯลฯ

๖. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- ๖.๑ ทำให้นักเรียน นักศึกษา ประชาชน มีนิสัยรักการอ่าน ใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ
- ๖.๒ เด็กสามารถเล่านิทานจากหนังสือที่อ่านได้

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

ภาคผนวก

การพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนให้เป็นแหล่งความรู้

ห้องสมุดโรงเรียน

ห้องสมุดโรงเรียนมีความสำคัญต่อการพัฒนาการเรียนการสอน และส่งเสริมให้บรรลุตามจุดหมายของหลักสูตรได้

หลักสูตร

ห้องสมุด

คุณลักษณะของนักเรียนที่พึงประสงค์

- พัฒนาดน
 - มีความรู้พื้นฐาน
 - มีสุขภาพกายใจสมบูรณ์
 - แก้ปัญหาเป็น
 - เสียสละ
 - มุ่งพัฒนา
- พัฒนาอาชีพ
 - ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
 - รักการทำงาน
 - มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต
 - เห็นช่องทางในการประกอบอาชีพและจัดการเป็น
- พัฒนาสังคม
 - ปฏิบัติหน้าที่ของตนต่อบ้าน ชุมชน ประเทศ และโลก

พฤติกรรมบ่งชี้

- อ่านอย่างมีวิจรรย์ญาณ
- รักการอ่าน
- รักการศึกษา ค้นคว้า

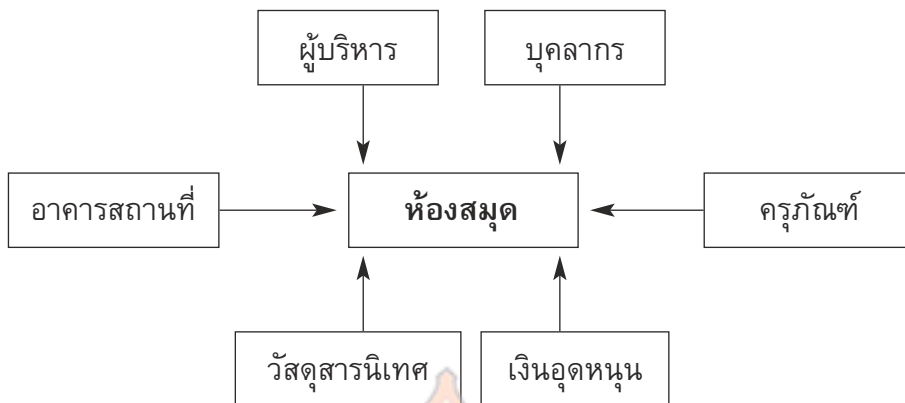
กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

การจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันมุ่งเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ให้นักเรียนรู้จักศึกษาหาความรู้ คิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง และสามารถนำความรู้ไปพัฒนาคุณภาพตนเองได้ อันจะเป็นกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนั้น แหล่งสำคัญที่จะให้ความรู้วิทยากรต่างๆ และใช้ประโยชน์ได้สูงสุด คือ **ห้องสมุด**

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

องค์ประกอบที่จะเกื้อกูลในการจัดห้องสมุด

ห้องสมุดจะดำเนินงานได้ประสบผลสำเร็จ จำเป็นต้องมีองค์ประกอบ
ดังนี้

ผู้บริหาร

ผู้บริหารเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการสนับสนุนการดำเนินงาน
ห้องสมุด เป็นผู้พิจารณาให้การสนับสนุนทั้งในด้านการเงิน บุคลากร และกำลังใจ
การดำเนินงานห้องสมุดจะบรรลุวัตถุประสงค์ได้จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุน
จากผู้บริหาร

บุคลากร

ห้องสมุดควรมีบรรณารักษ์ที่มีพื้นฐานความรู้ในวิชาชีพบรรณารักษ-
ศาสตร์เป็นผู้ดำเนินงานห้องสมุด และมีบุคลากรอื่นๆ ให้ความร่วมมือในการ
ดำเนินงาน

ในการพัฒนาห้องสมุด บุคลากรผู้ดำเนินงานเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญ
ยิ่งที่จะทำให้งานห้องสมุดประสบความสำเร็จ ดังนั้น

- บรรณารักษ์ควรเป็นคณะกรรมการวิชาการของโรงเรียน เพื่อประสานงานทางด้านวิชาการให้ตอบสนองหลักสูตร

- ควรมีคณะกรรมการบริหารห้องสมุด เพื่อวางแผนการปฏิบัติงานดูแลและให้การสนับสนุนการดำเนินงานห้องสมุดให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

อาคารสถานที่

ห้องสมุดควรมีสถานที่เพียงพอสำหรับจัดวางวัสดุสารนิเทศ เป็นที่ทำงานของบรรณารักษ์ และให้บริการแก่ผู้ใช้ ห้องสมุดควรมีบรรยากาศทางกายภาพและทางวิชาการ

ครุภัณฑ์

ครุภัณฑ์เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับห้องสมุดในการจัดวางวัสดุสารนิเทศและเป็นเครื่องอำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้

วัสดุสารนิเทศ

ห้องสมุดจำเป็นจะต้องมีวัสดุสารนิเทศเพื่อสนองความต้องการของผู้ใช้วัสดุสารนิเทศ แบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ วัสดุตีพิมพ์และวัสดุไม่ตีพิมพ์

เงินอุดหนุน

เงินเป็นปัจจัยสำคัญในการจัดหาวัสดุสารนิเทศ ครุภัณฑ์ และอุปกรณ์อื่นๆ เพื่อให้การดำเนินงานห้องสมุดบรรลุเป้าหมายที่วางไว้

*ความสำเร็จของการดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียน

ห้องสมุดโรงเรียนจะเป็นแหล่งวิชาการของโรงเรียนและเป็นศูนย์กลางการเรียนการสอนได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น จำเป็นต้องมีสิ่งเหล่านี้

- บรรณารักษ์/เจ้าหน้าที่ห้องสมุด/ครูช่วยงานห้องสมุด
- อาคารสถานที่ที่เหมาะสม
- วัสดุสารนิเทศเพียงพอ และมีคุณค่าต่อการเรียนการสอน
- การจัดระบบตามแบบสากล
- การจัดบริการ และกิจกรรมหลากหลาย
- งบประมาณสม่ำเสมอและเพียงพอ
- บริการชุมชน
- การจัดห้องสมุดตามวัตถุประสงค์ของห้องสมุดโรงเรียน

*เจลิยว พันธุ์สีดา, ห้องสมุดโรงเรียน (เอกสารคำสอนวิชา บร ๖๖๓) (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๓๒) หน้า ๕๕

ลักษณะงานห้องสมุด

งานห้องสมุดเป็นงานบริการทางวิชาการ บรรณารักษ์จึงต้องมีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบที่จะพัฒนาห้องสมุดให้ประสบผลสำเร็จ งานหลักหรืองานประจำของห้องสมุด คือ งานบริหารห้องสมุด งานเทคนิคห้องสมุด และงานบริการห้องสมุด บรรณารักษ์ต้องมีบทบาทในการส่งเสริมสนับสนุนการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรด้วย

งานห้องสมุดที่บรรณารักษ์ควรปฏิบัติเมื่อได้รับมอบหมายให้ดำเนินงานห้องสมุด มีดังนี้

จัดทำโครงการ

ห้องสมุดควรมีการจัดทำโครงการเพื่อพัฒนาห้องสมุด ดังนี้

๑. ศึกษานโยบายของโรงเรียนเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของห้องสมุด
๒. สำรวจสภาพห้องสมุด โดยสำรวจ
 - สถานที่ (เนื้อที่ แสงสว่าง อากาศ ฯลฯ)
 - ครุภัณฑ์
 - วัสดุสารนิเทศ (หนังสือ วารสาร หนังสือพิมพ์ โสตทัศนวัสดุ)

บรรณารักษ์ควรตรวจสอบโดยละเอียดแล้วจัดทำบันทึกไว้ว่าควรมีการปรับปรุงในเรื่องใด อย่างไร จึงจะพัฒนาห้องสมุดให้ตอบสนองการเรียนการสอนได้

๓. กำหนดโครงการ โดยคำนึงถึงผลจากการสำรวจสภาพห้องสมุด ระยะเวลา วิธีการดำเนินการ งบประมาณ และบุคลากร

๔. เขียนโครงการเพื่อเสนอผู้บริหารขออนุมัติดำเนินงานต่อไป

จัดบรรยากาศห้องสมุด

บรรยากาศห้องสมุด คือ การจัดสิ่งแวดล้อมภายในห้องสมุดเพื่อดึงดูดความสนใจแก่ผู้ใช้ห้องสมุด โดยการจัดสถานที่ให้เหมาะสม มีการจัดวางวัสดุ

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

ครูภัณฑ์ โดยคำนึงถึงประโยชน์การใช้สอย ความสวยงาม ความเป็นระเบียบ และความสะอาด การจัดระบบวัสดุสารนิเทศ มีวัสดุสารนิเทศเพียงพอแก่ผู้ใช้ และให้ผู้ใช้เกิดความสะดวกสบายจนเกิดความจรรโลงใจเมื่อเข้าใช้ห้องสมุด พร้อมทั้งบุคลากรที่เกี่ยวข้องให้ความร่วมมือในการพัฒนางานให้บรรลุตาม วัตถุประสงค์ด้วยดี

บรรยากาศห้องสมุด อาจแบ่งออกได้ ดังนี้

บรรยากาศทางกายภาพ

- สะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย
- สวยงาม มีชีวิตชีวา
- จัดวางครุภัณฑ์ได้เหมาะสม

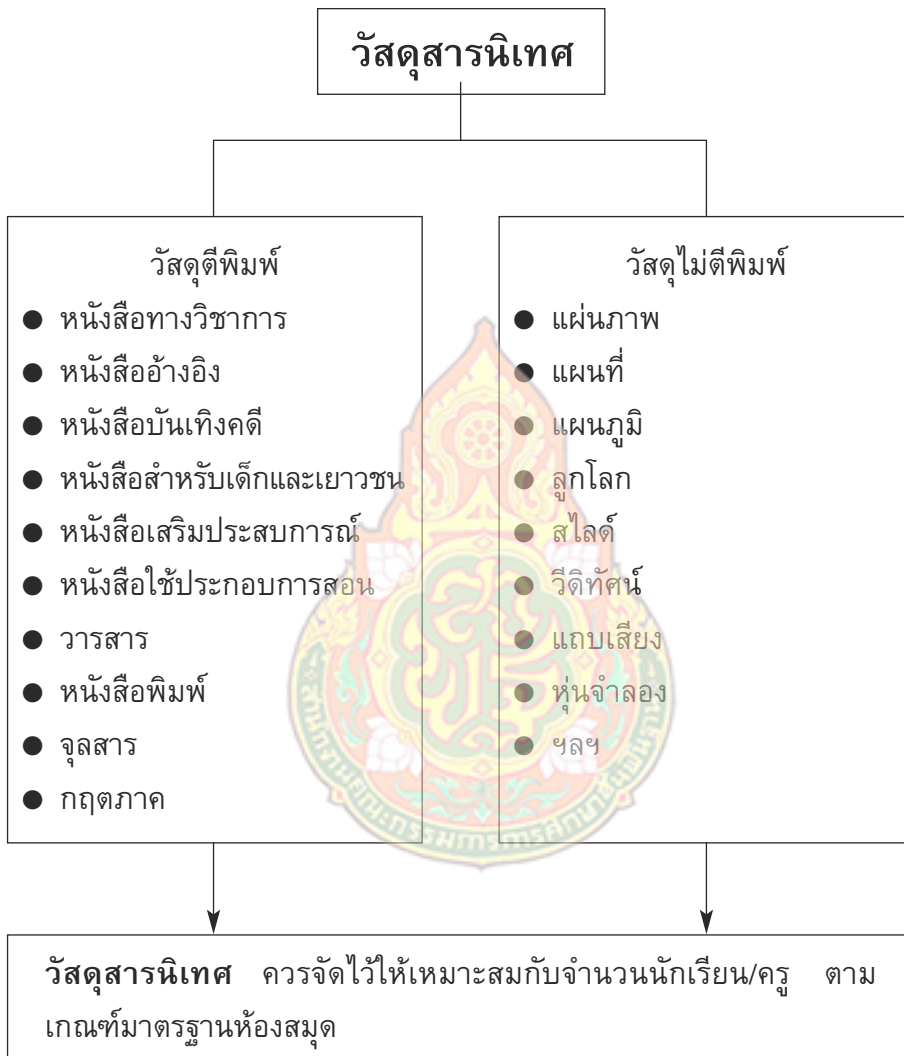
บรรยากาศทางวิชาการ

- กระตุ้นให้ครู/นักเรียนสนใจศึกษาค้นคว้าจาก วัสดุสารนิเทศที่ห้องสมุดจัดไว้ทั้งภายในและ ภายนอกห้องสมุด

บรรยากาศทางการบริหาร

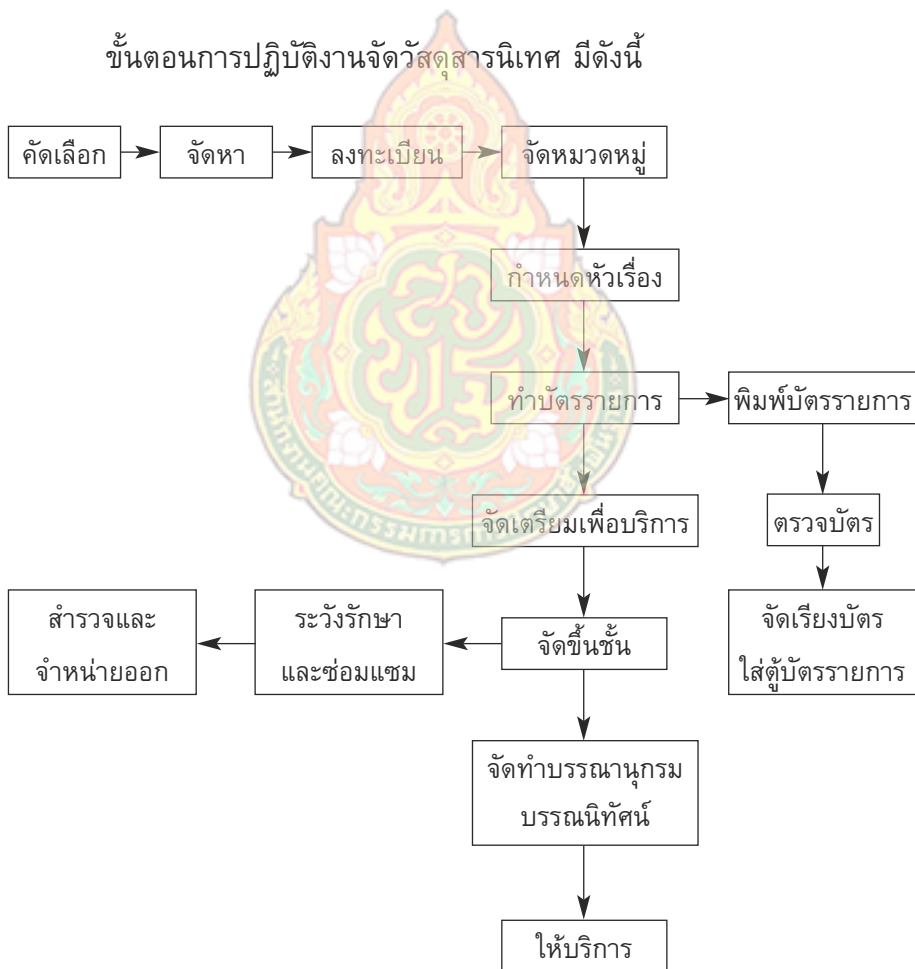
- บรรณารักษ์เป็นคณะกรรมการของโรงเรียน และเข้าร่วมประชุมด้วย
- ประสานงานกับผู้ที่เกี่ยวข้อง
- ประชาสัมพันธ์ห้องสมุด

จัดวัสดุสารนิเทศ

ห้องสมุดเป็นแหล่งรวบรวมวัสดุสารนิเทศหลากหลาย บรรณารักษ์จึงจำเป็นต้องมีการจัดวัสดุสารนิเทศอย่างมีระบบ โดยการจัดเป็นหมวดหมู่ ซึ่งการจัดหมวดหมู่หนังสือมีหลายระบบ เช่น ระบบทศนิยมของดิวอี้ (Dewey Decimal Classification System) ระบบรัฐสภาอเมริกัน (Library of Congress System) เป็นต้น ห้องสมุดสามารถเลือกใช้ระบบใดก็ได้ตามความเหมาะสม สำหรับห้องสมุดโรงเรียนส่วนมากนิยมใช้ระบบทศนิยมของดิวอี้ การจัดหมวดหมู่หนังสือจะทำให้ผู้ใช้วัสดุสารนิเทศใช้ได้อย่างสะดวกและรวดเร็วขึ้น

ขั้นตอนการปฏิบัติงานจัดวัสดุสารนิเทศ มีดังนี้

จัดบริการและกิจกรรม

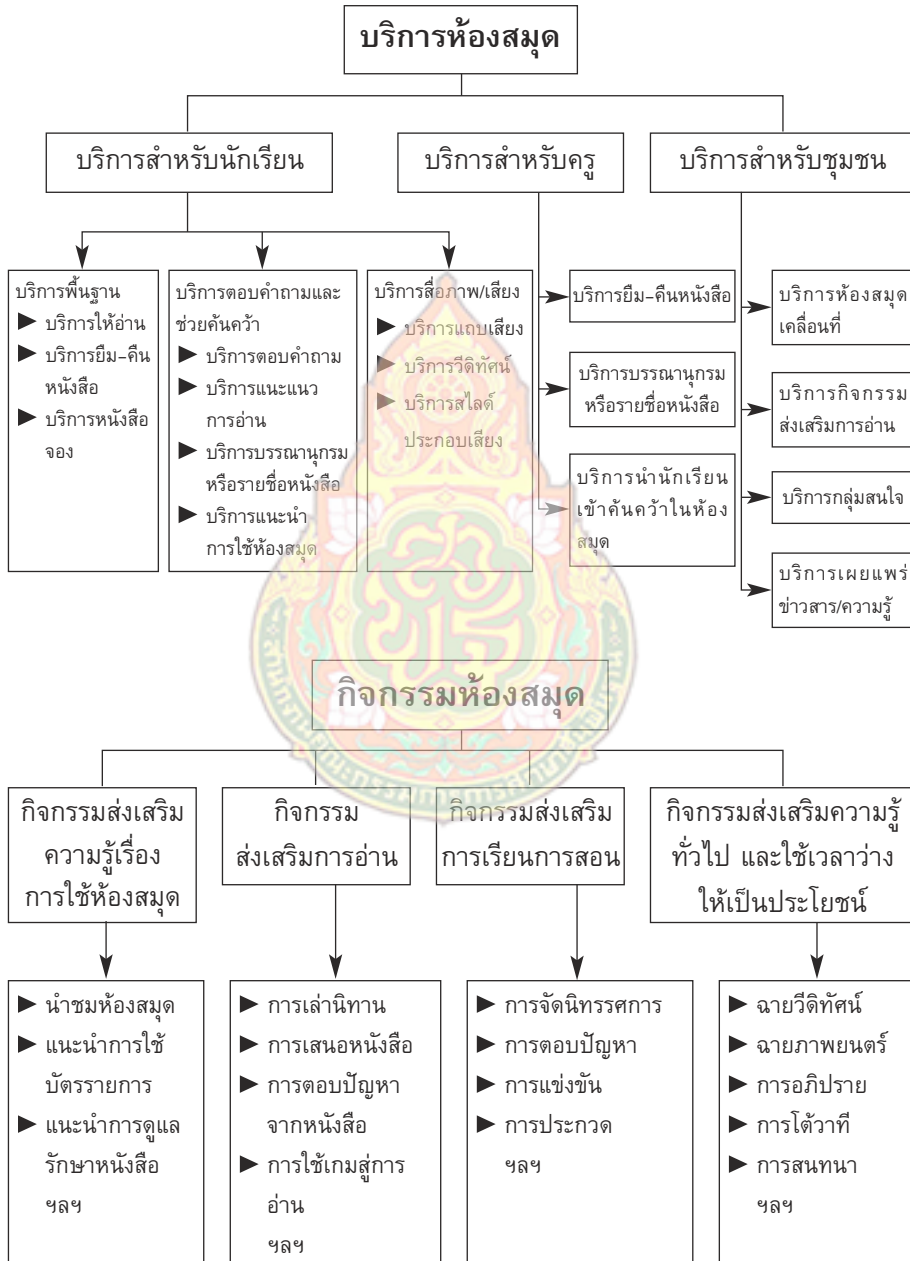
การบริการเป็นหัวใจสำคัญของห้องสมุด บรรณารักษ์จำเป็นต้องจัดขึ้น เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการเรียนการสอน ให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ รู้จักศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง และใช้ประโยชน์จากวัสดุสารนิเทศในห้องสมุดให้มากที่สุด

การบริการห้องสมุดที่ดี ควรมีลักษณะ ดังนี้

การบริการห้องสมุด แบ่งออกเป็น

- บริการห้องสมุด
- กิจกรรมห้องสมุด

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

การจัดกิจกรรมห้องสมุดให้ประสบผลสำเร็จ

- กำหนดวันจัดกิจกรรม
- รวมกลุ่มครูและบรรณารักษ์เพื่อช่วยกันทำงาน
- เสนอผลงานของกิจกรรมชุมชน
- ขอความร่วมมือจากหมวดวิชา
- จัดกิจกรรมประจำของห้องสมุด
- เชิญวิทยากรจากบุคคลภายนอกเป็นครั้งคราว
- จัดกิจกรรมประเภทประกวด/แข่งขัน
- รายงานผลต่อผู้บริหาร
- ประกาศเกียรติคุณผู้เข้าร่วมกิจกรรม

การสนับสนุนการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการ มุ่งหวังให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง การพัฒนากระบวนการดังกล่าวจะประสบผลสำเร็จได้ นักเรียนจะต้องรู้จักใช้ห้องสมุดให้เกิดประโยชน์อย่างกว้างขวาง ซึ่งบรรณารักษ์สามารถสนับสนุนการเรียนการสอนในโรงเรียนได้ด้วยวิธีการดังนี้

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

๒

การสอนวิธีศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

ครูผู้สอนหรือบรรณารักษ์ควรจะทำให้
ความรู้พื้นฐานในการศึกษาค้นคว้า
ด้วยตนเอง โดยกำหนดหัวข้อดังนี้

- ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับห้องสมุด
- ระเบียบปฏิบัติในการใช้ห้องสมุด
- บริการและกิจกรรมของห้องสมุด
- ประเภทของวัสดุสารนิเทศใน
ห้องสมุด
- การจัดหมวดหมู่หนังสือ
- การใช้บัตรรายการ
- การเรียงหนังสือบนชั้น
- การอ่านและค้นคว้าประกอบ
การเรียนรู้
- การเก็บรวบรวมข้อมูลและ
บันทึกการอ่าน
- การเขียนรายงานการค้นคว้า

ฯลฯ

หลักสูตร มุ่งหวังให้
ครูผู้สอนทุกรายวิชา
ฝึกทักษะการศึกษาค้นคว้า
ให้นักเรียน โดยใช้วิธี
บูรณาการเรื่องการศึกษา
ค้นคว้าด้วยตนเองกับ
เนื้อรายวิชาต่าง ๆ

มาตรฐานห้องสมุดโรงเรียนระดับประถมศึกษา

ประกาศ

สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย

ในพระราชบัญญัติของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
เรื่อง มาตรฐานห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. ๒๕๓๓

โดยที่การศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นการศึกษาเพื่อปวงชน มุ่งให้ผู้เรียนนำประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนไปใช้ในการดำรงชีวิต อันเป็นรากฐานของการสร้างพลเมืองให้มีคุณภาพ สามารถพัฒนาชีวิตโดยการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพตามความต้องการ ความสนใจและความถนัด หรือเพื่อเป็นแนวทางศึกษาระดับสูงขึ้น เพื่อสนองรับนโยบายและหลักการดังกล่าว ห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษาจึงต้องมีคุณภาพได้มาตรฐานสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย จึงได้กำหนดมาตรฐานของห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษาขึ้น เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการดำเนินงานอันจะเป็นการยกระดับห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษาให้มีมาตรฐานสูงขึ้น ทั้งคุณภาพและปริมาณ มาตรฐานที่กำหนดขึ้นนี้เป็นเพียงมาตรฐานขั้นต่ำเท่านั้น

หมวด ก. มาตรฐานทั่วไป

ตอนที่ ๑ หน้าที่และความรับผิดชอบ

ห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษามีหน้าที่ส่งเสริมการเรียนการสอนให้บรรลุผลตามจุดหมายของหลักสูตรประถมศึกษา ซึ่งมุ่งให้นักเรียนรู้จักใช้ประโยชน์จากห้องสมุด และศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง นอกเหนือจากการเรียนการสอนในห้องเรียน ดังนั้น โรงเรียนจึงจำเป็นต้องจัดห้องสมุดให้มีความพร้อมทั้งในด้านอาคาร สถานที่ วัสดุสารนิเทศ วัสดุครุภัณฑ์ และบุคลากร มีงบประมาณเพียงพอ เพื่อให้ห้องสมุดสามารถบริการแก่นักเรียน ครูอาจารย์

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

และชุมชนได้อย่างกว้างขวาง รวมทั้งเป็นแหล่งวิทยาการที่สามารถสนับสนุนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ โดยมีหน้าที่และความรับผิดชอบดังนี้

๑.๑ สนับสนุนและส่งเสริมการเรียนการสอนตามหลักสูตร ตลอดจนนโยบายและโครงการของโรงเรียน

๑.๒ ให้การศึกษาค้นคว้าแก่นักเรียนและครูอาจารย์

๑.๓ ปลูกฝังนิสัยรักการอ่านและรู้จักการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

๑.๔ ให้นักเรียนได้อ่านหนังสือตามความสนใจ ความต้องการ และความสามารถของตน

๑.๕ ให้นักเรียนมีทักษะในการใช้วัสดุสารนิเทศ เพื่อประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าประกอบการเรียน

๑.๖ เตรียมนักเรียนให้มีประสบการณ์ในการใช้ห้องสมุด เพื่อให้เข้าใจวิธีการใช้ห้องสมุดทั่วไป อันจะเป็นประโยชน์ในการศึกษาและพัฒนาตนเองในอนาคต

๑.๗ ให้บริการและอำนวยความสะดวกแก่ครูอาจารย์ในการเลือกและใช้วัสดุสารนิเทศ เพื่อประโยชน์ในการสอน

๑.๘ ให้บริการชุมชนในท้องถิ่นที่โรงเรียนตั้งอยู่

ตอนที่ ๒ โครงสร้างการบริหาร

ห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษา ควรมีโครงสร้างการบริหาร ดังนี้

๒.๑ สถานภาพของห้องสมุด ห้องสมุดมีฐานะเป็นศูนย์กลุ่มวิชา โดยมีบรรณารักษ์เป็นหัวหน้าศูนย์กลุ่มวิชา

๒.๒ การบริหารงานห้องสมุด

๒.๒.๑ ห้องสมุดขึ้นตรงต่อผู้บริหารของโรงเรียน ในกรณีที่ผู้บริหารมีการมอบหมายงานให้ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายต่างๆ ให้ห้องสมุดอยู่ในความรับผิดชอบของผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ

๒.๒.๒ ห้องสมุดควรมีคณะกรรมการห้องสมุด ทำหน้าที่กำหนดนโยบายและวางแผนการดำเนินงานห้องสมุด โดยมีผู้บริหารโรงเรียนเป็น

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

ที่ปรึกษา ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการเป็นประธาน หัวหน้ากลุ่มวิชาทุกกลุ่ม
เป็นกรรมการ บรรณารักษ์เป็นกรรมการและเลขานุการ

๒.๒.๓ การบริหารงานห้องสมุดเป็นไปตามมติของคณะกรรมการ
ห้องสมุด

๒.๒.๔ บรรณารักษ์ทำหน้าที่ดำเนินการในดำเนินงานบริหาร
งานเทคนิค และงานบริการห้องสมุดของโรงเรียน

ตอนที่ ๓ บริการและความร่วมมือระหว่างห้องสมุด

ห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษา ควรให้บริการอย่างครบถ้วน ถูกต้อง
รวดเร็ว โดยคำนึงถึงความสะดวกของผู้ใช้เป็นสำคัญ และมีการร่วมมือกัน
ระหว่างห้องสมุด เพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการดำเนินงาน

๓.๑ บริการและกิจกรรมของห้องสมุด ควรประกอบด้วย

๓.๑.๑ บริการต่าง ๆ ซึ่งจัดขึ้นทั้งในโรงเรียนและในชุมชน ดังนี้

๑) บริการแนะนำการใช้ห้องสมุด

๒) บริการให้อ่าน

๓) บริการยืม-คืน

๔) บริการหนังสือจอง

๕) บริการตอบคำถาม ช่วยการค้นคว้า และบริการ

สารนิเทศ

๖) บริการจัดทำคู่มือช่วยการค้นคว้า

๗) บริการยืมระหว่างห้องสมุด

๘) บริการอื่นๆ

๓.๑.๒ กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน และกิจกรรมเพื่อการเรียน
การสอน ดังนี้

๑) เล่านิทาน

๒) เล่าเรื่องหนังสือ

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

- ๓) จัดนิทรรศการ
- ๔) สนทนาเรื่องหนังสือ
- ๕) อภิปราย
- ๖) โต้ว่าที่
- ๗) ทายปัญหา
- ๘) การค้นคว้าและทำรายงาน
- ๙) กิจกรรมอื่นๆ

๓.๒ ความร่วมมือระหว่างห้องสมุด ห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษา ควรดำเนินการให้เกิดความร่วมมือในการใช้วัสดุสารนิเทศและทรัพยากรบุคคล รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อพัฒนางานเทคนิคและบริการของห้องสมุด โดยคำนึงถึงความประหยัดและประสิทธิภาพของบริการระหว่างห้องสมุดในกลุ่มโรงเรียนและห้องสมุดประเภทอื่นๆ

ตอนที่ ๕ วัสดุสารนิเทศ

ห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษา ควรมีวัสดุสารนิเทศทุกประเภท ได้แก่ วัสดุตีพิมพ์ เช่น หนังสือ วารสาร หนังสือพิมพ์ จุลสาร กฤตภาค และ วัสดุไม่ตีพิมพ์ เช่น รูปภาพ หุ่นจำลอง ของจริง ของตัวอย่าง แผนที่ ลูกโลก เกม ของเล่นเสริมทักษะ โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน แถบบันทึกเสียง สไลด์ फिल्मสตริป วีดิทัศน์ เป็นต้น

ตอนที่ ๕ บุคลากร

ห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษา ควรมีบุคลากรปฏิบัติงานห้องสมุด เต็มเวลา ดังนี้

๕.๑ หัวหน้างานห้องสมุด มีคุณสมบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนี้

๕.๑.๑ ปริญญาตรีสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ หรือสารนิเทศศาสตร์ หรือสูงกว่า

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

๕.๑.๒ ปริญญาตรีสาขาวิชาอื่น และอนุปริญญาบรรณารักษศาสตร์ หรือสารนิเทศศาสตร์ หรือประกาศนียบัตรชั้นสูงสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ หรือวุฒิบัตรบรรณารักษศาสตร์ หรือสารนิเทศศาสตร์

๕.๑.๓ ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูงหรือเทียบเท่าวิชา เอกบรรณารักษศาสตร์

๕.๑.๔ ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาหรือเทียบเท่า และ วุฒิบัตรบรรณารักษศาสตร์หรือสารนิเทศศาสตร์

๕.๒ บรรณารักษ์ มีวุฒิอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนี้

๕.๒.๑ ปริญญาตรีสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ หรือสารนิเทศ ศาสตร์

๕.๒.๒ ปริญญาตรีสาขาวิชาอื่นที่มีวิชาโทบรรณารักษศาสตร์ หรือสารนิเทศศาสตร์

๕.๒.๓ ปริญญาตรีสาขาวิชาอื่น และวุฒิบัตรบรรณารักษศาสตร์ และสารนิเทศศาสตร์

๕.๒.๔ ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูงหรือเทียบเท่า และ วุฒิบัตรบรรณารักษศาสตร์หรือสารนิเทศศาสตร์

๕.๒.๕ ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาหรือเทียบเท่า และ วุฒิบัตรบรรณารักษศาสตร์ หรือสารนิเทศศาสตร์

๕.๓ เจ้าหน้าที่ห้องสมุด มีวุฒิอย่างต่ำประกาศนียบัตรวิชาชีพ พานิชยกรรม หรือมัธยมศึกษาตอนปลาย หรือเทียบเท่า สามารถพิมพ์ดีด ภาษาไทยและภาษาอังกฤษได้

๕.๔ นักการภารโรง มีวุฒิอย่างต่ำจบการศึกษาภาคบังคับ

นอกจากนี้ ควรมีนักเรียนช่วยงานห้องสมุดที่ผ่านการอบรมและฝึก ปฏิบัติงานห้องสมุดจากโรงเรียนหรือกลุ่มโรงเรียน

ทั้งนี้ บุคลากรของห้องสมุดควรได้รับการพัฒนา ดังนี้

๑) มีโอกาสศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมในระดับต่างๆ รวมทั้งได้เข้าร่วม ประชุมทางวิชาการที่จัดโดยสมาคมวิชาชีพทางด้านบรรณารักษศาสตร์ หรือ

สารนิเทศศาสตร์

- ๒) ได้รับการสนับสนุนให้มีโอกาสได้ศึกษาและดูงานห้องสมุด ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ
- ๓) ได้รับการส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้กับบุคลากรห้องสมุดอื่นๆ

ตอนที่ ๖ การดำเนินงานด้านเทคนิค

ห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษา ควรมีการดำเนินงานด้านเทคนิค โดยใช้บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานให้ถูกต้องตามหลักวิชา ดังนี้

๖.๑ จัดหาวัสดุสารนิเทศตามหลักสูตรประถมศึกษา ตามนโยบายของโรงเรียนและตามความต้องการของนักเรียน ครูอาจารย์ และชุมชน รวมทั้งส่งเสริมเอกลักษณ์ของชาติ โดยต้องมีความทันสมัยและทันต่อเหตุการณ์

๖.๒ จัดหมวดหมู่วัสดุสารนิเทศ และทำบัตรรายการตามระบบสากล

๖.๓ จัดหาอุปกรณ์สำหรับดำเนินงานด้านเทคนิคอย่างเหมาะสมและเพียงพอ

๖.๔ ดูแล สรรวจ และบำรุงรักษาวัสดุสารนิเทศให้อยู่ในสภาพที่ดีตลอดเวลา

ตอนที่ ๗ อาคารห้องสมุดและครุภัณฑ์

ห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษา ควรมีอาคารสถานที่และครุภัณฑ์ห้องสมุด ดังนี้

๗.๑ อาคารสถานที่

๗.๑.๑ ห้องสมุดควรตั้งอยู่ในที่ที่สะดวกแก่ผู้ใช้บริการ เป็นศูนย์กลางของโรงเรียนและไกลจากเสียงรบกวน ถ้าห้องสมุดอยู่ในอาคารเรียนไม่ควรอยู่เกินชั้นที่ ๒ ของอาคาร

๗.๑.๒ ห้องสมุดไม่ว่าจะอยู่ในอาคารเรียน หรือเป็นอาคารเอกเทศ ควรได้รับการออกแบบอย่างเหมาะสม โดยการร่วมมือระหว่าง

สถาปนิก ศึกษานิเทศก์ฝ่ายห้องสมุด และคณะกรรมการห้องสมุด โดยคำนึงถึงความสะดวก ความปลอดภัยต่อทรัพย์สินของห้องสมุด และมีลักษณะดึงดูดใจให้เข้าไปใช้บริการ

๗.๑.๓ ห้องสมุดควรมีเนื้อที่เพียงพอสำหรับ

- ๑) บริการการอ่าน
- ๒) การศึกษาค้นคว้าเป็นชั้นเรียน
- ๓) การจัดบริการและกิจกรรมของห้องสมุด
- ๔) การดำเนินงานของบุคลากรในห้องสมุด
- ๕) การจัดเก็บวัสดุสารนิเทศโดยคำนึงถึงการขยายงาน

ในอนาคต

๗.๑.๔ ห้องสมุดควรมีแสงสว่างที่เพียงพอและไม่เป็นอันตรายต่อสายตา มีอากาศถ่ายเทได้สะดวก หากมีความพร้อมด้านงบประมาณ ควรมีเครื่องปรับอากาศเพื่อช่วยรักษาสภาพของวัสดุสารนิเทศให้มีอายุการใช้งานได้นาน

๗.๒ ครุภัณฑ์ห้องสมุด ควรเป็นครุภัณฑ์ที่ได้มาตรฐาน คงทน สะดวกต่อการเคลื่อนย้ายและรักษาความสะอาด มีขนาดและสัดส่วนเหมาะสมกับผู้ใช้และบุคลากรของห้องสมุด

ตอนที่ ๘ งบประมาณ

ห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษา ควรได้รับงบประมาณอย่างเพียงพอ เพื่อให้สามารถดำเนินงานตามหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีแหล่งที่มา ดังนี้

- ๘.๑ งบประมาณโดยผ่านหน่วยงานต้นสังกัด
- ๘.๒ เงินบริจาคให้ห้องสมุด
- ๘.๓ เงินรายได้อื่นๆ เช่น เงินรายได้จากสมาคมผู้ปกครองและครู มูลนิธิ หรือรายได้จากการจัดกิจกรรมต่างๆ เป็นต้น

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

หมวด ข. มาตรฐานเชิงปริมาณ

ตอนที่ ๙ จำนวนวัสดุสารนิเทศ

ห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษา ควรมีจำนวนวัสดุสารนิเทศ ดังนี้

๙.๑ วัสดุตีพิมพ์

๙.๑.๑ หนังสือ ๗ เล่มต่อนักเรียน ๑ คน โดยจัดเฉลี่ยให้มีหนังสือทุกประเภท

๙.๑.๒ วารสารวิชาการและวารสารทั่วไป ๕ ชื่อต่อนักเรียน ๔๐๐ คน หากมีนักเรียนมากกว่า ๔๐๐ คน ให้เพิ่มได้ตามความเหมาะสม

๙.๑.๓ หนังสือพิมพ์ ๓ ชื่อ ชื่อละ ๑ ฉบับ ต่อนักเรียน ๔๐๐ คน หากมีนักเรียนมากกว่า ๔๐๐ คน ให้เพิ่มได้ตามความเหมาะสม

๙.๒ วัสดุไม่ตีพิมพ์ เช่น แผนที่ ลูกโลก แถบบันทึกเสียง รูปภาพ ฯลฯ ควรมีจำนวนเพียงพอตามความต้องการและความจำเป็นของผู้ใช้บริการ

ตอนที่ ๑๐ จำนวนบุคลากร

ห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษา ควรมีบุคลากรปฏิบัติงานเต็มเวลา โดยมีบุคลากรคิดเป็นสัดส่วนเทียบกับจำนวนนักเรียน ดังนี้

บุคลากร	จำนวนนักเรียน : บุคลากรห้องสมุด (คน)					
	ต่ำกว่า ๔๐๐	๔๐๐	๖๐๐	๘๐๐	๑,๐๐๐	๑,๒๐๐ ขึ้นไป
๑๐.๑ หัวหน้างานห้องสมุด	๑	๑	๑	๑	๑	๑
๑๐.๒ บรรณารักษ์	-	๑	๒	๒	๓	๓
๑๐.๓ เจ้าหน้าที่ห้องสมุด	๑	๒	๓	๔	๔	๕
๑๐.๔ นักการภารโรง	๑	๑	๑	๑	๑	๑
รวม	๓	๕	๗	๘	๙	๑๐

ตอนที่ ๑๑ อาคารห้องสมุดและครุภัณฑ์

ห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษา ควรมีอาคารสถานที่และครุภัณฑ์ สำหรับเป็นที่ปฏิบัติงาน ที่นั่งอ่าน ที่เก็บและให้บริการวัสดุสารนิเทศ ตลอดจน ที่จัดกิจกรรมต่างๆ อย่างเพียงพอ ดังนี้

๑๑.๑ ขนาดของห้องสมุด ห้องสมุดควรมีขนาด ๑ ห้องเรียนสำหรับ โรงเรียนที่มีนักเรียนไม่เกิน ๔๐๐ คน และมีขนาดพื้นที่ ๑ ห้องเรียนต่อจำนวน นักเรียนที่เพิ่มขึ้นทุก ๒๐๐ คน ทั้งนี้ ให้คำนึงถึงเนื้อที่สำหรับครุภัณฑ์ห้องสมุด ที่ทำงาน บุคลากร และที่นั่งอ่านด้วย

๑๑.๒ ครุภัณฑ์ห้องสมุด

๑๑.๒.๑ โต๊ะ เก้าอี้สำหรับบุคลากรปฏิบัติงาน ให้มีเท่า จำนวนบุคลากรที่ปฏิบัติงาน

๑๑.๒.๒ โต๊ะ เก้าอี้สำหรับนั่งอ่าน ให้มีจำนวน ๔๐ ที่นั่ง ต่อนักเรียน ๔๐๐ คน

๑๑.๒.๓ ชั้นหนังสือและชั้นวารสาร ให้มีขนาดพอเหมาะ และมีจำนวนเพียงพอสำหรับจัดเก็บวัสดุสารนิเทศ และต้องคำนึงถึงการขยาย ในอนาคตด้วย

๑๑.๒.๔ ตู้ชนิดต่างๆ ได้แก่

- ๑) ตู้บัตรรายการ ๓๐ ลินชัก ๑ ตู้
- ๒) ตู้เหล็ก ๔ ลินชัก สำหรับเก็บจุลสาร และ กฤตภาค ๑ ตู้
- ๓) ตู้เหล็ก ๒ บาน สำหรับเก็บวัสดุอุปกรณ์ ห้องสมุด ๑ ตู้
- ๔) ตู้จัดนิทรรศการ ๑ ตู้
- ๕) ตู้เก็บแผ่นที่ ๑ ตู้
- ๖) ตู้เก็บแผ่นภาพ ๑ ตู้
- ๗) ตู้เก็บวีดิทัศน์และโสตทัศนวัสดุอื่นๆ ๑ ตู้
- ๘) ตู้เก็บวารสารและหนังสือพิมพ์ฉบับย้อนหลัง ๑ ตู้

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

- ๑๑.๒.๕ ครูภัณฑ์ โสตทัศนวัสดุ
- ๑) เครื่องฉายสไลด์ ๑ เครื่อง พร้อมจอ
 - ๒) เครื่องเล่นวิทยุเทปเสียง ๑ เครื่อง พร้อมหูฟัง
ชนิดครอบศีรษะ ๕ ชุด
 - ๓) เครื่องรับโทรทัศน์ ๑ เครื่อง
 - ๔) เครื่องเล่นวีดิทัศน์ ๑ เครื่อง
- ๑๑.๒.๖ ป้ายนิเทศ ๑ ป้าย
- ๑๑.๒.๗ เคาน์เตอร์ให้บริการยืม-คืน ๑ ชุด
- ๑๑.๒.๘ เครื่องพิมพ์ดีดภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อม
โต๊ะและเก้าอี้พิมพ์ดีดอย่างละ ๑ ชุด
- ๑๑.๒.๙ รถเข็นหนังสือ ๑ คัน
- ๑๑.๒.๑๐ ครูภัณฑ์และอุปกรณ์ซ่อมและเขียนสัน ๑ ชุด
- ๑๑.๒.๑๑ ที่ป็นหยิบหนังสือ ๑ ที่
- ๑๑.๒.๑๒ ชั้นวางสิ่งของก่อนเข้าห้องสมุด ตามความเหมาะสม
๑ ที่

ตอนที่ ๑๒ งบประมาณ

ห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษา ควรได้รับงบประมาณอย่างน้อย
ร้อยละ ๑๐ ของงบประมาณ การเรียนการสอนทั้งหมดของโรงเรียน

ประกาศ ณ วันที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๓๓

(ลงนาม) กุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ
(คุณหญิงกุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ)
นายกสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

ผู้เขียนบทความ

๑. คุณหญิงแม้นมาส ชวลิต
๒. นางสาวรสา วงศ์ยังอยู่
๓. หม่อมหลวงจ้อย นันท์วิจิตรินทร์
๔. นางกล่อมจิตต์ พลายเวช
๕. นางสาวกานต์มณี ศักดิ์เจริญ
๖. นางพรจันทร์ จันทวิมล
๗. นางสาวจินตนา ไบกาชูยี
๘. นางถนอมวงศ์ ล้ายอดมรรคผล
๙. นางพิกุล ประเสริฐศรี
๑๐. นางสาวลัดดา เขมทานนท์
๑๑. นางสาวสมทรง แสงแก้ว
๑๒. นางวัฒนา บุญเสนอ
๑๓. นางสาวสุกัญญา ศรีสีบสาย
๑๔. นางสาวนวภรณ์ ชังบุตรดา

บรรณาธิการที่ปรึกษา

นางสาวพรรณงาม แย้มบุญเรือง

บรรณาธิการ

๑. นางสาวนวภรณ์ ชังบุตรดา
๒. นางสาวขวัญฟ้า นิยมในธรรม

ผู้ออกแบบปก

นางสาวสละ กำทรัพย์

ปีแห่งการส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้
เฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
ในมงคลวโรกาส ทรงเจริญพระชนมายุ ๔๔ พรรษา

มาตรการเพื่อส่งเสริมการอ่าน

โรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษา และ ชุมชน ร่วมกัน ส่งเสริมสนับสนุน และ จัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน โดยมีแนวทางดังนี้

๑. จัดกิจกรรม “วางทุกงาน อ่านทุกคน” โดย
 - ๑.๑ จัดเตรียมสถานที่และจัดหาหนังสือหรือสำเนาบทความที่เป็นประโยชน์น่าสนใจ หรือให้ความเพลิดเพลิน เพื่อให้ผู้บริหาร นักเรียน ครู และบุคลากรอื่นๆ เลือกอ่านได้อย่างหลากหลายและมีปริมาณเพียงพอ
 - ๑.๒ สร้างบรรยากาศ จัดเวลาตอนเช้า ก่อนเข้าเรียน ให้นักเรียน ครู และบุคลากรทุกคน อ่านหนังสือ หรือสิ่งพิมพ์สาระใดก็ได้ตามความสนใจพร้อมกันทุกวัน อย่างน้อยวันละ ๑๕ นาที (อาจเปิดเพลงเป็นสัญญาณเริ่มอ่าน และหยุดอ่าน)
๒. จัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนอย่างหลากหลายและสม่ำเสมอ ที่ได้ผลครอบคลุมทั้งด้านการฟัง คิด พูด และ เขียน (ส. จิ. ปุ. ลิ.)
๓. ส่งเสริมให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการอ่าน และสร้างความรู้สึกให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ตั้งแต่ เริ่มคิด เริ่มทำ และมีความผูกพันกับโครงการฯ
๔. สร้างแรงจูงใจและชี้แนะให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง ส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กมี “นิสัยรักการอ่าน”
๕. พัฒนาการอ่านของนักเรียนตามลำดับ ตั้งแต่ระดับ อ่านออก อ่านเป็น อ่านสม่ำเสมอ จนกระทั่งอ่านเป็นนิสัย พร้อมทั้งติดตามประเมินผลพัฒนาการการอ่านของเด็กอย่างต่อเนื่อง

ทุกวัน...วางทุกงาน
อ่านทุกคน

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

๑. ยอดนักอ่าน
๒. ค่ายการอ่าน

๓. เล่านิทาน

๔. อ่านหนังสือให้ฟัง

๕. เล่าเรื่องจากหนังสือ

๖. แนะนำหนังสือ

๗. จัดนิทรรศการหนังสือ

๘. ใต้วาทีเกี่ยวกับหนังสือ

๙. การแข่งขัน เช่น

Reading Rally

ปิดเทอมให้การบ้าน
เป็น “รายชื่อหนังสือ” ที่ควรอ่าน

รักการอ่าน

